

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ STREDISKO PRE ĽUDSKÉ PRÁVA

**SPRÁVA
O DODRŽIAVANÍ ĽUDSKÝCH PRÁV
VRÁTANE ZÁSADY ROVNAKÉHO
ZAOBCHÁDZANIA
A PRÁV DIEŤAŤA v SLOVENSKEJ REPUBLIKE
ZA ROK 2013**

BRATISLAVA

2014

Názov: Správa o dodržiavaní ľudských práv vrátane zásady rovnakého zaobchádzania a práv dieťaťa v Slovenskej republike za rok 2013

Autori: Kolektív autorov – odborných pracovníkov Slovenského národného strediska pre ľudské práva

Vydalo: Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, v Bratislave 2014

Za obsah a jazykovú úpravu zodpovedajú autori.

Text neprešiel jazykovou úpravou.

© Slovenské národné stredisko pre ľudské práva

Nepredajné

ISBN 978-80-89016-74-7

EAN 9788089016747

OBSAH:

Úvod 8

1. Rómovia	10
1.1 Protirómske múry	10
Záver.....	16
Odporúčania	18
1.2 Zásah polície v Moldave nad Bodvou	19
Záver.....	27
Odporúčania	28
2. Deti	29
2.1 Medzinárodné adopcie slovenských detí do zahraničia	29
Záver.....	36
Odporúčania	37
2.2 Reedukačné centrá a údajné násilie na chovancoch	38
Záver.....	48
Odporúčania	49
3. Ochrana práv osôb so zdravotným postihnutím	51
3.1 Vyhodnotenie odpovedí v súvislosti so spracovaním kapitoly o implementácii Dohovoru	58
3.1.1 Štátna správa	60
3.1.2 Územná samospráva.....	114
3.1.3 Mimovládne organizácie	176
Záver.....	185
Odporúčania	188
4. Vzdelávanie	194
4.1 Diagnostika detí/špeciálne školy	194
Záver.....	198
Odporúčania	199
4.2 Rušenie škôl	199
Záver.....	200
Odporúčania	200
4.3 Centrá voľného času po reforme	201

Záver.....	202
Odporúčania	202
4.4 Správa o stave školstva na Slovensku (segregácia na školách)	203
Záver.....	207
Odporúčania	207
5. Ochrana práv LGBTI osôb v Celoštátnej stratégii ochrany a podpory ľudských práv v Slovenskej republike	208
5.1 Národný pochod za život.....	210
5.1.1 Právo na život.....	211
5.1.2 Potratová legislatíva Slovenskej republiky	213
5.1.3 Právo na život v. potraty v zmysle judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva ..	216
Záver.....	217
Odporúčania	218
5.2 Kampan proti Celoštátnej stratégii	218
Záver.....	221
Odporúčania	221
5.3 Publikácia o právach LGBTI.....	222
Záver.....	225
Odporúčania	226
6. Extrémizmus.....	227
Záver.....	232
Odporúčania	234
7. Dočasné vyrovnávacie opatrenia.....	235
Záver.....	272
Odporúčania	273
8. Väzni	275
8.1 Mučenie, neľudské alebo ponižujúce zaobchádzanie alebo trestanie	275
8.2 Európsky výbor na zabránenie mučeniu a neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu.....	277
8.3 Šikanovanie väzňov v Košiciach.....	281
8.4 Opčný protokol k Európskemu dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu.....	284
8.5 Podnety.....	285
8.5.1 Slovenské národné stredisko pre ľudské práva	286

8.5.2 Verejná ochrankyňa práv	287
8.5.3 Krajské riaditeľstvo policajného zboru	287
Záver.....	290
Odporúčania	291
9. Problematika zosúladenia rodinného a pracovného života resp. osobného a pracovného života v podmienkach Slovenskej republiky	292
9.1 Work-life balance verus Reconciliation of work and family life	293
9.2 Zosúladenie rodinného a pracovného života v mandáte Strediska a príklady dobrej praxe zo zahraničia	294
9.3 Zosúladenie rodinného a pracovného života v právnej úprave a politikách EÚ	297
9.4 Základné legislatívne ustanovenia v SR.....	300
9.5 Prieskum zameraný na zosúladenie rodinného a pracovného života resp. zosúladenie osobného a pracovného života vo vybraných inštitúciách a zamestnávateľských organizáciách pôsobiach v Slovenskej republike	303
Záver.....	313
Odporúčania	314

Použité skratky:

Stredisko – Slovenské národné stredisko pre ľudské práva

zákon o Stredisku – Zákonon Národnej rady Slovenskej republiky č. 308/1993 Z. z.
o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva

ADZ – Zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach
a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení
neskorších predpisov (antidiskriminačný zákon)

DVO – Dočasné vyrovnávacie opatrenia

OSN – Organizácia spojených národov

EÚ – Európska únia

RAP – Regionálny akčný plán

KZ – Kolektívna zmluva

Ústavný súd SR – Ústavný súd Slovenskej republiky

Ústava SR – Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky

ESLP – Európsky súd pre ľudské práva

CPT – Európsky výbor na zabránenie zlého zaobchádzania

MZVaEZ SR – Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej
republiky

MPSVaR SR – Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky

MF SR – Ministerstvo financií Slovenskej republiky

MS SR – Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky

MZ SR – Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky

MK SR – Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky

MV SR – Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky

MH SR – Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky

MDVRR SR – Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky

MŠVVaŠ SR – Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky

MPaRV SR – Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoju vidieka Slovenskej republiky

MŽP SR – Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky

MVO – mimovládne organizácie

ÚPSVaR – Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny

MsÚ – Mestský úrad

BSK – Bratislavský samosprávny kraj

TTSK – Trnavský samosprávny kraj
OSP TTSK – Odbor sociálnej pomoci Trnavského samosprávneho kraja
NSK – Nitriansky samosprávny kraj
TSK – Trenčiansky samosprávny kraj
ŽSK – Žilinský samosprávny kraj
BBSK – Banskobystrický samosprávny kraj
OSP ÚBBSK – Odbor sociálnych politík úradu Banskobystrického samosprávneho kraja
PSK – Prešovský samosprávny kraj
KSK – Košický samosprávny kraj
VZN – Všeobecné záväzné nariadenie
ZSS – Zariadenie sociálnych služieb
ZKR – Zariadenie komunitnej rehabilitácie
ŤZP – ťažko zdravotne postihnutí
NROZP v SR – Národná rada občanov so zdravotným postihnutím v Slovenskej republike
ZPMP v SR – Združenia na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v Slovenskej republike
AOZPO SR – Asociácia organizácií zdravotne postihnutých občanov Slovenskej republiky
ÚNSS – Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska
ZMOS – Združenie miest a obcí Slovenska
ÚMS – Únia miest Slovenska
VÚC – Vyšší územný celok
VZN – Všeobecne záväzné nariadenie
SP, a. s. – Slovenská pošta, a. s.
PZ – Policajný zbor
ZVJS – Zbor väzenskej a justičnej stráže
KR PZ – Krajské riaditeľstvo policajného zboru
ŽSR – Železnice Slovenskej republiky
ÚLUV – Ústredie ľudovej umeleckej výroby
BIBIANA – medzinárodný dom umenia pre deti
MRK - marginalizované rómske komunity
MCCP - minimálna celková cena práce
USVRK – úrad splnomocnenca vlády pre rómske komunity
UoZ – uchádzač o zamestnanie
PM – pracovné miesto
ERRC – Európske centrum pre práva Rómov

Úvod

Ľudské práva sú neoddeliteľnou súčasťou života každého človeka, či už sa jedná o práva detí, starších osôb, cudzincov, ľudí v hmotnej núdzi, zdravotne postihnutých a iných. Práve predstavitelia minoritných skupín v spoločnosti sú najčastejšie obmedzovaní vo svojich právach. Dodržiavanie ľudských práv nie len že podporuje rozmanitosť v rámci spoločnosti, ale tiež poskytuje možnosti na sebarealizáciu a sebaurčenie osôb patriacich do rizikových skupín, pričom poskytuje množstvo výhod pre majoritnú skupinu obyvateľstva. S ľudskými právami ide ruka v ruke aj potreba tolerancie a nediskriminácie v spoločnosti. Slovenské národné stredisko pre ľudské práva (ďalej v texte ako „Stredisko“) v sebe spája tieto dve dôležité oblasti ochrany práv človeka, a to podporu a ochranu ľudských práv, vrátane práv detí, spolu s propagáciou a pomocou v rámci nediskriminácie.

Stredisko bolo zriadené zákonom Národnej rady Slovenskej republiky č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva (ďalej v texte ako „zákon o zriadení Strediska“) s účinnosťou od 1. januára 1994, a to na základe Dohody medzi vládou Slovenskej republiky a Organizáciou spojených národov o zriadení Strediska, publikovanej oznámením Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 29/1995 Z. z.

Ako je už vyššie spomenuté, Stredisko pôsobí v dvoch vymedzených, avšak úzko súvisiacich oblastiach. Tou prvou je ochrana a podpora ľudských práv vrátane práv dieťaťa, ktorá vyplýva zo zákona o zriadení Strediska. Druhá oblasť pôsobenia Strediska bola určená zákonom č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej v texte ako „ADZ“). Na základe tohto zákona pôsobí Stredisko ako jediná slovenská inštitúcia pre rovnoprávnosť a pre posudzovanie dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania.

Stredisko má v slovenskej spoločnosti osobitné postavenie. Z medzinárodného hľadiska pôsobí ako národná inštitúcia pre ľudské práva v rámci systému Organizácie spojených národov. Z pohľadu Európskej únie Stredisko v Slovenskej republike reprezentuje špecializovaný Národný orgán pre rovnaké zaobchádzanie (National Equality Body) zapojený do celoeurópskej siete EQUINET.

Na základe svojho postavenia teda Stredisko monitoruje a hodnotí dodržiavanie ľudských práv a základných slobôd vrátane práv dieťaťa, ako aj dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania v Slovenskej republike. Stredisko v súlade s ustanovením § 1 ods. 4

zákona o zriadení Strediska každoročne do 30. apríla vypracúva a zverejňuje Správu o dodržiavaní ľudských práv vrátane zásady rovnakého zaobchádzania v Slovenskej republike. Táto kompetencia Stredisku vyplýva z 3 písm. a – iii Parížskych princípov (v rámci ľudskoprávnej oblasti) a z ustanovení antidiskriminačných smerníc Európskej únie¹ (v oblasti diskriminácie a dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania).

Správa o dodržiavaní ľudských práv vrátane zásady rovnakého zaobchádzania a práv dieťaťa v Slovenskej republike za rok 2013 sa v jednotlivých kapitolách opakovane aj prierezovo venuje ľudským právam a slobodám, problematike extrémizmu, dodržiavaniu zásady rovnakého zaobchádzania a otázkam diskriminácie, ako aj právam dieťaťa.

Obsahovo sa Správa zameriava na vybrané ľudské práva a slobody, ktoré boli v roku 2013 predmetom verejných diskusií, pri uplatňovaní ktorých sa v praxi prejavili nedostatky, alebo ktorých ochrana sa ukázala v uplynulom roku ako problematická. Viaceré témy boli predmetom legislatívnych zmien, prípadne boli spájané s rôznymi kampaňami. Správa poskytuje všeobecné informácie o garantovaní práv a uvádza najvýznamnejšiu medzinárodnú a vnútroštátnu právnu úpravu.

Cieľom Správy je poskytnúť objektívny, pravdivý a aktuálny obraz o dodržiavaní ľudských práv v Slovenskej republike za uplynulý rok a súčasne uviesť aj stanoviská a odporúčania na zabezpečenie zefektívnenia ochrany a uplatňovania ľudských práv a základných slobôd. Z uvedeného dôvodu sa Stredisko obrátilo na široký okruh orgánov verejnej správy, verejnoprávne inštitúcie, mimovládne organizácie pôsobiace v oblasti ľudských práv i na akademickú obec so žiadosťou o poskytnutie relevantných informácií potrebných na čo najpresnejšie zobrazenie situácie na Slovensku v rámci ľudských práv.

Aktuálne a objektívne údaje získalo Stredisko aj z monitorovacej, aktívnej vyhľadávacej, výskumnej a inej odbornej činnosti v rámci plnenia svojich úloh, pri preverovaní podnetov a informácií klientov, ktorí sa na Stredisko obrátili so žiadosťami o právne poradenstvo a pomoc, či z vlastných poznatkov a skúseností Strediska a jeho regionálnych kancelárií.

Správu o dodržiavaní ľudských práv vrátane zásady rovnakého zaobchádzania a práv dieťaťa v Slovenskej republike za rok 2013 prerokovala v zmysle § 3a ods. 7 písm. h) zákona o zriadení Strediska Správna rada Strediska na svojom zasadnutí dňa 30. apríla 2014.

¹ Napríklad článok 12 ods. 2 písm. c) Smernice Rady 2004/113/ES a článok 20 ods. 2 písm. c) Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2006/54/ES.

1. Rómovia

1.1 Protirómske múry

Rómska problematika sa v súčasnosti nachádza v popredí spoločenského a politického diania na Slovensku, ale aj v celoeurópskom meradle.

Rómovia na Slovensku čelia celému radu výrazných problémov, ktoré ovplyvňujú ich celkové postavenie v spoločnosti. Asi najvýraznejším problém je sociálna situácia časti rómskej komunity, ktorá je v mnohých prípadoch vo veľmi zlej situácii. Výrazná časť Rómov na Slovensku býva v tzv. marginalizovaných rómskych komunitách, v ktorých sú veľmi často absolútne neprijateľné životné podmienky. Ide o komunity s rôznou mierou priestorovej a spoločenskej marginalizácie, ktoré vykazujú vysokú mieru koncentrácie najnižších sociálnych vrstiev (tzv. koncentrovaná chudoba).²

Právny základ upravujúci postavenie národnostných menšín a etnických skupín na Slovensku tvorí predovšetkým Ústava SR. Koncepcia ústavnej ochrany menšín na Slovensku je postavená na dvoch zásadách. Prvou je zásada rovnosti a nediskriminácie. Ide o všeobecný princíp, ktorý v čl. 12 ods. 2 ústavy zaručuje *„Základné práva a slobody sa zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať, zvýhodňovať alebo znevýhodňovať.“*

V tejto súvislosti treba poznamenať, že žiadna právna norma na Slovensku nepredpisuje kritéria pre identifikovanie sa určitej osoby s menšinou a neexistuje ani žiadna formálna procedúra uznania menšiny štátom. Podľa čl. 12 ústavy príslušnosť konkrétnej osoby k určitej menšine spočíva výlučne na jej slobodnom rozhodnutí. Nikoho nemožno pri tomto rozhodovaní ovplyvňovať a všetky spôsoby nátlaku smerujúce k odnárodňovaniu sú zakázané.

Druhou zásadou je princíp zaručujúci osobitné práva pre príslušníkov národnostných

² Mušinka, A., Kolesárová, J. 2012. Situation of the Roma in Slovakia and their status in the contemporary Slovak society. Brief outline of the Roma situation and of associated problems. In: Central European regional policy and human geography. Vol. 2, no. 2 (2012), S. 7-14. ISSN: 2062-8870

menšín a etnických skupín. Občanom, tvoriacim v SR národnostné menšiny alebo etnické skupiny sa zaručuje všestranný rozvoj, najmä právo spoločne s inými príslušníkmi menšiny alebo skupiny rozvíjať vlastnú kultúru, právo rozširovať a prijímať informácie v materinskom jazyku, združovať sa v národnostných združeniach, zakladať a udržiavať vzdelávacie a kultúrne inštitúcie. Občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám Ústava SR ďalej zaručuje za podmienok ustanovených zákonom okrem práva na osvojenie si štátneho jazyka aj právo na vzdelanie v materinskom jazyku; právo používať materinský jazyk v úradnom styku; právo zúčastňovať sa na riešení vecí týkajúcich sa národnostných menšín a etnických skupín. Ústava SR v ustanoveniach čl. 12, 33 a 34 zakotvuje práva príslušníkov národnostných menšín a etnických skupín ako individuálne práva v súlade s medzinárodným štandardom uplatňovaným v európskych krajinách. Neobsahuje definíciu menšiny, nerobí rozdiel medzi pojmami národnostná menšina a etnická skupina, pričom obsah a rozsah ich práv je totožný.³

V septembri 2013 boli publikované prvé zistenia Atlasu rómskych komunít.⁴ Rómovia na Slovensku podľa nich tvoria 7,45 percenta celkovej populácie, v krajine ich žije viac ako 400-tisíc. Približne tri štvrtiny rómskej komunity žijú v Banskobystrickom, Košickom a Prešovskom kraji. Takmer polovica z rómskej populácie (46,5 percenta) žije rozptýlená medzi majoritou. v obciach žije necelých 13 percent Rómov, naopak mimo obce, v oddelených osadách žije 17 percent Rómov. Podľa atlasu rómskych komunít je na Slovensku 1 070 obcí, v ktorých žije rómska komunita v 804 koncentráciách, ktoré sa dajú považovať za osady.

Na projekte Atlasu rómskych komunít okrem Regionálneho centra Rozvojového programu OSN pre Európu a Spoločenstvo nezávislých štátov v Bratislave (UNDP) a Úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity spolupracovalo aj MPSVaR SR, Združenie miest a obcí Slovenska a Prešovská univerzita.

Atlas rómskych komunít mapuje geografické rozmiestnenie obcí a miest s rómskou komunitou, typy koncentrácie a početnosť rómskej komunity. Prináša zistenia o životných podmienkach Rómov z hľadiska infraštruktúry, napojenia na inžinierske siete, dostupnosti služieb, školských zariadení a možností vzdelávania. Rovnako sa venuje aj oblasti majetkovoprávných vzťahov k pozemkom, na ktorých žijú rómske komunity i možnostiam využitia komunitných, hygienických a pastoračných centier. Atlas rómskych komunít si všíma

³ Bližšie pozri: Rómska problematika na pozadí vybraných faktov zo slovenskej a rumunskej reality, Viera Koganová, Peter Kopecký., dostupné na: <http://www.cepsr.com/dwnld/kopkog205.pdf>.

⁴ 17.02.2014; www.teraz.sk; Slovensko, s. -; TASR

aj záujem a prístup ku kultúrnym a športovým aktivitám i občiansku a politickú participáciu Rómov.

Dôležitou informáciou vyplývajúcou z Atlasu rómskych komunít je, že priemerná vzdialenosť segregovanej komunity od obce je 900 metrov a najdlhšia vzdialenosť je sedem kilometrov.

V Správe o dodržiavaní ľudských práv vrátane zásady rovnakého zaobchádzania a práv dieťaťa v Slovenskej republike za rok 2012 sa Stredisko venovalo výstavbe oplození a múrov v blízkosti obydľí rómskych občanov. V roku 2013 tento trend pokračoval. Segregačných múrov je na Slovensku už trinásť (v Ostrovanoch, Michalovciach - časti Angi Mlyn, Trebišove, Sečovciach, Lomničke, Prešove, Vrútkach, Plaveckom Štvrtku, Partizánskom, Zlatých Moravciach, Sereďi, Veľká Ide). Stavieb, ktoré oddelujú majoritu od rómskej komunity na Slovensku pribúda. Slovensko nie je jediné v Európe, ale je v ich stavaní oveľa rýchlejšie ako napríklad Rumuni. Česi po bruselskej kritike múru na Matičnej ulici tiež pribrzdili. Európske centrum pre práva Rómov eviduje segregačné múry aj v iných krajinách Európskej únie, napr. v rumunskom meste Baia Mare na severozápade krajiny alebo v portugalskom meste Beja, južne od Lisabonu. Pritom múry sú len vrcholom ľadovca.

Segregácia sa vo všeobecnosti definuje ako istá rezidenčná separácia určitej skupiny ľudí v širšej populácii. Dochádza k nej, keď spomínaná určitá skupina sa nedokáže, alebo sa nechce asimilovať v pre ňu „cudzom“ prostredí. Kým sa dané spoločenstvo prejavuje k okoliu segregačne, smerom dovnútra pôsobí opačný proces, tzv. kongregácia, t. j. spoločovanie sa ľudí na báze podobnej alebo spoločnej charakteristiky ako pôvod, spôsob života a pod. Vo vzťahu k okoliu môže dôjsť až k vzdľavovaniu, opúšťaniu miesta s negatívnymi efektmi pre ich život, v dôsledku hoci aj často neúmyselne vyvolaných konfliktov a vytvorenie si vlastného sociálneho priestoru.⁵

Koncepcia štátnej bytovej politiky do roku 2015 určuje základné ciele a zámery bytovej politiky v rozvoji bývania a spolu s podpornými ekonomickými nástrojmi rozvoja bývania vytvára podmienky pre dostupnosť bývania obyvateľov Slovenskej republiky.⁶ Niektorí obyvatelia si vzhľadom k svojej vzdelanostnej, kultúrnej a sociálnej úrovni nedokážu bežnými prístupmi a spôsobmi zabezpečiť primerané bývanie. Marginalizované skupiny obyvateľstva sa vyznačujú úplným sociálnym vylúčením (exklúziou) v dôsledku pôsobenia

⁵ Bližšie pozri: Rezidenčná segregácia Rómov v rurálnom prostredí Slovenska, dostupné na: http://www.niton.sk/documents/2-129-2585-neks2_2004_sk_1_4.pdf.

⁶ Koncepcia štátnej bytovej politiky do roku 2015. Schválená uznesením vlády SR č. 96 z 03.02.2010.

viacerých faktorov, ako napr. strata bydliska, dlhodobá nezamestnanosť, rôzne závislosti, nedostatočná sociálna prispôsobivosť, príslušnosť k určitej etnickej skupine v regiónoch s vysokou nezamestnanosťou, marginálna pozícia celého osídlenia a pod. Z hľadiska všetkých sociálnych ukazovateľov vrátane bývania sú najpočetnejšou a špecifickou marginalizovanou skupinou na Slovensku príslušníci sociálne vylúčených rómskych komunít.

Dlhodobá koncepcia bývania pre marginalizované skupiny obyvateľstva v Slovenskej republike⁷ zakazuje priestorovú segregáciu. Lokalizácia výstavby nesmie prehlbovať priestorovú a sociálnu segregáciu, ale musí byť prostriedkom integrácie obyvateľov dotknutej rómskej komunity. Ide tu najmä o vzdialenosť od obce a o prístup k verejným službám využívaných spoločne rómskou i nerómskou komunitou v obci. Vládna koncepcia bývania marginalizovaných skupín obyvateľstva uvádza pojem segregácia v zmysle priestorového oddelenia rómskeho a nerómskeho osídlenia fyzickou vzdialenosťou alebo fyzickou bariérou. Segregáciu chápanú vo vzťahu k bývaniu, nazývanú taktiež segregácia rezidenčná alebo sídelná, možno všeobecne definovať ako nerovnomerné rozmiestnenie určitých skupín populácie v obytných zónach miest a obcí. Inak povedané, ide o priestorové vyjadrenie sociálnych nerovností, pretože miera segregácie odráža mieru sociálnej nerovnosti v spoločnosti.

Primárnym argumentom pre výstavbu oplotení a múrov je ochrana majetku nerómskych obyvateľov žijúcich v susedstve rómskej osady, ochrana verejného poriadku či zvýšenie bezpečnosti v daných lokalitách a nie oddelenie (segregovanie) Rómov od nerómskeho obyvateľstva.

V roku 2013 v spoločnosti a médiách rezonoval prípad výstavby protirómskeho múru v Košiciach. V júni 2013 obyvateľov sídliska Luník VIII oddelili od susedov dvojmetrovým betónovým múrom. Ten má zabrániť najmä Rómom z Luníka IX, aby si popri panelákoch skracovali cestu k supermarketom. Mestská časť Západ, ktorá dala múr postaviť, tvrdí, že tak urobila na základe sťažností obyvateľov, ktorým prekážal neporiadok, počet krádeží a poškodené autá. Obyvatelia sa sťažovali na vykrádanie áut a špinu od obyvateľov rómskeho sídliska Luník IX.⁸ Múr vyrástol medzi dvoma panelákmi na rozhraní ulíc Mikovíniho a Petzvalova.

⁷ Dlhodobá koncepcia bývania pre marginalizované skupiny obyvateľstva a model jej financovania. Na základe uznesenia vlády SR č. 397 z 28.04.2004.

⁸ 10.07.2013; www.korzar.sk; Košický korzár, s. -; kag.

Protirómskych múrov na východe postupne pribúda, ide už o ôsmu segregačnú stavbu od roku 2009, ktorá vznikla v Košickom alebo Prešovskom kraji. V týchto regiónoch žije najviac Rómov. Samosprávy nikto pri stavbe múrov neobmedzuje. Mestá a obce si ju schvália prakticky samy, rozhodujú ich stavebné úrady. Pred stavbou sa väčšinou nekoná žiadna verejná diskusia, radnice využívajú moment prekvapenia.

Z vyjadrenia Mariána Krajňáka z kancelárie starostu Košickej mestskej časti Západ pre médiá vyplýva, že sťažnosti občanov z tejto lokality boli dlhodobejšie, avizované prostredníctvom komisie regionálneho rozvoja miestneho zastupiteľstva už pred dvoma rokmi. Na jej zasadnutí vo februári 2013 bol prerokovaný zámer oplotenia parkoviska, cez ktoré obyvatelia Luníka IX prechádzali, aj s plánom na zlepšenie situácie s nedostatkom parkovacích miest v tejto lokalite. Parkovisko, ktoré ohradili múrom, bolo dlhodobo nevyužívané pre krádeže a poškodzovanie áut stojacich na jeho ploche. Na miestnom úrade nepripúšťajú, že by išlo o protirómske opatrenie, i keď priznávajú zvýšený výskyt krádeží. Náklady vo výške 4 740 eur na výstavbu múru schválilo v rozpočte zastupiteľstvo.⁹

Košický magistrát považuje múr za čiernu stavbu, nakoľko mestská časť začala s výstavbou skôr, ako mala všetky potrebné povolenia. Mesto Košice ako vlastník pozemku žiadny súhlas nevydalo.

Prípád výstavby betónového múru zaujal aj Európsku komisiu, ktorá vyzvala k jeho bezodkladnému strhnutiu. Eurokomisárka pre vzdelávanie, kultúru, mnohojazyčnosť a mládež Androulla Vassiliou v liste adresovanom primátorovi Košíc Richardovi Rašimu ostro odsúdila výstavbu múru, ktorého cieľom bolo oddeliť rómsku komunitu od zvyšku obyvateľstva a uviedla, že je sklamaná správami o múre v mestskej časti Košice Západ.

„Som presvedčená, že výstavba fyzických bariér predstavuje porušenie hodnôt, na ktorých je založená Európska únia, najmä pokiaľ ide o rešpektovanie ľudskej dôstojnosti a ľudských práv vrátane tých, ktoré prináležia menšinám... Únia bola vždy oddaná bojovať proti všetkým formám rasizmu a xenofóbii. a Európska komisia je vždy pripravená prijímať kroky, v rámci svojich kompetencií, s cieľom upevňovať princíp nediskriminácie,“¹⁰ píše sa v liste z 13. augusta 2013. Eurokomisárka ďalej dodala, že akékoľvek kroky smerujúce k segregácii obyvateľstva sú v ostrom rozpore so samotnou podstatou titulu pre Košice v roku 2013 Európske hlavné mesto kultúry, ktoré má zvýrazniť bohatstvo a rozmanitosť európskych

⁹ 10.07.2013; www.korzar.sk; Košický korzár, s. -; kag.

¹⁰ 19.08.2013; www.pravda.sk; Správy, s. -; ČTK.

kultúr a presadzovať hlbšie vzájomné porozumenie medzi európskymi občanmi. Upozornila aj na záväzok Košíc ako Európskeho hlavného mesta kultúry 2013 začleniť menšiny do súvisiacich podujatí vrátane osobitného programu zameraného na rómsku kultúru. „*Toto bolo jedným z hlavných prvkov, ktoré rozhodli o výbere mesta pre titul v roku 2013,*“ dodala Vassiliou. Primátora mesta požiadala o naliehavú informáciu o tom, ako plánuje vzniknutú situáciu napraviť. v samotnom liste nežiadala odstránenie stavby. Po odpovedi zo strany primátora mesta však uviedla, že „*teraz trvá na tom, aby úrady Košíc múr bezodkladne odstránili*“.¹¹

Eurokomisárka po liste primátorovi Košíc adresovala list aj starostovi mestskej časti Západ Rudolfovi Bauerovi. V oficiálnom dokumente tvrdí, že „*nie je úlohou Európskej komisie komentovať rozhodnutia orgánov mestskej samosprávy alebo lokálne politické vzťahy. Rešpektuje limity svojich právomocí v tomto smere*“. Eurokomisárka zdôraznila, že „*všetci máme spoločnú zodpovednosť a povinnosť chrániť základné hodnoty Európskej únie, ako sú rešpektovanie ľudskej dôstojnosti, nediskriminácia a tolerancia*“.¹² Podľa starostu mestskej časti Západ Rudolfa Bauera „*komisárka vychádzala z neúplných a nepresných informácií, múr sme postavili v snahe zvýšiť bezpečnosť miestnych obyvateľov*“.¹³

Primátor mesta Košice Richard Raši na list eurokomisárky okamžite reagoval. Uviedol, že „*postavenie segregáčného múra v blízkosti rómskych obydli bolo nepríjemným prekvapením aj pre nás*“ a dodal, že mesto sa o ňom dozvedelo až po jeho postavení. „*Tento múr nepostavilo mesto Košice, ale mestská časť Košice Západ, ktorá je samostatným právnym subjektom,*“ napísal Raši v liste z 15. augusta 2013. „*Stavba bola vybudovaná bez povolenia mesta Košice a tiež bez povolenia kompetentných stavebných úradov. Segregačný múr bol teda postavený nelegálne a budú nasledovať príslušné právne kroky voči mestskej časti. Rešpektovanie ľudských práv, slobody, demokracie, rovnosti a ľudskej dôstojnosti sú základným stavebným kameňom nášho spoločného projektu, Európskeho hlavného mesta kultúry,*“ uzavrel primátor mesta.¹⁴

K múru v Košiciach sa vyjadril aj predseda Skupiny progresívnej aliancie socialistov a demokratov v Európskom parlamente Hannes Swoboda, ktorý v októbri 2013 osobne

¹¹ 19.08.2013; www.pravda.sk; Správy, s. -; ČTK.

¹² 11.09.2013; www.korzar.sk; Košický korzár, s. -; Gécziová Katarína.

¹³ 11.09.2013; www.korzar.sk; Košický korzár, s. -; Gécziová Katarína.

¹⁴ 19.08.2013; www.aktualne.sk; Slovensko, 20.09, s. -; shark, Red Zahr, TASR.

navštívil mesto Košice. Swoboda sa zastavil pri múre na pol hodiny a pozrel si ho z každej strany. K protirómskemu múru uviedol: „*Zahraničné médiá ten múr opisovali ako súvislú stenu, ktorá bráni obyvateľom Lunika IX vo voľnom pohybe. Našťastie som sa presvedčil, že to nie je tak.*“ Podľa Swobodu nie je problémom samotný múr, ale integrácia Rómov. Vzdelanie považuje za jedinou cestu, ako trvalo zabezpečiť integráciu Rómov aj v budúcnosti.¹⁵

Záver

Na Slovensku stále pribúdajú prípady oddelovania Rómov od okolia rozličnými stavebnými úpravami. Stredisko vyjadruje svoje presvedčenie, že stavanie protirómskych múrov je len zdanlivým riešením a v realite bariéry medzi ľuďmi žijúcimi v blízkom susedstve ešte viac narastajú. Rozhodnutia obcí a miest, ktoré smerujú k výstavbe múrov, plotov či iných bariér, rozhodne problémy nevyriešia a ani nedávajú základ na integráciu Rómov do majoritnej spoločnosti. Naopak ich budovanie môže v budúcnosti zapríčiniť závažnejšie problémy, ako sú tie, ktoré viedli k jeho vzniku. Stredisko kriticky hodnotí, že samosprávy namiesto účinného využitia všetkých legálnych prostriedkov, stavajú bariéry. Stavanie múrov prehľbuje predsudky a stereotypy v spoločnosti a spoločenskú intoleranciu a zároveň znižuje sociálnu súdržnosť medzi ľuďmi. Po vystavaní múru, komunita za ním začne žiť svojím životom, s vlastnými pravidlami, a to sa dotkne aj takých ľudí, ktorí predtým boli aspoň čiastočne integrovaní a udržiavali aspoň nejaký kontakt s majoritou.

Vzťah a postoje majoritnej populácie k Rómom sú dlhodobo výrazne horšie, ako vzťahy k iným skupinám obyvateľstva. Odlišná kultúra rómskej menšiny a celkový spôsob života Rómov sú majoritnou populáciou vnímané negatívne a prevláda u nej názor, že značná časť Rómov sa nechce, alebo nevie adaptovať na spoločenské normy. Pomerne vysoký stupeň kriminality medzi rómskym obyvateľstvom, pretrvávajúce rasové predsudky majoritného obyvateľstva, extenzívnejšie reprodukčné správanie sa rómskeho obyvateľstva, či zneužívanie dávok sociálneho zabezpečenia spôsobujú zvýšenú averziu majority voči Rómom.¹⁶

¹⁵ 14.10.2013; www.aktualne.sk; Politika, 19:10, s. -; TASR.

¹⁶ Bližšie pozri: Rómska problematika na pozadí vybraných faktov zo slovenskej a rumunskej reality, Viera Koganová, Peter Kopecký. Dostupné na <http://www.cepsr.com/dwnld/kopkog205.pdf>.

V jednej zo štúdií Európskej komisie sa píše, že jeden zo štyroch občanov Európskej únie by nechcel Róma za suseda. Pritom len 6 percent opýtaných sa vyjadrilo negatívne voči akejkoľvek inej etnickej skupine.¹⁷ V našej spoločnosti stále pretrváva potreba verejnej diskusie o existujúcich sociálnych rozdieloch, o ich tolerovateľnej miere, o separácii a začínajúcej segregácii niektorých skupín obyvateľov, o úrovni tolerancie k nim a o podmienkach akceptácie takýchto obyvateľov.

Súčasná prax poukazuje na skutočnosť, že výstavby sa často priamo alebo nepriamo dotýkajú rómskeho obyvateľstva. Preto Stredisko trvá na svojom stanovisku z predošlých rokov, že ide o fenomén s cieľom zabezpečiť stavebnou bariérou oddelenie etnického osídlenia Rómov od obydli majoritnej spoločnosti.

V zmysle článku 3 Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie zmluvné štáty zvlášť odsudzujú rasovú segregáciu a apartheid a zaväzujú sa na územiach spadajúcich pod ich právomoc predchádzať, zakázať a odstrániť všetky praktiky tohto druhu. Napriek tomuto záväzku v Slovenskej republike v praxi neustále dochádza k segregácii v oblasti bývania. K segregácii dochádza výstavbou múrov oddelujúcich rómske bytové domy od ostatných častí sídlisk, sústredením sociálne vylúčených skupín v obytných domoch na okrajoch miest a obcí, ako aj existenciou samostatných rómskych osád.

Stredisko zdôrazňuje, že podľa interpretácie Výboru OSN na odstránenie rasovej diskriminácie sťahovať Rómov do separovaných či segregovaných osád je v rozpore s medzinárodným právom. A ak je dôsledkom tohto sťahovania to, že v osade zostane väčšina Rómov, možno to považovať za nepriamu diskrimináciu.

Hlavnou príčinou väčšiny vážnych problémov spojených s tzv. rómskou problematikou je prehlbujúca sa segregácia Rómov. Pozitívne riešenia rómskeho problému by mali začínať inklúziou Rómov do spoločnosti, ktorá musí byť cieľom ako danej minority, tak aj majoritného obyvateľstva.

Podľa pripraveného návrhu nového stavebného zákona stavebník nepovolenej stavby bude môcť požiadať o dodatočné stavebné povolenie iba do jedného roka od účinnosti zákona a po uplynutí tohto prechodného obdobia nebude možné požiadať o dodatočnú legalizáciu žiadnej stavby. To však ale neznamená, že každému, kto si takúto žiadosť podá, bude automaticky takáto stavba aj dodatočne povolená. Bude musieť samozrejme spĺňať všetky náležitosti na vydanie stavebného povolenia. Pokiaľ podmienky nesplní, stavba bude musieť byť odstránená. Obce ako stavebné úrady môžu už aj teraz nepovolené stavby odstrániť

¹⁷ <http://aktualne.atlas.sk/politik-stahuje-romov-prec-a-stavia-mury-u-volicov-boduje/zahranicie/europa/> - 18.03.2014

a môžu ich aj dodatočne povoliť. Nový stavebný zákon, ktorý má po schválení nadobudnúť účinnosť 1. júla 2014, nanovo rieši problematiku nepovolených stavieb. O dodatočné povolenie čiernej stavby tak bude možné požiadať do 30. júna 2015. Ak stavebník nepovolenej stavby počas jedného roka od účinnosti nového zákona nepožiadá o riadne stavebné konanie, alebo nebude možné stavbu zlegalizovať, stavebný úrad rozhodne o jej odstránení. Nový zákon by mal byť zároveň oveľa prísnejší k nelegálnym stavbám v procese výstavby. Ak stavebník neuposlúchne výzvu na zastavenie stavby, bude možné napríklad uzatvoriť stavenisko či odpojiť ho od dodávok vody a energií.¹⁸

Stredisko víta pripravovaný nový stavebný zákon a verí, že prispeje k zastaveniu rozmáhajúcich sa snáh o výstavbu protirómskych múrov a segregáciu sociálne vylúčených skupín obyvateľstva v rámci sídelného usporiadania v mestách a obciach v Slovenskej republike.

Odporúčania

Na riešenie problematiky výstavby protirómskych múrov na Slovensku Stredisko opätovne odporúča:

1. Budovať dlhodobú stratégiu spolužitia v obci na procese inklúzie Rómov, v súbehu so vzájomnou aktívnou nekonfrontačnou komunikáciou o riešení akútnych problémov súžitia.
2. Ak je problémom pretrvávajúca kriminalita a obecná polícia napr. pre nedostatok ľudských kapacít nie je spôsobilá problém odstrániť, obec by ho mala systémovo riešiť v súčinnosti s vecne kompetentnou inštitúciou, t. j. s miestne príslušnou zložkou Policajného zboru SR.
3. Verejné stavby v obci umiestňovať tak, aby nedochádzalo k priestorovému a sociálnemu vylúčeniu obyvateľov rómskej komunity.
4. V spolupráci s úradom práce vo vzťahu k rómskemu obyvateľstvu širšie využívať osvedčené podporné nástroje, ako napr. inštitút osobitného príjemcu.
5. Zlepšiť spoluprácu a komunikáciu medzi zainteresovanými stranami, vychádzajúc zo záväzku v prospech začleňovania Rómov.

¹⁸ 16.03.2014; www.teraz.sk; Ekonomika, s. -; TASR

6. Premietnuť túto spoluprácu do pozitívnych zmien na miestnej úrovni, a to zvýšením spoluzodpovednosti a posilnením kapacít na strane miestnych samospráv, občianskej spoločnosti a samotných Rómov.
7. Dbieť na územné plánovanie, ekonomický a územný rozvoj s ohľadom na inklúziu Rómov.
8. Znížiť rozdiel medzi podielom Rómov s prístupom k bývaniu a inžinierskym sieťam a podielom u ostatného obyvateľstva.
9. Monitorovať pripravované územné plány obcí, či spĺňajú kritériá reflektujúce reálny stav národnostného/etnického zloženia obyvateľov a či vychádzajú z potrieb všetkých obyvateľov obce a môžu zabezpečiť vytváranie rovnocenných životných podmienok.
10. Venovať osobitný zreteľ na najviac znevýhodnené mikroregióny a segregované štvrte.
11. Využívať účinné monitorovacie metódy na hodnotenie vplyvu opatrení na integráciu Rómov.
12. Rozvíjať jasné politiky v oblasti bývania na odstránenie segregácie.
13. Opatrenia v oblasti bývania musia byť súčasťou komplexného prístupu, ktorý zahŕňa vzdelanie, zdravie, sociálnu starostlivosť, zamestnanie a bezpečnosť a opatrenia na desegregáciu.

1.2 Zásah polície v Moldave nad Bodvou

Problematika zásahu polície v Moldave nad Bodvou v uplynulom roku rezonovala v celej spoločnosti. Táto téma sa preklenula aj do roku 2014 a stále nie je definitívne uzavretá.

Policajný zásah v Moldave nad Bodvou sa dotýka aj Slovenského národného strediska pre ľudské práva. Z mandátu Strediska však nevyplýva priama povinnosť zaujať jednoznačné stanovisko vo veci akcie v Moldave nad Bodvou, resp. vyhodnotiť legitimitu zásahu policajných zložiek. Napriek tomu Stredisko upozorňuje, že prípad Moldavy nad Bodvou jednoznačne poukázal na určité objektívne skutočnosti, ktoré charakterizujú vážnosť celého problému v našej krajine. Fundamentálnym problémom sa tak javí problematika vzájomnej komunikácie medzi zainteresovanými stranami založená na riadnej diskusii a prebratí

relevantných skutočností. Stredisko ako národný antidiskriminačný orgán aktívne monitoruje túto problematiku a venuje jej náležitú pozornosť.

V stredu 19. júna 2013 bola v rómskej osade na ulici Budulovskej v Moldave nad Bodvou vykonaná policajná akcia. Na plánovanej pátracej akcii sa zúčastnilo 63 policajtov poriadkovej, dopravnej a kriminálnej polície na 23 autách, pričom akcia trvala približne pol hodinu. Na policajné oddelenie bolo následne predvedených 15 osôb – 8 za účelom zistenia totožnosti, 5 za účelom zdokumentovania priestupku a 2 pre podozrenie z trestného činu útoku na verejného činiteľa.

Policajný prezident Tibor Gašpar sa pre médiá¹⁹ vyjadril, že polícia sa o Moldavu nad Bodvou zaujíma viac z toho dôvodu, že oproti roku 2012 sa tam zhoršila bezpečnostná situácia. Polícia evidovala k 20. júnu 2013 nárast kriminality takmer o 30 percent. Pri priestupkoch išlo o nárast o viac ako 10 percent. Ku dňu 23.06.2013 evidovala polícia 171 trestných činov, za rovnaké obdobie roka 2012 to bolo 121 trestných činov. V prípade priestupkov evidovala 211 skutkov, pričom v roku 2012 v rovnakom čase bolo zaznamenaných 185 priestupkov.²⁰ Akcia bola podľa Okresného riaditeľstva Policajného zboru Košice – okolie plánovaná a zameraná na pátranie po hľadaných osobách a veciach.

Podľa občianskeho združenia ETP Slovensko²¹, ktoré v komunitnom centre v rómskej osade poskytuje sociálne služby, pri zásahu došlo k zraneniam viacerých ľudí, vrátane detí. Po policajnom zásahu nahlásilo zranenia viac ako tridsať Rómov, šiesti sa dali ošetriť na pohotovosti v nemocnici v Moldave. Viacerí obyvatelia osady sú presvedčení, že zákrok bol pomstou za nočný incident z predošlého víkendu. Policajnú hliadku, ktorá prišla do osady upozorniť, aby sa na kultúrnej akcii správali menej hlučne, viacerí napadli, kameňmi rozbili okná na služobnom aute a jedného z policajtov zranili. Policajti uviedli, že pri vykonávaní policajnej akcie nevstupovali do obydlií obyvateľov osady. Z dôvodu agresie obyvateľov však voči nim boli použité donucovacie prostriedky a museli použiť aj kukly.

Zástupcovia mimovládnej organizácie ETP Slovensko - Centrum pre trvalo udržateľný rozvoj nevylučujú, že policajná akcia v osade v Moldave nad Bodvou sa môže dostať až na Európsky súd pre ľudské práva v Štrasburgu.

¹⁹ 03.07.2013; www.korzar.sk; Košický korzár, 15.27, s. -; TASR

²⁰ 24.06.2013; www.mecem.sk; s. -; RPA

²¹ 24.06.2013; www.topky.sk; Domáce, s. -; ZB

Rovnako aj Strana rómskej únie na Slovensku (SRÚS) zvažuje podanie žaloby na Slovenskú republiku na Najvyšší súd Slovenskej republiky za zásah polície v rómskej osade. Predseda strany František Tanko zároveň žiada od ministra vnútra Róberta Kaliňáka určenie konkrétnych osôb, ktoré sú zodpovedné za policajnú brutalitu v osade.

Naopak, predseda Rómskej iniciatívy Slovenska (RIS) Václav Kappel uviedol, že v osade podľa jeho informácií napadli policajtov Rómovia.²²

Obyvatelia osady tvrdia, že po policajnom zásahu žijú v neustálom strachu. Niektorí sa plánujú zo Slovenska aj odsťahovať. No niektorí obyvatelia si stoja za tým, že zásah kukláčov bol primeraný, keďže s útokmi mali začať miestni.²³

Prípadozaujal aj Vysokú komisárku OSN pre ľudské práva Navi Pillay, ktorá vyzvala vo svojej správe slovenskú vládu, aby prevzala odporúčania verejnej ochrankyne práv. Komisárka kritizuje Slovensko pre júnovú akciu v Moldave nad Bodvou a tiež poukazuje na pretrvávajúcu segregáciu Rómov v mnohých európskych štátoch, pričom osobitnú pozornosť venovala len Slovensku a Francúzsku. Vysoká komisárka si dňa 9. augusta 2013 vyžiadala od MZVaEZ SR samostatnú správu o razii v osade Budulovská. Ministerstvo jej odpoveď doručilo po dvoch mesiacoch dňa 9. októbra 2013. Jej súčasťou bolo stanovisko vlády a v prílohe vyjadrenie Úradu splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity. Tlačové oddelenie Vysokej komisárky OSN pre ľudské práva Navi Pillay pre médiá potvrdilo, že správu si preštudovali a k vyšetrovaniu okolností zásahu v rómskej osade majú vážne výhrady.²⁴

Na základe podnetu Úradu splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity (ďalej v texte ako „splnomocnenec“) sekcia kontroly a inšpekčnej služby MV SR vykonala operatívnu kontrolu zameranú na dodržiavanie všeobecne záväzných právnych predpisov a interných aktov riadenia MV SR v súvislosti s akciou uskutočnenou v Moldave nad Bodvou. Na základe skutočností zistených v rámci vykonanej kontroly ministerstvo konštatovalo, že nebolo preukázané, že predmetná služobná činnosť policajtov bola namierená proti konkrétnej menšine, prípadne voči svedkom incidentu v Moldave nad Bodvou zo dňa 16. júna 2013. Vo vzťahu k samotnému miestu vykonania služobnej činnosti

²² <http://www.pluska.sk/spravy/z-domova/ombudsmanka-rozne-postoje-k-zasahu-moldave-nad-bodvou-komentovat-nebudem.html>, dňa 19.03.2014

²³ <http://udalosti.noviny.sk/politika/29-01-2014/osadnici-po-zasahu-v-moldave-zijeme-v-neustalom-strachu.html>, dňa: 20.03.2014

²⁴ 13.09.2013; Sme; s. 5; Sivý Rudolf

ministerstvo konštatovalo, že skutočnosť, že v danej lokalite bývajú občania rómskej národnosti, nebola dôvodom na jej nevykonanie.²⁵

Zo správy ďalej vyplýva, že vykonanou operatívnou kontrolou nebolo v súvislosti s prípravou, plánovaním a vykonaním pátracej akcie v Moldave nad Bodvou na Budulovskej ulici zistené a preukázané porušenie všeobecne záväzných právnych predpisov ani interných aktov riadenia vydaných na ich základe.

Ako vyplýva z vyjadrenia verejnej ochrankyne práv JUDr. Jany Dubovcovej (ďalej v texte ako „verejná ochrankyňa práv“) pre Stredisko²⁶, ktorá sa zásahu v rómskej osade v Moldave nad Bodvou venuje aj v Mimoriadnej správe verejného ochrancu práv o skutočnostiach nasvedčujúcich závažnému porušovaniu základných práv a slobôd konaním niektorých orgánov²⁷, tvrdenie polície o tom, že nevstupovali do obydlí sa pri jej preskúmaní nepotvrdilo a hodnotí akciu ako represívnu. Policajná správa tvrdí, že išlo o pátraciu akciu. Verejná ochrankyňa práv však upozorňuje na fakt, že správa je označená ako represívno-pátracia s tým, že slovo „represívno“ je preškrtnuté perom.

Z vyjadrenia verejnej ochrankyne práv pre Stredisko ďalej vyplýva, že jej prieskum potvrdil, že policajná akcia v Moldave nad Bodvou v osade Budulovská, ktorú vykonali policajné zložky Policajného zboru Slovenskej republiky a ktorou došlo k zásahu do základných práv a slobôd, nebola nevyhnutná v demokratickej spoločnosti. Prieskumom nebola preukázaná jej naliehavá spoločenská potreba, ani potreba odvracať bezprostredné a závažné ohrozenie verejného poriadku, alebo potreba zabezpečiť jeho obnovenie. Na dosiahnutie cieľa, ktorý polícia akciou mienila dosiahnuť, použila neprimerané prostriedky a počas policajnej akcie tiež použila neoprávnené postupy, ktorými zasiahla do základných práv a slobôd osôb, voči ktorým zasahovala. Dôvody, ktoré viedli políciu k vykonaniu tejto policajnej akcie, nemôžu ospravedlniť zásah do základných ľudských práv a slobôd.

Z vyjadrenia ďalej vyplýva, že vo všetkých prípadoch, v ktorých policajti vstúpili do obydľia bez príkazu na vstup do obydľia a na domovú prehliadku a bez predchádzajúceho súhlasu osoby, ktorá v obydľi býva, polícia porušila základné právo na nedotknuteľnosť obydľia a aj právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života (čl. 19 a čl. 21 Ústavy SR

²⁵ Bližšie pozri: Správa o kontrole k zásahu v Moldave nad Bodvou, dostupná na: <http://www.scribd.com/doc/158485338/Sprava-o-kontrole-k-zasahu-v-Moldave-nad-Bodvou>.

²⁶ Vyjadrenie verejnej ochrankyne práv JUDr. Jany Dubovcovej k otázkam Strediska zo dňa 27.02.2014.

²⁷ Bližšie pozri: Mimoriadna správa verejného ochrancu práv o skutočnostiach nasvedčujúcich závažnému porušeniu základných práv a slobôd konaním niektorých orgánov, dostupná na: <http://www.vop.gov.sk/mimoriadna-sprava-verejnej-ochrankyne-prav>

a čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd). Osoby, ktoré boli predvedené na policajné oddelenie z dôvodu zistenia ich totožnosti, boli zadržované na policajnom oddelení, ktoré je vybavené potrebným technickým zariadením na zisťovanie totožnosti, neprimerane dlhý čas. Takýto postup polície verejná ochrankyňa práv považuje za zásah do ich práva na osobnú slobodu chráneného čl. 17 Ústavy SR aj čl. 5 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Zároveň vznikli pochybnosti, ako polícia zaobchádzala s osobami počas mnohých hodín, pretože niektorí boli zadržaní od 20.00 do 01.00 hod, pritom niektoré osoby uvádzali, že boli bité a policajti s nimi neľudsky zaobchádzali, a to pred očami ostatných zadržaných. Taktiež uvádzali, že bez akéhokoľvek dokladu im boli zadržané všetky osobné veci.

Výbor Národnej rady Slovenskej republiky pre ľudské práva a národnostné menšiny sa rovnako spomínanou akciou zaoberal dňa 27. augusta 2013. Na výbore prezentovala svoje zistenia tak verejná ochrankyňa práv, ako aj minister vnútra. Parlamentný výbor vzal na vedomie Mimoriadnu správu verejného ochrancu práv o skutočnostiach nasvedčujúcich závažnému porušovaniu základných práv a slobôd konaním niektorých orgánov, no odmietol, aby sa o nej rokovalo v pléne národnej rady. Na rokovaní boli prítomní aj niekoľkí obyvatelia osady v Moldave nad Bodvou, výbor však neodhlasoval možnosť, aby dostali slovo.

Pre policajný zásah v Moldave nad Bodvou sa začalo v januári 2014 trestné stíhanie. Prešovský prokurátor po preskúmaní spisového materiálu o policajnej akcii z 19. júna minulého roka v osade v Moldave nad Bodvou vydal pokyn na začatie trestného stíhania vo veci podozrenia zo spáchania trestných činov zneužívania právomoci verejného činiteľa, ublíženia na zdraví a porušovania domovej slobody. Pokyn na stíhanie vydal banskobystrickému vyšetrovateľovi inšpekcie MV SR. Policajný zásah v osade v sa dostal na Krajskú prokuratúru v Prešove po tom, ako Generálna prokuratúra na základe podkladov a spisových materiálov dospela k záveru, že je v danej veci dôvod na začatie trestného stíhania. Generálna prokuratúra na prípade spolupracovala aj s Kanceláriou verejnej ochrankyne práv a Úradom splnomocnenca vlády pre rómske komunity. Vedenie prokuratúry však iniciatívne rozhodlo aj na základe medializovaných správ. Presun do Prešova má zabezpečiť, aby sa vo veci rozhodlo objektívne.²⁸

V januári 2014 Národná rada Slovenskej republiky vyjadrila vážne znepokojenie z pokusov o zneužitie témy minuloročného policajného zásahu v rómskej osade Moldava nad

²⁸ 16.01.2014; www.aktualne.sk; Kauzy, 10:49, s. -; sita

Bodvou na vytváranie protirómskych a protipolicajných nálad. Uznesenie v tomto znení prijal parlament na záver mimoriadnej schôdze, ktorú iniciovali opozičné strany. Dôvodom na jej zvolanie bol postoj vlády k verejnej ochrankyni práv. Vláda uviedla, že verejná ochrankyňa práv sa v rozpore so zákonom obrátila na Prezídium Policajného zboru a MV SR súčasne. Vláda opätovne skonštatovala, že pri vybavovaní podnetu sa mala verejná ochrankyňa práv najprv obrátiť s návrhom opatrení na príslušný orgán verejnej správy, t. j. na Prezídium Policajného zboru SR, ktoré malo v lehote do 20 dní oznámiť svoje stanovisko k výsledkom vybavenia podnetu i prijaté opatrenia. Len v prípade, ak by verejná ochrankyňa práv nesúhlasila so stanoviskom Prezídia Policajného zboru SR, alebo ak by prijaté opatrenia nepovažovala za dostatočné, mala vyrozumieť aj nadriadený orgán verejnej správy, proti ktorému podnet smeruje, t. j. MV SR.²⁹

Ako vyplýva z vyjadrenia Úradu splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity k otázkam Strediska³⁰, splnomocnenec dňa 21. júla 2013 požiadal sekciu kontroly a inšpekčnej služby MV SR o preverenie dodržania zásad legality, legitimacy, proporcionality a subsidiarity, a to naplnenia podmienok vykonania zákroku Policajného zboru, ako aj samotného výkonu oprávnení príslušníkov Policajného zboru, použitia donucovacích prostriedkov, ako aj dodržania procedúr a postupov uvedených v zákone o policajnom zbore. O rovnaký postup na základe nasledujúcich podnetov požiadal aj Generálnu prokuratúru Slovenskej republiky.

Generálna prokuratúra Slovenskej republiky vyhodnotila podania splnomocnenca podľa § 196 ods. 1 Trestného poriadku ako trestné oznámenie a podania odstúpila na ďalšie konanie vecne a miestne príslušnej zložke prokuratúry. Dňa 31. januára 2014 bolo splnomocnencovi doručené oznámenie vyšetrovateľa policajného zboru o začatí trestného stíhania vo veci konania neznámeho páchatel'a pre trestný čin zneužívania právomoci verejného činiteľa.

Úlohou trestného konania bude zadováženie podkladov potrebných na objasnenie skutku v rozsahu potrebnom na posúdenie prípadu, to znamená v súlade s § 119 ods. 1 Trestného poriadku predovšetkým zistenie skutočností, či sa skutok stal, či je trestným činom, a v prípade kladného zistenia, kto tento trestný čin spáchal. Na základe výsledkov uvedeného

²⁹ <http://udalosti.noviny.sk/politika/29-01-2014/osadnici-po-zasahu-v-moldave-zijeme-v-neustalom-strachu.html>, dňa: 20.03.2014

³⁰ Vyjadrenie Úradu splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity k otázkam Strediska zo dňa 28.02.2014.

procesného postupu, aj vzhľadom ku skutočnosti, že od prvého momentu boli v predmetnej veci produkované dve skupiny navzájom sa vyvracajúcich, kolíznych dôkazov a skutočností, ktorú kolíziu zrejme nemohli v potrebnom rozsahu v súlade s právnym poriadkom Slovenskej republiky objasniť právne nástroje kontrolnej činnosti MV SR, tak aj nástroje administratívnej činnosti splnomocnenca, bol a je uvedeným spôsobom zabezpečený v súlade s právnym poriadkom Slovenskej republiky postup, vedúci k zisteniu objektívneho skutkového stavu v predmetnej veci.

Podľa § 230 ods. 1 Trestného poriadku dozor na prípravným konaním vykonáva vecne a miestne príslušný prokurátor. Podľa § 3 ods. 1 a § 4 ods. 1 písm. a) zákona č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre v znení neskorších predpisov prokuratúra chráni práva a zákonom chránené záujmy fyzických osôb, a túto pôsobnosť vykonáva po začatí trestného stíhania dozorom nad prípravným konaním. Podľa § 2 ods. 10 Trestného poriadku orgány činné v trestnom konaní postupujú tak, aby bol zistený skutkový stav veci, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti, a to v rozsahu nevyhnutnom na ich rozhodnutie. Z vyššie uvedených právomoci prokuratúry vyplýva, že plnenie uvedenej základnej zásady trestného konania orgánom činným v trestnom konaní je v plnom rozsahu v dozorovej právomoci vecne príslušného prokurátora. Skutočnosť začatého trestného stíhania zodpovedá regulácií §§ 196 až 199 Trestného poriadku, to znamená, že oznámené skutočnosti v podaniach osôb, boli vyhodnotené orgánom činným v trestnom konaní ako skutočnosti, na základe ktorých orgán činný v trestnom konaní nemohol rozhodnúť o odovzdaní, odložení, alebo odmietnutí veci. Preto bude predmetom a úlohou vyšetrovania, dôsledne zistiť skutkový stav, preveriť všetky dôkazy a odstrániť prípadné rozpory medzi uvedenými skupinami ponúkaných dôkazov, a až na základe objektívne zisteného skutkového stavu následne vydať ďalšie, vecne správne a zákonné rozhodnutie.

Ako ďalej vyplýva z vyjadrenia Úradu splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity k otázkam Strediska³¹, splnomocnenec vykonal aj nasledujúce úkony, ktoré oznámil aj Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre ľudské práva a národnostné menšiny, v „Informácii splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity Petra Polláka o zisteniach Úradu splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske

³¹ Vyjadrenie Úradu splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity k otázkam Strediska zo dňa 28.02.2014.

komunity o zásahu poriadkových zložiek Policajného zboru v osade v Moldave nad Bodvou“.³²

- Navrhol prijatie takých opatrení na strane Policajného zboru, ktoré na základe demokratických princípov presadzovania Policajného zboru, a plnenia jeho úloh povedú k minimalizácii vytvárania podmienok pre zhoršovanie úrovne bezpečnostnej situácie a ochrany verejného poriadku, vytvárania právnych podmienok pre vykonávanie uvedených zákrokov Policajného zboru, vyžadujúcich nasedenie vyššieho počtu príslušníkov Policajného zboru.
- Uskutočnil všetky potrebné kroky v partnerskej spolupráci s MV SR, osobitne s jeho čelnými predstaviteľmi, ako aj ďalšími ústrednými orgánmi štátnej správy, pre napĺňanie úloh Stratégie Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020³³, pretože len koncentrované a koordinované opatrenia v oblastiach prístupu na pracovný trh, k bývaniu, k zdravotnej starostlivosti, k vzdelávaniu, k finančným službám, za príslušnej mediálnej politiky, zakladajú podmienky pre znižovanie sociálnej chudoby a výskyt negatívnych spoločenských javov, poškodzujúcich základné ľudské práva občanov Slovenskej republiky.
- Uskutočnil za účelom presadenia cieľov aktivít v prvom a druhom bode súčinnosť stretnutia ako s riadiacimi pracovníkmi zložiek Policajného zboru v regióne Košického kraja, tak aj so starostami a predstaviteľmi obecných samospráv, mimovládnych organizácií, a s predstaviteľmi rómskych komunít, osobitne s ohľadom na policajným zákrokom dotknutý región. Stretnutiami okrem overenia poznatkov predovšetkým sledoval vytvorenie takých schém vzájomnej spolupráce, v ktorých dôsledkom bude intenzívne uplatnenie zásady proporcionality pre presadzovanie práva, s minimalizáciou negatívnych následkov zásahov do základných ľudských práv a slobôd, a vytvorenie pozitívnych obrazov vnímania Rómov na strane jednej, tak na strane druhej zložiek Policajného zboru a ich úloh, ktoré plnia pri ochrane základných ľudských práv. v rámci získavania poznatkov, v procese tvorby objektívneho rozhodovacieho procesu pre svoje ďalšie aktivity vykonal aj stretnutie s obyvateľmi osady – Budulovska ulica.

³² Bližšie pozri: Informácia splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity Petra Polláka o zisteniach Úradu splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity o zásahu poriadkových zložiek Policajného zboru v osade v Moldave nad Bodvou,

http://www.minv.sk/swift_data/source/romovia/dokumenty/sprava_splnomocnenca_vyboru_CRD_NR_SR.pdf

³³ Bližšie pozri: Stratégia Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020.

- Na základe kolízie a konfrontácie tvrdení zúčastnených strán na udalostiach zo dňa 19. júna 2013, v partnerskej spolupráci s MV SR sa splnomocnenec vlády Slovenskej republiky podieľal a podieľa na príprave návrhu zákona, ktorým dôjde predovšetkým k zmene niektorých ustanovení zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov, zakladajúcich uplatnenie nástrojov umožňujúcich objektívne preverenie dodržiavania všetkých základných zásad pri uskutočňovaní služobnej činnosti a služobných zákrokov príslušníkmi Policajného zboru, zasahujúcich do ľudských práv a slobôd, ako aj ustanovení, zakladajúcich dispozíciu pre príslušníkov Policajného zboru pri takýchto zásahoch, použiť aj priamo jazyk, ktorému rozumie osoba, voči ktorej zákrok smeruje. Obsahom legislatívnych návrhov splnomocnenca doposiaľ predovšetkým bolo:
 - a) Možnosť príslušníka Policajného zboru pri služobnom zákroku použiť jazyk, ktorému osoba, voči ktorej sa zákrok vykonáva, rozumie.
 - b) Možnosť a v konkrétnych prípadoch aj povinnosť Policajného zboru pri jednotlivých druhoch služobných zákrokov, najmä pri zákrokoch pod jednotným velením zhotovovať obrazový, alebo obrazovo-zvukový záznam.

Záver

Prípád poukázal okrem iného, na neexistenciu efektívnej kooperácie medzi jednotlivými štátnymi orgánmi. Na Slovensku absentuje diskusia medzi zainteresovanými stranami. Stredisko sa domnieva, že najväčším problémom celej tejto kauzy je neschopnosť oboch „táborov“ odštartovať dialóg a konštruktívne komunikovať o zásahu, to znamená sadnúť si za jeden stôl a porozprávať sa o dôvodoch, následkoch a navrhovaných riešeniach daného stavu.

Stredisko si dovoľuje tvrdiť, že samotná kauza Moldavy nad Bodvou, poukázala na smutný fakt, že absencia diskusie a neustále vzájomné osočovanie sa oboch strán k riešeniu nevedie. Bez ohľadu nato, či bol zásah policajných zložiek legitímny a výpovede obetí pravdivé alebo nie, je potrebné zmeniť celý pohľad na vec a činnosť všetkých štátnych orgánov zamerať na pomoc občanom. Stredisko vyzýva, aby sa všetky zainteresované orgány z tejto patovej situácie poučili a ich postup vo veci sa tak nestal nebezpečným precedensom, ktorý môže v budúcnosti uškodiť najmä tým najzraniteľnejším v našej spoločnosti.

Postavenie, pôsobnosť a úlohy Strediska, ktoré vyplývajú zo zákona o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva neumožňujú objektívne posúdenie legality a legitímnosti policajného zásahu v Moldave nad Bodvou a "vynesenie rozsudku", či policajti postupovali štandardne. Stredisko však upozorňuje, že existuje naliehavá potreba zásadne zlepšiť prístup orgánov verejnej moci k ochrane základných ľudských práv a slobôd.

Odporúčania

Na zlepšenie situácie v súvislosti s vykonávaním policajných zásahov Slovenské národné stredisko pre ľudské práva odporúča:

1. zabezpečiť, aby sa zhotovoval videozáznam zo všetkých policajných zásahov, pri ktorých sa predpokladá použitie donucovacích prostriedkov,
2. zabezpečiť, aby sa policajné pokyny počas zásahu vydávali v materinskom jazyku,
3. zabezpečiť na policajných útvaroch prostredníctvom kamier monitorovanie všetkých policajných priestorov, v ktorých sa vybavujú predvedené a zadržané osoby.
4. Vyhotovovať podrobnejšiu písomnú dokumentáciu z policajných zásahov, najmä vtedy, ak došlo k výraznému použitiu donucovacích prostriedkov a ujme na zdraví či majetku u zasahovaných osôb.

2. Deti

2.1 Medzinárodné adopcie slovenských detí do zahraničia

Slovenskom otriaslo v roku 2012 šokujúce zistenie, že Centru pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže (ďalej v texte ako „CIPC“) chýbajú desiatky postadopčných správ za roky 2002-2005 detí adoptovaných zo Slovenska do Talianska, čím sa otvorili búrlivé diskusie o nedostatkoch sekcie spravujúcej adopcie v personálnom obsadení i v nedostatku presných metodických pokynov. Tiež vyplávali na povrch nedostatky medzinárodných zmlúv, uprednostňujúce a naopak diskriminujúce iné krajiny uchádzajúce sa o adopciu našich detí (tzv. kvóty), ale okrem iného padli i závažné obvinenia z trestného činu obchodovania s deťmi, zneužívania právomoci verejného činiteľa, ako aj prijímania úplatku.

Dňa 16. februára 2013 v Ríme Slovensko otvorilo „Pandorinu skrinku“. Chcelo sa totiž dozvedieť viac o osudoch detí zo slovenských detských domovov, ktoré adoptovali do Talianska. v desiatkach prípadov boli ich spisy vyložene zanedbané, o ďalších CIPC nič nevedelo. Aj z tohto dôvodu sa v Ríme uskutočnili rokovania, ktoré mali tieto prípady objasniť.

*"Cieľom je informovať sa o všetkých dostupných zdrojoch priamo na mieste, tak aby sa vyvrátili všetky pochybnosti o osude detí,"*³⁴ uviedol hovorca MPSVaR SR Michal Stučka. Jednanie talianskej komisie pre osvojovanie detí a CIPC prebiehalo priamo v centre Ríma a trvalo deväť hodín. *"Prišli sme so sumárom informácií, ktoré sme si potrebovali vyriešiť. Informácie, ktoré sa týkali spolupráce, kooperácie, ďalšieho fungovania, ale zároveň aj informácie, ktoré boli medializované,"* uviedla pre médiá dňa 16.02.2013 riaditeľka CIPC Andrea Cisárová.

Najznámejším prípadom adopcie detí do Talianska je prípad Julka a Jolka. Slovensko o nich nemalo prakticky žiadne správy. Každoročné reporty boli okopírované jeden od druhého. Verejné špekulácie, či sú takýchto prípadov desiatky, možno aj stovky, tieto nekonkrétne informácie z médií len podporujú. Do Talianska len v posledných rokoch odišlo 400 detí. Je to adopčná veľmoc. Slovensko však chcelo vedieť, čo sa s deťmi deje a ako sa

³⁴ uverejnené dňa 16. februára 2013 v Správach TV JOJ, zdroj: <http://udalosti.noviny.sk/pochybne-adopcie-deti/16-02-2013/talianske-adopcie-rokovanie-o-tom-kde-a-ako-koncia-nase-deti.html>

majú až do dospelosti. No o deťoch adopčnej agentúry, ktorej vzali licenciu, nevedel nikto nič. *"Agentúra bola súkromná a jednoducho komisia pre medzištátne adopcie sa rozhodla, že licencia bude odňatá. Bližšie dôvody nám nešpecifikovali,"*³⁵ dodala Cisárová.

Slovensko teda nepoznalo osudy 72 detí adoptovaných do Talianska. Chýbali oficiálne správy, ako sa im v nových rodinách darí. To, čo naznačila viceprezidentka talianskej Komisie pre medzinárodné adopcie Daniela Bacchetta, priznal a potvrdil začiatkom marca 2013 aj minister práce, sociálnych vecí a rodiny Ján Richter. Riaditeľka CIPC Andrea Cisárová si koncom februára 2013 v Ríme pýtala 117 postadopčných správ, pričom dostala len časť z nich. Zvyšok mala komisia doplniť do 15. apríla 2013. Dovtedy platilo pozastavenie adopcií do Talianska. Správy chýbali najmä z rokov 2003 až 2005, t. j. z obdobia, keď CIPC šéfovala riaditeľka Alena Mátejová. Možnosť zostavenia tímu, ktorý by deti priamo skontroloval, pripustil minister práce len v prípade, ak Taliansko do 15. apríla chýbajúce správy nepošle. Do tohto termínu chcel čakať aj s pomenovaním konkrétneho vinníka.

Správy dodali Taliani až začiatkom mája, avšak označenie konkrétneho vinníka nebolo do dnešného dňa zverejnené. Ďalšie deti vhodné na adopciu budú musieť čakať, kým CIPC a talianska Komisia pre medzištátne adopcie podpíšu novú dohodu, ktorej podpis podľa informácií uverejnených v médiách³⁶ mešká, pretože nie je jasné, kto bude adopcie za Talianov vybavovať. CIPC dohodu s talianskou Komisiou pre medzištátne adopcie podpíše až vtedy, keď bude vedieť, aká agentúra ich v Taliansku bude riešiť. Akreditovaných ich je tam 65. Riaditeľka CIPC taktiež vo výročnej správe za rok 2012 uvádza, že CIPC plánuje v budúcnosti žiadať postadopčné správy častejšie ako doposiaľ.

Prečo správy na komisii neboli, hoci to medzištátny protokol vyžadoval, nevysvetlil ani taliansky veľvyslanec Roberto Martini. Najviac z nich sa týka agentúry Famiglia e Minori, ktorá prišla v roku 2010 o licenciu. Cez ňu odišlo 174 z 269 detí, avšak napriek vedomosti o zrušení licencie pre agentúru v septembri 2010, ministerstvo adopciám nevenovalo dostatočnú pozornosť a po zrušení agentúry nenariadilo kontrolu spisov.

Bývalá riaditeľka centra Alena Mátejová sa pre adopcie zbavovala viny tvrdením, že žiadne správy nechýbajú, nakoľko údajne počas jej vedenia malo CIPC informácie o všetkých deťoch osvojených do Talianska. Tvrdí, že správy, ktoré neboli načas doručené, CIPC pravidelne urgovalo a žiadne zlyhanie si nepriznáva.

³⁵ uverejnené dňa 16. februára 2013 v Správach TV JOJ, zdroj: <http://udalosti.noviny.sk/pochybne-adopcie-deti/16-02-2013/talianske-adopcie-rokovanie-o-tom-kde-a-ako-koncia-nase-deti.html>

³⁶ uverejnené v denníku Sme dňa 31. mája 2013, autor: Veronika Prušová

Podľa nových pravidiel riaditeľ Centra pre medzinárodnoprávnú ochranu detí a mládeže už nebude mať právomoc samostatne rozhodnúť o adopcii. Po februárovom rokovaní ľudskoprávneho výboru parlamentu to vzhľadom na zmeny, ktoré v centre inicioval minister práce, sociálnych vecí a rodiny Ján Richter, potvrdila nová riaditeľka CIPC Andrea Cisárová.

"Nikdy samostatne nepodpíšem žiadne rozhodnutie o tom, že dieťa pôjde niekomu na osvojenie. o každom jednom dieťati, či bude zdravé, alebo choré, akékoľvek, bude rozhodovať komisia,"³⁷ povedala Cisárová. *"Komisia nebude vytvorená len z pracovníkov ministerstva, ale po dohode s ministerstvom zdravotníctva aj zo špecialistov, psychológov, pediatrov, aby dokázali dieťa vhodne umiestniť do rodiny."³⁸*

Práve prípad dievčatiek Julky a Jolky v Taliansku primäl ľudskoprávny výbor a na základe iniciatívy jeho podpredsedníčky sa realizoval v CIPC poslanecký prieskum, ktorý vo viacerých prípadoch adopcie do zahraničia kritizoval. Rokovania výboru sa zúčastnila aj poslankyňa a exministerka práce Viera Tomanová, ktorá časť správy z poslaneckého prieskumu zaoberajúcu sa adopciou dvoch dievčatiek do Talianska označila za neobjektívnu. Taktiež ostro kritizovala konanie súčasnej riaditeľky CIPC, že chýbajúce správy mala hľadať na úradoch práce, ktoré majú mať kompletnú dokumentáciu. *„Oslovili sme všetky úrady práce, zostali sme však prekvapení. Väčšinou správami nedisponovali,“*³⁹ vysvetľovala Cisárová, prečo žiadala správy priamo od Talianska.. Tomanovej musela vysvetľovať aj to, aké konkrétne chyby v spisoch našla. *„Ak ste mali spis, otvorili ho a chýbal v ňom rozsudok o adopcii, je to problém,“* odpovedala. Naznačila neporiadok, v akom dokumentácia v CIPC bola. Riaditeľky CIPC sa zastal aj minister práce, sociálnych vecí a rodiny, ktorý uviedol, že sám ju vlani v lete vymenil za predchádzajúcu riaditeľku Alenu Mátejovú, nakoľko *„zmena bola nevyhnutná, pretože predchádzajúce vedenie postupovalo rutinne a od stola.“*⁴⁰

Riaditeľka CIPC nechcela komentovať zistenia zo správy z poslaneckého prieskumu ani vyjadrenia exministerky. Vyhlásila však, že v prípade vyššie uvedených dievčatiek využije všetky dostupné právne prostriedky na overenie situácie a neštandardne osobne vycestuje do Talianska, aby zistila, či sú materiály CIPC korektné a korešpondujú s realitou. *"Rešpektujem to, čo mám momentálne v centre, čo sa nachádza v mojich spisoch. Mám ale*

³⁷ vyjadrenie riaditeľky CIPC z 22. januára 2013- zdroj: <http://aktualne.atlas.sk/print.xml?path%5Barticle%5D=v-dvoch-tretinach-pripadov-deti-v-britanii-boli-porusene-ich-prava-tvrdi-dubovcova>

³⁸ vyjadrenie riaditeľky CIPC, TASR, 19. december 2012, zdroj: <http://www.teraz.sk/slovensko/a-cisarova-specificke-osvojenia-u/32240-clanok.html>,

³⁹ vyjadrenie riaditeľky CIPC uverejnené v denníku Sme, dňa 09. mája 2013,

⁴⁰ vyjavenie ministra práce uverejnené v denníku Sme, dňa 09. mája 2013,

informácie z iných zdrojov, že to tak nemusí byť. Aby som vyvrátila toto podozrenie, musím urobiť rôzne rozhodnutie,"⁴¹ vyhlásila.

*"Medzištátna adopcia nastane až v prípade, čo o dieťa nikto neprejaví záujem doma na Slovensku. V záujme zintenzívnenia komunikácie do budúcnosti, celého systému, zdieľania informácií o slovenských deťoch až po ich dovŕšenie 18ho veku života tak, ako to ukladá medzištátny dohovor o medzištátnych osvojeniach,"*⁴² povedal hovorca MPSVaR SR Michal Stuška. Rozšíri sa aj zoznam krajín, kam deti bude Slovensko posielat'. Začiatkom marca 2013 sa rozbehli rokovania v rámci celej Európskej únie. Krajiny, ktoré pripadajú do úvahy sú Nemecko, Francúzsko a Veľká Británia.

V každom prípade medzištátna adopcia by mala nasledovať až po tom, čo o dieťa nikto neprejaví záujem doma na Slovensku.

Na zasadnutí Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre ľudské práva a národnostné menšiny konanom dňa 27. augusta 2013 predložila riaditeľka CIPC vláde zoznam navrhovaných a prijatých zmien, korešpondujúcich okrem iného aj s odporúčaniami navrhnutými Strediskom v Správe o dodržiavaní ľudských práv na Slovensku za rok 2012. CIPC vypracovalo nový postup pri medzištátnych osvojeniach do zmluvných štátov Dohovoru o ochrane detí a o spolupráci pri medzištátnych osvojeniach. Jednou z hlavných uskutočnených zmien v postupe pri medzištátnych osvojeniach je zmena štruktúry poradných tímov a komisie pre medzištátne osvojenia. Poradné tímy sa zlúčia do jedného tímu odborníkov, ktorý bude tvorený:

- dvomi zamestnancami CIPC zodpovednými za sprostredkovanie medzištátnych osvojení – právnikom a psychológom;
- psychológom detského domova, v ktorom sa dieťa nachádza;
- zamestnancom určeného úradu práce zodpovedným za dokumentáciu konkrétneho dieťaťa.

Komisiu bude tvoriť:

- riaditeľom poverený zamestnanec CIPC;
- určený zamestnanec centra vykonávajúci agendu medzištátnych osvojení – psychológ;

⁴¹ vyjadrenie riaditeľky CIPC, TASR, 19. december 2012, zdroj: <http://www.teraz.sk/slovensko/a-cisarova-specificke-osvojenia-u/32240-clanok.html>,

⁴² uverejnené dňa 21. februára 2013 v Správach TV JOJ, zdroj: <http://udalosti.noviny.sk/pochybne-adopcie-deti/21-02-2013/medzistatne-osvojenia-deti-posleme-aj-do-britanie.html>

- externý psychológ zapísaný v zozname znalcov;
- zástupca z odboru sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately alebo z odboru poradensko-psychologických služieb Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny;
- zástupca neziskovej organizácie, ktorej bola podľa zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov udelená MPSVaR SR akreditácia.

Zmeny v zložení tímov a komisie v postupe pri medzištátnych osvojeniach sa odzrkadlili v novej smernici Centra pre medzinárodnoprávnú ochranu detí a mládeže č. 164/2012 o zriadení a činnosti Komisie pre medzištátne osvojenia a tímu odborníkov pre posúdenie dokumentácie dieťaťa a posúdenie žiadostí žiadateľov o medzištátne osvojenie. v tejto smernici, ktorá vstúpila do platnosti a účinnosti dňa 20.06.2013 sú bližšie špecifikované a opísané úlohy tímu odborníkov a komisie, ich zloženie a podmienky ich zasadania.

Ďalšou zmenou je úprava procesu priradenia najvhodnejších žiadateľov k dieťaťu. Priradenie žiadateľov k dieťaťu vždy prehodnotí komisia. Nikdy o priradení nebude rozhodovať riaditeľ CIPC sám. Na základe odporúčania a návrhu tímu odborníkov a komisie vyjadrí riaditeľ CIPC súhlas alebo nesúhlas s týmto návrhom.

Tak isto zásadnou zmenou je zmena periodicity zasielania postadopčných správ. Budú sa zasielať v nasledovných intervaloch:

- každý rok do dovŕšenia 10. roku veku dieťaťa;
- ďalšia sociálna správa vo veku keď dieťa dovŕši 12 rokov;
- ďalšia sociálna správa vo veku keď dieťa dovŕši 14. rok veku. Súčasťou tejto sociálnej správy je aj aktuálny DVD záznam dieťaťa a jeho adoptívnych rodičov a aktuálna lekárska správa o dieťati;
- ďalšia správa v roku kedy dieťa dovŕši 16 rokov;
- posledná sociálna správa pred dosiahnutím plnoletosti dieťaťa.

CIPC taktiež vytvorilo nový protokol, ktorý sa bude podpisovať medzi CIPC ako ústredným orgánom SR a ústredným orgánom daného prijímajúceho štátu. Zrušili sa kvóty pre jednotlivé krajiny – znamená to, že počet prijatých žiadostí žiadateľov z jednotlivých krajín nebude už viac obmedzený, ako tomu bolo doteraz. Do nového protokolu je tiež pridaná klauzula o tom, že CIPC má právo na požiadanie navštíviť dieťa adoptované do

zahraničia a jeho adoptívnu rodinu. Partnerský orgán v zahraničí je povinný CIPC do 3 dní od prijatia žiadosti od CIPC poskytnúť mu v tejto veci súčinnosť. Táto klauzula zaručí aj možnosť preverenia stavu postadopčných správ o deťoch adoptovaných do Talianska. CIPC rokuje s Talianskou stranou o podmienkach a spôsobe ako zrealizovať náhodné návštevy detí adoptovaných do Talianska.

Za účelom rozšírenia spolupráce v oblasti medzištátnych osvojení centrum kontaktovalo nasledovné krajiny: Nemecko; Slovinsko; Rakúsko; Nórsko; Španielsko; San Maríno; Francúzsko a Portugalsko, ktoré majú záujem spolupracovať so Slovenskou republikou a momentálne prebiehajú potrebné rokovania na ich vnútroštátnej úrovni.

Súhlas Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre ľudské práva a národnostné menšiny s návrhom na vyslovenie súhlasu Národnej rady Slovenskej republiky s Opčným protokolom k Dohovoru o právach dieťaťa a o procedúre oznámení.

Opčný protokol (ďalej v texte ako „protokol“) k Dohovoru o právach dieťaťa (ďalej v texte ako „dohovor“) o procedúre oznámení schválilo v New Yorku Valné zhromaždenie OSN svojou rezolúciou č. 66/138 z 19. decembra 2011. Ide o tretí protokol k dohovoru. Na rozdiel od prvých dvoch substantívnych opčných protokolov o účasti detí v ozbrojených konfliktoch a o predaji detí, detskej prostitúcii a detskej pornografii, má protokol procedurálny charakter a vytvára mechanizmus oznámení (sťažností) na porušenie práv dieťaťa zakotvených v dohovore alebo v jeho substantívnych opčných protokoloch.

Protokol bol otvorený na podpis 28. februára 2012 v Ženeve počas 19. zasadnutia Rady OSN pre ľudské práva. SR, v nadväznosti na uznesenie vlády SR č. 57 z 22. februára 2012, ktorým vláda vyslovila súhlas s podpisom protokolu s výhradou ratifikácie, podpísala protokol v deň jeho otvorenia na podpis ako jeden z prvých štátov.

Návrh na ratifikáciu protokolu sa na rokovanie vlády SR predkladá v súlade s uznesením vlády SR č. 57/2012. Protokol je prvou medzinárodnou zmluvou o ľudských právach, pri príprave ktorej Slovensko zohralo úlohu lídra i koordinátora procesu jeho prípravy. Prirodzeným záujmom Slovenska je preto jeho skorá ratifikácia.

Protokol je univerzálna medzinárodná zmluva zakotvujúca možnosť a postup podávania oznámení (sťažností) zo strany jednotlivcov, skupiny jednotlivcov alebo v mene jednotlivca či skupiny jednotlivcov, v prípadoch porušenia práv garantovaných dohovorm alebo niektorým jeho substantívnym protokolom. Oznámenie sa podáva nezávislému orgánu

zriadenému podľa dohovoru – Výboru pre práva dieťaťa (ďalej v texte ako „výbor“), ktorý môže dotknutému štátu adresovať odporúčania. Štát má povinnosť informovať výbor o opatreniach prijatých na nápravu.

Protokol vytvára aj mechanizmus medzištátnych oznámení na porušenie dohovoru alebo jeho substantívnych opčných protokolov. Nie je automatický, podmienkou využitia je jeho explicitné uznanie zmluvnou stranou protokolu podľa čl. 12 ods. 1 protokolu. Ďalším mechanizmom protokolu je vyšetrovacia procedúra, kedy výbor môže začať konanie voči štátu, ak usúdi, že dochádza k závažnému alebo systematickému porušovaniu dohovoru, či jeho substantívnych opčných protokolov. Mechanizmus sa voči štátu neuplatňuje, ak ho v zmysle čl. 13 ods. 7 protokolu explicitne odmietne pri podpise, ratifikácii či pristúpení. Procedúra medzištátnych oznámení ako aj vyšetrovacia procedúra predstavujú posilnené záruky ochrany práv dieťaťa.

Ratifikácia protokolu podporuje vytvorenie národného mechanizmu umožňujúceho deťom predkladať sťažnosti v prípade porušenia ich práv. V súčasnom období boli uskutočnené kroky smerujúce k zákonnému zriadeniu osobitných inštitútov na ochranu osobitne zraniteľných skupín obyvateľstva, tzv. komisárov pre oblasť zdravotného postihnutia a pre oblasť práv dieťaťa. Inštitút komisára by z hľadiska budúcej perspektívy mohol plniť práve úlohu spojenú s národným mechanizmom na prijímanie sťažností pre porušenie práv dieťaťa zakotvených v dohovore a v jeho substantívnych opčných protokoloch.

Protokol je otvorený na podpis každému štátu, ktorý podpísal, ratifikoval alebo pristúpil k dohovoru alebo k niektorému z jeho substantívnych opčných protokolov (čl. 18). Slovenská republika je zmluvnou stranou dohovoru i oboch jeho substantívnych protokolov. Protokol nadobudne platnosť po uplynutí troch mesiacov od uloženia desiatej ratifikačnej listiny, resp. listiny o pristúpení. K 27. augustu 2013 protokol ratifikovalo šesť štátov (Albánsko, Bolívia, Nemecko, Gabon, Španielsko a Thajsko), jeho signatárom je zatiaľ 37 štátov. Nemecko a Albánsko uskutočnili vyhlásenie, ktorým uznávajú príslušnosť výboru posudzovať medzištátne oznámenia. Predkladateľ materiálu konzultoval skúsenosti a postupy s ratifikáciou protokolu so Spolkovým ministerstvom pre rodinu, seniorov, ženy a mládež, orgánom zodpovedným za predloženie ratifikačného materiálu v Spolkovej republike Nemecko. Výsledkom ratifikácie v SRN bolo prijatie osobitného zákona o protokole.

Podľa čl. 7 ods. 4 Ústavy SR je protokol prezidentskou medzinárodnou zmluvou, ktorá pred ratifikáciou prezidentom SR vyžaduje súhlas Národnej rady SR. Zároveň ide o prednostnú medzinárodnú zmluvu podľa čl. 7. ods. 5 Ústavy SR.

Pre efektívnu implementáciu opčného protokolu sa pripravuje zriadenie národného mechanizmu umožňujúceho deťom predkladať sťažnosti v prípade porušenia ich práv. Táto iniciatíva bola predmetom samostatného legislatívneho zámeru a bola predložená a doručená Národnej rade Slovenskej republiky dňa 13.09.2013⁴³.

Výbor Národnej rady Slovenskej republiky pre ľudské práva a národnostné menšiny na svojej 27. schôdzi konanej dňa 10. októbra 2013 prerokoval návrh na vyslovenie súhlasu Národnej rady Slovenskej republiky s Opčným protokolom k Dohovoru o právach dieťaťa o procedúre oznámení (tlač 695). Uznesenie výboru č. 102 bolo schválené s tým, že Výbor Národnej rady Slovenskej republiky pre ľudské práva a národnostné menšiny súhlasí s návrhom na vyslovenie súhlasu Národnej rady Slovenskej republiky s Opčným protokolom k Dohovoru o právach dieťaťa o procedúre oznámení (tlač 695), odporúča Národnej rade Slovenskej republiky podľa čl. 86 písm. d) Ústavy Slovenskej republiky vysloviť súhlas s Opčným protokolom k Dohovoru o právach dieťaťa o procedúre oznámení s uplatnením vyhlásenia podľa článku 12 ods. 1 opčného protokolu, rozhodnúť, že ide o medzinárodnú zmluvu, ktorá má podľa čl. 7 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky prednosť pred zákonmi.

Záver

Slovenská republika sa za 20 rokov svojej samostatnej existencie stala demokratickým štátom, ktorý sa od svojho počiatku hlásil k celosvetovo akceptovaným ľudsko-právnym hodnotám a stal sa signatárom dôležitých medzinárodných zmlúv uzavretých a ratifikovaných v záujme ochrany ľudských práv a základných slobôd. Slovenská republika sa prostredníctvom Ústavy SR hlási k dodržiavaniu záväzkov plynúcich z medzinárodných zmlúv na takej úrovni, ktorá zabezpečuje aj výklad národných právnych noriem v súlade s medzinárodnými záväzkami.

Tak ako ostatné vyspelé štáty svetového spoločenstva, aj Slovenská republika sa zaviazala k zvýšenej a sústavnej ochrane práv detí s ohľadom na ich špecifické postavenie v spoločnosti, ako i ohrozenie, ktorým sú maloleté deti z dôvodu svojej právnej neznalosti ako aj celkovej krehkosti a zraniteľnosti vystavené.

⁴³ Zdroj : <http://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/cpt&ZakZborID=13&CisObdobia=6&ID=695>

V Slovenskej republike nepredstavuje problematickú sféru nenaplnenie záväzkov v oblasti ochrany práv detí, ale hlavným problémom sú nevyhnutne chýbajúce rozsiahlejšie finančné investície zo strany štátu potrebné na pomoc zabezpečenia kvalitných služieb, poskytovaných kvalifikovanými odborníkmi, ktorí okrem iného svojím precíznym výkonom svojej pracovnej povinnosti zároveň reprezentujú meno Slovenska v zahraničí. Otázka financovania sociálnej a rodinnej politiky štátu vo vzťahu (nielen) k maloletým deťom je otázkou, ktorá by mala byť v krátkej dobe prioritne a dostatočne vyriešená. Ako sme uviedli v Správe o dodržiavaní práv dieťaťa v SR za rok 2012 - ekonomická slabosť štát v žiadnom prípade neospravedlňuje a nezaväzuje povinnosti dodržiavať ľudsko-právne záväzky, ku ktorým sa Slovenská republika zaviazala.

Odporúčania

1. Stredisko odporúča bezodkladne pristúpiť k ratifikácii Európskeho dohovoru o výkone práv dieťaťa a zabezpečiť jeho realizáciu v praxi. Pristúpenie Slovenskej republiky k Európskemu dohovoru o výkone práv dieťaťa by Slovenskú republiku veľmi výrazne posunulo dopredu v implementácii nielen článkov 12 a 13 Dohovoru o právach dieťaťa.
2. Nevyhnutné je skvalitňovanie spolupráce a koordinácie medzi dotknutými subjektmi pracujúcimi s deťmi, a to tak na horizontálnej, ako aj vertikálnej úrovni a systematické vzdelávanie osôb pracujúcich s deťmi a osôb, ktoré do práv detí zasahujú.
3. Sprísniť a spresniť režim kontroly osvojeného dieťaťa v zahraničí- kontrola dostatočne zabezpečená prostredníctvom zahraničných orgánov, ktoré úzko a priamo spolupracujú s CIPC – v prípade nehlásenia stavu dieťaťa v pravidelných intervaloch možnosť sankcionovať rodičov, možnosť vycestovania špecializovaného tímu pracovníkov na osobné preskúmanie daného stavu, či možnosť osloviť v rámci súčinnosti o prešetrenie daného konkrétneho prípadu prostredníctvom orgánu sociálnej kurately v danom štáte.
4. Venovať viac priestoru a času médiám (TV, tlač) za účelom oboznámenia širokej verejnosti s adopciami detí a realizovať príklad uvedený v Závere Správy o dodržiavaní práv detí za rok 2012 vydané Strediskom, ktorý sa javí ako najefektívnejší a najrýchlejší prostriedok na zistenie záujmu o adopciu detí v SR našimi občanmi.

2.2 Reedukačné centrá a údajné násilie na chovancoch

Začiatkom roka 2013 sa dostali do povedomia ľudí prostredníctvom médií informácie o telesných trestoch na chovancoch v reedukačných centrách, či o finančnom poddimenzovaní zo strany štátu ústiacom do „hladu“ chovancov.

Na Slovensku funguje trinásť štátnych reedukačných centier a jedno cirkevné s celkovou kapacitou takmer deväťsto lôžok. Podľa posledných štatistík z mája 2012 v nich bolo umiestnených vyše sedemsto detí, no ich počet sa počas roka mení. Výkyvy však nie sú také razantné a zariadenia čaká „optimalizácia“.

Reedukačné centrum na základe výchovno-vzdelávacieho programu a individuálneho reedukačného programu poskytuje deťom do veku 18 rokov s možnosťou predĺženia o jeden rok výchovu a vzdelávanie vrátane prípravy na povolanie s cieľom ich opätovného začlenenia do pôvodného sociálneho prostredia na žiadosť dieťaťa.

Do reedukačného centra sa prijímajú deti na základe žiadosti zákonného zástupcu, dohody so zariadením, v ktorom sa vykonáva rozhodnutie súdu, predbežného opatrenia súdu podľa osobitného predpisu, rozhodnutia súdu o uložení ochrannej výchovy, rozhodnutia súdu o uložení výchovného opatrenia, rozhodnutia súdu o nariadení ústavnej starostlivosti.

Reedukačné centrá sa podľa vnútornej organizácie môžu diferencovať na reedukačné centrá pre deti do 15. rokov veku, prípadne do ukončenia povinnej školskej dochádzky v základnej škole, reedukačné centrá pre deti od 15. rokov veku, reedukačné centrá pre deti do ukončenia ich prípravy na povolanie.

Do reedukačných centier sa spravidla prijímajú deti oboch pohlaví. Základnou organizačnou jednotkou reedukačného centra je výchovná skupina, ktorá sa zriaďuje pre najviac osem detí; v oddelení pre maloleté matky s deťmi môže byť najviac päť matiek s deťmi. Reedukačné centrum sa zriaďuje pre najviac šesť výchovných skupín, ak má výchovné skupiny na viacerých samostatných pracoviskách, môže mať najviac osem výchovných skupín.

V reedukačnom centre sa môžu zriaďovať podľa potreby oddelenia pre deti vyžadujúce zvýšenú starostlivosť (poskytuje starostlivosť deťom, ktorých zdravotné znevýhodnenie si vyžaduje zvýšenú starostlivosť), s ochranným režimom (poskytuje starostlivosť deťom, ktorých prevýchova si vyžaduje zvýšené nároky na personálne, priestorové a materiálno-technické zabezpečenie z dôvodu zvýšeného ohrozenia bezpečnosti detí a zamestnancov), s otvoreným režimom (poskytuje starostlivosť deťom, ktoré sa

vzdelávajú v základnej škole alebo sa pripravujú na povolanie v stredných školách, v odborných učilištiach alebo v praktických školách mimo reedukačného centra), pre maloleté matky s deťmi.

Ak sa reedukačné centrum zriadi tak, že sa vo všetkých výchovných skupinách bude postupovať podľa individuálnych reedukačných programov pre niektoré z oddelení, označuje sa ako reedukačné centrum pre deti vyžadujúce zvýšenú starostlivosť, reedukačné centrum s ochranným režimom, reedukačné centrum s otvoreným režimom, reedukačné centrum pre matky s deťmi.

Reedukačné centrum vytvára individuálny reedukačný program pre každé dieťa, ktorý vychádza z psychologickkej a špeciálnopedagogickej diagnózy vykonanej na tento účel spravidla diagnostickým centrom. Vyhodnotenie a úprava individuálneho reedukačného programu sa vykonáva minimálne raz za štvrtrok.

„Keďže v reedukačných centrách sú v čoraz väčšej miere umiestňované deti vyžadujúce si zvýšenú ochrannú starostlivosť, ohrozujúce svoju bezpečnosť, bezpečnosť rovesníkov i zamestnancov, chceme to riešiť vytvorením zariadenia zameraného na túto skupinu. Tým by sa mala optimalizovať činnosť a priestorové využitie ostatných,“⁴⁴ naznačil možné riešenia hovorca ministerského úradu Michal Kaliňák.

Stredisko ako nezávislá inštitúcia prostredníctvom monitoringu sledovalo aktuálne dianie a objektívne hodnotí dané skutočnosti nasledovne :

Podľa § 4 ods. 1 Vyhlášky MŠVVaŠ SR č. 323/2008 Z. z. o špeciálnych výchovných zariadeniach (ďalej v texte ako „vyhláška“)⁴⁵ reedukačné centrum sa zameriava na reedukáciu sociálne, mravne a emocionálne narušených detí, u ktorých boli zistené také nedostatky v sociálnej prispôsobivosti, v osobnostných vlastnostiach a charakterovom vývine, že ich výchova a vzdelávanie v iných zariadeniach alebo v prirodzenom rodinnom prostredí by nevedli k náprave.

Podľa § 4 ods. 2 vyhlášky reedukačné centrum poskytuje deťom výchovu a vzdelávanie zamerané na optimalizáciu ich psychosociálneho vývinu, odstraňovanie porúch správania a vytvorenie predpokladov na ich osobnostnú a sociálnu integráciu.

⁴⁴ 24. jún 2013, 00:016, Zdroj : <http://www.pluska.sk/plus-7-dni/domov/bitky-nadavky-sikana-opisuje-hlohovecke-reedukacne-centrum-byvaly-chovanec.html>

⁴⁵ Vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky o špeciálnych výchovných zariadeniach č. 323/2008 Z. z. zo dňa 06.08.2008, čiastka 121/2008, platnosť od 23.08.2008, účinnosť od 01.09.2008

Podľa § 5 ods. 1 vyhlášky reedukačné centrum pre deti vyžadujúce zvýšenú starostlivosť poskytuje starostlivosť

- a) deťom s narušeným psychosociálnym vývinom, ktoré vyžadujú z dôvodu chronického ochorenia zvýšený zdravotný dohľad, dlhodobé podávanie liekov alebo špeciálnu diétu, a deťom so zdravotným postihnutím, ktorých zdravotné postihnutie túto starostlivosť vyžaduje; reedukačný proces je rozšírený o liečebný režim,
- b) deťom s narušeným psychosociálnym vývinom, u ktorých reedukačný proces v reedukačnom centre nebol úspešný,
- c) deťom s psychiatrickou diagnózou alebo deťom závislým od psychoaktívnych látok po detoxikácii, ktorým sa z týchto dôvodov nemôže poskytovať starostlivosť v ostatných špeciálnych výchovných zariadeniach.

Podľa § 6 ods. 1 vyhlášky reedukačné centrum s ochranným režimom poskytuje starostlivosť

- a) deťom s narušeným psychosociálnym vývinom spojeným s recidívou trestnej činnosti,
- b) deťom s narušeným psychosociálnym vývinom spojeným s opakujúcim sa konaním, ktoré má znaky trestného činu,
- c) deťom s narušeným psychosociálnym vývinom spojeným s agresivitou.

Podľa § 10 ods. 1 vyhlášky každý odchod dieťaťa zo špeciálneho výchovného zariadenia bez súhlasu riaditeľa tohto zariadenia alebo ním písomne poverenej osoby sa považuje za nedovolené prerušenie pobytu.

Podľa § 120 písm. b) školského zákona⁴⁶ (ďalej v texte ako „ŠZ“) reedukačné centrum je špeciálnym výchovným zaradením.

Podľa § 122 ods. 1 ŠZ reedukačné centrum na základe výchovno-vzdelávacieho programu a individuálneho reedukačného programu poskytuje deťom do veku 18 rokov s možnosťou predĺženia o jeden rok výchovu a vzdelávanie vrátane prípravy na povolanie s cieľom ich opätovného začlenenia do pôvodného sociálneho prostredia na žiadosť dieťaťa.

Podľa § 122 ods. 2 ŠZ do reedukačného centra sa prijímajú deti na základe

- a) žiadosti zákonného zástupcu,
- b) dohody so zariadením, v ktorom sa vykonáva rozhodnutie súdu,
- c) predbežného opatrenia súdu podľa osobitného predpisu,
- d) rozhodnutia súdu o uložení ochrannej výchovy,

⁴⁶ / Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov, zo dňa 22.05.2008, čiastka 096/2008, platný od 02.07.2008, účinný od 01.09.2008

- e) rozhodnutia súdu o uložení výchovného opatrenia,
- f) rozhodnutia súdu o nariadení ústavnej starostlivosti.

Podľa § 122 ods. 6 ŠZ v reedukačnom centre sa môžu zriaďovať podľa potreby oddelenia

- a) pre deti vyžadujúce zvýšenú starostlivosť,
- b) s ochranným režimom,
- c) s otvoreným režimom,
- d) pre maloleté matky s deťmi

Podľa § 122 ods. 7 ŠZ ak sa reedukačné centrum zriadi tak, že sa vo všetkých výchovných skupinách bude postupovať podľa individuálnych reedukačných programov pre niektoré z oddelení podľa odseku 6, označuje sa ako

- a) reedukačné centrum pre deti vyžadujúce zvýšenú starostlivosť,
- b) reedukačné centrum s ochranným režimom,
- c) reedukačné centrum s otvoreným režimom,
- d) reedukačné centrum pre matky s deťmi.

Podľa § 122 ods. 9 ŠZ oddelenie podľa odseku 6 písm. b) poskytuje starostlivosť deťom, ktorých prevýchova si vyžaduje zvýšené nároky na personálne, priestorové a materiálno-technické zabezpečenie z dôvodu zvýšeného ohrozenia bezpečnosti detí a zamestnancov.

Podľa § 125 ods. 6 ŠZ v záujme dieťaťa a jeho ochrany alebo v záujme ochrany iných osôb na odporúčanie psychológa môže riaditeľ zariadenia, v ktorom sa vykonáva rozhodnutie súdu, umiestniť dieťa na určitý čas do karanténnej miestnosti alebo ochrannej miestnosti, najviac však na 24 hodín, najmenej s jednou hodinou pobytu denne na čerstvom vzduchu mimo tejto miestnosti, alebo do príchodu zdravotnej pomoci alebo Policajného zboru.

Podľa § 125 ods. 7 ŠZ ochranná miestnosť, ktorá sa zriaďuje v reedukačnom centre, slúži na ochranu a upokojenie dieťaťa, pobyt v nej nie je možné využiť ako trest.

Podľa § 126 ods. 1 ŠZ mesačnú úhradu nákladov za pobyt dieťaťa v špeciálnom výchovnom zariadení tvorí 30-násobok dennej sadzby za stravovanie dieťaťa za dni, počas ktorých bolo umiestnené v špeciálnom výchovnom zariadení; v diagnostickom centre a reedukačnom centre aj úhrada za mesačné vreckové dieťaťa podľa § 127 ods. 2.

Podľa § 126 ods. 2 ŠZ mesačnú úhradu nákladov za pobyt dieťaťa v zariadeniach podľa odseku 1 je povinný platiť zákonný zástupca alebo fyzická osoba, ktorá má voči dieťaťu vyživovaciu povinnosť (ďalej v texte ako „povinný“). Úhradu nákladov platí povinný na účet zariadenia do 15. dňa nasledujúceho mesiaca.

Reedukačné centrum Hlohovec a Správa verejnej ochrankyne práv

Bitky, nadávky a šikana - tak zneli v prvej polovici roka 2013 viaceré titulky tlače opisujúce reedukačné centrum Hlohovec (ďalej v texte ako „centrum“) na základe výpovede bývalého chovanca zariadenia. Tento chovanec podľa vlastných slov poskytnutých médiám⁴⁷ opustil hlohovecké zariadenie bez dovolenia niekoľkokrát. „*Nepáčilo sa mi, ako so mnou zaobchádzali,*“ dôvodí. Je všeobecne známy zákaz akéhokoľvek násillia (fyzického i psychického), či už na mládeži alebo dospelých jedincoch, avšak aby došlo k zmenám a náprave problémového chovania, si tento „ozdravujúci“ proces vyžaduje určité obmedzenia a zákazy, ktoré sú vykonávané v najlepšom záujme chovancov. Bývalá riaditeľka zariadenia Blažena Kulhavá akékoľvek porušenie pravidiel zo strany zamestnancov centra rezolútne odmietala. Naopak tvrdila, že časté sú slovné útoky detí na pedagogických zamestnancov a ak sa vraj niekto pobije, tak chovanci medzi sebou. Pripomína, že kontrolu dodržiavania zákonnosti vykonáva raz za tri mesiace Okresná prokuratúra v Trnave a raz za pol roka Krajská prokuratúra v Trnave. Žiadne pochybenia zatiaľ nezistili.

Tento chlapec, ktorý vzbudil záujem médií, podal spolu s ďalším chovancom podnet verejnej ochrankyni práv (ďalej v texte ako „VOP“) týkajúci sa postupu centra spočívajúceho najmä v používaní telesných trestov, neprimeranom používaní ochrannej miestnosti a vo vyvíjaní psychického nátlaku a hrozby zo strany vychovávateľov. Matka predmetného chovanca žiadala jeho umiestnenie v zariadení sama, nakoľko ako priznala, sama si s ním už nevedela rady, avšak pomoc od štátu vraj čakala v inej forme.

Trestných oznámení zo strany chovancov bolo podaných viac. „*Polícia začala v dvoch prípadoch trestné stíhanie pre ublíženie na zdraví,*“^{48c} uviedla hovorkyňa Krajskej polície v Trnave Martina Kredatusová. Nikto zatiaľ nebol obvinený.

VOP vykonala prostredníctvom svojho 9- členného tímu prieskum v marci 2013 (ohlásený i neohlásený) v reedukačnom centre Hlohovec, ktorý bol zameraný na zisťovanie bežnej praxe, a vykonávaný formou rozhovorov, miestnym preskúmaním a prieskumom písomností. Rozhovormi zisťovali, aká je bežná prax centra z pohľadu detí a z pohľadu zamestnancov, vedenia centra a zriaďovateľa. Otázky sa týkali denného režimu, školského

⁴⁷ 24. jún 2013, 00:016, Zdroj : <http://www.pluska.sk/plus-7-dni/domov/bitky-nadavky-sikana-opisuje-hlohovecke-reedukacne-centrum-byvaly-chovanec.html>

⁴⁸ zdroj : 24. jún 2013, 00:01, Zdroj : <http://www.pluska.sk/plus-7-dni/domov/bitky-nadavky-sikana-opisuje-hlohovecke-reedukacne-centrum-byvaly-chovanec.html>

vyučovania, mimoškolských aktivít, možnosti detí na kontakt s rodinou, tretími osobami, práva dieťaťa na súkromie, práva dieťaťa byť vypočuté, stravovania, zdravotnej starostlivosti, pozitívneho odmeňovania, trestov, používania ochrannej miestnosti, útekov z centra, pridelovania hygienických pomôcok a oblečenia, výživy detí, praktického výkonu pracovnej činnosti zamestnanca.

Dve deti, ktoré podali podnety, v nich uviedli, že v centre sa s deťmi zle zaobchádza a používajú sa tam telesné tresty. Pracovníci VOP uskutočnili individuálne rozhovory s 27 deťmi. 17 z nich v rozhovore uviedlo, že v reedukačnom centre sú voči deťom používané zo strany vychovávateľov telesné tresty, čo predstavuje 62,9 % opýtaných. Spolu s dvomi podávateľmi podnetu teda 19 detí uviedlo, že niektorí vychovávatelia používajú telesné tresty. Niektorí uviedli, že majú osobnú skúsenosť, niektorí, že boli svedkami použitia telesného trestu a niektorí, že o tom iba počuli.

Fyzické tresty sa podľa detí vykonávali fackami, bitím päšťami, kopancami, použitím pracháča, bitkou, následkom ktorej malo vraj dôjsť k zlomenine ruky dieťaťa. Mená vychovávateľov, ktoré deti v individuálnych rozhovoroch označili ako tých, ktorí používajú telesné tresty, sa zhodovali. Šesť mien sa pravidelne v rozhovoroch opakovalo. Okrem fyzického násillia uvádzali zo strany niektorých vychovávateľov aj používanie vulgarizmov, ponižovanie a vyhrážanie sa.

Podľa slov jedného z chovancov riaditeľka (tohto času už bývalá riaditeľka, nakoľko odstúpila zo svojej funkcie) problémy neriešila, nikto za ňou preto ani nechodil. Jeden z chovancov jej údajne povedal, že ho zbil vychovávateľ a riaditeľka mu aj tak neverila a len povedala, že to nie je možné. Ďalší chovanec podľa výpovede chcel podať trestné oznámenie na vychovávateľa, ale vedúci mu podľa jeho slov povedal, že je to tvrdenie proti tvrdeniu a mohol by byť obvinený z krivej výpovede. Hovoril to aj členovi rodiny, ktorý to chcel riešiť s riaditeľkou, ale chovanec mu to vyhovoril. Ako ďalej uviedol, za psychológom nechodí, lebo to skúšal a ako uviedol- on (psychológ) je trochu mimo reality. Z uvedených rozhovorov vyplýva, že urážať dospelý vyškolený personál zo strany chovancov je v poriadku, avšak čo i len trochu zvýšený tlak na nich je už považovaný za násilné chovanie.

Dospelí k vyššie opísanému zaobchádzaniu s deťmi (vrátane bývalej riaditeľky reedukačného centra) zhodne uviedli, a to opakovane a pri každej príležitosti, aj mimo rozhovoru, napr. pri chôdzi po areáli centra, že deťom v takýchto zariadeniach skutočne nemožno veriť, pretože si vymýšľajú, klamú, hlavne sú agresívne, vypočítavé a ich vyjadrenia sú vždy účelové. Pracovníci VOP boli upozorňovaní na to, že keby vedeli o aké deti ide, nemohli by im veriť ani slovo a nemohli by brať vážne čo povedia.

V súčasnosti sú vedené voči reedukačnému centru dve konania, týkajúce sa začatého trestného stíhania za prečin ublíženia na zdraví, ktorého sa mal dopustiť neznámy páchateľ vystupujúci ako vychovávateľ reedukačného centra a v druhom prípade sa jednalo o trestné oznámenie podané chovancom na vychovávateľov reedukačného centra z dôvodu podozrenia zo spáchania trestného činu týrania blízkej a zverenej osoby, avšak toto bolo uznesením Okresného riaditeľstva Policajného zboru Trnava, obvodné oddelenie Hlohovec, odovzdané na prejednanie priestupku na Obvodný úrad Trnava, odbor všeobecno-vnútornej správy, nakoľko tu nebol dôvod na začatie trestného stíhania.

Zriaďovateľ reedukačného centra – odbor školstva Obvodného úradu Trnava doručil Kancelárii VOP písomné stanovisko, v ktorom vedúca odboru školstva Obvodného úradu Trnava uviedla nasledovné: *„Používanie vulgarizmov zamestnancami RC Hlohovec, ponižovanie a vyhrážanie odmietame. Pravidelne sa vykonávajú hospitácie na jednotlivých činnostiach, kde je jednou s priorit komunikácia s deťmi. Žiaci majú možnosť informovať vedenie RC Hlohovec o svojich problémoch a námietkach. Pokiaľ by tak urobili, ihneď by sa zo strany vedenia centra pristúpilo k riešeniu. Každý mesiac sa dvakrát konajú voľné tribúny za prítomnosti riaditeľky, psychológa, sociálnej pracovníčky, jednotlivých vychovávateľov a zástupcu pre mimoškolskú výchovu, kde sa všetky deti môžu otvorene vyjadriť k akýmkoľvek problémom v škole, na odbornom výcviku alebo na úseku mimoškolskej výchovy. Pritom ani jeden žiak na voľnej tribúne nepovedal, že by vychovávatelia, resp. pedagogickí zamestnanci používali telesné tresty. Každé ráno vykonáva riaditeľka RC Hlohovec kontrolu rannej činnosti detí pred ich nástupom do školy alebo odborný výcvik. Ani jej nikto neoznámil žiadnu takúto informáciu. Okrem toho ich učí, ale doposiaľ ani jedno z detí neoznámilo jej ani nikomu z vedenia RC Hlohovec, že by niekto z pedagogických zamestnancov používal telesné tresty. Ani v schránke dôvery, ktorá je vsadená do dverí kancelárie zástupcu riaditeľky pre odborný výcvik, kde má každé dieťa prístup a od ktorej má kľúče iba riaditeľka RC Hlohovec, takúto vec žiadne dieťa neoznámilo ani nenapísalo. Kontrolu dodržiavania zákonnosti v RC Hlohovec vykonáva prokurátorka z Okresnej prokuratúry Piešťany raz za 3 mesiace osobne. Na chodbe je umiestnená schránka, od ktorej má kľúč iba prokurátorka“⁴⁹.*

Ďalej sa v stanovisku uvádza: *„Tvrdenie detí, že hlavným dôvodom ich úteku zo zariadenia je používanie telesných trestov a psychický nátlak spolu s urážkami, považujeme z ich strany za účelové. Pri zadržení a privezení do zariadenia ani jedno neuviedlo, že by dôvodom úteku bolo fyzické alebo psychické násilie zo strany pedagogických zamestnancov.*

⁴⁹ citácia zo Správy VOP o reedukačnom centre Hlohovec

Ako dôvod úteku najčastejšie uvádzajú: „Potreboval som si niečo vybaviť s mamou lebo ma nebola navštíviť, išiel som za frajerkou, neviem prečo som ušiel, nebudem tu a urobím všetko pre to, aby som tu nemusel byť...“.

V súvislosti s nedôverou chovancov k psychológovi sa v stanovisku uvádza nasledovné: *„Žiaci negatívne reagujú na prácu psychológa, že ich nechce a nie je ochotný vôbec vypočuť a pomôcť im. Máme za to, že žiaci nie sú oprávnení hodnotiť prácu psychológa. Práca psychológa vychádza z jeho pracovnej náplne“.*

V súvislosti s aktuálne vedenými trestnými konaniami sa zriaďovateľ vyjadril v písomnom stanovisku nasledovne: *„K trestnému oznámeniu na vychovávateľa reedukačného centra a k podanému trestnému oznámeniu na vychovávateľov reedukačného centra pre podozrenie zo spáchania prečinu ublíženia na zdraví uvádzame, že vo veci vykonávajú šetrenie príslušné orgány činné v trestnom konaní a po zaslaní meritórnych rozhodnutí môže len súd rozhodnúť o vine alebo nevine. Platí zásada prezumpcie neviny“.*

Viktor Vicena⁵⁰ z reedukačného centra Hlohovec pre agentúru SITA povedal, že veľkým problémom je, ako sa k nim deti dostávajú. *Deje sa tak bez riadneho rozlišovania a diagnostiky, a preto sa napríklad k mladistvým vrahom dostanú aj deti za drobnú trestnú činnosť alebo fajčenie marihuany.* Umiestnenie dieťaťa je určujúce aj pre jeho budúcu profesiu. Ombudsmanka píše, že z rozhovorov so zamestnancami reedukačného zariadenia vyplynulo, že deti už nie sú umiestňované podľa toho, aký typ zariadenia je najvhodnejší pre ich reedukáciu. Podľa nich by niektorí chovanci v reedukačnom centre ani nemali byť. Práca s tak rôznymi chovancami je potom veľmi náročná na organizáciu a neostáva im čas na individuálny prístup, vysvetľovali vychovatelia. Taktiež niektorí vychovatelia uvádzali, že chovanci by v reedukačnom centre nemali byť tak dlho. Vicena tiež upozorňuje, že ich reedukačné centrum priberá deti a mladistvých z celého Slovenska, no financovanie má na pleciah región. Peniaze sú podľa jeho slov kľúčovým problémom, ktorý sa podpisuje pod fungovanie zariadenia.

⁵⁰ Dňa 14.08.2013, Zdroj: <http://www.piestanskydennik.sk/rubriky/spravy/aktualne/zavazne-zlyhania-v-reedukacnom-ustave-v-hlohovci-13517/>

Hlad chovancov

V správe verejnej ochrankyne práv sa okrem iného konštatuje, že chovanci sa sťažovali na hlad a verejná ochrankyňa práv MŠVVaŠ SR odporučila, aby urýchlene zvýšilo normatív na celodennú stravu pre deti v internátnych zariadeniach tak, aby mohli dostávať riadnu výživu. Hovorca MŠVVaŠ SR Michal Kaliňák odkázal⁵¹, že súčasný finančný príspevok na nákup potravín v príslušnom zariadení stačí. Odbor školstva Obvodného úradu v Trnave preverovalo, či reedukačné centrum v Hlohovci dodržiava stravovacie pravidlá. Podľa ich zistení sa v centre varí podľa noriem a receptúr, žiadne nedostatky nezistili.

Centrum sa riadi finančným pásmom pre deti od 15 do 18 až 19 rokov v internátnych školách a školských zariadeniach. Jeho výška je 2,80 eura s rozdelením na jednotlivé jedlá - raňajky 0,42 eura, desiata 0,20 eura, obed 1,19 eura, olovrant 0,21 eura, večera 0,69 eura. Financie sú čerpané okrem rozpočtu polepšovni aj z príspevkov rodičov, ktorí majú vyživovaciu povinnosť. Často krát však práve tieto peniaze chýbajú a je ťažké ich vymáhať. Deti žijú z 2,80 eura na deň⁵². Práve so sumou 2,80 eura na jedného chovanca na deň, teda menšou, ako je hodnota stravného lístka na obed pre zamestnancov, musia kúziť kuchárky v polepšovniach. To je 86,80 eura na mesiac.

MŠVVaŠ SR o zvyšovaní príspevkov na stravu hovorí len opatrne. „*Ministerstvo plánuje od januára 2014 prehodnotiť výšku finančných pásiem nákladov na nákup potravín, a to v závislosti od vývoja cenových relácií základných potravinových komodít potrebných na výrobu jedál v školskom stravovaní.*“⁵³

Zvyšovanie príspevkov na stravu je pritom prirodzené napríklad v prípade detských domovov, ktoré patria pod rezort sociálnych vecí. Strava sa vypočítava podľa podielu zo sumy životného minima. „*Stravná jednotka sa automaticky zvyšuje s každoročným zvyšovaním sumy životného minima,*“⁵⁴ uviedla Jana Lukáčová z Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny. Na stravu pre deti od 10 do 15 rokov to v priemere vychádza tri eurá na deň, pre deti od 15 rokov je to 3,20. V čase sviatkov sa pridáva sedem eur.

^{45/} 13. august 2013, 16:07, Zdroj: <http://www.pluska.sk/spravy/z-domova/chovanci-z-polepsovne-zostanu-hladni-ministerstvo-im-porcie-nezvysi.html>

⁵² Daniela Balážová, Pravda |15.08.2013 20:00, aktualizované: 16.08.2013 08:00

Zdroj : <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/290052-hlad-v-polepsovniach-deti-ziju-z-280-eura-na-den/>

⁵³ viď pozn. pod čiarou č. 7

⁵⁴ viď pozn. pod čiarou č. 7

Ochranná miestnosť

Deti zhodne uviedli, že do ochrannej miestnosti sú umiestňované za trest. Najmä po úteku. Namiesto pojmu ochranná miestnosť používali výraz „basa“ a uvádzali, že takto ochrannú miestnosť nazývajú aj vychovávatelia. Chovanci v súvislosti s ochrannou miestnosťou vyjadrovali veľmi negatívne pocity, čo vyplýva napr. aj z nasledujúceho vyjadrenia: *„Človek tam pozerá iba do prázdna, nič tam nie je. Je to najhorší trest. Ja som tam bol 27 hodín. Chodí tam veľa chlapcov, niekedy aj raz za 2 týždne“*⁵⁵. Z uvedeného vyplýva, že vzorné správanie chovancov nie je ich silnou stránkou a i napriek demotivácii z ochrannej miestnosti pokračujú vo svojom obvyklom chovaní miesto práce na náprave a odstránení týchto nedostatkov, ktorých sú si chovanci plne vedomí.

Zo záznamov ochrannej miestnosti za obdobie 3 mesiacov vyplýva, že v danom období bolo do ochrannej miestnosti umiestnených 21 chovancov, kde sú uvedené aj tieto dôvody umiestnenia: *„Z dôvodu závislosti na drogách, v minulosti liečený, pokúsil sa o útek. Pri záchyťe kládol odpor a vyhrážal sa opätovným útek“*. Aj napr.: *„Z dôvodu závažného porušenia domáceho poriadku, fajčil v priestoroch ubytovne a bol verbálne agresívny“*. Ďalší dôvod: *„Z dôvodu zmeny psychického stavu/známky depresie s možnosťou agresie“*. Alebo napr.: *„Menovaný po opakovaných útekoch z RC dovezený. Pozitívne testovaný na THC. Vzhľadom na doznievanie THC z organizmu a zmeny správania“*.

Ochranná miestnosť je miestnosť, do ktorej chovanca možno umiestniť najviac na dvadsaťštyri hodín, minimálne s jednou hodinou pobytu denne na čerstvom vzduchu mimo miestnosti, alebo do príchodu zdravotníkov či polície. Možno tak urobiť, ak ohrozuje seba alebo iných, napríklad napadne zamestnanca či deti, fetuje, fajčí, pije alkohol, šikanuje, pokúsi sa o samovraždu. Podmienkou je návrh pedagogických zamestnancov, odporúčanie psychológa a súhlas riaditeľa. Kontrolu dodržiavania pravidiel zabezpečuje školská inšpekcia a príslušná prokuratúra. Ochranná miestnosť slúži výlučne na ochranu a upokojenie dieťaťa, pobyt v nej nie je možné využiť ako trest. Inak by išlo o porušenie zákona.

⁵⁵ / Správa VOP o RC Hlohovec

Reedukačné centrum v Trstíne

Dievčatá z Reedukačného centra v Trstíne sa cítia byť týrané. Podľa slov jednej z nich ich za neuposlúchnutie príkazu zatvárajú na samotku, kde nie je nič iba posteľ. Dokonca ich majú vychovávatelia týrať a strihať im vlasy. Riaditeľka reedukačného centra všetky tieto tvrdenia rázne odmieta. *„Nestriháme im vlasy preto, že niečo vyvedú, ale preto, že mali nedávno vši. Čo sa týka násilia, vychovávateľ môže použiť fyzickú silu, keď je mimoriadny prípad, že ho chce chovankyňa napadnúť. a keď je zúrivá, ide do ochrannej miestnosti,*“⁵⁶ hovorí riaditeľka centra Zlatica Plevková. Riaditeľka priznáva, že režim v nápravno-výchovnom ústave pre deti a mládež musí byť prísny, inak by to nebolo reedukačné centrum. Zásadne však odmieta akékoľvek špekulácie o týraní. Dušana (17) je v reedukačnom centre tri roky a zažila si už svoje. *„Je pravda, že chovankyne občas, ak sú v zúrivej nálade, napadnú vychovávateľov a naopak. Vtedy sa musia naši učitelia brániť a spacificovať dievča, pretože inak by mohlo dôjsť k nešťastiu,*“ hovorí Dušana. *„Každé takéto zariadenie má vypracovaný režim fungovania, kde významnú úlohu zohrávajú odmeny, ale aj tresty. Niektoré dievčatá si myslia, že ich trestáme, týrame, no nie je to tak. Ak by čo i len jedna z nich mala takýto pocit, máme tu psychologičku, ktorá by mi to okamžite hlásila,*“ dodala riaditeľka Zlatica Plevková.

Záver

I napriek vyššie uvedeným faktom sme stále v rovine „slovo proti slovu, tvrdenie proti tvrdeniu“, nakoľko na tvrdenia detí uvedených v Správe verejnej ochrankyne práv neexistujú žiadne podložené, nevyvrátiteľné a relevantné dôkazy preukazujúce predmetné tvrdenia osočujúce personál reedukačného centra a je nesprávne vyzdvihovať len práva detí, avšak opomíňať ich povinnosti, ktoré automaticky vyplývajú z ich práv.

Stredisko ako nezávislý pozorovateľ upozorňuje na skutočnosť, že mládež sa v reedukačných centrách nenachádza „za odmenu“ ale na základe výkladu § 4 ods. 1 vyhlášky⁵⁷ a z toho dôvodu teda nemožno očakávať, že sa sociálne, mravne a emocionálne narušeným deťom budú v reedukačnom centre poskytovať služby podľa ich želania, nakoľko

⁵⁶ / Zdroj : <http://www.cas.sk/clanok/176164/chovankyne-polepsovne-v-trstine-vychovavatelky-nas-tyraju.html>

⁵⁷ / pozri pozn. č. 1

takýto výchovný postup by bol v rozpore s nápravou problematického chovania, naopak,- podporoval by problematických jedincov v ešte hrubšom správaní, nakoľko by si pobyt v centre zamieňali za odmenu za vykonané neetické, nemorálne či agresívne skutky. Ako je uvedené v § 4 ods. 2 vyhlášky reedukačné centrum poskytuje deťom výchovu a vzdelávanie zamerané na optimalizáciu ich psychosociálneho vývinu, odstraňovanie porúch správania a vytvorenie predpokladov na ich osobnostnú a sociálnu integráciu a v prípade, že sa i napriek snahe vyštudovaným zamestnancom, ktorí vykonávajú túto prácu napriek sťaženým podmienkam a sú finančne nedocení, ich správanie nepodariť redukovať a uviesť na spoločensky prijateľnú normu, títo jedinci sa časom môžu ocitnúť v zariadeniach na výkon trestu odňatia slobody, kde im však už nikto nebude podávať pomocnú ruku tak ako v prípade vychovávateľov v reedukačných centrách. S týmto by mali byť uzročení všetci zainteresovaní ihneď pri nástupe do centra za účelom uvedomenia si budúcich rizík nespolupráce, resp. za účelom uvedomenia si čo najvyššej možnej spolupráce na odstránení negatívnych vlastností či zvykov, ktoré ich doviedli za brány reedukačného centra.

Fakt je, že reedukačné centrá sú na chvoste záujmu, napr. často sídlia v nevyhovujúcich budovách a na pedagógov sú kladené vysoké požiadavky na psychickú odolnosť a pedagogickú odbornosť. Svet, a to platí aj pre reedukačné centrá, nie je čierno-biely. Chovanci nie sú anjeli, ale deti, ktoré potrebujú pomoc. Keď ňou budú nadávky a kopance frustrovaných zamestnancov, budeme sa točiť v kruhu násilia plodiaceho násilie. Avšak zároveň je potrebné primeranými metódami prinútiť chovancov, aby sa tomuto typu komunikácie s okolím, ako i so zamestnancami zariadenia vyhli, pretože s každým právom je spojená aj povinnosť a v tomto prípade je ich povinnosťou minimálne slušné správanie k vychovávateľom a zamestnancom zariadenia.

Odporúčania

Na skutočné a efektívne riešenie problémov v reedukačných centrách Stredisko odporúča:

1. zvýšiť finančný normatív na celodennú stravu poskytovanú deťom v internátnych zariadeniach,
2. zaistiť umiestňovanie detí do ochrannej miestnosti výlučne zo zákonných dôvodov,
3. poskytovať deťom adekvátne psychologické poradenstvo a pomoc.

4. dôsledné umiestňovanie detí do reedukačných centier podľa toho, aký typ zariadenia je najvhodnejší na ich reedukáciu.

3. Ochrana práv osôb so zdravotným postihnutím

Problemátike ochrany práv zdravotne postihnutých osôb sa v našej Správe venujeme pravidelne. V uplynulých ročníkoch sme sa pokúsili o definíciu legislatívneho rámca ochrany zdravotne postihnutých, užšie sme rozoberali stav procesu implementácie Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím, pričom osobitnú pozornosť sme venovali implementačným krokom na úrovni štátnej správy a územnej samosprávy. V snahe o čo najobjektívnejšiu informáciu o tomto procese, sme oslovili aj vybrané mimovládne organizácie.

Túto štruktúru, v snahe o kontinuitu pre účely prípadnej komparácie, zachovávame aj v predkladanej Správe, hoci v prípade legislatívneho rámca problematiky zdravotného postihnutia si dovoľujeme čitateľa odkázať na predošlé ročníky našej Správy.

Sme presvedčení, že ľudia so zdravotným postihnutím musia mať „prístup“ k tým istým právam a slobodám, ktorými disponujeme my všetci. Vzhľadom na pretrvávajúcu nízku úroveň integrácie zdravotne postihnutých osôb do všetkých oblastí každodenného života vzniká podozrenie, že slovenská spoločnosť nevníma túto komunitu ako plne pripravenú zúčastňovať sa autonómne na všetkých spoločenských procesoch. Nízka miera zamestnanosti, nedostatok pracovných príležitostí, vysoká odkázanosť na produkty sociálneho zabezpečenia, len pomalá modifikácia tradičného špecializovaného školstva smerom k inklúzii, častá sociálna izolácia a všadeprítomné pretrvávajúce bariéry, brániace mobilite a predsudky – to je rýchly a istotne neúplný výpočet problémov, s ktorými sa na Slovensku zdravotne postihnuté osoby pravidelne konfrontujú. Určitý pocit slobody bez obmedzení tak zažívajú iba ak na sociálnych sieťach, aj to, pravda, zväčša len tí, ktorým je blízke používanie moderných komunikačných technológií...

Viniť zo všetkých týchto prekážok štát by bolo neobjektívne. Veľký podiel na zdanlivej neviditeľnosti osôb so zdravotným znevýhodnením v spoločnosti majú práve spomínané predsudky. Ochraňovať, ľutovať, pomáhať a zároveň podceňovať, pochybovať a obávať sa – to sú často časované slovesá, ktoré počúvame v súvislosti so zdravotne postihnutými aj od respondentov našich vzdelávacích podujatí. Štát proti predsudkom môže „bojovať“ len zbraňami v podobe legislatívnych opatrení, politik, či stratégií, a treba dodať, že túto rovinu sa snaží plniť zodpovedne. Preto často z hlasu občianskej spoločnosti zaznieva síce relatívna spokojnosť s legislatívnymi opatreniami, ale zároveň výrazná kritika s ich aplikáciou do praxe. Na tomto mieste si však štát dovoľujeme upozorniť na potrebu aktívneho

dialógu so zdravotne postihnutými (ďalej aj „ZPO“), obzvlášť pri tvorbe predmetnej legislatívy a politik.

Z hľadiska ochrany práv ZPO je pre Slovenskú republiku kľúčová ratifikácia Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím (ďalej len „Dohovor“) a jeho Opčného protokolu, ktorý v snahe o aktívne začlenenie a plnú účasť zdravotne postihnutých osôb v spoločnosti v súlade s medzinárodnými princípmi ochrany ľudských práv prijala 1. decembra 2006 OSN. V Slovenskej republike nadobudli oba dokumenty účinnosť 25. júna 2010. V Zbierke zákonov SR boli obidva dokumenty publikované ako Oznámenie MZVaEZ SR č. 317/2010 Z. z. - Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím a Oznámenie MZVaEZ SR č. 318/2010 Z. z. - Opčný protokol k Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím. Dohovor predstavuje zdravotné postihnutie ako výsledok vzájomného pôsobenia medzi osobami so zhoršeným zdravím a medzi bariérami v postojoch a v prostredí, ktoré im bránia plne a účinne sa zúčastňovať na živote spoločnosti na rovnakom základe s ostatnými. Dohovor teda uznáva zdravotné postihnutie ako dôsledok nedostatočného rešpektovania a prispôsobovania sa spoločnosti individuálnym rozdielom svojich členov.

Dohovor patrí do kategórie medzinárodných zmlúv, ktoré v zmysle článku 7 ods. 4 Ústavy SR vyžadujú pred ratifikáciou súhlas NR SR.

Dňa 20.02.2013 po mnohých pracovných stretnutiach k definitívnemu rozhodnutiu o zriadení hlavného kontaktného miesta pre problematiku vykonávania Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím (čl. 33 ods. 1 Dohovoru) na MPSVaR SR⁵⁸ v súvislosti so zriadením hlavného kontaktného miesta vznikli v kapitole MPSVaR SR 2 nové pracovné miesta. Každý rezort bol požiadaný o okamžitú nomináciu svojich kontaktných osôb a predloženie správy o legislatívnych návrhoch a zmenách v oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím v termíne do 30.06.2013. Ďalším organizáciám vrátane Strediska je odporúčané trvalo spolupracovať s hlavným kontaktným miestom pri realizácii činností vyplývajúcich z Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím.

Implementačnému procesu výrazne pomáhajú aj rokovania Výboru pre osoby so zdravotným postihnutím (výbor) a Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť (rada vlády). Výbor pre osoby so zdravotným postihnutím bol zriadený *uznesením*⁵⁹ vlády Slovenskej republiky č. 158 zo dňa 2. marca 2011, ako stály odborný orgán

⁵⁸ Uznesenie Vlády SR č. 103 z 20.02.2013, bližšie pozri <http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=22117>, 26.03.2014

⁵⁹ http://www.rokovanie.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Uznesenie-11547?prefixFile=u_, citované 26.03.2014

Rady vlády Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť pre otázky týkajúce sa práv osôb so zdravotným postihnutím.⁶⁰

Výbor sa počas roku 2013 stretol celkom dva razy – 04.02.2013 a 17.04.2013, a zatiaľ ostatné stretnutie Výboru sa uskutočnilo 28.01.2014. Hlavným bodom februárového stretnutia⁶¹ bolo prerokovanie Informácie o nariadení Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 181/2011 o právach cestujúcich v autobusovej a autokarovej doprave a o zmene a doplnení nariadenia (ES) č. 2006/2004⁶². Program aprílového rokovania bol venovaný stavu plnenia ustanovení zákona č. 308/2000 Z. z. o vysielaní a retransmisii v znení neskorších predpisov týkajúcich sa televízneho vysielania programov sprevádzaných skrytými alebo otvorenými titulkami a v posunkovej reči pre nepočujúcich a sprevádzaných hlasovým komentovaním pre nevidiacich. Tiež tvorbe Národného programu rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím, ktoré spolu s Výborom koordinovalo novozriadené hlavné kontaktné miesto pre vykonávanie Dohovoru OSN pre práva osôb so zdravotným postihnutím.⁶³

„Národný program rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím“, ktorého cieľom je zabezpečenie maximálnej úrovne sociálnej inklúzie osôb so zdravotným postihnutím a ich rodín prostredníctvom systematickej realizácie politiky vlády, samospráv a iných zodpovedných subjektov a za plnej účasti osôb so zdravotným postihnutím a ich reprezentatívnych organizácií na všetkých úrovniach riadenia spoločnosti⁶⁴, bol napokon schválený Uznesením Výboru pre osoby so zdravotným postihnutím č. 34 zo dňa 16.12. 2013 uplatnením procedúry per rollam⁶⁵.

Činnosť Výboru sa v roku 2013 zameriavala aj na prípravu a finalizáciu časti Celoštátnej stratégie ochrany a podpory ľudských práv v Slovenskej republike týkajúcej sa práv osôb so zdravotným postihnutím. Za týmto účelom bola Uznesením Výboru pre osoby

⁶⁰ <http://www.employment.gov.sk/vybor-pre-osoby-so-zdravotnym-postihnutim.html>, citované 26.03.2014

⁶¹ http://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/konzultacne-organy/rada-vlady-sr-ludske-prava-narodnostne-mensiny-rodovu-rovnost/vybor-osoby-so-zdravotnym-postihnutim/zaznam-zo-zasadnutia-vozp_04.02.2013.pdf, citované 26.03.2014

⁶² <http://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/poradne-organy/ludske-prava-narodnostne-mensiny-rodovu-rovnost-sr/vybor-osoby-so-zdravotnym-postihnutim/prehľad-nariadenia-europskeho-parlamentu-a-rady.pdf>, citované 26.03.2014

⁶³ http://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/konzultacne-organy/rada-vlady-sr-ludske-prava-narodnostne-mensiny-rodovu-rovnost/vybor-osoby-so-zdravotnym-postihnutim/zaznam-zo-zasadnutia-vozp_17.4.2013.pdf, citované 26.03.2014

⁶⁴ <http://www.employment.gov.sk/files/slovensky/rodina-socialna-pomoc/tazke-zdravotne-postihnutie/narodny-program-rozvoja-zivotnych-podmienok-osob-so-zdravotnym-postihnutim-roky-2014-2020.pdf>, citované 26.03.2014

⁶⁵ <http://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/konzultacne-organy/rada-vlady-sr-ludske-prava-narodnostne-mensiny-rodovu-rovnost/vybor-osoby-so-zdravotnym-postihnutim/uznesenia-vozp-c-34-per-rollam-k-nprzpozp.pdf>, citované 26.03.2014

so zdravotným postihnutím č. 33 zo dňa 24. októbra 2013, uplatnením procedúry per rollam, zriadená odborná pracovná skupina⁶⁶. Prvé pracovné stretnutie pracovnej skupiny sa uskutočnilo dňa 04.11.2013, na ktorom členky a členovia pracovnej skupiny prerokovali metodológiu prípravy podkladov a organizáciu súvisiaceho odborného podujatia. Celodenné odborné podujatie (s účasťou verejnosti) k príprave časti celoštátnej stratégie ochrany a podpory ľudských práv v SR týkajúcej sa práv osôb so zdravotným postihnutím sa uskutočnilo dňa 09.12.2013 v priestoroch MPSVaR SR. Predmetom diskusie boli tematické okruhy pripravovanej Celoštátnej stratégie ochrany a podpory ľudských práv v SR týkajúce sa práv osôb so zdravotným postihnutím, a síce aktuálny stav, odporúčania medzinárodných monitorovacích orgánov, inštitucionálne zabezpečenie a priority a úlohy do budúcnosti. Tento východiskový materiál bol schválený na stretnutí Výboru dňa 28.01.2014.⁶⁷

Ešte v roku 2012 začala pôsobiť iniciatíva za koalíciu mimovládnych organizácií občanov so zdravotným postihnutím a nezávislého monitorovacieho mechanizmu k Dohovoru, do ktorej sa zapojilo i Stredisko. Dôvodmi iniciatívy na vytvorenie koalície, ktorú uviedla NROZP je potreba novej platformy organizácií osôb so zdravotným postihnutím, organizácií občianskej spoločnosti aktívnych v rôznych oblastiach pokrytých Dohovorom a nezávislého ľudskoprávneho mechanizmu, založená na báze aktívnej spolupráce a dialógu. Účelom koalície je možnosť aktívnej spolupráce osôb so zdravotným postihnutím na úspešnej implementácii Dohovoru, zabezpečenie komplexnosti a objektivity monitoringu implementácie, platforma, ktorá spracuje a predloží Výboru OSN pre práva osôb so zdravotným postihnutím alternatívnu správu o implementácii Dohovoru. Prvé a zatiaľ jediné stretnutie tvoriacej sa koalície mimovládnych organizácií občanov so zdravotným postihnutím, ľudsko-právnych organizácií, ďalších organizácií občianskej spoločnosti, nezávislého mechanizmu na ochranu a podporu ľudských práv a slobôd, ale aj spolupracujúcich organizácií z oblasti priamo sa dotýkajúcich života osôb so zdravotným postihnutím sa uskutočnilo 27.03.2012 v Bratislave. V roku 2013, napriek plánu, k spracovaniu alternatívnej správy o implementácii Dohovoru nedošlo.

⁶⁶ <http://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/konzultacne-organy/rada-vlady-sr-ludske-prava-narodnostne-mensiny-rodovu-rovnost/vybor-osoby-so-zdravotnym-postihnutim/uznesenie-vozp-c-33-ps-strategia.pdf>, citované 26.03.2014

⁶⁷ http://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/konzultacne-organy/rada-vlady-sr-ludske-prava-narodnostne-mensiny-rodovu-rovnost/vybor-osoby-so-zdravotnym-postihnutim/zavery-zasadnutia-vozp_28.1.2014.pdf, citované 26.03.2014

V rámci rekapitulácie roku 2013 je potrebné taktiež spomenúť, že v jeseni 2013 sa uskutočnilo 2. kolo univerzálneho periodického hodnotenia Rady OSN pre ľudské práva. v rámci odporúčaní adresovaných v tejto súvislosti SR navrhuje Omán (odporúčanie č. 115) pokračovať v úsilí o rozvoj kapacít inštitúcií, ktoré sa zaoberajú právami zdravotne postihnutých osôb. Nórsko žiada (odporúčanie č. 134), aby sa v SR prijali vhodné opatrenia na zabezpečenie inkluzívneho vzdelávania v slovenských školách a de-segregáciu žiakov a študentov, ktorí boli umiestnení do špeciálnych tried či špeciálnych škôl z iných dôvodov, než z dôvodu mentálneho postihnutia.

Počas roku 2013 boli prijaté viaceré legislatívne zmeny, ktoré sa dotkli postavenia i práv osôb so zdravotným postihnutím.

Ešte začiatkom januára 2013 bola predovšetkým zo strany občianskej spoločnosti kritizovaná vládou SR schválená novelizácia **Zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti** v znení neskorších predpisov⁶⁸. Novelou sa zrušil príspevok na obnovu či technické zhodnotenie majetku dielne či pracoviska a na prípravu pracovného uplatnenia pre ZŤP. Kritizované bolo, že sa už automaticky nebudú poskytovať príspevky na zriadenie chránenej dielne, udržanie občana so ZŤP v zamestnaní a na prevádzkovanie samostatne zárobkovej činnosti pre ZŤP občana, a že sa výrazne znížia príspevky na jedného ZŤP občana. Vo viacerých prípadoch až o polovicu oproti minulému roku. Novelu zákona schválila Národná rada SR dňa 20.03.2013. Zákon je publikovaný v zbierke zákonov pod číslom 96/2013 Z. z. a nadobudol účinnosť dňa 1. mája 2013.

Ako na svojej internetovej stránke informuje Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska⁶⁹, zákon jasne definuje, čo je chránená dielňa a čo je chránené pracovisko, čo doposiaľ nebolo zrejmé. Za chránenú dielňu sa považuje pracovisko, na ktorom zamestnávateľ zriadi viac ako jedno pracovné miesto pre osobu so zdravotným postihnutím a na ktorom pracuje najmenej 50 % osôb so zdravotným postihnutím, za chránené pracovisko sa považuje pracovisko, na ktorom zamestnávateľ zriadi pracovné miesto pre osobu so zdravotným postihnutím a pracovné miesto sa nevytvára v chránenej dielni, pričom za chránené pracovisko sa považuje aj pracovisko, na ktorom osoba so zdravotným postihnutím prevádzkuje samostatnú zárobkovú činnosť. Príspevok na zriadenie chránenej dielne alebo chráneného pracoviska sa mení z obligatórneho na fakultatívny (nenárokovateľný), obmedzuje sa účel jeho využitia a znižuje sa maximálna výška príspevku. Výška príspevku na

⁶⁸ <http://ekonomika.sme.sk/c/6664068/richterove-zmeny-hendikepovany-pohorsia.html>, citované 26.03.2014

⁶⁹ Spracované podľa: <http://www.unss.sk/aktuality/2013/2013-novela-zamestnanost.php>, citované 26.03.2014

jedno zriadené pracovné miesto sa znižuje v Bratislavskom kraji najviac na 4-násobok celkovej ceny práce – pre rok 2013 je to suma 4 240 €. V ostatných krajoch závisí výška príspevku od miery nezamestnanosti. V okresoch s priemernou mierou evidovanej nezamestnanosti nižšou alebo rovnakou ako je celoslovenský priemer sa znižuje najviac na 4,8-násobok celkovej ceny práce (5 088 €). V okresoch s priemernou mierou evidovanej nezamestnanosti vyššou ako je celoslovenský priemer sa znižuje na najviac 5,2-násobok celkovej ceny práce (5 512 €). O výške poskytnutého príspevku rozhoduje úrad práce, nie je pritom povinný poskytnúť maximálnu výšku príspevku stanovenú pre daný okres. Úplne sa menia podmienky pre poskytovanie príspevku na udržanie osoby so zdravotným postihnutím v zamestnaní. Príspevok sa mení na fakultatívny, neposkytuje sa na úhradu mzdy zamestnancov so zdravotným postihnutím. Určený je pre zamestnávateľov, ktorí zamestnávajú osoby so zdravotným postihnutím na pracovných miestach, ktoré nie sú zriadené ako chránené dielne alebo chránené pracoviská.

Podobne, z obligatórneho na fakultatívny sa mení príspevok osobe so zdravotným postihnutím na samostatnú zárobkovú činnosť, obmedzuje sa účel jeho využitia a znižuje sa maximálna výška príspevku. Menia sa podmienky pre opakované poskytnutie príspevku. Výška príspevku sa znižuje v Bratislavskom kraji najviac na 3,2-násobok celkovej ceny práce – pre rok 2013 je to suma 3 392 €. V ostatných krajoch závisí výška príspevku od miery nezamestnanosti. V okresoch s priemernou mierou evidovanej nezamestnanosti nižšou alebo rovnakou ako je celoslovenský priemer sa znižuje najviac na 4-násobok celkovej ceny práce (4 240 €). V okresoch s priemernou mierou evidovanej nezamestnanosti vyššou ako je celoslovenský priemer sa znižuje na najviac 4,8-násobok celkovej ceny práce (5 088 €). Upresňujú sa podmienky pre poskytnutie príspevku na činnosť pracovného asistenta, znižuje sa maximálna výška príspevku, zostáva ale zachovaná jeho obligatornosť. Mení sa miestna príslušnosť úradu práce, ktorý príspevok poskytuje. Príspevok sa poskytuje mesačne najmenej vo výške 41 % a najviac vo výške 70 % (zníženie o 20 %) celkovej ceny práce na činnosť jedného pracovného asistenta. Obligatornosť príspevku na úhradu prevádzkových nákladov chránenej dielne alebo chráneného pracoviska a na úhradu nákladov na dopravu zamestnancov zostáva zachovaná, i jeho maximálna výška v závislosti od miery poklesu zárobkovej schopnosti osoby so zdravotným postihnutím. Príspevok sa ale bude krátiť, ak osoba so zdravotným postihnutím bude pracovať kratší pracovný čas. Predložené žiadosti o poskytnutie príspevkov, na ktoré nie je právny nárok (fakultatívne príspevky), napr. i príspevku na zriadenie chránenej dielne alebo chráneného pracoviska a príspevku osobe so zdravotným postihnutím na samostatnú zárobkovú činnosť, bude posudzovať výbor pre

otázky zamestnanosti. Za tým účelom výbor vypracuje posudok, úrad práce bude môcť o priznaní alebo nepriznaní príspevkov rozhodnúť až na základe odporúčania výboru. Zákazky, ktorými si môžu zamestnávateľia plniť povinnosť zamestnávať povinný podiel osôb so zdravotným postihnutím - 3,2 % z počtu svojich zamestnancov - bude možné zadávať len zamestnávateľom, ktorí majú zriadené chránené dielne alebo chráneným pracoviskám zriadených osobami so zdravotným postihnutím, ktoré prevádzkujú alebo vykonávajú samostatnú zárobkovú činnosť. Zamestnávateľia si túto povinnosť už nebudú môcť plniť zadaním zákazky zamestnávateľom, ktorí majú zriadené len chránené pracoviská. Rušia sa viaceré príspevky, okrem iných:

- príspevok na úhradu oprávnených nákladov na zaškolenie alebo prípravu na prácu a úhradu oprávnených nákladov súvisiacich so zaškolením alebo prípravou na prácu osoby so zdravotným postihnutím (§ 55a - 55c zákona)
- príspevok na obnovu alebo technické zhodnotenie hmotného majetku chránenej dielne alebo chráneného pracoviska (§ 57a zákona).⁷⁰

Poskytovanie sociálnych služieb bolo a aj je usmerňované **zákonom č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon)** v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov (ďalej zákon o sociálnych službách), ktorý aj v roku 2013 prešiel rozsiahlou novelou, ktorej účinnosť bola od 01.01.2014.

Novelizovaný zákon prináša nové druhy sociálnej služby krízovej intervencie, ktoré môžu mať nízkoprahový charakter na rozdiel od sociálnych služieb na riešenie nepriaznivej sociálnej situácie z dôvodu ťažkého zdravotného postihnutia, nepriaznivého zdravotného stavu alebo z dôvodu dovŕšenia dôchodkového veku. Tento pojem komplexnejšie vyjadruje rozsah nepriaznivej sociálnej situácie, ktorý sa má týmito sociálnymi službami riešiť, vrátane služieb na zabezpečovanie nevyhnutných podmienok na uspokojovanie základných životných potrieb.

Novou odbornou činnosťou je vykonávanie stimulácie dieťaťa so zdravotným postihnutím vo veku do sedem rokov, ktorého vývoj, ale aj sociálne začlenenie, je ohrozené z dôvodu zdravotného postihnutia. Cieľom je podpora rozvoja dieťaťa v súlade s jeho

⁷⁰ Bližšie informácie môže čitateľ nájsť aj na internetových stránkach: <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/273476-chranene-dielne-si-nevybojovali-viac-penazi/> alebo <http://karierainfo.zoznam.sk/cl/100514/1357542/Chranena-dielna-a-pracovisko--Ake-su-podmienky-na-jej-zriadenie->, citované 26.3.2014

individuálnymi potrebami a podpora jeho rodiny pri prekonávaní všetkých problémov súvisiacich s prítomnosťou dieťaťa so zdravotným postihnutím v rodine.

Z dôvodu individuálnych potrieb prijímateľov sociálnej služby zákon o sociálnych službách upravuje formu a rozsah sociálnej služby tak, aby bol rešpektovaný Článok 23 Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím o rešpektovaní domova a rodiny. Prijímanie do zariadení sociálnych služieb je taktiež upravené a je v súlade so všetkými zásadami o dodržiavaní ľudských práv. Práve kategória ľudí s mentálnym alebo telesným postihnutím, je skupina ľudí, pre ktorých sú určené druhy služieb v pôsobnosti vyšších územných celkov (domov sociálnych služieb, špecializované zariadenie, zariadenie podporovaného bývania, rehabilitačné stredisko). Preferuje sa viac poskytovanie ambulantnej sociálnej služby pred celoročnou pobytovou sociálnou službou, berie sa ohľad na osoby so zdravotným postihnutím, aby mohli zotrvať v domácom prostredí ale zároveň boli začleňované do spoločnosti.

Veľkou zmenou v zákone o sociálnych službách je podpora procesu deinštitucionalizácie v Slovenskej republike, ktorej stratégiu vláda Slovenskej republiky schválila v decembri roku 2011. Súčasne zámerom je aj zosúladiť legislatívu v tejto oblasti s podmienkami určenými a schválenými Európskou komisiou v rámci Regionálneho operačného programu, v rámci ktorého budú vznikať nové zariadenia sociálnych služieb komunitného typu. Zákon presne nastavil kapacitné kritériá jednotlivých zariadení sociálnych služieb, čo znamená, že regulácia počtu miest jednotlivých zariadení sa vzťahuje len na novovzniknuté zariadenia.⁷¹

3.1 Vyhodnotenie odpovedí v súvislosti so spracovaním kapitoly o implementácii Dohovoru

V januári 2014 Stredisko oslovilo celkom 38 subjektov⁷² so žiadosťou o zodpovedanie otázok o stave implementácie Dohovoru. Podobne ako v uplynulých rokoch, otázky zaslané

⁷¹ Spracované podľa odpovede Trenčianskeho samosprávneho kraja č. TSK/2014/01135-2 z 20.02.2014

⁷² Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR; Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR; Ministerstvo spravodlivosti SR; Ministerstvo hospodárstva SR; Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR; Ministerstvo zdravotníctva SR; Ministerstvo kultúry SR; Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR; Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR; Ministerstvo financií SR; Ministerstvo vnútra SR; ZMOS; Únia miest Slovenska; SK 8 – Združenie samosprávnych krajov; Bratislavský samosprávny kraj;

MZVaEZ SR a MPSVaR SR a vybraným ďalším ministerstvám sa týkali najmä implementácie článkov 33 (vládný koordinačný mechanizmus, nezávislý monitorovací mechanizmus a zapojenie občianskej spoločnosti), 35 (spracovanie komplexnej implementačnej správy pre Výbor OSN pre práva osôb so zdravotným postihnutím), 31 (zhromažďovanie a šírenie informácií vrátane štatistických a výskumných údajov), ako aj implementácie jednotlivých ustanovení článkov 5 – 30 Dohovoru v kontexte legislatívnych zmien. Subjekty územnej samosprávy boli opätovne oslovené v súvislosti so zhodnotením aktuálneho stavu implementácie na svojej úrovni a stavom odstraňovania bariér pri prístupe do verejných inštitúcií. Mimovládnych organizácií, reprezentujúcich záujmy zdravotne postihnutých osôb sme sa pýtali na zhodnotenie stavu implementácie Dohovoru, na mieru ich zapojenia sa do relevantného legislatívneho procesu (v rámci pripomienkovania) a na podmienky uplatnenia sa v spoločnosti SR zdravotne postihnutých občanov v roku 2013.

Do polovice apríla 2014 Stredisko evidovalo odpovede od 24 subjektov (63,2%), pričom na základe výzvy zo strany ÚMS odpovede nám odpovede k aktuálnemu stavu implementácie Dohovoru na úrovni územnej samosprávy zaslalo aj mesto Trnava a mesto Liptovský Mikuláš. Odpovede nám neposkytli ZMOS, SK 8 – Združenie samosprávnych krajov, Magistrát mesta Košice a 11 MVO.

V snahe priblížiť čo najobjektívnejšie informácie zozbierané od oslovených subjektov, uverejňujeme odpovede na jednotlivé otázky doslovne, tak, ako sme ich obdržali.

Trnavský samosprávny kraj; Trenčiansky samosprávny kraj; Nitriansky samosprávny kraj; Žilinský samosprávny kraj; Banskobystrický samosprávny kraj; Prešovský samosprávny kraj; Košický samosprávny kraj; Magistrát hlavného mesta SR Bratislavy; Magistrát mesta Košice; Národná rada občanov so zdravotným postihnutím v Slovenskej republike; Republiková centrála ZPMP v SR; Asociácia na ochranu práv pacientov SR; Otvorme dvere, otvorme srdcia, o. z.; Asociácia nepočujúcich Slovenska; Asociácia organizácií sluchovo postihnutých v Slovenskej republike; Slovenský zväz telesne postihnutých; Asociácia organizácií zdravotne postihnutých občanov SR; Spoločnosť na pomoc osobám s autizmom (SPOSA); Autistické centrum Andreas® n.o.; Slovenská únia sluchovo postihnutých; Organizácia muskulárnych dystrofií v Slovenskej republike; Slovenský zväz sclerosis multiplex; Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska

3.1.1 Štátna správa

Stav implementácie Dohovoru za rok 2013 na úrovni ústredných orgánov štátnej správy

V súvislosti so zhodnotením stavu implementácie Dohovoru za rok 2013 z úrovne ústredných orgánov štátnej správy sme oslovili 11 ministerstiev⁷³. Odpovede nám poskytli všetky oslovené subjekty.

V Slovenskej republike vstúpil 25. júna 2010 do platnosti Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím (Oznámenie MZVaEZ SR č. 317/2010 Z. z. – Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím). v zmysle Uznesenia vlády Slovenskej republiky č. 103 z 20. februára 2013 bolo za hlavné kontaktné miesto pre problematiku vykonávania Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím (čl. 33 ods. 1 Dohovoru) určené Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR. Ako Slovenská republika realizovala počas roku 2013 úlohy vyplývajúce z článku 33 ods. 1 Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím?

V rámci MPSVaR SR⁷⁴ činnosti hlavného kontaktného miesta pre problematiku vykonávania Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím podľa Uznesenia vlády Slovenskej republiky č. 103 z 20. februára 2013 zabezpečuje odbor integrácie osôb so zdravotným postihnutím. Na základe uvedeného uznesenia v odbore integrácie osôb so zdravotným postihnutím boli novo vytvorené dve štátnozamestnanecké miesta, v rámci ktorých zamestnanci plnia úlohy hlavného kontaktného miesta.

Úlohou hlavného kontaktného miesta je najmä analýza súladu domácej legislatívy a praxe s dohovorom, navrhovanie legislatívnych zmien a posudzovanie legislatívnych návrhov z hľadiska súladu s dohovorom, spolupráca s organizáciami osôb so zdravotným postihnutím, koordinácia prípravy monitorovacích správ pre Výbor OSN pre práva osôb so zdravotným postihnutím, ako aj medzinárodná spolupráca s OSN a uvedeným výborom.

⁷³ Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR; Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR; Ministerstvo spravodlivosti SR; Ministerstvo hospodárstva SR; Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR; Ministerstvo zdravotníctva SR; Ministerstvo kultúry SR; Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR; Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR; Ministerstvo financií SR; Ministerstvo vnútra SR

⁷⁴ Odpoveď MPSVaR SR č. z 11.03.2014

MZVaEZ SR sa ku konkrétnym otázkam súvisiacich s implementáciou jednotlivých ustanovení Dohovoru vo svojej odpovedi⁷⁵ nevyjadrilo z dôvodu, že vnútroštátnym gestorom Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím je MPSVaR SR.

Ktoré konkrétne kroky boli v roku 2013 v súvislosti so zriadením kontaktných miest pre problematiku vykonávania Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím realizované?

Podľa odpovede MPSVaR SR bol v marci 2013 ukončený proces v rámci nominácií osôb z jednotlivých rezortov podľa uznesenia vlády SR č. 103 z 20. februára 2013 bodu C.1 a bol vytvorený koordinačný mechanizmus v rámci štátnej správy, ktorého úlohou je uľahčiť realizáciu činností pri implementácii Dohovoru v jednotlivých oblastiach a na rôznych úrovniach.

Koordinačný mechanizmus tvorí 13 zástupcov ústredných orgánov štátnej správy a to vrátane MPSVaR SR ako hlavného kontaktného miesta.

Akým spôsobom je do zriadenia kontaktných miest pre problematiku vykonávania Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím a samotného koordinačného mechanizmu zahrnutá občianska spoločnosť, najmä osoby so zdravotným postihnutím a ich reprezentatívne organizácie?

Ako vyplýva z odpovede MPSVaR SR, s cieľom navrhnúť možné riešenia pre vykonávanie dohovoru na vnútroštátnej úrovni a monitorovanie sa na úrovni MPSVaR SR uskutočnilo viacero pracovných stretnutí (napr. Zasadnutie výboru pre práva osôb so zdravotným postihnutím z 17. septembra 2012 k čl. 33 Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím). Jedným zo záverov týchto stretnutí bolo odporúčanie zriadiť hlavné kontaktné miesto ako nadrezortný orgán s personálnou, materiálnou a finančnou podporou zo strany vlády, v úzkej spolupráci s vládnyimi inštitúciami, ľudsko-právnymi organizáciami a reprezentatívnymi organizáciami osôb so zdravotným postihnutím. V tejto súvislosti boli najviac diskutované 2 návrhy, a to zriadenie hlavného kontaktného miesta v kompetencii

⁷⁵ Odpoveď MZVaEZ SR č. 630.211/2014-OLPR z 24.02.2014

podpredsedu vlády pre ľudské práva a národnostné menšiny, s podporou využitia personálnych a odborných kapacít Rady vlády pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť alebo zriadenie hlavného kontaktného miesta v kompetencii MPSVaR SR, s podporou špecializovaných (sekundárnych) kontaktných miest (ústredné orgány štátnej správy a iné kompetentné orgány). Obidva návrhy však boli z dôvodu nedostatočných personálnych, materiálnych a finančných zdrojov niekoľkokrát odmietnuté, v dôsledku čoho do roku 2013 nebolo vytvorené žiadne kontaktné miesto.

V rámci medzirezortného pripomienkového konania k „Návrhu na zriadenie hlavného kontaktného miesta pre problematiku vykonávania Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím“ bol materiál predložený 43 subjektom, v rámci ktorých materiál pripomienkovali aj reprezentatívne organizácie osôb so zdravotným postihnutím (Asociácia organizácii zdravotne postihnutých občanov SR, Národná rada občanov so zdravotným postihnutím v SR).

Občianska spoločnosť bola so zriadením hlavného kontaktného ako aj „sekundárnych kontaktných miest“ oboznámená už v priebehu tvorby materiálu, tak ako si to vyžaduje článok 4 ods. 3 Dohovoru.

Uznesením č. 31 z 17. apríla 2013 Výbor pre osoby so zdravotným postihnutím Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť vzal na vedomie informáciu o zriadení hlavného kontaktného miesta ako aj informáciu o postupe prác na tvorbe Národného programu rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím.

Slovenská republika v júni 2012 predložila Výboru pre práva osôb so zdravotným postihnutím prostredníctvom generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov komplexnú správu o opatreniach prijatých na účel plnenia jeho záväzkov vyplývajúcich z tohto dohovoru a o pokroku, ktorý v tomto smere dosiahol. Vyžiadal si Výbor pre práva osôb so zdravotným postihnutím OSN počas roku 2013 v súvislosti s predloženou správou voči SR doplnujúce informácie? Aké? Formuloval v roku 2013 Výbor v súvislosti s touto správou voči SR nejaké usmernenia alebo odporúčania?

Ako nás informovalo MPSVaR SR, Výbor OSN pre práva osôb so zdravotným postihnutím si od zaslania prvej východiskovej správy v roku 2012 nevyžiadal doplnenie podkladov a nevydal ani žiadne usmernenie alebo odporúčanie.

K východiskovej správe SR o implementácii Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím MZVaEZ SR uvádza, že bola predložená Výboru pre práva osôb so zdravotným postihnutím v máji 2012. Výbor sa doposiaľ neobrátil na SR so žiadosťou o poskytnutie dodatočných informácií k periodickej správe. Dátum prerokovania správy SR pred výborom zatiaľ nebol stanovený. Podľa programu práce výboru ministerstvo predpokladá, že správa SR nebude posúdená skôr ako v roku 2015.

Podľa článku 31 Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím je Slovenská republika povinná zhromažďovať príslušné informácie vrátane štatistických a výskumných údajov, aby mohli formulovať a uplatňovať politiku na vykonávanie tohto dohovoru. Na akej inštitucionálnej úrovni sa zhromažďovanie a uschovávanie týchto informácií zabezpečuje a kto je zodpovedný za realizáciu procesu zhromažďovania a uschovávania týchto informácií? v nadväznosti na článok 31 ods. 3 Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím nás zaujíma ako bolo v roku 2013 zabezpečované šírenie týchto štatistických údajov a ako konkrétne sa zabezpečila ich prístupnosť osobám so zdravotným postihnutím (so zreteľom na jednotlivé špecifické potreby ľudí so zdravotným postihnutím) i ostatným osobám?

Podľa MPSVaR SR na Slovensku v súčasnosti neexistuje systém vecne a inštitucionálne koordinovaného výskumu zameraného na otázky zdravotného postihnutia a života osôb so zdravotným postihnutím a ich rodín.

Štatistické údaje využíva MPSVaR SR pri spracúvaní podkladov do rôznych správ a dotazníkov požadovaných na miestnej aj medzinárodnej úrovni, na výpočet dopadov prijímaných opatrení a pod. Údaje sú zverejňované prostredníctvom správ o sociálnej situácii obyvateľstva SR, ktoré ministerstvo uverejňuje na <http://www.employment.gov.sk/sk/ministerstvo/analyticke-centrum/>.

Rezortné štatistické zisťovania bývajú spravidla zverejňované na webových sídlach rezortov, ktoré musia spĺňať rovnaké štandardy podľa výnosu MF SR č. 312 z 9. júna 2010 o štandardoch pre informačné systémy verejnej správy a z toho dôvodu sú aj prístupné pre osoby so zdravotným postihnutím.

Ako bola vo Vašom rezorte v roku 2013 zabezpečovaná koordinácia implementácie Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím a monitoring realizovaných procesov? Akým spôsobom bola v tejto súvislosti v roku 2013 do procesu monitorovania zahrnutá občianska spoločnosť, najmä osoby so zdravotným postihnutím a ich reprezentatívne organizácie?

Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR

Koordinácia implementácie Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím (ďalej len "Dohovor") a monitoring realizovaných procesov v rezorte dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja sú zabezpečované prostredníctvom štátneho tajomníka Ing. Františka Palka, ktorý je zástupcom MDVRR SR vo Výbore pre osoby so zdravotným postihnutím a gestorom rezortu za uvedenú problematiku. Občianska spoločnosť vrátane osôb so zdravotným postihnutím a ich reprezentatívnych organizácií mala možnosť tento proces monitorovať napríklad prostredníctvom nominovaných členov vo Výbore pre osoby so zdravotným postihnutím.⁷⁶

Monitoring realizovaných procesov je v rezorte zabezpečovaný na základe Deklarácie o spolupráci ministerstva a mimovládnych neziskových organizácií pri plnení úloh rezortu MDVRR SR, ktorá bola spracovaná v nadväznosti na plnenie úlohy C.1 uznesenia vlády SR č. 68/2012 a predložená na prerokovanie na 54. schôdzi vlády SR dňa 10. apríla 2013.

Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky

Koordinácia implementácie pre Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím funguje na MPA RV SR⁷⁷ na základe poverenej osoby pre dohovor.

V oblasti vzdelávania zamestnancov si situácia na ministerstve nevyžadovala prijímať osobitné opatrenia vo vzdelávaní zamestnancov so zdravotným postihnutím, pretože ich prístup k štandardným formám vzdelávacích aktivít nebol nijako obmedzený.

Ministerstvo v roku 2013 (4. Q) zamestnávalo 16 zamestnancov so zdravotným postihnutím, čo predstavuje 2,8 % z evidenčného počtu všetkých zamestnancov. Povinnosť zamestnávať osoby so zdravotným postihnutím vyplýva z § 63 ods. 1 písm. d) zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti v znení neskorších predpisov.

Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky

⁷⁶ Odpoveď MDVRR SR č. 07449/2014/D121-0Ú/11024 z 18.02.2014

⁷⁷ Odpoveď MPA RV SR č. 122/2014-100 z 14.02.2014

MH SR⁷⁸ sa v roku 2013 pravidelne zúčastňovalo na stretnutiach pracovnej skupiny na MPSVaR SR k príprave a tvorbe materiálu "Národný program rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím na roky 2014 - 2020 (ďalej len „materiál“). Súčasne bol materiál aj viackrát pripomienkovaný zo strany MH SR. v rámci predmetného materiálu MH SR bude plniť 8 opatrení, ktoré mu boli uložené.

Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky

MS SR⁷⁹ v súlade s bodmi C. 1 a C. 2 uznesenia vlády SR č. 103 z 20. februára 2013 k návrhu na zriadenie hlavného kontaktného miesta pre problematiku vykonávania Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím spolupracovalo s hlavným kontaktným miestom, ktorým je MPSVaR SR, pri realizácii činností vyplývajúcich z Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím a medzirezortnej spolupráce. Ako kontaktná osoba za MS SR bola nominovaná Viera Benčatová z odboru legislatívy občianskeho a obchodného práva (tel. 02/59353300, mail viera.bencatova@justice.sk).

MS SR participovalo v roku 2013 v rámci členstva v medzirezortnej pracovnej skupiny zriadenej na MPSVaR SR na príprave Národného programu rozvoja životných podmienok pre osoby so zdravotným postihnutím na roky 2014 -2020. Na príprave tohto materiálu sa podieľali aj reprezentatívne organizácie, ktoré boli členmi tejto medzirezortnej pracovnej skupiny a to Národná rada pre osoby so zdravotným postihnutím a Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím. Materiál schválila vláda SR na svojom rokovaní 15. januára 2014 uznesením č. 25.

MS SR poskytovalo v roku 2013 v súvislosti s témou ochrany práv osôb so zdravotným postihnutím súčinnosť MPSVaR SR ako člen osobitnej pracovnej skupiny Výboru pre deti a mládež Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť. Konkrétne ide o pracovnú skupinu na účely posúdenia spôsobu riešenia verejnej ochrany práv detí a verejnej ochrany práv osôb so zdravotným postihnutím. Pracovná skupina bola zriadená rozhodnutím predsedu Výboru pre deti a mládež Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť, ktorým je minister práce, sociálnych vecí a rodiny–rozhodnutie predsedu Výboru pre deti a mládež č. 3 z 15. februára 2013. Pracovná skupina pripravuje zákonnú úpravu verejnej ochrany práv detí a práv osôb so zdravotným postihnutím, v rámci ktorej sa diskutujú a pripravujú legislatívne a inštitucionálne základy pre kreovanie špeciálneho úradu - „komisárov“ na ochranu práv detí a na ochranu práv osôb so

⁷⁸ Odpoveď MH SR č. 09984/2014-1000-4928 z 03.02.2014

⁷⁹ Odpoveď MS SR č. 34401/2014-130 u 25.02.2014

zdravotným postihnutím. Súčinnosť pri riešení tejto problematiky poskytujú tiež reprezentatívne organizácie, ktoré sú členmi tejto pracovnej skupiny a to Národná rada pre osoby so zdravotným postihnutím a Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím.

Na účely naplnenia požiadavky informovanosti o pripravovaných právnych úpravách z oblasti občianskeho a obchodného práva môžu mimovládne organizácie ako aj jednotlivci využiť služby Portálu právnych predpisov⁸⁰. Portál právnych predpisov (ďalej len „Portál“) je jednotným prístupovým miestom, na ktorom sú zverejňované v elektronickej podobe všetky legislatívne a nelegislatívne návrhy na účely pripomienkového konania. Prostredníctvom Portálu sa môže po registrácii zúčastniť na pripomienkovom konaní priamo aj verejnosť. Každému registrovanému používateľovi je k dispozícii komplexné riešenie umožňujúce sledovanie legislatívneho procesu podľa zvolených kritérií. Jedným z týchto kritérií je možnosť sledovať legislatívny proces podľa vybraných právnych oblastí. Podstata tejto funkcionality spočíva v tom, že registrovaný používateľ si môže vo svojom profile zvoliť a nastaviť tie odvetvia práva, ktoré ho zaujímajú, napr. občianske právo. Následne bude informovaný o vzniku akéhokoľvek materiálu zo zvolenej oblasti práva, a to stručnou notifikáciou (Moje správy). Súčasne sa vybraný materiál bude zobrazovať na Osobnej stránke používateľa ako nový materiál zo zvolenej právnej oblasti. Registrovaný používateľ môže prostredníctvom Portálu pripomienkovať akýkoľvek materiál, a to buď formou individuálnych pripomienok alebo formou vytvorenia hromadnej pripomienky verejnosti. Ponúkané elektronické služby zahŕňajú nielen informácie o materiáloch MS SR, ale aj iných rezortov. A zároveň subsumujú všetky právne akty, či už legislatívnej alebo nelegislatívnej povahy.

⁸⁰ <https://lt.justice.gov.sk>

Z Národného programu rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím na roky 2014-2020 schváleného vládou SR vyplýva pre MS SR vo vzťahu k prístupnosti portálu nasledovná úloha:

4.3.2. Zabezpečiť prístupnosť portálu právnych predpisov.

Spôsob plnenia:

Zabezpečiť prístupnosť portálu právnych predpisov a na ňom zverejňovaných dokumentov v zmysle platných právnych predpisov.

Časový harmonogram/termín (s)plnenia: priebežne

Zodpovedný gestor: MS SR

Navrhovateľ: NROZPvSR

Ministerstvo financií Slovenskej republiky

V rámci rezortu MF SR⁸¹ sa v priebehu roka 2013 implementoval Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím najmä zabezpečovaním nediskriminácie zamestnancov a uchádzačov o zamestnanie z titulu ich zdravotného postihnutia. v pracovnoprávných vzťahoch sa dôsledne dodržiavajú právne predpisy Slovenskej republiky, najmä aktuálne znenie zákona č. 400/2009 Z. z. o štátnej službe a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonníka práce, zákona č. 553/2003 Z. z. o odmeňovaní niektorých zamestnancov pri výkone práce vo verejnom záujme a ďalšími súvisiacimi predpismi. Zamestnanci sa prijímajú v súlade s príslušnými zákonmi výberom, alebo výberovým konaním. Pri prijímaní zamestnancov sa nekladú podmienky alebo otázky, ktoré by boli v rozpore s dodržiavaním ľudských práv. Zamestnanci so zdravotným postihnutím môžu vyjadrovať svoje názory, prípadne namietat' diskrimináciu avšak za rok 2013 rezort MF SR neevidoval v súvislosti s výkonom práv vo vzťahu k osobám so zdravotným postihnutím žiadne sťažnosti, prípadne podnety.

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky

MŠVVaŠ SR⁸² vo svojej odpovedi uviedlo, že koordinácia implementácie Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím bola koordinovaná z úrovne sekcie regionálneho školstva, poverením zamestnanca odboru špeciálnych škôl, špeciálnych výchovných zariadení

⁸¹ Odpoveď MFSR č. MF/008761/2014-236 z 25.02.2014

⁸² Odpoveď MŠ SR č. 2014-1550/9939:2-sekr. z 21.02.2014

a poradenských zariadení na riešenie úloh spojených s jeho implementáciou. Na monitoringu dodržiavania práv vyplývajúcich z uplatňovania Dohovoru sa podieľa Štátna školská inšpekcia a orgány štátnej správy v rezorte školstva, vedy, výskumu a športu - odbory školstva okresných úradov v sídlach krajov, odbory kontroly. Informácie od mimovládnych organizácií a občianskych iniciatív boli získavané najmä na stretnutiach s ich zástupcami, uskutočnenými na ich podnet ku konkrétnym náležitostiam.

Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky

MZVaEZ SR v rámci svojej vecnej pôsobnosti zabezpečuje koordináciu vnútroštátnych ľudskoprávných politík. Jej charakteristickým znakom je i trvalý dialóg s občianskou spoločnosťou. Ochrana a podpora ľudských práv je súčasťou zahraničnej politiky SR. MZVaEZ SR na medzinárodných ľudskoprávných fórach OSN zdôrazňuje potrebu ratifikácie a dôslednej a efektívnej implementácie Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím na vnútroštátnej úrovni, zároveň upriamujúc pozornosť na nevyhnutnosť osobitnej ochrany zraniteľných skupín, vrátane osôb so zdravotným postihnutím.

Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky

Koordinácia implementácie Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím v rezorte kultúry⁸³ bola zabezpečovaná v rámci organizačného útvaru sekcia kultúrneho dedičstva. MK SR dlhodobo realizuje svoju politiku v predmetnej oblasti prostredníctvom organizačného útvaru, v ktorého agende je starostlivosť o kultúru znevýhodnených skupín obyvateľstva (existuje od roku 2005). Úlohou odboru (odbor nehmotného kultúrneho dedičstva a znevýhodnených skupín obyvateľstva) je prehĺbiť starostlivosť štátu o rozvoj kultúry znevýhodnených skupín obyvateľstva a motivovať ich k aktívnemu prístupu, uľahčiť znevýhodneným skupinám obyvateľstva prístup ku kultúre a napomáhať napĺňanie ich kultúrnych potrieb, zabezpečiť znevýhodneným skupinám obyvateľstva prístup k informáciám, ktoré sa týkajú napĺňania ich kultúrnych potrieb a vyrovňavania šancí v oblasti kultúry, pomáhať znevýhodneným skupinám obyvateľstva prostredníctvom kultúry znižovať riziká vylúčenia a zapájať ich do procesu sociálneho začleňovania prostredníctvom kultúrnych mechanizmov, sprístupňovať informácie o znevýhodnených skupinách smerom k majoritnej spoločnosti, podporovať a vytvárať vhodné právne, inštitucionálne, personálne

⁸³ Odpoveď MK SR č. MK – 855/2013-110/3370 z 21.02.2014

a finančné prostredie na ochranu a rozvoj kultúry znevýhodnených skupín obyvateľstva. Ďalšou nezastupiteľnou úlohou je prostredníctvom kultúrnych mechanizmov prispievať k zmierneniu sociálnych rozdielov, izolácie a marginalizácie znevýhodnených skupín obyvateľstva; vytvárať podmienky na vznik rôznych informačných databáz o znevýhodnených skupinách obyvateľstva a ich kultúrnych potrebách, ako aj posilniť spoluprácu v predmetnej oblasti s orgánmi štátnej správy a samosprávy, ktoré sa zaoberajú témou kultúrnych potrieb znevýhodnených skupín obyvateľstva s cieľom získavania informácií, výmeny skúseností a koordinácie podpory. v rámci odboru zabezpečovala koordináciu implementácie Dohovoru 1 zamestnankyňa odboru, ktorá bola nominovaná aj do pracovnej skupiny k príprave východiskovej správy k implementácii Dohovoru. Zástupcovia MK SR sú tiež členmi výboru pre osoby so zdravotným postihnutím (a tiež ďalších 7 ľudsko-právnych výborov Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť, ako aj rôznych pracovných skupín, vrátane takých, ktoré pripravujú kapitoly do Celoštátnej stratégie ochrany a podpory ľudských práv v SR). V roku 2013 bola do procesu monitorovania zahrnutá tiež občianska spoločnosť, najmä reprezentatívne organizácie pre kultúru osôb so zdravotným postihnutím (viac v odpovedi na otázku č. 5).

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky

Vo svojej odpovedi⁸⁴ MV SR upresňuje, že koordinácia implementácie predmetného dohovoru patrí do kompetencie MPSVaR SR. MV SR na tento účel poskytuje uvedenému ministerstvu potrebnú súčinnosť.

Ako sa na úrovni Vášho rezortu v roku 2013 realizovala implementácia Dohovoru OSN o právach zdravotne postihnutých?

Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR

Železničná doprava

Bez ohľadu na povinnosti vyplývajúce z ratifikácie Dohovoru MDVRR SR v oblasti železničnej dopravy implementuje povinnosti vyplývajúce z Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1371/2007 z 23. októbra 2007 o právach a povinnostiach

⁸⁴ Odpoveď MV SR č. KM-OPVA-2014/001176 z 25.03.2014

cestujúcich v železničnej preprave a Rozhodnutia komisie z 21. decembra 2007 o technickej špecifikácii interoperability týkajúcej sa „osôb so zníženou pohyblivosťou“ v transeurópskom konvenčnom železničnom systéme a systéme transeurópskych vysokorýchlostných železníc (TSI PRM), ktoré sú po technickej stránke prakticky zhodné z povinnosťami vyplývajúcimi z Dohovoru. Samotný rozsah prijatých opatrení v rámci TSI PRM je rozšírený na celý okruh osôb s obmedzenou mobilitou a orientáciou (napr. aj starí ľudia, matky s kočíkmi a malými deťmi a pod.).

V rámci všetkých projektov modernizácie a výstavby železničnej infraštruktúry a koľajových vozidiel sú aplikované povinnosti vyplývajúce z TSI a legislatívy ES a SR upravujúcej problematiku. Prakticky totožné opatrenia sa realizujú i pri projektoch modernizácie koľajovej infraštruktúry MHD (električkové trate) a nákupoch dráhových vozidiel (trolejbusy, električky) pre mestá Košice a Bratislava.

Modernizácia železničnej infraštruktúry je takmer výhradne financovaná z fondov EÚ a teda v rámci každého projektu sú pri výbere a schvaľovaní hodnotené a následne monitorované horizontálne priority (rovnosť príležitostí). V praxi to znamená, že v rámci pravidelných monitorovacích správ je vyhodnocovaný pokrok v realizácii sledovaných indikátorov (počet bezbariérových prístupov do budov a na nástupištia, počet výťahov pre imobilných, hlasových a vizuálnych informačných systémov, vybavenie prístupových trás a perónov vodiacimi prvkami pre nevidomých, počet upravených bezbariérových WC prístupných pre vozíčkarov, počet zdvíhacích plošín, popis ovládacích prvkov Braillovým písmom a pod.). Horizontálna priorita „Rovnosť príležitostí“ sa sleduje pri projektoch financovaných z Prioritnej osi (PO) č. 1 (Železničná infraštruktúra), PO č. 4 (Infraštruktúra integrovanej dopravy) a PO č. 6 (Železničná verejná osobná doprava).

Na základe povinností vyplývajúcich z legislatívy SR a ES bol v novembri 2009 ukončený za oblasť železničnej dopravy základný dokument: "Analýza súčasného stavu a návrh koncepcie zabezpečenia úloh vyplývajúcich z charty práv cestujúcich a TSI PRM", na základe ktorej bol následne spracovaný osobitný projekt "Projekt zabezpečenia prístupu osôb s obmedzenou mobilitou k službám osobnej železničnej dopravy". Projekt pozostáva z dvoch základných častí - obstaranie zdvíhacích plošín do cca 40 železničných staníc (nakladanie a vykladanie vozíčkarov z vlaku) a nevyhnutné úpravy v rámci dotknutých železničných staníc (odstraňovanie bariér na prístupoch na nástupištia, bezbariérové WC, informačné systémy apod.). Prvá etapa projektu obstarania zdvíhacích plošín bola ukončená v novembri 2013 dodaním 21 ks zdvíhacích plošín do 17 železničných staníc na sieti ŽSR.

Pri príprave zadania uvedeného projektu spolupracovalo MDVRR SR so zástupcami

Slovenskej Humanitnej Rady (posudzovanie návrhu priorít úprav a doplnenia vybavenia železničnej infraštruktúry).

Ďalšie pripravované dlhodobé opatrenia sú súčasťou prerokovávaného Operačného programu integrovaná infraštruktúra (OPI!) na PO 2014 - 2020, na ktorý bolo v roku 2013 začaté strategické environmentálne hodnotenie (SEA, v súčasnosti ešte prebieha). Všetky navrhované zásadné opatrenia s dopadom na zlepšenie postavenia osôb so zdravotným postihnutím boli a sú predmetom verejnej diskusie.

Železničné spoločnosti v pôsobnosti MDVRR SR trvalo vytvárajú priestor pre integráciu občanov so zdravotným postihnutím do života spoločnosti, tak ako im to ukladá aj Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1371/2007 z 23. októbra 2007 o právach a povinnostiach cestujúcich v železničnej preprave.

Iniciatívy a opatrenia, ktoré v záujme účinnej a uspokojivej implementácie Dohovoru realizujú železničné spoločnosti v pôsobnosti MDVRR SR predstavujú:

- zachovanie sociálnych zliav cestovného v osobnej železničnej doprave, z ktorých vznikajú straty pre štát,
- v rámci modernizácie a dispečerizácie železničných tratí, ako aj pri rekonštrukciách prijímacích budova nástupíšť sa budujú v železničných staniciach a zastávkach vizuálne a automatické hlasové informačné systémy pre cestujúcu verejnosť. Tieto informačné systémy informujú cestujúcich a čakajúcich o aktuálnom chode vlakov (príchody, odchody, prestupové možnosti, meškania, atď.) a o prevádzkových a bezpečnostných opatreniach súvisiacich s osobnou dopravou.
- prebieha projekt obnovy vozového parku železničného osobného prepravcu (ZSSK) v rámci ktorého sa vymení až pätina regionálnych a prímestských vlakov na slovenských železničiach. Tieto vlaky sú nízkopodlažné, s multifunkčnými priestormi pre imobilných cestujúcich s vozíkmi a taktiež sú vybavené informačným systémom.
- v snahe zjednodušiť cestovanie vlakom imobilným cestujúcim pripravujú slovenské železnice projekt zavedenia zdvíhacích plošín, a súbežne s modernizáciou železničných tratí na našej sieti prebieha budovanie bezbariérových prístupov na železničných staniciach, ako aj ostatné vizuálne a audiové značenia prístupov apod. Podmienky a technické parametre takejto rekonštrukcie sú dané technickými normami a jednou z nich aj „Rozhodnutie Komisie z 21. decembra 2007 o technickej špecifikácii interoperability týkajúcej sa „osôb so zníženou pohyblivosťou“ v transeurópskom konvenčnom železničnom systéme a systéme transeurópskych

vysokorýchlostných železníc (2008/164/ES)“ (novela 2012/464/EÚ). Novelou smernice o interoperabilite 2013/9/EÚ ktorá je do právneho poriadku SR implementovaná prostredníctvom novelizácie zákona 513/2009 Z. z. dráhach a o zmene a doplnení niektorých zákonov sa rozširujú základné parametre železničných subsystémov a to o parameter „prístupnosť osobám so zdravotným postihnutím a osobám so zníženou pohyblivosťou“. Uvedeným parametrom sa zavádza povinnosť vybudovať bezbariérové prístupy apod.

Prostredníctvom projektu sa pre prepravu zdravotne postihnutých osôb zabezpečí:

- bezbariérový prístup imobilných cestujúcich v rámci areálu železničných staníc a to stavebnými úpravami ako sú rampy (namiesto schodov), rozšírenie dverí pre prístup imobilných osôb na invalidnom vozíku, bezbariérové prechody na peróny. k zabezpečeniu stavebných úprav bude potrebné vypracovať zjednodušenú projektovú dokumentáciu na úrovni jednostupňového projektu,
- zriadenie alebo rekonštrukcia hygienických zariadení pre osoby na invalidných vozíkoch.
- samotný prístup k hygienickému zariadeniu s možnosťou bezproblémovej manipulácie s invalidným vozíkom,
- technické pomôcky - zdvíhacie plošiny pre osoby z invalidným vozíkom,
- zaškolenie a samotnú obsluhu zdvíhacích plošín.

Elektronické komunikácie

MDVRR SR v súvislosti s právami osôb so zdravotným postihnutím v roku 2013 zabezpečilo preklad dvoch ETSI noriem upravujúcich problematiku telefonovania sluchovo postihnutých ľudí - telefónne slúchadlá s indukčnou väzbou k načúvacím prístrojom.⁸⁵

Poštové služby

Na základe medzivládnej dohody, Svetového poštového dohovoru prijatého na 25. svetovom poštovom kongrese Svetovej poštovej únie v Dohe (Katar) v roku 2012, SP, a. s., poskytuje v tuzemskom a medzinárodnom poštovom styku pre osoby zrakovo postihnuté bezplatné podávanie zásielok označených ako „Slepecká zásielka“ s hmotnosťou do 7000 g. Obsahom takýchto zásielok môžu byť písomnosti vyhotovené písmom pre nevidiacich

⁸⁵ Bližšie informácie dostupné na: <http://www.telecom.gov.sk/index/index.php?ids=150718>, citované 28.03.2014

(Braillovo písmo) alebo vypichovaným reliéfom latinky (Kleinovo písmo), štočky so slepeckými značkami, zvukové záznamy na elektromagnetických a optických nosičoch, osobitné papiere pre nevidiacich ale len vtedy, ak ich podáva inštitúcia pre nevidiacich, alebo sú takejto inštitúcii adresované.

SP, a. s., zabezpečuje osobám so zdravotným postihnutím, na základe dohody, všetky peňažné služby a výplaty dôchodkov prostredníctvom doručovateľa.

Cestovný ruch

MDVRR SR sa v roku 2013 problematike práv osôb so zdravotným postihnutím zaoberala aj v oblasti cestovného ruchu výsledkom čoho je Stratégia cestovného ruchu do roku 2020, schválená vládou SR dňa 10. júla 2013 uznesením vlády SR č. 379/2013. v uvedenom materiáli je zapracovaná úloha: Umožniť širšiu účasť zdravotne znevýhodnených občanov na cestovnom ruchu prostredníctvom stavebno-technického riešenia. Uvedenú problematiku by mal upravovať pripravovaný nový stavebný zákon.

Na záver odpovede MDVRR SR pre úplnosť dodáva, že uvedený prehľad implementácie Dohovoru za rok 2013 nie je úplný z dôvodu, že v súčasnej dobe nie sú dostupné viaceré štatistické údaje a informácie za jednotlivé oblasti pôsobnosti, ktoré sú ešte predmetom spracovania.

Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky

V súlade s Legislatívnym zámerom Občianskeho zákonníka schváleným uznesením vlády Slovenskej republiky č. 13 dňa 14. januára 2009 rekodifikačná komisia kontinuálne pracuje na návrhu paragrafového znenia nového slovenského Občianskeho zákonníka, pričom v súvislosti s koncipovaním jeho jednotlivých častí náležite vyhodnocuje aj potrebu reflektovania medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky. Prehodnocovanie úpravy je nevyhnutné v súvislosti s koncepciou spôsobilosti na právne úkony najmä v nadväznosti na požiadavky vyplývajúce z Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím. Úloha predložiť nový Občiansky zákonník (paragrafové znenie) v súlade s vládou schváleným Legislatívnym zámerom Občianskeho zákonníka na rokovanie vlády SR je podľa Rámcového plánu legislatívnych úloh vlády Slovenskej republiky na VI. volebné obdobie určená pre MS SR na III. štvrťrok 2014. Tento termín bol predĺžený na rok 2015, keď by mal byť návrh Občianskeho zákonníka predložený na rokovanie vlády Slovenskej republiky.

Úlohy pre MS SR spočívajúce v prehodnotení koncepcie pozbavenia spôsobilosti na právne úkony vyplývajú okrem iného aj z Národného programu duševného zdravia (porov. uznesenie vlády č. 404 z 1. augusta 2012 k Plánu realizácie úloh Národného programu duševného zdravia na roky 2012 a 2013). Ako aj z aktuálne vládou SR schváleného Národného programu rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím na roky 2014 až 2020.

Pre úplnosť MS SR dopĺňa, že v júli 2013 minister spravodlivosti v nadväznosti na úlohu vyplývajúcu z bodu B. 3 uznesenia vlády č. 404 z 1. augusta 2012 k Plánu realizácie úloh Národného programu duševného zdravia na roky 2012 a 2013 zaslal ministerke zdravotníctva návrhy aktivít MS SR k príprave návrhu Plánu úloh Národného programu duševného zdravia na obdobie rokov 2014-2015. Ide o tieto navrhované aktivity:

- Navrhovaná úloha č. 1: Pokračovanie v príprave návrhu Občianskeho zákonníka, ktorého súčasťou bude aj nová koncepcia spôsobilosti na právne úkony a možnosti jej obmedzenia, ako aj inštitúty opatrovníctva a poručníctva v súlade so schváleným Legislatívnym zámerom Občianskeho zákonníka. a jeho dokončenie v súlade s Rámcovým plánom legislatívnych úloh vlády Slovenskej republiky na VI. volebné obdobie (úloha na III. štvrťrok 2014). Termín: III. štvrťrok 2014 predloženie návrhu Občianskeho zákonníka na rokovanie vlády Slovenskej republiky a následne na rokovanie Národnej rady Slovenskej republiky. Zodpovedný: MS SR. Finančné krytie: rozpočtová kapitola MS SR
- Navrhovaná úloha č. 2: v rámci rekodifikácie civilného súdneho procesu prehodnotiť mechanizmy na spružnenie a zrýchlenie súdnych konaní, odstrániť priet'ahy vrátane vecí konania o spôsobilosti na právne úkony. Odstrániť existujúce výkladové nejasnosti, ako aj nedostatky, ktoré sa vyskytujú v aplikačnej praxi. Pokračovanie v pripravovanej rekodifikácii civilného súdneho procesu. Termín: do 30. septembra 2014 predložiť návrhy zákonov vypracovaných na základe schváleného legislatívneho zámeru na rokovanie vlády Slovenskej republiky. Zodpovedný: MS SR. Finančné krytie: rozpočtová kapitola MS SR.

V júli 2012 zriadil minister spravodlivosti na MS SR rekodifikačnú komisiu pre prípravu nového Občianskeho súdneho poriadku. Vláda Slovenskej republiky schválila dňa 5. júna 2013 Legislatívny zámer rekodifikácie civilného práva procesného uznesením č. 283. V zmysle bodu B.1 tohto uznesenia rezort spravodlivosti predloží návrhy zákonov vypracovaných na základe schváleného legislatívneho zámeru na rokovanie vlády Slovenskej

republiky do 30. septembra 2014. Cieľom pripravovanej úpravy je okrem iného aj spružnenie mechanizmu súdnych konaní (vrátane konaní o spôsobilosti na právne úkony).

Od 15. februára 2013 nadobudol účinnosť Organizačný poriadok 1/2013 MS SR z 13. februára 2013 č. 20000/2013/100. Okrem iných zmien bol na MS SR zriadený odbor rekodifikácie občianskeho práva organizačne začlenený pod Sekciu civilného práva na účely zabezpečenia plynulého a efektívneho procesu príprav oboch rekodifikácií, teda procesného i súkromného práva.

Sekcia legislatívy nedisponuje podrobnejšími informáciami o aktuálnom priebehu rekodifikačných prác.

Ministerstvo financií Slovenskej republiky

Rezort MF SR dôsledne dbá o to, aby sa dodržiaval Dohovor OSN o právach zdravotne postihnutých. Procedurálne mechanizmy v systéme ochrany ľudských práv zaručujú osobám so zdravotným postihnutím rovnaké práva a účinnú ochranu pred všetkými formami diskriminácie. V rezorte MF SR sú zamestnané osoby so zdravotným postihnutím, konkrétne na MF SR bolo v roku 2013 zamestnaných 13 osôb so zdravotným postihnutím, vo finančnej správe 213 osôb, z toho 162 žien. V troch správach finančnej kontroly v SR je spolu zamestnaných 13 osôb so zdravotným postihnutím a Agentúra pre riadenie dlhu a likvidity má v evidenčnom stave 1 zamestnanca so zníženou pracovnou schopnosťou. V rezorte MF SR sa venuje maximálna pozornosť tomu, aby osoby so zdravotným postihnutím mali bezbariérový prístup do budov, napr. z celkového počtu 177 budov orgánov finančnej správy a zariadení je bezbariérový prístup umožnený do 103 budov.

Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky

MZVaEZ SR venuje náležitú pozornosť vytváraniu pracovných príležitostí pre osoby so zdravotným postihnutím. Zamestnáva 9 zdravotne postihnutých osôb a 3 osoby s priznaným poklesom schopnosti výkonu zárobkovej činnosti.

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky

V roku 2013 MPSVaR SR predložilo na rokovanie Vlády SR návrh Národného programu rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím na roky 2014 – 2020 (ďalej len „Národný program“), ktorý Vláda SR schválila uznesením č. 25 z 15. januára 2014.

Základným cieľom Národného programu je prostredníctvom definovaných úloh a opatrení zabezpečiť dosahovanie pokroku v oblasti ochrany práv osôb so zdravotným postihnutím uznaných Dohovorom.

Národný program je tvorený ako otvorený dokument, obsahuje základné úlohy na obdobie rokov 2014 – 2020, s aktualizáciou a vyhodnocovaním každé 2 roky. Bol pripravovaný za účasti viacerých odborníkov z rôznych oblastí tak, aby bolo pokryté nielen široké spektrum jednotlivých oblastí, ale zároveň, aby bola zabezpečená aj prepojenosť a kompatibilita všetkých opatrení a úloh. Na jeho tvorbe sa podieľali zástupcovia ústredných orgánov štátnej správy (sekundárne kontaktné miesta), verejnej správy a podľa čl. 4 ods. 3 Dohovoru aj osoby so zdravotným postihnutím prostredníctvom svojich reprezentatívnych organizácií.

V súčasnosti ešte v Slovenskej republike nie je doriešené vykonávanie Dohovoru podľa čl. 33 ods. 2, ktorým sa zmluvné strany Dohovoru v súlade so svojím právnym a správnym systémom zaviazali zachovať, posilniť, zriadiť alebo ustanoviť na vnútroštátnej úrovni systém zahŕňajúci jeden prípadne viac nezávislých mechanizmov, na presadzovanie, ochranu a monitorovanie vykonávania tohto Dohovoru.

Za účelom riešenia tejto problematiky bola zriadená pracovná skupina na základe Uznesenia Výboru pre osoby so zdravotným postihnutím č. 29 zo 17. apríla 2013 a uznesenia Výboru pre deti a mládež č. 28 z 19. apríla 2013, ktorej členmi sú aj zástupcovia MZVaEZ SR, MS SR a MPSVaR SR ako aj zástupcovia reprezentatívnych organizácií osôb so zdravotným postihnutím a zástupcovia reprezentatívnych organizácií pre deti a mládež. Zástupcovia tejto pracovnej skupiny navrhli riešiť ochranu osobitne zaručených ľudských práv (práv nad rámec základných ľudských práv) samostatnou nezávislou inštitúciou s ustanovením konkrétnych osôb zabezpečujúcich ochranu práv zaručených osobitnými dohovormi skupinám populácie vyžadujúcim si osobitnú pozornosť.

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky

Podľa MŠVVaŠ SR oblasť výchovy a vzdelávania žiakov so zdravotným postihnutím zabezpečuje Štátny pedagogický ústav v súlade s Dohovorom o právach osôb so zdravotným postihnutím. Riešenie problematiky je každoročne zahrnuté v Pláne hlavných úloh a vyhodnocované v Záverečnej správe Štátneho Pedagogického Ústavu (ŠPÚ). Oddelenie špeciálnej pedagogiky a inklúzie v roku 2013 pracovalo na inovácii vzdelávacích programov pre žiakov so zdravotným znevýhodnením predprimárneho, primárneho a sekundárneho vzdelávania. Vypracovalo obsahy vzdelávania jednotlivých predmetov a špecifických

predmetov vzdelávacích programov pre žiakov so zdravotným znevýhodnením, aktívne sa podieľalo na tvorbe učebnicovej politiky, pripravilo metodické materiály, odborné publikácie, vypracovalo odborné stanoviská, schvaľovacie doložky, realizovalo experimentálne overovania, uskutočnilo výskumy, pripravilo podklady do legislatívy na skvalitnenie výchovy vzdelávania detí a žiakov so zdravotným znevýhodnením.

Výskumno-vývojoví zamestnanci oddelenia špeciálnej pedagogiky a inklúzie pracovali v oblasti výchovy a vzdelávania žiakov so zdravotným znevýhodnením podľa vecnej príslušnosti v roku 2013 na nasledovných úlohách:

- V oblasti výchovy a vzdelávania detí a žiakov so sluchovým postihnutím inovujú Vzdelávací program pre deti a žiakov so sluchovým postihnutím. v tejto súvislosti vypracovali: Obsah vzdelávania predmetu slovenský jazyk a literatúra pre prípravný až 4. ročník a 5. ročník až 9. ročník základnej školy pre žiakov so sluchovým postihnutím, a experimentálne overujú: vzdelávanie sluchovo postihnutých žiakov so žiakmi s narušenou komunikačnou schopnosťou. Súčasne participujú na projekte VEGA 1/0161/13 Determinanty rozvíjania výtvarného nadania u jednotlivcov so zdravotným postihnutím v inkluzívnom prostredí.
- V oblasti výchovy a vzdelávania detí a žiakov s telesným postihnutím inovujú Vzdelávací program pre deti a žiakov s telesným postihnutím. V tejto súvislosti spracovali návrhy materiálno-technického vybavenia pre deti a žiakov s telesným postihnutím.
- V oblasti výchovy a vzdelávania detí a žiakov s mentálnym postihnutím vypracovali Obsah vzdelávania predmetov pre 9. ročník variant A, variant B a variant C pre SZS pre žiakov s mentálnym postihnutím s vyučovacím jazykom slovenským a s vyučovacím jazykom maďarským - primárne vzdelávanie; Obsah vzdelávania predmetov pre 10. ročník variant B a variant C pre ŠZŠ pre žiakov s mentálnym postihnutím s vyučovacím jazykom slovenským a s vyučovacím jazykom maďarským - primárne vzdelávanie.
- Vypracovali a pokračujú na inovácii vzdelávacích programov pre nižšie sekundárne vzdelávanie: Vzdelávacie programy pre žiakov s mentálnym postihnutím pre nižšie sekundárne vzdelávanie.
- Vzdelávací program pre praktickú školu - Vzdelávacie programy pre žiakov s mentálnym postihnutím pre skupinu trojročných učebných odborov odborných

učilišť - nižšie sekundárne vzdelanie podľa odborov: 24 Strojárstvo a ostatná kovospracujúca výroba, 27 Technická chémia silikátov, 29 Potravinárstvo, 31 Textil a odevníctvo, 33 Spracúvanie dreva, 36 Stavebníctvo, geodézia a kartografia, 45 Poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rozvoj vidieka, 64 Ekonomika a organizácia, obchod a služby.

- Vypracovali schvaľovacie protokoly na učebnice: Šlabikár pre 5. ročník ŠZŠ pre žiakov so stredným stupňom mentálneho postihnutia; Pracovný zošit Matematika pre 9. ročník ŠZŠ pre žiakov s ľahkým stupňom mentálneho postihnutia; Občianska náuka pre 3. ročník odborných učilišť (pre žiakov s mentálnym postihnutím); Pracovný zošit z matematiky pre 1. ročník odborných učilišť (pre žiakov s mentálnym postihnutím); Pracovný zošit z matematiky pre 2. ročník odborných učilišť (pre žiakov s mentálnym postihnutím); Pracovný zošit z matematiky pre 3. ročník odborných učilišť (pre žiakov s mentálnym postihnutím).
- Vypracovali stanoviská k projektu: Návrh experimentálneho overovania učebného odboru Gastronomické služby, ako aj k projektu: Návrh experimentálneho overovania učebného odboru Stavebné práce. Experimentálne overovanie je zamerané na vzdelávanie žiakov s mentálnym postihnutím.
- V oblasti výchovy a vzdelávania detí a žiakov so zrakovým postihnutím inovujú: Vzdelávací program pre deti a žiakov so zrakovým postihnutím a v tejto súvislosti pripravili návrhy materiálno-technického vybavenia pre deti a žiakov so zrakovým postihnutím.
- V oblasti výchovy a vzdelávania detí a žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou inovujú Vzdelávací program pre deti a žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou. Pri tejto príležitosti vypracovali: Obsah vzdelávania v prípravnom ročníku ZŠ pre žiakov s NKS, Obsah vzdelávania špecifického predmetu Individuálna logopedická intervencia, a Obsah vzdelávania špecifického predmetu Augmentatívna a alternatívna komunikácia.
- V oblasti výchovy a vzdelávania detí a žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami inovujú Vzdelávací program pre deti a žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami a pripravujú edíciu učebníc, učebných textov, pracovných zošitov slovenského jazyka a matematiky úroveň 1, úroveň 2, úroveň 3 pre žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím pre žiakov 1. - 6. ročníka.

- V oblasti výchovy a vzdelávania žiakov s vývinovými poruchami učenia inovujú Vzdelávací program pre žiakov s vývinovými poruchami učenia, pričom vypracovali: Obsah vzdelávania špecifického predmetu Individuálna logopedická intervencia a Obsah vzdelávania špecifického predmetu Rozvíjanie špecifických funkcií. Podobne vypracovali odborné stanoviská k učebnici a pracovným listom: Metodika učenia slovenského jazyka pre 1. ročník základnej školy od autoriek Kapalkovej S. a kol.; Renátkine úlohy 1, Pracovný zošit na nápravu vývinových porúch učenia od zostavovateľky Červenákovéj R.; Pavučinka - súbor cvičení sluchového vnímania od autorky Zelinkovej O.
- Ďalej inovujú: Vzdelávací program pre deti a žiakov chorých a zdravotne oslabených; Vzdelávací program pre deti a žiakov hluchoslepých; Vzdelávací program pre žiakov s poruchami aktivity a pozornosti; Vzdelávací program pre deti a žiakov s viacnásobným postihnutím; Vzdelávací program pre žiakov s poruchami správania.
- Uskutočňujú výskum v oblasti inkluzívneho vzdelávania žiakov so zdravotným znevýhodnením.
- Vypracovali odporúčania pre centrá špeciálnopedagogického poradenstva na skvalitnenie výchovy a vzdelávania detí a žiakov so zdravotným postihnutím.
- Vyškolili učiteľov špeciálnych základných škôl v augmentatívnej a alternatívnej komunikácii pre žiakov s ťažko narušenou komunikačnou schopnosťou
- V rámci medzinárodnej spolupráce pripravili podklady za SR pre analýzy špeciálneho a inkluzívneho vzdelávania, participovali na korektúrach prekladov odbornej literatúry, podieľali sme sa na projektoch a zúčastňovali sa na pracovných stretnutiach Európskej agentúry pre rozvoj špeciálneho vzdelávania a inklúziu.
- V rámci edičnej a publikačnej činnosti pripravili na vydanie publikácie: Levčíková M. a kol.: Žiak s poruchami správania v základnej a strednej škole; Štiňová, A.: Augmentatívna a alternatívna komunikácia v špeciálnej základnej škole; Vladová, K.: Profesionálny komponent inkluzívnej pedagogiky. In Lechta, V. (ed.): Inkluzívna pedagogika a jej komponenty; Domancová, I.: Náčrt gramatiky slovenského posunkového jazyka ako súčasti predmetu slovenský posunkový jazyk pre prípravný až 9. ročník základnej školy pre žiakov so sluchovým postihnutím.

Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky

Dotačný program Kultúra znevýhodnených skupín obyvateľstva je v súčasnosti etablovaným a stabilným finančným nástrojom MK SR, ktorý umožňuje naplňať a rozvíjať kultúrne potreby ľudí so zdravotným postihnutím⁸⁶. Prostredníctvom predmetného programu napomáha MK SR plnenie záväzkov vyplývajúcich rezortu kultúry z antidiskriminačného zákona. v programe Kultúra znevýhodnených skupín obyvateľstva (program č. 6) bolo v roku 2013 prerozdelených cca 340 000 € na 116 podujatí pre zraniteľné skupiny (živá kultúra – festivaly, tvorivé dielne, konferencie a pod., písaná kultúra – časopisy a knihy). V novom podprograme č. 4 – neformálne vzdelávanie v oblasti kultúry osôb so zdravotným postihnutím - bolo podporených 15 žiadostí v sume 47 700 €. v ďalších podprogramoch bolo v roku 2013 podporených ďalších cca 50 projektov na podporu kultúry ľudí so zdravotným postihnutím v celkovej výške cca 210 000 € (približnosť počtu podujatí a sumy je daná inkluzívnym charakterom niektorých podujatí – ide o spoluprácu viacerých cieľových skupín a tiež majority napr. o marginalizované rómske komunity a ľudí so zdravotným postihnutím alebo zraniteľné skupiny seniorov a ľudí so zdravotným postihnutím). Starostlivosť o rozvoj kultúrnych práv ľudí so zdravotným postihnutím zabezpečujú tiež organizácie v zriaďovateľskej pôsobnosti rezortu – Slovenské národné divadlo (divadelné predstavenia pre ľudí so zrakovým i sluchovým postihnutím, zľavnené vstupné a pod.) Slovenské národné múzeum, Slovenská národná galéria (Noc múzeí a galérií, zľavnené vstupné atď.), Múzeum SNP v Banskej Bystrici, Univerzitná knižnica v Bratislave, Národné osvetové centrum, Slovenská národná knižnica v Martine, Medzinárodný dom umenia pre deti, BIBIANA, Slovenský filmový a Divadelný ústav. Mimoriadnu úlohu v tejto oblasti plní Slovenská knižnica pre nevidiacich v Levoči, organizácia v zriaďovateľskej pôsobnosti MK SR, ktorej hlavným predmetom činnosti je podpora kultúry nevidiacich občanov a ktorej pôsobenie v tejto oblasti má nesmierny význam.

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky

V rámci implementácie tohto dohovoru sa MV SR podieľalo na príprave Národného programu rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím na roky 2013 – 2017 s výhľadom do roku 2020 (ďalej len „Národný program“). Národný program bol pripravovaný za účasti odborníkov z rôznych oblastí tak, aby bolo pokryté nielen široké spektrum potrieb osôb so zdravotným postihnutím, ale zároveň, aby bola zabezpečená aj

⁸⁶ pozri Výzvu pre žiadateľov o poskytnutie dotácie z rozpočtovej kapitoly Ministerstva kultúry Slovenskej republiky v programe Kultúra znevýhodnených skupín obyvateľstva; pozri www.culture.gov.sk – Dotácie 2013

prepojenosť a kompatibilita všetkých opatrení a úloh. Úlohy, ktoré sú v gescii MV SR, sa vzťahujú najmä na oblasť „Prístupnosť (prostredia, dopravy, informácií, služieb, tovarov)“ – napr. zabezpečenie prístupu osobám so sluchovým postihnutím k číslu tiesňového volania 112 - a „Účasť na politickom a verejnom živote“, napr. zabezpečiť, aby volebné postupy, zariadenia, priestory a materiály, vrátane elektronických volieb, boli vhodné, prístupné a ľahko zrozumiteľné a použiteľné osobami so zdravotným postihnutím.

Vzniklo počas roku 2013 na úrovni Vášho rezortu tzv. sekundárne kontaktné miesto s určenou kontaktnou osobou pre problematiku vykonávania Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím? Uveďte prosím adresu sídla, meno kontaktnej osoby, telefonický a e-mailový kontakt.

MPSVaR SR bolo uznesením vlády SR určené za hlavné kontaktné miesto, z toho dôvodu nie je potrebné vytvárať v jeho štruktúrach sekundárne kontaktné miesta. MPSVaR SR ako hlavné kontaktné miesto koordinuje činnosť „sekundárnych kontaktných miest“, ktorými sú nominované osoby na jednotlivých ústredných orgánoch štátnej správy.

Zoznam „sekundárnych kontaktných miest“:

Názov ministerstva	Nominovaná osoba/kontakt
Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR	Mgr. Petra Zavacká Osobný úrad 02/5949 4333 petra.zavacka@mindop.sk
Ministerstvo financií SR	Mgr. Stanislav Strážay Odbor legislatívy/oddelenie finančnej legislatívy 02/5958 3503 stanislav.strazay@mfsr.sk
Ministerstvo hospodárstva SR	Mgr. Miriam Fecenková Sekcia stratégie/odbor koordinácie a záležitostí EÚ 02/4854 1527

	fecenkova@mhsr.sk
Ministerstvo kultúry SR	Mgr. Daniela Kuhnová Sekcia kultúrneho dedičstva 02/2048 2305 daniela.kuhnova@culture.gov.sk
Ministerstvo obrany SR	MUDr. Alexander Mrázik Oddelenie sociálneho zabezpečenia odboru sociálnej politiky ľudských zdrojov sekcie ľudských zdrojov 0960 317 538 alexander.mrazik@mod.gov.sk
Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR	Mgr. Vladimír Valach Sekcia pôdohospodárskej politiky a rozpočtu/odbor stratégie a koncepcií 02/5926 6222 vladimir.valach@land.gov.sk
Ministerstvo spravodlivosti SR	JUDr. Viera Benčatová Sekcia legislatívy/Odbor legislatívy občianskeho a obchodného práva 02/5935 3300, fax: 02/5935 3606 viera.bencatova@justice.sk
Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR	Mgr. Katarína Zatková Sekcia regionálneho školstva/odbor špeciálnych škôl, špeciálnych výchovných zariadení a poradenských zariadení 02/5937 4358 katarina.zatkova@minedu.sk
Ministerstvo vnútra SR	MUDr. Mária Gvozdjaková, MPH Sekcia personálnych a sociálnych činností a osobného úradu 0961 056 005, 056 006 maria.gvozdjakova@minv.sk

Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR	JUDr. Peter Klenovský Sekcia právna a konzulárna/Odbor ľudských práv 02/5978 3770, fax: 02/5978 3779 peter.klenovsky@mzv.sk
Ministerstvo zdravotníctva SR	Mgr. Martina Matejková, MPH Sekcia zdravia/odbor zdravotnej starostlivosti 02/5937 3173 matrina.matejkova@healt.gov.sk
Ministerstvo životného prostredia SR	Mgr. Adela Ladzianska Odbor medzinárodných vzťahov a protokolu 02/5956 2456, fax: 02/5956 2457 ladzianska.adela@enviro.gov.sk

K predkladanému adresáru zároveň jednotlivé rezorty doplnili ďalšie upresňujúce informácie.

Tzv. sekundárne kontaktné miesto pre vykonávanie Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím nebolo na **MZVaEZ SR** *de iure* vytvorené. Tieto úlohy *de facto* plní odbor ľudských práv MZVaEZ SR.

MF SR zatiaľ nemá vytvorené kontaktné miesto pre problematiku vykonávania Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím, avšak má svojho zástupcu v medzirezortnej pracovnej skupine pre prípravu národného programu zameraného na rozvoj životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím.

Kontaktným miestom pre vykonávanie Dohovoru v **rezorte kultúry** je sekcia kultúrneho dedičstva - odbor nehmotného kultúrneho dedičstva a kultúry znevýhodnených skupín obyvateľstva (Mgr. Daniela Kuhnová, MK SR, Nám. SNP 33, e-mail: daniela.kuhnova@culture.gov.sk, tel. 02/204 823 05). Odbor spolupracoval s organizačnými útvarmi a tiež organizáciami v zriaďovateľskej pôsobnosti na plnení jednotlivých článkov dohovoru, vypracoval podklady za rezort kultúry, ktoré boli odoslané gestorovi východiskovej správy k dohovoru – MPSVaR SR (informácia o legislatívnych zmenách v rezorte týkajúcich sa práv osôb so zdravotným postihnutím – k júnu 2013 a k decembru

2013). Jedným z najvýznamnejších partnerov v oblasti plnenia Dohovoru je Slovenská knižnica pre nevidiacich Mateja Hrebendu v Levoči. Jedinečné postavenie knižnice v knižnično-informačnom systéme Slovenskej republiky umocňuje skutočnosť, že neexistuje žiaden komerčný trh, ktorý by poslanie SKN suploval. SKN sa počas svojho 65-ročného pôsobenia vyprofilovala na dominantnú národnú kultúrnu a informačnú inštitúciu, ktorá poskytuje nielen klasické knižničné služby, ale predstavuje dôležitú informačnú základňu elektronických informačných zdrojov pre zdravotne postihnutých na Slovensku. V Braillovom písme tlačia krásnu a odbornú literatúru, periodiká, hudobniny, letáky, kalendáre, učebnice pre základné školy, jazykové učebnice a pod. Túto tlač zabezpečujú na moderných veľkokapacitných tlačiarňach. Do zvukovej formy spracovávajú knižné tituly z bežnej vydavateľskej produkcie, časopisy a odbornú literatúru. Nahrávanie týchto dokumentov zabezpečujú v dvoch plne digitalizovaných zvukových štúdiách, ktoré sú vybavené najmodernejšou nahrávacou technikou. Ročná produkcia kníh v Braillovom písme je približne 110 titulov, vrátane učebníc. Pri zvukových knihách sa ročná produkcia pohybuje okolo 150 titulov. Reliéfna grafika je zameraná na ilustrácie kníh a učebníc pre predškolský a školský vek, ako aj na výrobu samostatných obrazových publikácií, napr. nástenných kalendárov a pohľadníc. Vydávajú 18 druhov časopisov, ktoré sú obsahovo prispôsobené rozličnému spektru a záujmom čitateľov. Významnou oblasťou činnosti knižnice je poskytovanie knižnično-informačných služieb. Knižničný fond obsahuje 5500 titulov zvukových kníh a 2300 titulov kníh v Braillovom písme. Evidujú približne 2000 čitateľov zo Slovenska, ale aj zo zahraničia, ktorí si môžu vypožičiavať dokumenty osobne v knižnici formou zásielkovej služby alebo on-line prostredníctvom digitálnej knižnice. Vypožičiavanie dokumentov je bezplatné. V rámci Slovenska je zriadených 30 oddelení pre zdravotne postihnutých vo verejných knižniciach, ktorým poskytujú zvukové knihy formou putovných súborov. Od roku 2006 je čitateľom prístupná digitálna knižnica, ktorá umožňuje priame počúvanie zvukových kníh a časopisov z našej webovej stránky. Pozitívne zviditeľňovať knižnicu ako kultúrnu a vzdelávaciu inštitúciu nielen medzi čitateľmi, ale aj širokou verejnosťou sa snažia organizovaním rozličných kultúrno-vzdelávacích podujatí. Manažment knižnice sa aj v roku 2013 usiloval o aktivity v oblasti medializácie s cieľom zvýšenia povedomia a významu organizácie pre vidiacu verejnosť, vzhľadom k tomu, že poslanie a úlohy špeciálnej knižnice pre nevidiacich sú intaktnou populáciou často nedocenené.

Kontaktnou osobou v rámci rezortu zdravotníctva⁸⁷ bola nominovaná dňa 27. marca 2013 Mgr. Martina Matejková, MPH, ktorá v priebehu roku 2013 zabezpečovala koordináciu implementácie Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím, kde sa zúčastňovala na pravidelných pracovných stretnutiach v rámci prípravy Národného programu rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím, ktorý bol schválený uznesením vlády SR č. 25 zo dňa 15. januára 2014. Na úrovni **MZ SR** nevzniklo počas roku 2013 sekundárne kontaktné miesto. V rámci prípravy boli realizované viaceré pracovné stretnutia na pôde MPSVaR SR s organizáciami, ktoré riešili nastolené okruhy problematiky zdravotne postihnutých občanov.

Ktoré konkrétne úlohy a s akým výsledkom riešilo počas roku 2013 Vaše rezortné kontaktné miesto pre problematiku vykonávania Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím?

Dňa 13. decembra 2013 sa zamestnankyňa **MDVRR SR** zúčastnila pracovného stretnutia k problematike vykonávania Dohovoru podľa Čl. 33 ods. 1, ktoré sa konalo v budove MPSVaR SR. V rámci stretnutia sa prezentovala činnosť Hlavného kontaktného miesta pre problematiku vykonávania Dohovoru, ako aj legislatívne návrhy a zmeny v oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím za rok 2013 v pôsobnosti MDVRR SR a ostatných ústredných orgánov štátnej správy.

MPaRV SR sa prostredníctvom svojho člena v pracovnej skupine podieľalo na príprave dokumentu „Návrh Národného programu rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím na roky 2014 – 2020“, pričom v medzirezortnom pripomienkovom konaní tohto materiálu neuplatnilo žiadne pripomienky.

Napriek tomu, že **MF SR** nemá vytvorené kontaktné miesto pre problematiku vykonávania Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím, zabezpečovalo pre tieto osoby rovnaké práva a príležitosti v oblasti zamestnávania, vzdelávania, prístupu k informáciám a rešpektovania súkromia.

⁸⁷ Odpoveď MZ SR z z08496-2014-0ZEÚMV z 18.02.2014

Hlavné kontaktné miesto pre vykonávanie o právach osôb so zdravotným postihnutím neadresovalo **MZVaEZ SR** v roku 2013 v žiadne úlohy.

Významným implementačným nástrojom Dohovoru je Národný program rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím na roky 2014 – 2020⁸⁸, ktorý bol tvorený podľa čl. 4 ods. 3 Dohovoru, t. j. už v samotnom štádiu prípravy sa na tvorbe tohto materiálu podieľali reprezentatívne organizácie osôb so zdravotným postihnutím (Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v SR, Národná rada osôb so zdravotným postihnutím, Organizácia muskulárnych dystrofií v SR, Občianske združenie Myslí, Občianske združenie Otvorme dvere, otvorme srdcia, Slovenská humanitná rada), ako aj zástupcovia sekundárnych kontaktných miest a zástupcovia samosprávy.

MPSVaR SR v rámci medzirezortného pripomienkového konania k jednotlivým legislatívnym návrhom sledovalo súlad legislatívy s Dohovorom, jednalo sa najmä o oblasť prístupnosti podľa čl. 9. Išlo najmä o:

- Návrh zákona o diaľničnej známke a o zmene a doplnení niektorých zákonov, bola uplatnená zásadná pripomienka v oblasti prístupnosti, ktorá bola akceptovaná.
- Návrh zákona o výbere mýta za užívanie vymedzených úsekov pozemných komunikácií a o zmene a doplnení niektorých zákonov bola uplatnená zásadná pripomienka, ktorá bola akceptovaná.
- Návrh zákona o ochrane spotrebiteľa pri poskytovaní tovarov a služieb na základe zmluvy uzavretej na diaľku alebo zmluvy uzavretej mimo prevádzkových priestorov predávajúceho a o zmene a doplnení niektorých zákonov, pripomienka zásadná v oblasti prístupnosti, ktorá bola akceptovaná.
- Návrh zákona o volebnej kampani a ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach v znení neskorších predpisov, pripomienka obyčajná, ktorá bola akceptovaná.
- Návrh zákona o územnom plánovaní a výstavbe a o zmene a doplnení niektorých zákonov (stavebný zákon), ku ktorému boli predložené pripomienky v rámci verejnej diskusie.
- Návrh legislatívneho zámeru autorského zákona, bola uplatnená zásadná pripomienka, ktorá bola akceptovaná.

⁸⁸ <http://www.employment.gov.sk/files/slovensky/rodina-socialna-pomoc/tazke-zdravotne-postihnutie/narodny-program-rozvoja-zivotnych-podmienok-osob-so-zdravotnym-postihnutim-roky-2014-2020.pdf>, citované 28.03.2014

- Návrh zákona o krátkodobom nájme bytu, bola uplatnená zásadná pripomienka, ktorá bola čiastočne akceptovaná.

MPSVaR SR, prostredníctvom zástupcov hlavného kontaktného miesta podľa čl. 8 Dohovoru, zvyšovalo povedomie o myšlienkach a hodnotách Dohovoru na domácich konferenciách:

- Hlavné kontaktné miesto sa zúčastnilo na pozvanie Heleny Wolekovej z nadácie na podporu zmien SocioFórum na 5. Fóre poskytovateľov, kde prednieslo príspevok na tému: Hlavné kontaktné miesto pre problematiku vykonávania Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím.
- Hlavné kontaktné miesto sa dňa 26. septembra 2013 zúčastnilo na pozvanie Branislava Mamojku, predsedu Národnej rady občanov so zdravotným postihnutím v SR na 11.ročníku výstavy Non-Handicap, ktorá bola venovaná prístrojom a pomôckam pre zdravotne postihnutých ľudí. Hlavné kontaktné miesto prezentovalo svoj príspevok k téme: Dohovor a jeho implementácia – Národný program rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím na roky 2014 – 2020 (ďalej len „Národný program“).
- Hlavné kontaktné miesto sa pri príležitosti Slovenského dňa nepočujúcich v Dunajskej strede dňa 18. októbra 2013 zúčastnilo na pozvanie predsedu Národnej rady nepočujúcich a nedoslýchavých Ľuboslava Ferka, ktoré zorganizovala Národná rada nepočujúcich a nedoslýchavých v Slovenskej republike pod záštitou podpredsedníčky Národnej Rady Slovenskej republiky Renáty Zmajkovičovej. Hlavné kontaktné miesto prezentovalo v rámci odborného Workshopu prednášku na tému „Vykonávanie Dohovoru na vnútroštátnej úrovni“.
- Pod záštitou štátneho tajomníka MPSVaR SR, Ing. Jozefa Buriana sa dňa 10. decembra 2013 na Trnavskej univerzite konala konferencia s medzinárodnou účasťou pod názvom „Právne postavenie osôb so zdravotným postihnutím a hodnotové smerovanie slovenskej spoločnosti“. Na pozvanie dekanke právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave Heleny Barancovej hlavné kontaktné miesto prezentovalo príspevok na tému „Vykonávanie Dohovoru na vnútroštátnej úrovni“.

MPSVaR SR sa prostredníctvom zástupcov hlavného kontaktného miesta zúčastňuje aj na zasadaniach medzinárodných inštitúcií, ktorých úlohou je ochrana osôb so zdravotným postihnutím:

- High Level Group of Representatives of the Member States on Disability / Skupina zástupcov členských štátov Európskej únie (ďalej len „EÚ“) na vysokej úrovni pre problematiku zdravotného postihnutia - Európska únia ratifikovala Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím v roku 2010, podľa čl. 33 ods. 1 tohto dohovoru zriadila Skupinu Európskej únie na vysokej úrovni pre otázky zdravotného postihnutia ako hlavné kontaktné miesto pre vykonávanie Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím. Jej cieľom je monitorovanie aktuálnych priorít a politík v oblasti zdravotného postihnutia, zhromažďovanie a analyzovanie informácií a aplikovateľnej praxe a poskytovanie poradenstva Európskej komisii. Táto skupina považuje za svoje základné ciele podporu ľudí so zdravotným postihnutím a ich rodín, aktívne zapojenie do spoločnosti (vrátane osôb ťažko zdravotne postihnutých), odstraňovanie bariér v bežnom živote a posilnenie rovnakých šancí pre každého človeka.
- Committee of Experts on the Rights of People with Disabilities CE / Výbor expertov pre oblasť zdravotného postihnutia Rady Európy - Cieľom uvedenej skupiny je monitorovanie aktuálnych priorít a politík v oblasti zdravotného postihnutia, zhromažďovanie a analyzovanie informácií a aplikovateľnej praxe a poskytovanie poradenstva Rade Európy. Hlavnou úlohou výboru je pomôcť členským štátom pri presadzovaní, realizácii a monitorovaní Akčného plánu Rady Európy 2006-2015 pre osoby so zdravotným postihnutím. Najväčším prínosom uvedeného výboru je najmä zlepšenie medzinárodnej spolupráce aj s krajinami, ktoré nie sú členmi EÚ. Výbor sa zaoberá aktuálnymi otázkami z oblasti zdravotného postihnutia, ako sú bezbariérovosť, zapojenie sa ľudí so zdravotným postihnutím do spoločenského života atď.
- PWG EU model disability card / Pracovná skupina na prípravu Európskeho preukazu zdravotného postihnutia - MPSVaR SR aktívne participuje na projekte European Disability Card (Európsky preukaz osoby so zdravotným postihnutím), ktorý je organizovaný pod záštitou Európskej Komisie. Tento preukaz bude vydávaný osobám so zdravotným postihnutím, občanom Európskej únie na základe vopred určených pravidiel (na základe platnej legislatívy v danom členskom štáte EÚ).

MPSVaR SR prostredníctvom zástupcov hlavného kontaktného miesta participuje aj na príprave strategických dokumentov Európskej únie, napríklad Partnerskej dohody na programové obdobie 2014 – 2020, príprave ex ante kondicionalít k Horizontálnemu princípu prístupnosť a rovnosť príležitostí do roku 2016 atď.

Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky

Podľa MK SR k implementácii Dohovoru prispieva aj nová Stratégia rozvoja múzeí a galérií v Slovenskej republike do roku 2018 (uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 147 zo dňa 3. apríla 2013), ktorá definuje prioritné smerovanie realizácie štátnej kultúrnej politiky v oblasti múzeí a galérií do roku 2018. Stratégia rozvoja múzeí a galérií do roku 2018 prostredníctvom konkrétnych nástrojov rámcovo definuje aktivity, od realizácie ktorých sa očakáva zásadné zlepšenie v prístupnosti expozícií v múzeách a galériách osobám so zdravotným postihnutím, seniorkám a seniorom a skupinám obyvateľstva patriacim k sociálne znevýhodneným spoločnostiam. Aplikácia nástroja 4.4 v rámci stratégie má viesť k zintenzívneniu spolupráce medzi múzejnými a galerijnými inštitúciami a s organizáciami osôb so zrakovým, telesným, sluchovým, mentálnym postihnutím, ktorej výsledkom by malo byť o. i. aj spracovanie prehľadu prístupnosti expozícií a výstav v múzeách a galériách pre osoby so zrakovým, telesným, sluchovým, mentálnym postihnutím. Aplikáciou Nástroja 4.5 v rámci stratégie sa má zabezpečovať pri stavebných úpravách, rekonštrukciách a výstavbe nových expozičných priestorov bezbariérový prístup pre ľudí s telesným a zrakovým postihnutím a pre seniorky a seniorov. Aplikácia nástroja 4.6 v rámci stratégie má pri výstavbe nových a modernizácii starších expozícií s interaktívnou PC technikou zabezpečiť aj vytváranie sumárnych popisov expozícií s posilnenou možnosťou alternatívneho využitia princípu teletextu, skrytého a otvoreného titulkovania a posunkovej reči pre osoby so sluchovým postihnutím a načítaného auditívneho popisu a videoprogramov sprevádzaných hlasovým komentovaním pre osoby so zrakovým postihnutím. Osvojenie a napĺňanie tohto cieľa je závislé tak od múzeí a galérií a ich zriaďovateľov, ako aj od dôslednej komunikácie potrieb, predkladania požiadaviek a konkrétnych návrhov riešení organizáciami zastupujúcimi osoby so zdravotným postihnutím, seniorky/seniorov či skupiny obyvateľstva patriace k sociálne znevýhodneným spoločnostiam s jednotlivými inštitúciami. Napĺňanie Stratégie rozvoja múzeí a galérií do roku 2018 sa realizuje aj prostredníctvom dotačného systému MK SR so zameraním na podporu projektov múzeí a galérií v oblasti sprístupňovania

expozícií osobám so zdravotným postihnutím. K tvorbe podmienok na zvyšovanie dostupnosti kultúry prispieva aj práca na príprave kapitoly k Stratégii ochrany a podpory ľudských práv (práva osôb so zdravotným postihnutím) - koordinácia podkladov jednotlivých organizačných útvarov a organizácií, práca na príprave podkladov k Stratégie LP) a tiež príprava podkladov k plneniu uznesení týkajúcich sa problematiky osôb so zdravotným postihnutím, ako aj prezentácia legislatívnych aktivít v rámci stretnutí kontaktného miesta k dohovoru o právach ľudí so zdravotným postihnutím.

Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky

MZ SR diskutuje o požiadavkách a problémoch hendikepovaných občanov aj v rámci rôznych pracovných stretnutí. V roku 2013 prebehlo niekoľko pracovných stretnutí, napríklad so zástupcami Asociácie na ochranu práv pacientov a mnohými inými patientskymi organizáciami. Systematické stretnutia o opätovne diskutovanej otázke poskytovania zdravotnej starostlivosti o dlhodobo chorých sa realizovali s Národnou radou občanov so zdravotným postihnutím v SR. Výnos MZ SR zo 14. decembra 2012 č. 09780-0L-2012, ktorým sa mení a dopĺňa výnos MZ SR z 10. septembra 2008 č. 09812/2008-0L o minimálnych požiadavkách na personálne zabezpečenie a materiálno - technické vybavenie jednotlivých druhov zdravotníckych zariadení v znení neskorších predpisov, Čl. 1 ods. 6, Príloha č. 2 druhá časť „Minimálne požiadavky na personálne zabezpečenie ústavných zariadení Spoločné ustanovenia k minimálnym požiadavkám na personálne zabezpečenie ústavných zariadení“ sa dopĺňa štvrtým bodom, ktorý znie: „4. Ak ústavné zdravotnícke zariadenie poskytuje zdravotnú starostlivosť na oddelení pediatrikom, geriatricom, doliečovacom, psychiatrickom, medicíny drogových závislostí, gynekológii a pôrodnictva alebo dlhodobo chorých, musí mať v pracovnoprávnom vzťahu sociálneho pracovníka na podporu zmiernovania alebo odstraňovania sociálnych dôsledkov zdravotnej situácie pacienta v súvislosti s hospitalizáciou a prepustením. Okrem iného MZ SR na týchto rokovaniach konzultuje aj návrhy legislatívnych materiálov, či ďalšie otázky týkajúce sa osôb so zdravotným postihnutím.

MZ SR vytvára podmienky na zabezpečenie kvalitnejšieho života osôb so zdravotným postihnutím aj prostredníctvom výnosu č. 09812/2008-0L o minimálnych požiadavkách na personálne zabezpečenie a materiálno - technické vybavenie jednotlivých druhov zdravotníckych zariadení v znení neskorších predpisov, táto príloha upravuje minimálne personálne zabezpečenie a materiálno – technické vybavenie pre ambulantné zariadenia definované v § 7 ods. 3 zákona č. 578/2004 Z. z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti,

zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, kde v ods. 2. je zrejmé, že ambulantné zariadenia tvoria jednotlivé funkčné priestory, ktoré spolu utvárajú prevádzkovo ucelený celok. Ambulantné zariadenia musia mať zabezpečený bezbariérový vstup a vo svojich priestoroch umožňovať pohyb pre pacientov s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie vodorovnou komunikáciou, rampou alebo výťahom. v prílohe č. 2 ods. 2. výnosu č. 09812/2008-OL o minimálnych požiadavkách na personálne zabezpečenie a materiálno - technické vybavenie jednotlivých druhov zdravotníckych zariadení v znení neskorších predpisov je ustanovené, že ústavné zariadenie musí mať zabezpečený bezbariérový vstup a vo svojich priestoroch umožňovať pohyb pre pacientov s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie vodorovnými komunikáciami, rampami alebo výťahmi. Základné vecné vybavenie a prístrojové vybavenie oddelenia musí vytvoriť aj najmenej jedno lôžko pre osoby s obmedzenou schopnosťou pohybu vrátane antidekubitného lôžka. Sekcia zdravia MZ SR nemá vo svojej kompetencii evidovať podnety a sťažnosti zo strany verejnosti v súvislosti s odstraňovaním bariér.

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky

Sekundárne kontaktné miesto nebolo na úrovni MV SR vytvorené. Kontaktnou osobou za MV SR na zabezpečenie spolupráce s hlavným kontaktným miestom pre problematiku vykonávania dohovoru a medzirezortnú spoluprácu je: MUDr. Mária Gvozdjaková, riaditeľka odboru zdravotníctva, sekcia personálnych a sociálnych činností a osobný úrad MV SR, tel. č.: +421 2 509 56 005, e-mail: maria.gvozdjakova@minv.sk. Mária Gvozdjaková ako člen pracovnej skupiny vytvorenej v gescii MPSVaR SR participovala na príprave vyššie uvedeného Národného programu rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím, predovšetkým v časti Prístupnosť (prostredia, dopravy, informácií, služieb, tovarov), Účasť na politickom a verejnom živote, Rizikové situácie a núdzové humanitárne situácie, Rovnaké zaobchádzanie, prístup k spravodlivosti a ochrana pred diskrimináciou.

Akým spôsobom je do aktivít Vášho rezortného kontaktného miesta pre problematiku vykonávania Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím zahrnutá občianska spoločnosť, najmä osoby so zdravotným postihnutím a ich reprezentatívne organizácie?

V záujme MPaRV SR je vytvárať priaznivé podmienky pre napĺňanie princípu partnerskej spolupráce s občianskym sektorom, vytvárať mechanizmy, ako aj zapájať odbornú

verejnosť do tvorby verejných politík. v Monitorovacích výboroch operačných programov sú zastúpené všetky cieľové skupiny, tzn. aj občianska spoločnosť.

MF SR spolupracovalo priamo s chránenou dielňou ARES, spol. s r.o., ktorá zamestnáva ľudí so zdravotným postihnutím, pri príprave balíčkov pre deti zamestnancov na mikulášsku besiedku a využívalo aj služby rehabilitačno-ozdravného strediska EMIT (chránená dielňa), kde boli zamestnaní zdravotne postihnutí občania.

MPSVaR SR už pri vytváraní a uplatňovaní politík zameraných na vykonávanie tohto Dohovoru a pri rozhodovaní o otázkach týkajúcich sa osôb so zdravotným postihnutím konzultuje tieto politiky s osobami so zdravotným postihnutím prostredníctvom ich reprezentatívnych organizácií a spolupracuje s nimi už v štádiu ich tvorby, tak ako si to vyžaduje čl. 4 ods. 3 Dohovoru. Pri tvorbe materiálov týkajúcich sa osôb so zdravotným postihnutím najčastejšie spolupracuje MPSVaR SR s Výborom pre osoby so zdravotným postihnutím, nakoľko sú v ňom zastúpené všetky druhy zdravotného postihnutia prostredníctvom svojich nominantov.

Rezort zahraničných vecí riadi dva dotačné tituly v oblasti ľudských práv: 1. presadzovanie, podpora a ochrana ľudských práv a slobôd a 2. predchádzanie všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, homofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie. Znamená to, že MZVaEZ SR môže prostredníctvom dotácií podporiť realizáciu projektov aj na podporu práv osôb so zdravotným postihnutím. Dotácie predstavujú základné nástroje podpory ľudskoprávnej agendy a jednu z foriem dialógu s občianskou spoločnosťou v tejto sfére.

MK SR v roku 2013 zrealizovalo 5 stretnutí s Národnou radou pre nepočujúcich a nedoslýchavých Slovenska, analyzovalo možnosti podieľať sa na realizácii koncepcie na rozvoj kultúry nepočujúcich, ktorú predmetná organizácia predložila, poskytla priestor na konzultácie o zriadení múzea pre nepočujúcich a tiež konzultácie množstvu MVO, ktoré požiadali o podporu z dotačného systému MK SR. Zástupcovia MK SR tiež prezentovali činnosť MK SR v predmetnej oblasti na pracovných seminároch a konferenciách a tiež sa aktívne zúčastňovali neformálno-vzdelávacích aktivít v predmetnej oblasti organizovaných v spolupráci MVO - Trnavská asociácia sluchovo postihnutých občanov, Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska, OZ Ambrelo, Jednota dôchodcov Slovenska, Liga za duševné

zdravie, Nadácia Milana Šimečku, Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím, TK Danube, Effeta – Stredisko sv. Františka Saleského, OZ Inklúzia atď.

Podľa MK SR Cirkvi a náboženské spoločnosti zameriavajú svoju sociálnu a charitatívnu činnosť aj na oblasť podpory zraniteľných skupín (realizujú rôzne aj unikátne aktivity napr. bohoslužby pre nepočujúcich v posunkovom jazyku v Banskej Bystrici, okrem starostlivosti o starších ľudí so zdravotným postihnutím sú zapojené aj do kultúrnych misií v rómskych osadách). Na svoje aktivity majú cirkvi zriadené aj špecifické inštitúcie - charitné domy a diakonické strediská, ktoré aktívne pomáhajú starším a chorým ľuďom. MK SR posilňuje spoluprácu s MVO v predmetnej oblasti aj napĺňaním opatrení, ktoré mu vyplývajú z Koncepcie rozvoja občianskej spoločnosti.

MK SR má tiež od roku 2005 vytvorenú neformálnu pracovnú skupinu zo zástupcov MVO, ktorá rieši otázky rozvoja kultúry občanov so zdravotným postihnutím. Členovia pracovnej skupiny zorganizovali k predmetnej problematike pracovný seminár (k stratégii rozvoja a hľadania nástrojov podpory a zvyšovania dostupnosti kultúry pre OZP). Pracovná skupina tiež uskutočnila prieskum kultúrnych potrieb osôb so zdravotným postihnutím, do ktorého zapojila MVO i organizácie vo svojej zriaďovateľskej pôsobnosti. Pripravila analýzu dotačného programu za roky 2007 - 2008. Výstupom aktivít pracovnej skupiny bola tiež metodická príručka (manuál) pre prípravu kultúrnych podujatí pre osoby so zdravotným postihnutím (pre organizácie v zriaďovateľskej pôsobnosti MK SR). Príručka podáva informácie a odporúčania ako rozpoznať a vysporiadať sa s rozmanitými (informačnými, fyzickými, mentálnymi) bariérami, ktorým musia čeliť OZP. Materiál bol distribuovaný organizáciám v zriaďovateľskej pôsobnosti MK SR a je zverejnený na webovej stránke MK SR⁸⁹. Pracovná skupina predkladá tiež návrhy na zefektívnenie kritérií a podmienok Výzvy k žiadostiam o dotácie na rozvoj kultúry znevýhodnených skupín obyvateľstva. v roku 2013 podporilo MK SR realizáciu informačno-vzdelávacieho materiálu o kultúrnych právach a kultúrnych potrebách ľudí so zdravotným postihnutím. Metodický materiál bol realizovaný prostredníctvom dotačného systému MK SR - dotačného programu Kultúra znevýhodnených skupín obyvateľstva (Národná rada občanov so zdravotným postihnutím v SR). Materiál bol zaslaný na využitie elektronicky organizačným útvarom MK SR listom č. MK-538/2013-223/21789 zo dňa 02.12.2013, ako aj organizáciám v zriaďovateľskej pôsobnosti MK SR - listom č. MK- 538/2013-223/21624 zo dňa 02.12. 2013.

⁸⁹ <http://www.culture.gov.sk/extdoc/1563/metodicka-prirucka-k-priprave-kulturnych-podujati-pre-obcanov-so-zdravotnym-postihnutim> citované dňa 28.03.2014

MZ SR informuje, že MZVaEZ SR plánuje v lete 2014 predložiť na rokovanie vlády SR materiál s názvom „Celoštátna stratégia ochrany a podpory ľudských práv v SR“. v rámci prípravy a tvorby jednotlivých kapitol stratégie, boli ako gestori jednotlivých rezortov vymenované viaceré pracovné skupiny. MPSVaR SR vytvorilo pracovnú skupinu - Výbor pre osoby so zdravotným postihnutím pre prípravu a finalizáciu časti predmetnej stratégie, taktiež Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity prevzal odbornú gesciu nad prípravou a tvorbou kapitoly s názvom "Práva osôb žijúcich na hranici chudoby", kde členmi sú aj zástupcovia MZVaEZ SR.

Ako sa ratifikácia Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím vrátane jeho Opčného protokolu prejavila na úrovni Vášho rezortu na legislatívnom procese v roku 2013? Aké konkrétne kroky a opatrenia vyplývajúce z článkov 5 až 30 Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím boli v roku 2013 predmetom legislatívneho procesu?

Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR

Problematica dodržiavania ľudských práv vrátane zásady rovnakého zaobchádzania bola v roku 2013 na úrovni legislatívy MDVRR SR riešená v týchto zákonoch:

- Zákon č. 150/2013 Z. z. o Štátnom fonde rozvoja bývania upravuje v § 10 podmienky poskytnutia podpory na obstaranie bytu a na obstaranie nájomného bytu. Konkrétne v odseku 2 ustanovuje, že podlahovú plochu bytu podľa odseku 1 písm. a) a b) možno zvýšiť najviac o 10 %, ak ide o bývanie stavebne určené na dlhodobé bývanie fyzickej osoby so zdravotným postihnutím uvedeným v prílohe č. 1 citovaného zákona. Súčasne podľa § 10 ods. 5 citovaného zákona žiadateľovi podľa § 7 ods. 1 písm. a) možno podporu na obstaranie bytu podľa § 6 ods. 1 písm. a) poskytnúť, ak ide o člena domácnosti, ktorej členom je aj fyzická osoba s ťažkým zdravotným postihnutím podľa osobitného predpisu (§ 2 ods. 3 zákona č.447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov) a žije v spoločnej domácnosti aspoň jeden rok.
- Zákon č. 432/2013 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 513/2009 Z. z. o dráhach a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony dopĺňa prílohu č. 3 bod 1. Všeobecné požiadavky

podbodom 1.6, ktorý znie: „1.6 Prístupnosť 1.6.1. Subsystémy infraštruktúra a železničné koľajové vozidlá musia byť prístupné osobám so zdravotným postihnutím a osobám so zníženou pohyblivosťou, aby im zabezpečili rovnaký prístup ako ostatným, a to tým, že sa zabráni vytváraniu prekážok alebo sa odstránia prekážky, a prijatím iných primeraných opatrení, najmä projektovaním, výstavbou, obnovou, modernizáciou, údržbou a prevádzkou príslušných častí subsystémov, ku ktorým má prístup verejnosť. 1.6.2. Subsystémy prevádzka a telematické aplikácie v osobnej doprave musia zabezpečovať nevyhnutné funkcie vyžadované na uľahčenie prístupu osobám so zdravotným postihnutím a osobám so zníženou pohyblivosťou na rovnakom základe s ostatnými, a to tým, že sa zabráni vytváraniu prekážok alebo sa odstránia prekážky a inými primeranými opatreniami“. Citovaný zákon súčasne v prílohe č. 3 bode 2. dopĺňa podbod 2.1.2, ktorý znie: „2.1.2. Prístupnosť 2.1.2.1. Subsystém infraštruktúra, ku ktorému má prístup verejnosť, musí byť prístupný osobám so zdravotným postihnutím a osobám so zníženou pohyblivosťou v súlade s podbodom 1.6.“. v prílohe č. 3 sa v bode 2. dopĺňa podbod 2.4.5, ktorý znie: „2.4.5 Prístupnosť 2.4.5.1. Subsystém železničné koľajové vozidlá, ku ktorým má prístup verejnosť, musia byť prístupné osobám so zdravotným postihnutím a osobám so zníženou pohyblivosťou v súlade s podbodom 1.6.“. v prílohe č. 3 bode 2. sa podbod 2.6 dopĺňa podbodom 2.6.4, ktorý znie: „2.6.4. Prístupnosť 2.6.4.1. Musia byť prijaté primerané kroky, ktoré zabezpečia, aby boli v prevádzkových predpisoch určené nevyhnutné funkcie vyžadované na zaistenie prístupnosti pre osoby so zdravotným postihnutím a osoby so zníženou pohyblivosťou.“. Príloha č. 3 sa v bode 2. dopĺňa podbodom 2.7.5, ktorý znie: „2.7.5. Prístupnosť 2.7.5.1. Musia byť prijaté primerané kroky, ktoré zabezpečia, aby boli v subsystémoch pre telematické aplikácie vzťahujúce sa na cestujúcich určené nevyhnutné funkcie vyžadované na zaistenie prístupu pre osoby so zdravotným postihnutím a osoby so zníženou pohyblivosťou.“.

- **Zákon č.474/2013 Z. z. o výbere mýta za užívanie vymedzených úsekov pozemných komunikácií a o zmene a doplnení niektorých zákonov** v § 12 ustanovuje povinnosť správcu výberu mýta vybudovať platobné miesta na úhradu mýta v hotovosti, bankovým prevodom, platobnou kartou alebo iným spôsobom určeným správcom výberu mýta a zabezpečiť ich prístupnosť aj pre osoby so zdravotným postihnutím. V súvislosti so svojou činnosťou podľa tohto zákona správca výberu mýta môže zriaďovať aj distribučné miesta a kontaktné miesta, prístupné aj pre osoby so zdravotným postihnutím.

- **Zákon č. 488/2013 Z. z. o diaľničnej známke a o zmene niektorých zákonov** v § 7 oslobodzuje od úhrady diaľničnej známky aj vozidlá a jazdné súpravy, ktoré sú zaregistrované osobou, ktorá je držiteľom parkovacieho preukazu podľa § 17 zákona č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Ďalej podľa § 8 citovaného zákona je správca výberu úhrady diaľničnej známky povinný zabezpečiť predajné miesta, na ktorých možno vykonať úhradu diaľničnej známky a zabezpečiť ich prístupnosť aj pre osoby so zdravotným postihnutím.

Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky

Ako príklad MPaRV SR uvádza, že ešte v roku 2010 navrhlo pri aktualizácii Národného programu rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím, aby sa v pripravovanom nariadení Európskeho parlamentu a Rady o označovaní potravín stanovila najmenšia veľkosť písma na obaloch, určila sa povinnosť uvádzať výživovú hodnotu potravín a obsah bielkovín za účelom zvýšenia informovanosti občanov so zdravotným postihnutím.

Ministerstvo ďalej zabezpečuje výkon národného kontaktného bodu pre vedeckú a technickú spoluprácu s Európskym úradom pre bezpečnosť potravín, prostredníctvom ktorého môžu aj hendikepovaní obyvatelia získať objektívne a nezávislé vedecky podložené poradenstvo. Rezort MPaRV SR venuje pozornosť potenciálnemu riziku potravín vo vzťahu k skupinám obyvateľstva so špecifickým zdravotným postihnutím, hlavne v orientácii výrobcov potravín na výrobu výrobkov nutrične vhodných pre uvedenú skupinu obyvateľstva. V rámci relevantných výziev Regionálneho operačného programu sa implementujú opatrenia, ktoré riešia otázky debarrierizácie.

Ministerstvo financií Slovenskej republiky

MF SR v apríli 2013 nominovalo svojho zástupcu do Medzirezortnej pracovnej skupiny pre prípravu „Národného programu rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím“, ktorú zriadilo MPSVaR SR. V roku 2013 sa uskutočnilo niekoľko pracovných stretnutí v tejto veci a predmetný materiál prešiel dvomi medzirezortnými pripomienkovými konaniami, v rámci ktorých boli oslovené všetky útvary MF SR. Predmetný materiál bol schválený vládou 15.1.2014 (uznesenie vlády č. 25/2014) a vyplývajú z neho úlohy aj pre MF SR na obdobie rokov 2014 až 2020.

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky

Národný program rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím na roky 2014 – 2020 definuje úlohy a opatrenia, ktoré majú zabezpečiť dosahovanie pokroku v oblasti ochrany práv osôb so zdravotným postihnutím uznaných Dohovorom.

Národný program je rozdelený do nasledujúcich oblastí:

1. Zvyšovanie povedomia
2. Primeraná životná úroveň a sociálna ochrana
3. Prístupnosť (prostredia, dopravy, informácií, služieb, tovarov...)
4. Rovnaké zaobchádzanie, prístup k spravodlivosti a ochrana pre diskrimináciu
5. Nezávislý spôsob života a začlenenie do spoločnosti, osobná mobilita
6. Rešpektovanie domova a rodiny
7. Vzdelávanie
8. Zdravotníctvo
9. Habilitácia a rehabilitácia
10. Zamestnávanie
11. Účasť na politickom a verejnom živote
12. Účasť na kultúrnom živote, rekreácii, záujmových aktivitách a športe
13. Ženy so zdravotným postihnutím
14. Deti so zdravotným postihnutím
15. Rizikové situácie a núdzové humanitárne situácie
16. Koordinácia a monitorovanie
17. Štatistika, zhromažďovanie údajov a výskum
18. Medzinárodná spolupráca
19. Publicita, monitoring a evalvácia plnenia programu

Práve konkrétnejšie rozpracovanie úloh a opatrení národného programu si vyžiada zmenu legislatívy v období rokov 2014-2015. Presadzovanie zásad Dohovoru prostredníctvom analýz súladu domácej legislatívy a praxe a navrhovanie legislatívnych zmien a posudzovanie legislatívnych návrhov patrí medzi najdôležitejšie úlohy hlavného kontaktného miesta.

Vláda Slovenskej republiky schválila uznesením č. 761/2011 zo dňa 30. novembra 2011 Stratégiu deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti v Slovenskej republike (ďalej len „Stratégia DI“).

Slovenská republika sa tak, ako je uvedené v Stratégii DI, týmto materiálom hlási k celosvetovému trendu systematického odstraňovania dôsledkov dlhodobo uplatňovaného, ale už historicky prekonaného modelu inštitucionálnej izolácie a segregácie ľudí (deti v náhradnej starostlivosti, ľudia so zdravotným postihnutím, seniori) vyžadujúcich dlhodobú pomoc a starostlivosť v inštitucionálnej starostlivosti a jeho nahradenie modelom služieb a opatrení svojím charakterom čo najviac podobným podmienkam bežného života. Takáto zmena modelu je jedným z cieľov súčasnej politiky Európskej únie v oblasti sociálnej inklúzie a zdravotného postihnutia a je súčasťou záväzkov Slovenskej republiky v medzinárodnej ľudsko-právnej agende, napr. Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím a Dohovoru OSN o právach dieťaťa.

Základným zámerom deinštitucionalizácie v Slovenskej republike je vytvorenie a zabezpečenie podmienok pre nezávislý a slobodný život všetkých občanov, odkázaných na pomoc spoločnosti, v prirodzenom sociálnom prostredí komunity, prostredníctvom komplexu kvalitných alternatívnych sociálnych služieb a opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.

Stratégia DI obsahuje 6 opatrení, pravidelnú informáciu o plnení opatrení predkladá MPSVaR SR vláde SR. Informácia o plnení za rok 2013 je dostupná online.⁹⁰

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky

Všeobecné záväzné právne predpisy rezortu školstva sú v súlade s Dohovorom o právach osôb so zdravotným postihnutím. Avšak pri aktuálnom vypracúvaní noviel zaradených do legislatívnych úloh sa zameriavame na precizovanie textov jednotlivých ustanovení tak, aby boli v praxi dôkladnejšie uplatňované.

Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky

MZVaEZ SR nám ako odpoveď uviedlo, že ministerstvo je v zmysle kompetenčného zákona ústredným orgánom štátnej správy pre oblasť zahraničnej politiky a vzťahy SR

⁹⁰ <http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=23195> , citované dňa 28.03.2014

k ostatným štátom, medzinárodným organizáciám a zoskupeniam a európskym inštitúciám. v oblasti ľudských práv vystupuje ako koordinátor ľudskoprávných politík na vnútroštátnej úrovni. MZVaEZ SR nemá kompetenciu pre oblasť legislatívnej iniciatívy.

Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky

V roku 2013 sekcia médií, audiovizízie a autorského práva MK SR vypracovala a predložila do legislatívneho procesu návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 308/2000 Z. z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, ktorý bol Národnou radou Slovenskej republiky schválený dňa 22. októbra 2013, v Zbierke zákonov Slovenskej republiky bol publikovaný ako zákon č. 373/2013, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 308/2000 Z. z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (ďalej len zákon č. 373/2013 Z. z.), a ktorý nadobudol účinnosť dňa 1. januára 2014. Jedným z cieľov uvedeného zákona je zabezpečiť Rade pre vysielanie a retransmisiu (ďalej len „rada“) primerané nástroje na kontrolu plnenia povinností vysielateľov a poskytovateľov audiovizuálnych mediálnych služieb na požiadanie vo vzťahu k zabezpečeniu multimodálneho prístupu k programom. Zákon zavádza nové povinnosti pre televíznych vysielateľov a poskytovateľov audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie poskytovať rade bližšie informácie o tom, ako plnia povinnosť zabezpečiť multimodálny prístup k svojim programom a tieto programy náležite označiť. Požadované informácie majú rade umožniť efektívnejšiu kontrolu týchto povinností a tým zlepšiť prístup k programom pre osoby so sluchovým a zrakovým postihnutím. Na medzinárodnej úrovni došlo 27. júna 2013 na diplomatickej konferencii v Marakéši v Maroku k uzavretiu Zmluvy Svetovej organizácie duševného vlastníctva (WIPO) o uľahčení prístupu k zverejneným dielam pre nevidiace osoby, osoby so zrakovým postihnutím alebo osoby s inými poruchami čítania (ďalej len „zmluva“). Zmluva stanovuje súbor nových medzinárodných pravidiel, ktorých cieľom je zaistiť jednak lepší prístup k zverejneným dielam pre takto znevýhodnené osoby, a jednak umožniť týmto osobám úplný rozvoj v rámci ich základného práva na informácie a práva na vzdelanie bez akejkoľvek diskriminácie. Zmluva reaguje predovšetkým na nevyhnutnú potrebu zvýšenia počtu diel pre nevidiace osoby, osoby so zrakovým postihnutím alebo osoby s inými poruchami čítania a prispeje tiež k podpore obehu a cezhraničnej výmene diel a ich kópií v prístupných formátoch. Zároveň zmluva rešpektuje práva nositeľov práv sprístupňovaných diel a prostredníctvom účinných výnimiek a obmedzení predchádza

porušovaní a možným zásahom do ich práv pri vyhotovovaní rozmnoženín, rozširovaní a sprístupňovaní diel v prístupných formátoch daným osobám. Týmto aspektom sa zachováva rovnováha medzi ochranou práv autorov a iných nositeľov práv na jednej strane a záujmami nevidiacich osôb, osôb so zrakovým postihnutím alebo osôb s inými poruchami čítania na strane druhej. Slovenská republika v súčasnosti vykonáva potrebné kroky na zabezpečenie podpisu zmluvy a jej následnej ratifikácie. v súvislosti so zmluvou Slovenská republika nepredpokladá zmenu žiadneho právneho predpisu, vrátane zákona č. 618/2003 Z. z. o autorskom práve a právach súvisiacich s autorským právom (autorský zákon) v znení neskorších predpisov. Dostatočnú úpravu obsahuje ustanovenie § 29 autorského zákona týkajúce sa použitia diela pre potreby zdravotne postihnutých.

Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky

Program podpory zdravia znevýhodnených komunít na Slovensku sa od roku 2012 nerealizuje, nakoľko sú zo strany vlády Slovenskej republiky prijímané úsporné opatrenia, a to najmä vo vzťahu k finančným zdrojom, čo sa premietlo aj do rozpočtovej kapitoly MZ SR, ktoré nedisponuje potrebnými finančnými prostriedkami na zabezpečenie realizácie programu.

V priebehu rokov 2012 a 2013 sa uskutočnila séria pracovných rokovaní Platformy na podporu zdravia znevýhodnených skupín, ktorá združuje: Asociáciu pre kultúru, vzdelávanie a komunikáciu, Asociáciu komunitných centier Slovenska, Asociáciu terénnych zdravotných asistentov, Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity, Nadáciu otvorenej spoločnosti, Kanceláriu Svetovej zdravotníckej organizácie na Slovensku, MPSVaR SR, Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky, MZ SR, Union zdravotná poisťovňa, a.s. a GlaxoSmithKline. Témou rokovaní bolo riešenie finančného zabezpečenia Programu podpory zdravia znevýhodnených komunít na Slovensku, jeho dlhodobá udržateľnosť a systematizácia. výstupom zo stretnutí malo byť vypracovanie materiálu s názvom „Návrh zabezpečenia finančnej stabilizácie Programu podpory zdravia znevýhodnených komunít na Slovensku na roky 2013 – 2015“, ktorý mal byť v termíne do 30. júna 2013 predložený na rokovanie vlády Slovenskej republiky. V júli 2013 Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky požiadal predsedu vlády Slovenskej republiky o odklad termínu splnenia tejto úlohy do 30. júna 2014. Ako ďalší možný výstup z pracovných rokovaní Platformy na podporu zdravia znevýhodnených skupín je možné považovať rozbehnutie celoslovenského projektu „Zdravé komunity“, na ktorý MZ SR plánuje s platformou uzatvoriť „Memorandum o spolupráci“. Uvedený projekt je realizovaný od

októbra 2013 a finančne je podporený z dotácií na podporu sociálnych a kultúrnych potrieb a riešenia mimoriadne nepriaznivých situácií rómskej komunity v pôsobnosti MV SR. Finančná dotácia na podporu uvedeného projektu je naplánovaná z rozpočtovej kapitoly MV SR len na 1 rok. V ďalších rokoch sa plánuje vypracovať národný program „Zdravé komunity“, ktorý by mal byť finančne podporený zo štrukturálnych fondov EÚ. Daným projektom je zabezpečená terénna práca 108 asistentov osvedy zdravia a 12 regionálnych terénnych koordinátorov v segregovaných a separovaných rómskych osídleniach (v 5 lokalitách SR), ktorú v minulosti vykonávali 30 komunitní pracovníci v oblasti zdravotnej výchovy, prostredníctvom realizácie Programu podpory zdravia znevýhodnených komunít na Slovensku. Na základe uvedeného je možné považovať sieť terénnych pracovníkov v oblasti zdravotnej výchovy za rozšírenú.

V rámci realizácie projektu „Zdravé komunity“ Asociácia pre kultúru, vzdelávanie a komunikáciu zabezpečila školenie pre 108 asistentov osvedy zdravia a 12 regionálnych terénnych koordinátorov, prostredníctvom akreditovaného programu MŠVVaŠ SR s celoštátnou platnosťou. Počas realizácie projektu sa budú v pravidelných intervaloch realizovať vzdelávacie aktivity pre všetkých zamestnancov. Nejde len o prípravu a zaškolenie nových zamestnancov, ale aj o kontrolu, supervíziu a motiváciu v priebehu realizácie projektu. Projekt bude monitorovaný riadiacim výborom, na základe správ predložených hlavným koordinátorom, podľa formulárov na vyhodnocovanie činností v dvojmesačných intervaloch a správ spolupracujúcich lekárov.

Hlavný koordinátor bude navyše povinný urobiť monitorovanie na mieste (v teréne) minimálne raz mesačne. Terénni koordinátori budú mať rovnakú monitorovaciu povinnosť raz týždenne. Spolupracujúci lekári budú vykonávať svoje monitorovanie raz mesačne.

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky

V rámci predpisov v pôsobnosti MV SR neboli v roku 2013 prijaté žiadne právne predpisy, ktoré by nejakým spôsobom priamo zakladali alebo rušili práva osôb so zdravotným postihnutím, ktoré im vyplývajú z predmetného dohovoru.

Ako hodnotíte stav odstraňovania bariér pri prístupe do verejných inštitúcií oproti minulému roku? S akými typmi bariér sa stretávate? Prišlo v roku 2013 k zásadnej zmene pri ich odstraňovaní oproti predošlému roku? Koľko nových bezbariérových

prístupov vzniklo na úrovni Vášho rezortu v roku 2013? Evidujete nejaké podnety, alebo sťažnosti zo strany verejnosti v súvislosti s odstraňovaním týchto bariér?

Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR

V prvej etape osobitného projektu „Projekt zabezpečenia prístupu osôb s obmedzenou mobilitou k službám osobnej železničnej dopravy“, ktorá bola ukončená v novembri 2013 bolo dodaním 21 ks zdvíhacích plošín do 17 železničných staníc na sieti ŽSR: Bratislava hl. stanica, Košice, Žilina, Poprad - Tatry, Piešťany, Trnava, Devínska Nová ves, Bratislava Nové Mesto, Bratislava Petržalka, Humenné, Nové Mesto nad Váhom, Banská Bystrica, Prievidza, Vrútky, Galanta, Podhájska, Levice. Zvyšných 24 bude postupne dodaných postupne v priebehu roku 2014. Zároveň v roku 2013 prebiehala príprava dokumentácie pre verejné obstarávanie stavebných prác na úpravy priestorov výpravných budov ŽSR (verejná súťaž bola vyhlásená 30.01.2014). Realizácia projekčných a stavebných prác by mala prebiehať v druhom polroku 2014 resp. v roku 2015. Okrem vybavenia dotknutých staníc technikou boli prijaté aj organizačné opatrenia a interné smernice pre praktické zabezpečovanie asistenčnej služby (spolupráca dopravcu, manažéra infraštruktúry a cestujúceho).

Medzi štandardné aktivity podporujúce plnenie záväzkov SR v rámci modernizácie infraštruktúry ŽSR bol začlenený aj nákup koľajových vozidiel pre prímestskú a medziregionálnu dopravu Železničnej spoločnosti Slovensko, pričom aktivity v rámci realizovaných projektov zvlášť podporovali požiadavky definované v článkoch č. 20, 21 a 27 Dohovoru.

Podrobná štatistika za napĺňanie indikátorov horizontálnej priority „Rovnosť príležitostí“ je súčasťou výročnej správy Operačného programu Doprava (ďalej len „OPD“), ktorá by mala byť vypracovaná do 30.4.2014. Vzhľadom na záväzné termíny vypracovania a doručenia monitorovacích správ a podkladov za príslušné HP na RO nie sú v súčasnosti ešte všetky podklady k dispozícii (termín spracovania reálneho plnenia jednotlivých horizontálnych priorít je 31.03.2014).

Ide predovšetkým o zabezpečenie bezbariérového prístupu k službám osobnej železničnej dopravy na infraštruktúre, vybavenie nakupovaných železničných koľajových vozidiel pre osoby s obmedzenou mobilitou a orientáciou.

MDVRR SR v roku 2013 neriešilo žiaden konkrétny podnet dotýkajúci sa technického riešenia pripravovaných alebo realizovaných projektov. Z dôvodu, že v súčasnosti len prebieha príprava podkladov o ukončených opatreniach za rok 2013, nie sú konkrétne údaje

za rok 2013 ešte známe.

Prioritou v rezorte je odstraňovanie bariér obmedzujúcich prístup osôb s obmedzenou mobilitou a orientáciou (slabozrakí, nepočujúci, imobilní, starí ľudia, matky s kočíkmi, osoby s ťažkou batožinou,...) k službám osobnej železničnej dopravy a mestskej dopravy (vo všeobecnosti verejnej dopravy). V praxi to znamená stavebné úpravy výpravných budov železničných staníc, prístupov na nástupištia a všetkých verejných a komerčných priestorov železničných staníc, WC, budovanie nových informačných systémov pre cestujúcich (hlasové, obrazové IS), značkovanie prístupov a ovládacích prvkov pre slabozrakých (vodiacie lišty, Braillovo písmo). Podobné opatrenia sa dotýkajú i opatrení na dráhových vozidlách pre verejnú dopravu (nízkopodlažné vstupy, plošiny pre imobilných, hlasové a obrazové IS, popis ovládacích prvkov Braillovým písmom, WC pre imobilných, asistenčné systémy, osobitné miesta vybavené pre prepravu invalidných vozíkov, samostatné zdvíhacie plošiny pre imobilných.

Nakoľko ide o dlhodobé opatrenia, z pohľadu MDVRR SR sa stav oproti roku 2012 zlepšil (i v bohatých krajinách západnej Európy ide o dlhodobý proces trvajúci kontinuálne viac ako 30 rokov - osobitne oblasť verejnej dopravy a dopravnej infraštruktúry).

SP, a. s., v súlade s Dohovorom realizuje pre osoby s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie v novootváraných poštách bezbariérové vstupy podľa Vyhlášky MŽP SR č. 532/2002 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o všeobecných technických požiadavkách na výstavbu a o všeobecných technických požiadavkách na stavby užívané osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie (§ 57). SP, a. s., v prenajatých a vlastných objektoch, v ktorých neboli vybudované bezbariérové vstupy tieto postupne realizuje a aj v budúcnosti bude realizovať v rámci jej plánovanej rekonštrukcie a modernizácie pôšt.

V oblasti elektronických komunikácií zákon č. 351/2011 Z. z. o elektronických komunikáciách v znení neskorších predpisov v oblasti úpravy spotrebiteľských vzťahov v elektronických komunikáciách v niektorých prípadoch osobitne zdôrazňuje postavenie zdravotne postihnutých účastníkov (§ 11, § 14, § 41, § 42, § 43, § 46, § 50). Ide najmä o rozšírenie povinností podnikov, ktoré poskytujú elektronické komunikačné služby, poskytovať informácie pre zdravotne postihnutých o službách pre nich určených a povinnosť vykonávať opatrenia na zabezpečenie rovnocenného prístupu k službám pre koncových užívateľov so zdravotným postihnutím.

Všetky vstupy do administratívnych budov MDVRR SR sú riešené bezbariérovo.

Vertikálna doprava je riešená bezbariérovým prístupom k výťahom, ktoré umožňujú prepravu imobilným osobám. Vzhľadom na uvedené MDVRR SR v roku 2013 nemuselo odstraňovať bariéry pri vstupoch a pohybe v rámci administratívnych budov úradu a ani neevidujeme žiadne podnety alebo sťažnosti na bezbariérový prístup do budov v správe rezortu.

Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky

V rámci reformy štátnej správy SR schválenej uznesením vlády SR č. 164/2012 zo dňa 27.04.2012 - ESO, bolo rozhodnuté v zmysle zákona č. 278/1993 Z. z. o správe majetku štátu, že väčšia časť administratívnych budov, kde MPaRV SR spravuje určitý podiel, bude prevedená do správy MV SR. V súvislosti s odstraňovaním bariér v roku 2013 sa nevykonali žiadne zmeny v administratívnych budovách, ktoré idú do prevodu správy a ani v budovách, ktoré zostanú v správe MPaRV SR.

Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky

Napriek tomu, že MH SR má zabezpečený bezbariérový prístup pre osoby so zdravotným postihnutím do administratívnej budovy na Mierovej ul. č. 19 v Bratislave v oblasti hlavného vchodu, v rámci schválených opatrení materiálu bude v budúcom období pokračovať v debarierizácii ďalších častí budovy.

Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky

1. Kraj Bratislava – všetky sudy v kraji majú zabezpečený bezbariérový prístup buď prístupovou rampou alebo plošinou.
2. Kraj Trnava – bezbariérový prístup nie je na Okresnom súde Dunajská Streda, avšak tento súd je v súčasnosti v etape prípravy rekonštrukcie, kde je bezbariérový prístup riešený. Okresný súd Galanta má vybudovanú prístupovú rampu, avšak v budove nie je výťah a pojednávacie miestnosti sú aj na prvom a druhom poschodí, predpokladaný náklad na výťah je v sume **80 000 eur**.
3. Kraj Nitra – bezbariérové prístupy nie sú vybudované na Okresných súdoch Levice, Nové Zámky a Topoľčany, pričom odhadovaný náklad na realizáciu opatrení – projekty, nájazdová rampa, schodiskový výťah je v celkovej sume **52 200 eur**.
4. Kraj Trenčín – bezbariérový prístup nie je vyriešený na Krajskom súde v Trenčíne a Okresných súdoch Partizánske a Prievidza. Predpokladané náklady na realizáciu opatrení predstavujú celkovú sumu **59 000 eur**.

5. Kraj Banská Bystrica – bezbariérový prístup nie je vyriešený na Okresných súdoch Rimavská Sobota – pripravuje sa rekonštrukcia budovy, kde bude riešený aj prístup telesne postihnutých osôb, Žiar nad Hronom, kde je budova súdu majetkom mesta a Lučenec, kde sú predpokladané náklady v sume **3 600 eur**.

6. Kraj Žilina – bezbariérový prístup nie je na Okresných súdoch Čadca, Dolný Kubín a Liptovský Mikuláš. Predpokladané náklady na realizáciu opatrení – nákup zariadení tzv. schodolezov sú v celkovej sume **18 000 eur**.

7. Kraj Košice – bezbariérový prístup nie je na pracovisku Okresného súdu Košice i na Tichej ulici, Okresný súd Michalovce – pripravuje sa rekonštrukcia a prístavba budovy, kde bude riešený aj bezbariérový prístup, Okresný súd Rožňava a Okresný súd Trebišov. Predpokladané náklady na realizáciu opatrení – rampy a plošiny je v celkovej sume **33 000 eur**.

8. Kraj Prešov – bezbariérový prístup nie je vyriešený na Okresných súdoch Bardejov, Stará Ľubovňa a v starej budove Okresného súdu Vranov nad Topľou. Celkové predpokladané náklady na realizáciu opatrení sú v sume **28 000 eur**.

Vzhľadom k tomu, že ostatné budovy v rezorte MS SR majú zabezpečený bezbariérový prístup, sú celkové predpokladané náklady na realizáciu opatrení v sume **273 800 eur**.

Na základe vyššie uvedených skutočností je z hľadiska vecnej pôsobnosti v možnostiach MS SR predmetnú úlohu splniť realizovaním drobných stavebných úprav a nákupom príslušného zariadenia. (Zdroj: Sekcia ekonomiky, MS SR)

Z Národného programu rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím na roky 2014-2020 schváleného vládou SR vyplýva pre MS SR vo vzťahu k problematike bezbariérovosti nasledovná úloha:

4.3.4. Zabezpečiť bezbariérovosť budov štátnej správy, samosprávy a verejnoprávných inštitúcií.

Spôsob plnenia:

1. Zabezpečiť v budovách všetkých inštitúcií verejnej správy (štátnej správy a samosprávy) identifikáciu bariér, ktoré sú v rozpore s bezbariérovosťou a s platnými právnymi predpismi, ako aj vypracovanie časového plánu na 5 – ročné obdobie s určením priorít na postupné odstraňovanie identifikovaných bariér.

Spôsob plnenia:

2. Zabezpečiť možnosti finančného krytia odstraňovaných identifikovaných bariér v súlade s vypracovanými časovými plánmi. Po uplynutí 5-ročnej lehoty na realizáciu plánu zabezpečiť pravidelné monitorovanie dodržiavania bezbariérovosti vnútorným auditom inštitúcie, príp. iným povereným orgánom.

Časový harmonogram/termín (s)plnenia: 2015 až 2020

Zodpovedný gestor: MDVRR SR, MF SR, MPRV SR, MH SR, MO SR, MV SR, MŽP SR, MŠVVŠ SR, MZ SR, MK SR, MZVaEZ SR, MS SR, MPSVaR SR, samospráva

Spolupracujúce subjekty: MVO

Navrhovateľ: MF SR

Ministerstvo financií Slovenskej republiky

V súčasnosti sa aj na MF SR čoraz viac dostáva do povedomia myšlienka prístupnosti prostredia pre osoby so zdravotným postihnutím a dochádza k odstraňovaniu fyzických bariér. v orgánoch finančnej správy vznikli dva nové vstupy, v budove ARDAL-u a Štátnej pokladnice je už dávnejšie bezbariérový prístup a rovnako aj do všetkých priestorov, SFK Zvolen má vybudovaný bezbariérový vchod od roku 2004. Budova MF SR má od roku 2013 vybudované bezbariérové sociálne zariadenie.

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky

V roku 2013 boli z rozpočtu kapitoly MPSVaR SR v súlade so zákonom č. 544/2010 Z. z. o dotáciách v pôsobnosti MPSVaR SR poskytnuté dotácie na riešenie bezbariérovosti v zariadeniach sociálnych služieb a na podporu mobility osôb s ťažkým zdravotným postihnutím odkázaných na individuálnu prepravu (špeciálne motorové vozidlá) vo výške cca 504 839,40 Eur.

Odstraňovanie bariér pri prístupe do verejných inštitúcií rieši aj Národný program rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím na roky 2014 – 2020 v opatrení č. 4.3.4. Zodpovedným gestorom za riešenie tejto úlohy sú všetky ústredné orgány štátnej správy a samospráva v spolupráci s mimovládnyimi organizáciami.

Pokrok v oblasti bezbariérového prostredia prinesie aj novela stavebného zákona pod gesciou MDVRR SR. MPSVaR SR v rámci verejnej diskusie k novele stavebného zákona spracovalo niekoľko pripomienok týkajúcich sa bezbariérovosti.

Výbor pre osoby so zdravotným postihnutím Uznesením č. 38 z 28. januára 2014 k informácii o stave prípravy nového stavebného zákona odporučil, aby do pracovných skupín na dopracovanie nového stavebného zákona ako aj nových vyhlášok boli prizvaní odborníci z organizácií zastupujúcich záujmy osôb so zdravotným postihnutím.

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky

Riešenie odstraňovania bariér pri prístupe do verejných inštitúcií do toho času vrátane roku 2013 nie je uspokojivé, keďže rezort školstva, vedy, výskumu a športu nedisponuje vo svojom rozpočte potrebnou výškou finančných prostriedkov. Podporu odstraňovania bariér realizovalo MŠVVaŠ SR formou výzvy rozvojového projektu „žiaci so zdravotným postihnutím 2013“. Pokiaľ ide o podnety týkajú sa najmä nedostatku finančných prostriedkov na pedagogických asistentov pre žiakov so zdravotným znevýhodnením.

MZVaEZ SR nemá informácie k uvedenej otázke.

Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky

Odstraňovanie bariér pri prístupe do verejných inštitúcií je v mnohých prípadoch veľký problém, nakoľko mnohé sídlia v historických budovách a kultúrnych pamiatkach, čo sťažuje možnosť niektorých stavebných úprav (napr. vybudovanie výtáhov), ako aj finančná náročnosť týchto investícií. MK SR vo svojej budove zabezpečilo bezbariérový prístup formou plošiny na schodisko, ktorá je použiteľná pre invalidné vozíky. V roku 2013 vláda SR schválila nový dokument Národný program rozvoja životných podmienok ľudí so zdravotným postihnutím do roku 2020 (uznesenie vlády SR č. 25 zo dňa 15.01.2014), rámci ktorého MK SR plní aj opatrenie na zvýšenie dostupnosti kultúrnych inštitúcií, ktoré zahŕňa aj úlohu zmonitorovať bezbariérovosť kultúrnych inštitúcií a následne urobiť opatrenia na odstránenie bariér (T: do roku 2015). v súvislosti s ďalšími priestormi v správe MK SR sa pripravuje projekt bezbariérového vstupu do Divadla Astorka v budove MK SR. **Národné osvetové centrum** pri realizácii kultúrno-osvetových aktivít vytvorilo podmienky a umožnilo bezbariérový prístup účastníkom, aktérom i organizátorom bez ohľadu na ich zdravotné postihnutie. v priestoroch, ktoré organizácia spravuje, bol zabezpečený bezbariérový prístup (výstavné priestory v Dome umenia v Bratislave, vo V-klube a Dom umenia v Piešťanoch), mnohé aktivity sa uskutočňovali s prihliadnutím na zdravotné obmedzenia účastníkov. **Múzeum SNP** - v roku 2013 bol v rámci projektu rekonštrukcie a prestavby objektu materskej školy na vzdelávacie centrum Múzea SNP podľa platných smerníc vybudovaný

bezbariérový prístup k budove, zodpovedajúce výťahy a bezbariérová toaleta. **Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici** - budova knižnice je bezbariérová a disponuje priestorným výťahom, prostredníctvom ktorého sa osoby so zdravotným postihnutím dopravujú do všetkých verejných prístupných priestorov knižnice, čo im umožňuje zúčastňovať sa na všetkých aktivitách. Na prízemí je zriadené bezbariérové sociálne zariadenie pre osoby s telesným postihnutím. **Slovenský filmový ústav** vo vzťahu k verejnosti plánuje v rámci plánu rekonštrukcie kina Lumière zabezpečiť bezbariérový prístup k projekcii v kinosále K1. Kinosála K2 má takýto prístup zabezpečený. v roku 2013 sa v zariadeniach **Ústredie ľudovej umeleckej výroby** (ďalej len „ÚĽUV“) vo veci odstraňovania bariér pre prístup ku kultúrnym službám pre občanov s pohybovým hendikepom nič nezmenilo. Organizácia má zariadenia rovnako s dobrou dostupnosťou (dielne pre kurzy remesiel Bratislava), aj s horšou dostupnosťou (prístup cez schodiská - dielne kurzov pre verejnosť v Banskej Bystrici, Galéria ÚĽUV Bratislava). Pozitívnu zmenou bude od 1. 4. 2014 presťahovanie pobočky knižnice ÚĽUV v regionálnom centre remesiel v Banskej Bystrici z poschodia na prízemie budovy a tiež zriadenie jednej výučbovej dielne pre kurzy remesiel na prízemí objektu RCR ÚĽUV Dolnej ul. 14, Banská Bystrica. Dostupnosť služieb sa tým v r. 2014 zlepšila. v **Slovenskej ústrednej hviezdárni** je zabezpečený bezbariérový prístup do priestorov planetária aj v rámci vnútorných priestorov múzea. **Štátne divadlo Košice** v roku 2013 úspešne ukončilo rekonštrukciu Malej scény ŠD, ktorá bola súčasťou projektu *Európske hlavné mesto kultúry – Košice 2013*. Rekonštrukciou vznikol nový priestor s veľkou variabilitou scény a hľadiska, ale aj verejný priestor, do ktorého sa teraz bez problémov dostanú aj občania so zdravotným postihnutím. Takisto **Štátna filharmónia Košice** v roku 2013 vo svojich priestoroch zrealizovala bezbariérový prístup pre hendikepovaných návštevníkov koncertov. **Slovenské centrum dizajnu** pri rekonštrukcii Galérie Satelit v Hurbanových kasárňach v Bratislave zabezpečilo aj bezbariérový prístup. Do spektra konkrétnych umeleckých aktivít pre širokú verejnosť prispelo aj **Slovenské centrum dizajnu** spolu s ďalšími spoluorganizátormi, keď v roku 2013 zrealizovalo podujatie Ulica pre všetkých, ktorého súčasťou boli napríklad aj návrhy bezbariérových chodníkov. **Slovenská národná knižnica** má pri vstupe do sídelnej budovy, ktorá slúži aj pre čitateľov a bádateľov vybudovanú nájazdovú rampu pre imobilných návštevníkov, čím zabezpečujeme bezbariérový vstup. V rámci odstraňovania bariér bol v roku 2013 v sídelnej budove vybudovaný výťah pre imobilných návštevníkov, ktorý slúži na presun do priestorov študovni, výpožičných a rešeršných služieb. Bezbariérový prístup je zabezpečený aj do budovy Slovanského múzea A. S. Puškina v Brodzanoch. v Literárnom múzeu je bezbariérový prístup zabezpečený prostredníctvom plošiny na presun zdravotne

postihnutých osôb. Výstavy v múzeu sú inštalované tak, aby sa bez problémov mohli pohybovať aj návštevníci na invalidných vozíkoch. **Univerzitná knižnica v Bratislave** v roku 2013 plnila v súvislosti s Dohovorom o právach osôb so zdravotným postihnutím prostredníctvom aj opatrenia, ktoré sa dotýka zvyšovania bezbariérového prístupu do používateľských priestorov knižnice, ale aj rešpektovania princípu rovnosti príležitosti pre osoby so zdravotným postihnutím pri registrácii (zľavy pre občanov so ZŤP) a tiež zabezpečovania vzdialeného prístupu k informáciám a digitalizovanému slovacikálnemu kultúrnemu dedičstvu (prostredníctvom Digitálnej knižnice Mediainfo). Pri odstraňovaní bariér v prístupe do knižnice sa sprístupnil výťah pre vozíčkárov v západnom krídle objektu Pribinova 1, kde sa vytvorila študovňa Bibliotheca Cassoviensis. **V roku 2013 vzniklo na úrovni rezortu 7 bezbariérových iniciatív.**

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky

MV SR v rámci investičnej výstavby nesleduje osobitne kategóriu stavieb zabezpečujúcich budovanie bezbariérových vstupov, ich realizácia sa rieši ako súčasť rekonštrukcií objektov. Zaradovanie jednotlivých stavieb do rozpisu úloh investičnej výstavby sa riadi poradím dôležitosti stanoveným príslušnými rozpočtovými organizáciami a možnosťami danými rozsahom pridelených finančných prostriedkov.

Ešte v r. 2011 bol vypracovaný zoznam policajných sídiel pre vybudovanie bezbariérových vstupov. Išlo najmä o miesta pre vybavovanie rôznych dokladov, dopravné inšpektoráty, ktoré sú občanmi najviac využívané a navštevované. Celkove išlo o 80 objektov s požadovaným objemom výdavkov vo výške 1 436 634,03 EUR, čo značne prevyšuje súčasné finančné možnosti na ich zaradenie do plánu investičnej výstavby. Vzhľadom na tieto finančné možnosti nedošlo pri realizácii stavieb tohto typu v roku 2013 k zásadnej zmene.

V rámci objektov MV SR ide hlavne o bariéry zabraňujúce vstupu do objektov a vestibulov a užívaniu sociálnych zariadení. Ich odstránenie sa rieši výstavbou nájazdových rámp, šikmými schodiskovými plošinami, schodolezmi, zariadením bezbariérových sociálnych zariadení a modernizáciou osobných výťahov.

V priebehu roka 2013 MV SR v tejto súvislosti neevidovalo žiadne podnety alebo sťažnosti.

Na čo ďalšie chcete v súvislosti s právami osôb so zdravotným postihnutím v Slovenskej republike v roku 2013 upozorniť?

Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR

MDVRR SR je gestorm vyhlášky č. 532/2002 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o všeobecných technických požiadavkách na výstavbu a o všeobecných technických požiadavkách na stavby užívané osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie, ktorá vo svojej prílohe špecifikuje všeobecné technické požiadavky na stavby užívané osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie. Uvedená vyhláška nerieši túto špecifickú problematiku pre existujúce užívané stavby a budovy, ktoré sú najmä v správe alebo nájme ministerstiev, ostatných ústredných orgánov štátnej správy, rozpočtových organizácií, príspevkových organizácií, akciových spoločností, štátnych podnikov v ich zakladateľskej alebo zriaďovateľskej pôsobnosti a tiež vyšších územných celkov, miest a obcí, záujmových združení a pod., resp. ministerstiev, ktoré majú vo svojej gescii vykonávacie predpisy v oblasti služieb.

Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky

Zo strany občianskych združení zdravotne postihnutých neviduje rezort MH SR žiadne podnety či sťažnosti pri riešení akýchkoľvek problémov. MH SR nebolo vyzvané žiadnym občianskym združením zdravotne postihnutých na akúkoľvek inú špeciálnu spoluprácu, či aktivitu. MH SR umožňuje i naďalej na základe požiadaviek reprezentatívnych organizácií osôb so zdravotným postihnutím vykonanie predajných akcií na účely prezentácie ich výrobkov a produktov, či výstav v priestoroch ministerstva.

Ministerstvo financií Slovenskej republiky

MF SR odporúča naďalej venovať pozornosť problémom bezbariérových vstupov do inštitúcií sídliaich hlavne v starších budovách a nedostatku parkovacích miest pre občanov so zdravotným postihnutím pri týchto inštitúciách, ako aj na iných verejných miestach. Ministerstvo rovnako upozorňuje na právo na prístup k informáciám, vrátane práva na informácie v rôznych prístupových formátoch ako je Braillovo písmo, vrátane posunkovej reči, ktoré nie je na dostatočnej úrovni a osoby so zdravotným postihnutím nemajú prístup k verejným informáciám v alternatívnych formátoch vždy včas.

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky

MPSVaR SR v roku 2013 zabezpečovalo koordináciu horizontálnej priority rovnosť príležitostí v rámci programového obdobia 2007-2013 štrukturálnych fondov EÚ pre všetky operačné programy.

V rámci prípravy nového programového obdobia štrukturálnych a investičných fondov EÚ 2014 – 2020 pripravovalo MPSVaR SR v roku 2013 základné dokumenty pre uplatňovanie horizontálnych princípov Rovnosť príležitostí a predchádzanie diskriminácii ako aj ex ante kondicionalít nediskriminácia, rodová rovnosť a zdravotné postihnutie.

Pripravované dokumenty za osobitnú skupinu považujú osoby so zdravotným postihnutím, pre ktoré je potrebné vytvorenie mimoriadnych podmienok (napr. bezbariérové architektonické prostredie, prístupné informácie a pod.), bez ktorých nie je možné plne sa začleniť do spoločnosti a do pracovného procesu. Projekty spolufinancované zo štrukturálnych fondov musia dodržiavať zásadu nediskriminácie a projekty financované z ESF musia vykazovať zásadne pozitívny vplyv na rovnosť príležitostí a rovnosť mužov a žien. Projekty teda nesmú diskriminovať a vykazovať negatívny prínos k rovnosti príležitostí a rodovej rovnosti. Neutrálny vplyv môže byť odôvodnený len vo výnimočných prípadoch.

Pri predchádzaní diskriminácie sa bude používať duálny prístup spočívajúci v prierezovom uplatňovaní rovnosti príležitostí a rodovej rovnosti vo všetkých programoch a projektoch, ktoré musia zabezpečiť dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania a zákazu diskriminácie a špecifická podpora rovnosti príležitostí a/alebo rodovej rovnosti, teda prijímanie špecifických opatrení a aktivít, cielených na podporu a vyrovňavanie šancí znevýhodnených skupín. Takáto podpora bude integrovaná do programov a projektov, pričom budú existovať špecificky stanovené opatrenia a aktivity na podporu cieľových skupín a vyhlasovanie takýchto výziev.

Základnou povinnosťou predkladateľov projektov je zabezpečiť, aby projekt vo všetkých jeho fázach naplňoval zákonnú požiadavku o zákaze diskriminácie. Počas implementácie projektu musí jeho manažment zabezpečiť prevenciu a potláčanie diskriminačných prístupov a zabezpečiť prístupnosť služieb a informácií určených pre verejnosť, berúc do úvahy špecifické potreby osôb so zdravotným postihnutím. Projekt má v takomto prípade neutrálny dopad na rovnosť príležitostí a rodovú rovnosť. V prípade pozitívneho príspevku rovnosti príležitostí a/alebo rodovej rovnosti musí predkladateľ naplánovať a implementovať vyrovnávacie opatrenia, ktoré zabezpečia odstránenie

diskriminačných bariér pre dotknuté cieľové skupiny a vytvoria špecifické podmienky pre ich účasť v projekte.

Projekty zamerané na rovnosť príležitostí (RP) a rodovú rovnosť (RR) alebo pri projektoch s vysokou prioritou musia reflektovať horizontálnu prioritu RP a horizontálnu prioritu RR pri výbere merateľných ukazovateľov a popisom konkrétnych aktivít a opatrení, naplánovaných v rámci projektu. v monitorovacích správach je potrebné zaviesť povinnosť uvádzať konkrétne aktivity zamerané na príspevok k cieľom horizontálnej priority RP a horizontálnej priority RR. Metodické vedenie a monitorovanie na národnej úrovni bude zabezpečovať Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí (ORRRP) MPSVaR SR. V súlade s prístupom viacúrovňového riadenia budú relevantní partneri z občianskej spoločnosti, zastupujúci záujmy znevýhodnených skupín a presadzujúcich rodovú rovnosť zapojení v rámci pracovnej skupiny do monitorovania a hodnotenia uplatňovania horizontálnej priority RP a horizontálnej priority RR na úrovni programov. Občianske spoločnosti budú zastupovať rodovú rovnosť, nediskrimináciu a osoby so zdravotným postihnutím prostredníctvom svojich reprezentatívnych organizácií ako napr. Národná rada občanov so zdravotným postihnutím v SR, Občianske združenie Myslím–centrum kultúry Nepočujúcich, o. z., Občianske združenie Otvorme dvere, otvorme srdcia, Občianske združenie Život s autizmom-LTK, Organizácia muskulárnych dystrofikov v SR, Slovenský Červený kríž, Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v SR.

Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky

MZVaEZ SR upozorňuje, že do budúcnosti je potrebné klásť osobitný dôraz na výchovu a vzdelávanie o ľudských právach. Osoby so zdravotným postihnutím majú využívať svoje práva na rovnakom základe ako všetci ostatní občania. Z uvedeného princípu bude vychádzať aj Celoštátna stratégia ochrany a podpory ľudských práv, ktorej prípravu koordinuje rezort zahraničných vecí.

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky

MŠVVaŠ SR v súvislosti s právami osôb so zdravotným postihnutím zahrnulo všetky potrebné náležitosti do Národného programu rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím na roky 2014 - 2020.

Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky

Potreba obhajovať a chrániť kultúrne práva marginalizovaných skupín je základnou podmienkou harmonického vývoja spoločnosti, jej existencie ako rozvíjajúceho a efektívneho celku, ktorý reflektuje nevyhnutnosť zmenšovať nerovnosti, vyhýbať sa polarizáciám a zaistiť blaho pre všetkých svojich členov. Povinnosťou štátu je preto v záujme sociálnej kohézie podporovať a rozvíjať kultúrne potreby znevýhodnených skupín obyvateľstva, chrániť ich pred ekonomickou a kultúrnou biedou, zabezpečiť im adekvátny prístup k informáciám, službám, vzdelaniu a kultúre a dať im rovnaké príležitosti uplatnenia ako väčšine. Rovnako je povinnosťou štátu chrániť znevýhodnené skupín obyvateľstva pred kultúrnou diskrimináciou, ktorej možno predchádzať najmä zvyšovaním dostupnosti kultúry a kultúrnych materiálov, ako aj tvorbou podmienok na rozvoj talentu a tvorivosti, tvorby kultúrnych a umeleckých hodnôt znevýhodnených skupín obyvateľstva. Preto by mali byť dočasné vyrovnávacie opatrenie uskutočňované dôraznejšie v každej oblasti života vrátane tvorby legislatívy. Bariéry sú najmä v nedostatku finančných prostriedkov a personálnych kapacít.

Vláda Slovenskej republiky schválila dňa 9. januára 2013 uznesením č. 17 Stratégiu digitalizácie kín v Slovenskej republike, ktorú pripravilo MK SR v spolupráci s Audiovizuálnym fondom. Cieľom tejto stratégie je podporiť a zintenzívniť v rokoch 2013 a 2014 proces dostupnosti audiovizuálnej kultúry v regiónoch - digitalizácie jednosálových kín v Slovenskej republike. Digitalizáciu kín podporuje Audiovizuálny fond už od roku 2010, za pomoci MK SR. Cieľom digitalizácie kín je zabezpečiť technicky a finančne náročný proces prechodu kín od distribúcie a premietania 35 mm filmov k plne digitálnej prevádzke. Digitalizácia je pre kiná nevyhnutná, kdeže by inak hrozilo, že nebudú mať v krátkej dobe žiadne obsahy, ktoré by mohli premietiť pre svojich divákov. Tento proces predstavuje najväčšiu výzvu predovšetkým pre jednosálové kiná, ktoré nemajú dostatočné zdroje na digitalizáciu z vlastných prostriedkov. Jednosálové kiná predstavujú v regiónoch Slovenska mimo väčších miest jedinou alternatívu a ich záchrana je preto nevyhnutná pre uchovanie audiovizuálnej kultúry v týchto oblastiach. Zároveň nová technológia ponúka rozšírenie možností uvádzania titulov v kinách v jazykových verziách pre národnostné menšiny, keďže digitálny spôsob premietania umožňuje používanie rôznych jazykových úprav titulkov a prevádzkovateľovi kina tak rozširuje možnosti flexibilne reagovať na odlišnú demografickú štruktúru obyvateľstva v jednotlivých regiónoch bez potreby vytvárania novej filmovej kópie.

Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky

Podľa MZ SR občania so zdravotným postihnutím ako aj ich reprezentatívne organizácie zasielajú MZ SR svoje podnety, stanoviská a výzvy.

MZ SR vynakladá maximálne úsilie na kladné vyriešenie každej jednej prijatej žiadosti, pretože si uvedomuje jej dôležitosť a taktiež je otvorené a víta každú iniciatívu, ktorá môže pomôcť zlepšiť život osôb so zdravotným postihnutím.

MZ SR nás vo svojej odpovedi uistuje, že implementácii Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím a jeho Opčnému protokolu venuje náležitú pozornosť.

3.1.2 Územná samospráva

Stav implementácie Dohovoru za rok 2013 na úrovni územnej samosprávy

V súvislosti so zhodnotením stavu implementácie Dohovoru za rok 2013 na úrovni územnej samosprávy sme oslovili všetkých 8 samosprávnych krajov, hlavné mesto SR Bratislavu, mesto Košice, ZMOS, ÚMS a SK 8 – Združenie samosprávnych krajov. Odpovede nám neposkytol ZMOS, SK 8 – Združenie samosprávnych krajov a mesto Košice. V súvislosti s Košicami sme pritom začiatkom roka 2014 zaznamenali problém s neriešením debarierizácie objektu hlavnej pošty, ako aj s nedostatočným odstránením bariér v rámci rekonštrukčných prác vykonávaných v roku 2013 na košickej železničnej stanici. V oboch prípadoch Stredisko preverí okolnosti týchto problémov a o zisteniach bude informovať verejnosť. V snahe zabezpečiť pre účely spracovania Správy o dodržiavaní ľudských práv za rok 2012 aktuálne informácie priamo z prvej ruky, ÚMS oslovila so žiadosťou o poskytnutie informácií a ich zaslanie priamo na Stredisko mestá a obce vo svojej pôsobnosti. V tejto súvislosti Stredisko okrem osloveného hlavného mesta SR Bratislavy, obdržalo odpovede aj od miest Trnava a Liptovský Mikuláš. Hoci údaje, ktoré sme mali k dispozícii neumožňujú vyhodnotiť implementáciu Dohovoru na úrovni vyšších územných celkov, či miest a obcí na dostatočne reprezentatívnej úrovni, predsa len vypovedajú o miere zainteresovania a o zábere opatrení, ktoré sa na úrovni územnej samosprávy v prospech zdravotne postihnutých občanov realizujú.

Ako bola na Vašej úrovni v roku 2013 zabezpečovaná koordinácia implementácie Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím a monitoring realizovaných procesov? Akým spôsobom bola v tejto súvislosti v roku 2013 do procesu monitorovania zahrnutá občianska spoločnosť, najmä osoby so zdravotným postihnutím a ich reprezentatívne organizácie?

Únia miest Slovenska

V snahe získať čo najobjektívnejšie informácie o implementácii Dohovoru na úrovni územnej samosprávy sme oslovi aj ÚMS. Podobne ako v uplynulom roku, aj teraz ÚMS rozdistribuovala naše otázky aj ďalším mestám a tak okrem Bratislavy môžeme podať informáciu aj o mestách Trnava a Liptovský Mikuláš. Odpovede za ÚMS na základe podkladov pripravila a spracovala: MUDr. Mária Orgonášová, CSc., expertka ÚMS pre problematiku ZPO, čestná prezidentka AOZPO SR a záverečnú redakciu Marián Minarovič, generálny sekretár ÚMS.

ÚMS nás informovala⁹¹, že už od svojho vzniku úzko spolupracuje s Asociáciou organizácií zdravotne postihnutých občanov SR (AOZPO SR), ktorá zastrešuje cca 35 celoslovenských špecifických organizácií osôb so zdravotným postihnutím. ÚMS má zastúpenie v Rade vlády na ochranu ľudských práv a vo Výbore pre problematiku zdravotného postihnutia. v r. 2013 sa aktívne podieľala na príprave „Národného programu rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím“, v ktorom sú zakomponované a termínované úlohy aj pre miestne samosprávy. Národný program bol vládou prijatý v januári 2014. Paralelne prebiehala aj príprava podkladových materiálov pre tvorbu „Stratégie ochrany ľudských práv“, na príprave ktorej bola ÚMS tiež zastúpená a aktívne sa podieľala na práci v pracovných skupinách pre osoby so zdravotným postihnutím a pre staršie osoby.

Na úrovni jednotlivých miest samosprávy spolupracujú s miestnymi a regionálnymi občianskymi združeniami najmä formou konzultácií pri poskytovaní služieb, podporujú ich aktivity v oblasti kultúry, športu a poskytovania špecifického poradenstva. Mestá deklarujú úzku spoluprácu s občianskymi združeniami osôb so zdravotným postihnutím pri vypracovávaní „Komunitných plánov sociálnych služieb“. Prakticky všetky mestá majú zriadené poradné orgány – Rady organizácií zdravotne postihnutých, resp. Rady seniorov

⁹¹ Odpoveď Únie miest Slovenska č. ÚMS 395/14 z 28.02.2014

a v prípade dominantného postavenia niektorej z organizácií zdravotne postihnutých osôb majú upravený špecifický režim priebežnej komunikácie a konzultácie riešení vzniknutých potrieb resp. problémov.

Hlavné mesto SR Bratislava

Hlavné mesto Slovenskej republiky **Bratislava**⁹² v roku 2013 nekoordinovalo implementáciu Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím osobitným spôsobom. Samosprávne funkcie a prenesené pôsobnosti vykonáva hlavné mesto v súlade s platnou legislatívou a v rámci svojich kompetenčných, organizačných a finančných možností. Pri výkone svojej pôsobnosti prihliada aj na povinnosti, ktoré vyplývajú z Dohovoru a prihliada na ne aj pri tvorbe záväzných nariadení mesta, smerníc a ďalších vnútorných predpisov jednotlivých organizačných zložiek magistrátu a organizácií, ktoré sú v zriaďovateľskej pôsobnosti hlavného mesta.

Dňa 19. júna 2013 bol schválený Štatút Rady seniorov, ktorým sa kreovala Rada seniorov, ako stály poradný orgán primátora Bratislavy pre otázky postavenia seniorov. V snahe plnohodnotne zapojiť staršiu generáciu do diania v meste a zabezpečiť vysokú kvalitu ich života, začal v roku 2013 koordinátor Rady seniorov hlavného mesta SR Bratislavy, pracujúci pod gesciou Kancelárie primátora, vypracovávať Program aktívneho starnutia.

Ide o dokument, ktorý nadväzuje na Národný program aktívneho starnutia na roky 2014-2020. Dňa 4. decembra 2013 dokument schválila vláda SR. Prostredníctvom tohto dokumentu sa Slovensko hlási k problematike aktívneho starnutia ako k politickej priorite v celej jej komplexnosti. Tento nový programový dokument je zameraný na podporu ľudských práv starších osôb cestou ich aktivizácie prostredníctvom verejných podporných politík. Nejde pritom len o politiku v oblasti zamestnanosti a zamestnateľnosti starších ľudí, ale aj o politiku v oblasti podpory ich celoživotného vzdelávania, občianskych a sociálnych aktivít mimo formálneho trhu práce, podpory ich nezávislosti, dôstojnosti, ekonomickej a sociálnej bezpečnosti, vrátane ochrany pred zlým zaobchádzaním vo všetkých spoločenských sférach a vzťahoch. Programový dokument je v súčasnej dobe v schvaľovacom procese hlavného mesta.

⁹² Odpoveď Hlavného mesta SR Bratislavy č. MAGS OSV41416/2014/34088/86 z 21.02.2014

V rámci realizačného plánu Komunitného plánu hlavného mesta SR Bratislavy na rok 2013 boli uložené o. i. úlohy, ktoré priamo riešia problematiku zdravotne postihnutých osôb. Ide o nasledovné úlohy:

- zvýšenie dostupnosti vhodného bývania pre osoby so zdravotným postihnutím,
- uľahčovanie podmienok života, prepravy a mobility pre osoby so zdravotným postihnutím,
- bezbariérové prístupy do budov, kultúrnych a športových ustanovizní, vrátane pohybu v nich, bezbariérové WC,
- spolupráca s agentúrami podporovaného zamestnávania a zamestnávateľmi pri vytváraní vhodných pracovných miest pre občanov Bratislavy so zdravotným postihnutím.

Mesto Trnava

Vďaka sprostredkovaniu od ÚMS nám informácie zaslalo aj mesto **Trnava**⁹³. V meste sa realizuje od roku 2008 projekt „Bezbariérové mesto“. Zámerom projektu je systematicky vytvárať podmienky pre nezávislý pohyb občanom s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie na území mesta Trnava.

V rámci projektu bola na MsÚ v Trnave vytvorená pracovná skupina – komisia pre bezbariérovosť, ktorej členmi sú okrem zamestnancov mesta – odboru stavebného a životného prostredia, odboru územného rozvoja a koncepcií, odboru dopravy a komunálnych služieb a odboru investičnej výstavby aj zástupcovia občianskeho združenia Klubu vozíčkarov v Trnave a Únie nevidiacich a slabozrakých.

Prostredníctvom komisie pre bezbariérovosť bola aj v roku 2013 zabezpečovaná účinná implementácia platnej legislatívy, vrátane Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím.

Mesto Liptovský Mikuláš

Mesto Liptovský Mikuláš⁹⁴ nerealizovalo osobitné koordinačné aktivity spojené s implementáciou Dohovoru. Pri zabezpečovaní samosprávnych funkcií uplatňovalo platnú legislatívu. V rámci finančných možností vytváralo podmienky na to, aby boli dodržiavané práva všetkých občanov bez ohľadu na pohlavie, vek alebo zdravotný stav. Mesto Liptovský

⁹³ Odpoveď Mesta Trnava z 10.03.2014

⁹⁴ Odpoveď Mesta Liptovský Mikuláš č. Soc.2014/01144 z 24.02.2014

Mikuláš spolupracuje s občianskymi združeniami a mimovládnymi inštitúciami, ktoré poskytujú poradenstvo, pomoc a sociálne služby občanom so zdravotným postihnutím aj seniorom. Na území mesta je zriadených dvanásť organizácií, ktoré sa venujú občanom so zdravotným postihnutím.

Bratislavský samosprávny kraj

Bratislavský samosprávny kraj⁹⁵ (ďalej len „BSK“) má vo svojej zriaďovateľskej pôsobnosti 15 zariadení sociálnych služieb (ďalej len „ZSS“). Prijímateľmi sociálnej služby v týchto ZSS sú deti, dospelí občania a občania v dôchodkovom veku s ťažkým zdravotným postihnutím alebo nepriaznivým zdravotným stavom. Na pravidelných pracovných stretnutiach s riaditeľmi ZSS boli riešené, sledované a vyhodnocované aktivity a činnosti, ktoré smerovali k napĺňaniu jednotlivých článkov Dohovoru vzťahujúcich sa k poskytovaniu sociálnych služieb osobám so zdravotným postihnutím. BSK aj formou metodických návštev a kontrol dohliadal, aby procesy pri prijímaní nových prijímateľov sociálnych služieb do ZSS ale tiež pri poskytovaní sociálnych služieb, boli realizované v súlade s právami osôb so zdravotným postihnutím zahrnutých v Dohovore. Aj za týmto účelom odbor sociálnych vecí Ú BSK v roku 2013 vykonal v ZSS 56 metodických návštev a 2 kontroly.

Trnavský samosprávny kraj

Ako vyplýva z odpovede Trnavského samosprávneho kraja⁹⁶, koordinácia implementácie Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím a monitoring realizovaných procesov bola v Trnavskom samosprávnom kraji (ďalej len „TTSK“) zabezpečovaná v súlade so zákonom č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní v znení neskorších predpisov v platnom znení, zákonom č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov, Všeobecne záväzným nariadením TTSK č. 22/2009 a ďalšími právnymi predpismi. Odbor sociálnej pomoci Trnavského samosprávneho kraja (ďalej len „OSP TTSK“) poskytuje odborné poradenstvo v oblasti sociálnej pomoci občanom so zdravotným postihnutím, ich rodinným príslušníkom, fyzickým osobám, právnickým osobám ako i zariadeniam sociálnych služieb (ďalej len „ZSS“), ktoré poskytujú sociálne služby. Činnosť odboru je zameraná aj na riadenie, usmerňovanie a kontrolu úrovne poskytovaných sociálnych služieb v ZSS v súlade s hlavnou myšlienkou

⁹⁵ Odpoveď Bratislavského samosprávneho kraja č. 100647/2014 - SP/1 z 13.03.2014

⁹⁶ Odpoveď Trnavského samosprávneho kraja č. 04548/2014/OS0CP-026 z 19.02.2014

Dohovoru - a to dodržiavanie ľudských práv v čo najvyššej možnej miere. V ZSS sú rešpektované, chránené a zabezpečované ľudské práva, sloboda ako aj ľudská dôstojnosť u všetkých klientov bez rozdielu rasy, pohlavia, náboženského presvedčenia a pod.

Oddelenie vnútornej kontroly a sťažností TTSK sa zaoberá podaniami osôb so zdravotným postihnutím, ako aj osôb zbavených spôsobilosti na právne úkony. Riešením podaní chráni ich práva na rovnakom základe s ostatnými občanmi.

Nitriansky samosprávny kraj

Nitriansky samosprávny kraj⁹⁷ v roku 2013 monitoring zameraný na práva osôb so zdravotným postihnutím nerealizoval. V rámci svojich kompetencií Nitriansky samosprávny kraj (ďalej len „NSK“) v zmysle platnej legislatívy vykonal 43 kontrol úrovne poskytovania sociálnych služieb v zariadeniach sociálnych služieb v regióne NSK. V rámci týchto kontrol bolo sledované aj plnenie Dohovoru, pri ktorých v ZSS v zriaďovateľskej pôsobnosti NSK nezistil žiadne porušenie práv občanov so zdravotným postihnutím.

Žilinský samosprávny kraj

Žilinský samosprávny kraj⁹⁸ (ďalej len „ŽSK“) v rámci výkonu a zabezpečovania výkonu svojich originálnych pôsobností zabezpečoval koordináciu implementácie Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím a monitoring realizovaných procesov priebežne počas celého roka 2013 priamo alebo prostredníctvom riadenia, financovania a kontrolovania organizácií v jeho zriaďovateľskej pôsobnosti v oblasti školstva, zdravotníctva, kultúry, dopravy, regionálneho rozvoja a sociálnych vecí.

Do procesu monitorovania bola zahrnutá aj občianska spoločnosť, a to prostredníctvom svojich volených zástupcov (poslanci Zastupiteľstva ŽSK, útvar hlavného kontrolóra ŽSK), prostredníctvom prizvaných odborníkov v predmetnej oblasti (napr. členovia komisií Zastupiteľstva ŽSK – neposlanci, predstavitelia zastupiteľských organizácií – mimovládnych organizácií), alebo priamo občanmi (pripomienkovaním príslušných predpisov, podaním podnetov, návrhov, sťažností a pod.).

⁹⁷ Odpoveď Úradu Nitrianskeho samosprávneho kraja č. CS 1838/2013, CZ 5678/2013 z 18.02.2014

⁹⁸ Odpoveď Žilinského samosprávneho kraja č. 2624/2014/OSV-002 z 27.02.2014

Banskobystrický samosprávny kraj

Ako sa uvádza v odpovedi⁹⁹ Banskobystrického samosprávneho kraja (ďalej len „BBSK“), implementácia Dohovoru a monitoring realizovaných procesov sú súčasťou Koncepcie rozvoja sociálnych služieb v BBSK na roky 2011 - 2017 (ďalej len „Koncepcia“). Monitoring realizovaných procesov je obsiahnutý aj v každoročnom vyhodnocovaní jednotlivých aktivít akčného plánu Koncepcie týkajúcich sa problematiky občanov so zdravotným postihnutím. Monitoring sa realizuje ďalej v rámci kontrolnej činnosti zameranej na úroveň poskytovaných sociálnych služieb verejnými a neverejnými poskytovateľmi sociálnych služieb v zmysle schváleného plánu kontrolnej činnosti na príslušný kalendárny rok. V roku 2013 boli uskutočnené 3 kontroly v zariadeniach v zriaďovateľskej pôsobnosti BBSK a 2 kontroly v zariadeniach neverejných poskytovateľov.

Okrem toho boli vykonávané metodicko-inšpekčné návštevy v zariadeniach a kontroly pred zápisom do Registra poskytovateľov sociálnych služieb BBSK. V rámci kontrol sa monitorujú aj podmienky pre dodržiavanie ľudských práv vrátane práv osôb so zdravotným postihnutím, pokiaľ sú občania so zdravotným postihnutím prijímateľmi sociálnych služieb v zariadení sociálnych služieb alebo sa im poskytuje sociálne poradenstvo.

V zmysle Koncepcie začala v roku 2013 pracovať Pracovná skupina BBSK pre otázky poskytovania sociálnych služieb pre občanov so zdravotným postihnutím. Má 9 členov z iných inštitúcií ako z Úradu BBSK (t. j. 3 zástupcovia zariadení BBSK, 3 zástupcovia neverejných poskytovateľov, 1 zástupca miestnej samosprávy a 2 zástupcovia ÚPSVaR) a spolupracujú s ňou 3 určení zástupcovia odboru sociálnych politík Úradu BBSK (ďalej len „OSP ÚBBSK“).

V októbri 2013 sa konalo 1. zasadnutie tejto pracovnej skupiny. Okrem cieľov a zámerov spolupráce bola prezentovaná súčasná legislatíva a legislatívne zámery vo vzťahu k sociálnym službám pre občanov so zdravotným postihnutím, Koncepcia rozvoja sociálnych služieb v BBSK na roky 2011 - 2017, aktuálne údaje o poskytovateľoch sociálnych služieb a sociálneho poradenstva pre občanov so zdravotným postihnutím v kraji, o financovaní a o procese deinštitucionalizácie v podmienkach BBSK.

Prešovský samosprávny kraj

Prešovský samosprávny kraj nám v rámci odpovede na naše otázky zaslal dokument „Správa o dodržiavaní ľudských práv na území Prešovského samosprávneho kraja za rok

⁹⁹ Odpoveď Banskobystrického samosprávneho kraja č. 2535/2014/0DDPPSS-004, 5471/2014 z 10.02.2014

2013“¹⁰⁰. Prešovský samosprávny kraj (ďalej len „PSK“) zriaďuje zariadenia sociálnych služieb, ktoré v zmysle zákona NR SR č. 488/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o sociálnych službách“) poskytujú sociálne služby občanom so zdravotným postihnutím prevažne celoročnou pobytovou formou.

V zmysle ustanovení zákona o sociálnych službách a Národných priorít rozvoja sociálnych služieb v SR má PSK schválený strategický dokument - Koncepciu rozvoja sociálnych služieb na území PSK. V rámci splnenia podmienok kvality pri poskytovaní sociálnych služieb PSK definuje ako jednu z priorít – monitorovanie kvality u poskytovateľov sociálnych služieb. PSK pravidelne a systematicky hodnotí kvalitu poskytovanej sociálnej služby nielen v zariadeniach sociálnych služieb, ktoré zriadil, ale aj u ostatných poskytovateľov.

Poskytovatelia sociálnych služieb majú proces zabezpečenia kvality formalizovaný – majú vypracovanú dokumentáciu, s dokumentáciou sú oboznámení zamestnanci i prijímatelia. Ako pozitívum je hodnotená skutočnosť, že poskytovatelia sa venujú problematike kvality, vrátane problematiky ľudských práv a tým nastúpili na cestu zmien v poskytovaní sociálnych služieb.

PSK na svojom území v rámci svojich kompetencií v sociálnej oblasti, ale aj v oblasti kultúry, školstva a ďalších, podporuje zvyšovanie povedomia v spoločnosti, týkajúce sa postavenia osôb so zdravotným postihnutím, boj proti predsudkom a škodlivým praktikám vo vzťahu k osobám so zdravotným postihnutím. Zároveň je snahou PSK umožniť nezávislý spôsob života osôb so zdravotným postihnutím a podieľať sa na identifikácii a odstránení prekážok a bariér, ako aj na zabezpečení informačných, komunikačných a iných služieb. Jednou z foriem je napríklad prístupnosť webovej stránky PSK pre slabozrakých občanov.

Košický samosprávny kraj

Košický samosprávny kraj (ďalej len „KSK“) nás vo svojej odpovedi informuje¹⁰¹, že spracoval Koncepciu rozvoja sociálnych služieb v Košickom kraji na roky 2007 – 2013 (aktualizácia do roku 2015), v rámci predpokladov, cieľov pre úplnú integráciu zdravotne postihnutých a realizačných opatrení sú implementované zásady Dohovoru.

¹⁰⁰ z 26.02.2014

¹⁰¹ Odpoveď Košického samosprávneho kraja č. 1378/2014/ORRPaIP-5416 z 20.02.2014

KSK, ako aj samotní poskytovatelia sociálnych služieb pripravili množstvo aktivít a podujatí zameraných na integráciu občanov zo zdravotným znevýhodnením. napr.: dňa 22.05.2013 sa v priestoroch Mestského divadla Actores v Rožňave uskutočnil jubilejný X. ročník festivalu dramatickej tvorivosti klientov domovov sociálnych služieb s celoslovenskou pôsobnosťou „Most úsmevov“.

V decembri KSK každoročne organizuje prezentačno-predajnú výstavu výrobkov klientov zariadení sociálnych služieb – verejných aj neverejných poskytovateľov z celého kraja.

Na web stránke KSK boli pravidelne zverejňované informácie o aktivitách zariadení sociálnych služieb a ich klientov: fašiangový ples, uskutočnené tvorivé dielne, športové hry, dni otvorených dverí a pod. Prevažná časť týchto aktivít bola určená nielen pre klientov zariadení, ale aj pre ich rodinných príslušníkov, miestnu komunitu či odbornú verejnosť.

Ako sa na Vašej úrovni v roku 2013 realizovala implementácia Dohovoru OSN o právach zdravotne postihnutých? Aké konkrétne kroky a opatrenia vyplývajúce z jeho článkov 5 až 30 boli počas roka 2013 prijaté v rámci všeobecne záväzných nariadení na Vašej úrovni?

Únia miest Slovenska

Ako nás informovala ÚMS, mestá prevádzkujú denné centrá, denné stacionáre, zariadenia opatrovateľských služieb pre starších a pre ľudí so zdravotným postihnutím. v rámci plnenia VZN poskytujú starostlivosť osobám so zdravotným postihnutím v týchto oblastiach: sociálne služby za účelom zvýšenia kvality ich života (stravovanie, opatrovateľská služba), tvorba bezbariérového prostredia, zľavy na miestnych daniach a poplatkoch, vyplácanie podpory v hmotnej núdzi, bývanie, prenájom priestorov, zlepšenie zamestnanosti, podmienky pre vzdelávanie, kultúru a šport (paralympijské centrá).

Napr. v meste Prešov bol v r. 2013 vykonaný prieskum – „Monitoring sociálnych služieb“ v rámci kontroly plnenia Komunitného plánu sociálnych služieb a rozvoja komunít mesta Prešov a navrhovaných priorít a opatrení Akčného plánu na roky 2014 – 2015. Vyhodnotenie Komunitného plánu sociálnych služieb a rozvoja komunít mesta Prešov

a navrhované priority a opatrenia Akčného plánu na roky 2014 – 2015 bolo koncom roka 2013 predložené Komisii sociálnej a bytovej Mestského zastupiteľstva v Prešove.

Niektoré samosprávy, napr. **Poprad** poskytli aj číselné údaje o poskytovaných službách v r. 2013:

Stravovacie služby

ROK	CELKOVÝ POČET STRAVNÍKOV	Z toho občanom zdravotne postihnutým
2013	1 394	1 102

Opatrovateľská služba poskytovaná

ROK	V domácnosti a v DOS	Z toho občanom zdravotne postihnutým
2013	197	197

Rok	Počet prijímateľov soc. služby v denných centrách	Z toho osoby so zdravotným postihnutím
2013	1 105	830

Poskytovanie prepravnej služby

Rok	Počet prijímateľov prepravnej služby	Z toho osoby so zdravotným postihnutím
2013	129	129

Poskytovanie sociálnych služieb v zariadení pre seniorov (Zps), v zariadení opatrovateľskej služby (ZOS) a v dennom stacionári (DS)

Rok	Počet prijímateľov soc. služby	Z toho občania ŤZP
2013		
Zps	160	160
ZOS	71	71
DS	14	14

Poskytovanie terénnych poradenských služieb

ROK	Počet navštívených občanov	Z toho občania so zdravotným postihnutím
2013	452	352

V **Žarnovici** napr. mesto vo svojom OS-02 Pracovnom poriadku zakázalo diskrimináciu a to z akéhokoľvek dôvodu, čiže aj z dôvodu zdravotného postihnutia. V OS-45 Etickom kódexe zamestnanca Mesta Žarnovica (vydanom dňa 01.02.2013) je zakotvený princíp rovnosti voči druhým osobám a odmieta sa v ňom akékoľvek konanie, ktoré by viedlo k diskriminácii zamestnanca, občana, klienta. V roku 2013 bola dokončená rekonštrukcia kultúrneho domu, kde sa zriadil nový bezbariérový prístup, v spoločenskej sále sa vymedzilo miesto pre vozičkárov, knižnica bola presťahovaná na prízemie a pod.

V **Banskej Štiavnici** ako prví zriadili špeciálnu chránenú dielňu - zapojili OZP do monitoringu bezpečnostných kamier. Tento príklad inšpiroval už aj ďalšie slovenské mestá.

Liptovský Mikuláš zo svojho grantového programu podporil 10 subjektov v celkovej sume 14 891 €, v meste pôsobí 12 organizácií osôb so zdravotným postihnutím. VZN rieši problémy s úhradou sociálnych služieb.

ÚMS očakáva, že v nasledujúcom prieskume získa lepší celoslovenský prehľad.

Hlavné mesto SR Bratislava

Hlavné mesto v roku 2013 pri príprave všeobecne záväzných nariadení postupovalo v súlade s platnými právnymi predpismi, ktoré zásady Dohovoru plne akceptujú a práva osôb (aj zdravotne postihnutých) rešpektujú.

Výsledkom konkrétneho realizovania implementácie Dohovoru sú vybudované bezbariérové vstupy, čiastočná alebo úplná debarierizácia objektov v Zoologickej záhrade, v zariadeniach Správy telovýchovných a rekreačných zariadení hlavného mesta (plavárne, sauny, kúpaliská), v galériách mesta Bratislavy, v Mestskej knižnici, na okrskových staniciach Mestskej polície hlavného mesta Staré mesto, Ružinov a Petržalka, v Základných umeleckých školách, v Centrách voľného času, v zariadeniach sociálnych služieb, v krízovom centre pre deti a rodiny, či v ubytovniach. Rovnako samotná budova magistrátu hlavného mesta na Primaciálnom námestí, ako i budova Primaciálneho paláca majú vybudované bezbariérové vstupy a toalety. Všetky bezbariérové vstupy, čiastočná či úplná debarierizácia sa realizovala v predchádzajúcich rokoch. V priebehu roku 2013 sa udržiavala ich funkčnosť.

Preto Základné umelecké školy, Centrá voľného času bežne navštevujú napr. študenti Internátnej školy pre nevidiacich a slabozrakých, či žiaci s Downovým syndrómom, autistické deti a pod., ktorým sa poskytuje plnohodnotné umelecké vzdelávanie.

Zariadenia, ktoré sídlia v historických budovách a ich úplná debarierizácia nie je možná, sú pripravené vyjsť v ústrety potrebám ZPO (napríklad Mestské múzeum).

Zariadenia sociálnych služieb majú vypracované smernice, ktoré určujú postupy, pravidlá a operatívne opatrenia na predchádzanie porušovania základných ľudských práv a slobôd a prostriedkov telesného a netelesného obmedzenia. Technická podpora spočívala v zakúpení signalizačných náramkov na privolanie pomoci. Zariadenia poskytujú sociálne služby na základe zmluvného vzťahu dvoch strán a všetkým prijímateľom na rovnakom základe, avšak prihliada a rešpektuje ich zdravotné postihnutie. Zariadenia poskytujú služby v súlade so základnými ľudskými právami a slobodami, prirodzenou ľudskou dôstojnosťou, s princípmi nediskriminácie z dôvodu pohlavia, rasy, farby pleti, jazyka, viery a náboženstva, či iného zmýšľania, príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, majetku, rodu alebo iného postavenia prijímateľa sociálnej služby. U zdravotne postihnutých prijímateľov sa zaručuje právo na rešpektovanie ich fyzickej a duševnej integrity založenej na rovnakom prístupe.

Právo zúčastňovať sa na správe verejných vecí majú obyvatelia zariadení sociálnych služieb priamo alebo slobodnou voľbou svojich zástupcov. Zaručenú majú aj slobodu myslenia, svedomia a viery. Imobilným prijímateľom a prijímateľom so zdravotným postihnutím je duchovná činnosť zabezpečovaná priamo pri lôžku. Zariadenia rešpektujú vieru a hodnoty, životnú filozofiu alebo slobodu náboženstva bez ohľadu na to či tieto hodnoty zdieľajú alebo nezdieľajú tí, ktorí poskytujú sociálne služby.

Obyvatelia zariadenia majú právo na dôstojné sprevádzanie v terminálnom štádiu umierania a právo na zabezpečenie súkromia a prítomnosť príbuzných.

Ubytovacie zariadenia hlavného mesta, ktoré poskytujú prechodné ubytovanie, majú priamo v štatúte ako cieľovú skupinu osoby, ktorých neplnoletým príslušníkom je ťažko zdravotne postihnutá osoba.

Mestská knižnica rozšírila služby o Oddelenie pre nevidiacich a slabozrakých a inak zdravotne postihnutých používateľov žijúcich v okruhu pôsobnosti knižnice. Kým do roku 2013 mohli služby tohto oddelenia využívať len nevidiaci a slabozrakí občania na základe lekárskeho potvrdenia, od roku 2013 ich na základe lekárskeho potvrdenia môžu využívať aj inak zdravotne postihnutí občania (deti s poruchami reči, dyslektici, držiteľia ŤZP preukazov), ktorí majú zabezpečený prístup k špeciálnemu fondu aj službám oddelenia. Služby sa im

poskytujú na základe Zmluvy o poskytovaní knižnično-informačných služieb nevidiacim, slabozrakým a inak zdravotne postihnutým používateľom uzavretej so Slovenskou knižnicou pre nevidiacich Mateja Hrebendu v Levoči.

Rozšírenie služieb Oddelenia pre nevidiacich a slabozrakých napĺňa právo osôb so zdravotným postihnutím zúčastňovať sa na rovnakom základe s ostatnými na kultúrnom živote a zabezpečuje, že osoby so zdravotným postihnutím majú zabezpečený prístup ku kultúrnym materiálom aj kultúrnym aktivitám v prístupných formátoch a majú zabezpečený prístup na kultúrne predstavenia knižnice.

V objekte Starej radnice hlavné mesto prenajalo priestor pre Občianske združenie Inklúzia, ktorého ho využíva na prevádzkovanie chránenej dielne, spojenej s predajom výrobkov chránených dielní.

V septembri 2013 v Mestskom divadle P. O. Hviezdoslava, pri príležitosti otvárania 5. divadelnej sezóny, boli po prvý raz odstránené sedačky, čím sa polovica hľadiska prestavala na bezbariérovú. Vhodnou prestavbou, za použitia pódiových dielov, sa vyrovnal sklon divadelného sedenia a tým sa zabránilo prepadnutiu vozíka z plochy. Pred takto upraveným hľadiskom za účasti zdravotne postihnutých sa odohralo predstavenie "RISK" v hlavnej úlohe s telesne postihnutým nehercom.

Dopravný podnik Bratislava s využitím prostriedkov Európskej únie aj v roku 2013 pristupoval k radikálnej obnove vozoparku, kde do roku 2015 príde ku kompletnej obnove trolejbusov a nahradí sa takmer polovica všetkých električiek jazdiacich v hlavnom meste. Jedným zo základných kritérií pri výbere je splňanie najmodernejších a najaktuálnejších trendov v preprave osôb so zníženou pohyblivosťou, ako aj cestujúcich so zrakovým a sluchovým postihnutím. Všetky vozidlá budú koncipované ako nízkopodlažné, čo by malo umožniť samostatný nástup ľuďom odkázaným na invalidný vozík, rovnako aj ľuďom používajúcim iné kompenzačné pomôcky. Okrem nízkopodlažnosti je interiér novej električky či trolejbusu usporiadaný tak, aby umožnil bezproblémovú prepravu cestujúceho na invalidnom vozíku a to vrátane jeho prípadného sprievodcu. Miesto vyhradené pre cestujúcich na invalidnom vozíku je koncipované tak, aby imobilný cestujúci nezostal izolovaný, ale aby mohol cestu absolvovať so svojim sprievodom. Zároveň sa dbá o jeho maximálnu bezpečnosť počas prepravy a tak prichádza k symbióze komfortu a bezpečnosti. V prospech sluchovo postihnutých cestujúcich budú LED informačné tabule v interiéroch vozidiel, ktoré ich budú informovať o najbližšej stanici, i o ďalších potrebných informáciách smerujúcich k uľahčeniu a urýchleniu prepravy v MHD. Pre zrakovo postihnutých cestujúcich je pripravený systém, ktorý im umožní priamu komunikáciu medzi ním a vodičom. Interiér nových električiek

a trolejbusov je navyše usporiadený tak, aby bola zabezpečená komfortná preprava nevidiaceho aj jeho vodiaceho psa. Všetky zastávky budú tradične vyhlasované aj prostredníctvom reproduktorov, čo umožní nevidiacemu ľahšie sa zorientovať, kde sa práve nachádza a tak si bude môcť ľahšie naplánovať svoju cestu.

Dopravný podnik Bratislava v spolupráci s Úniou nevidiacich a slabozrakých Slovenska aj v roku 2013 realizoval informačno-osvetovú kampaň. Množstvo ľudí sa k hendikepovaným občanom správa ľahostajne a ignoruje ich. Často je to aj preto, že nevedia ako pomôcť. DPB v kampani edukuje verejnosť prostredníctvom konkrétnych odborných rád, aby uľahčil život a cestovanie nevidiacim. Na kampani výrazne spolupracuje aj mesto Bratislava, ktoré poskytlo v centre mesta plochy na propagáciu kampane - citytowery a citylighty.

Nadalej platí, že dospelé zdravotne postihnuté osoby majú zvýhodnené vstupy, resp. vstup zdarma pre zdravotne postihnuté deti a ťažko zdravotne postihnutých občanov a to i pre ich sprievod do väčšiny zariadení mestských organizácií.

Príslušníci Mestskej polície hlavného mesta SR Bratislavy vykonali školenia pre zdravotne postihnuté deti z domova sociálnych služieb na Mokrohájskej ulici v rámci dopravnej výchovy.

Niektoré rozpočtové a príspevkové organizácie hlavného mesta zamestnávajú osoby so zdravotným postihnutím, mestská polícia hlavného mesta SR zamestnávala v roku 2013 6 a magistrát hlavného mesta 14 osôb so zdravotným postihnutím.

Webové sídlo hlavného mesta spĺňa základnú a strednú úroveň prístupnosti podľa metodiky Blind Friendly.

Všetky podujatia organizované hlavným mestom sú určené pre všetkým Bratislavčanov i návštevníkov Bratislavy a môžu sa ich zúčastniť všetci bez rozdielu, teda aj zdravotne postihnutí.

Mesto Trnava

V roku 2013 boli zo strany mesta Trnava realizované nasledovné investície, pri ktorých bola riešená debarierizácia objektov:

- križovatka Ulíc Rybníková – Hlboká – Špačinská – Bučianska (úprava prechodov)
- križovatka Ulíc Rybníková – Zelený križok – Šrobárova (úprava prechodov)
- križovatka Ulíc Nerudova – Bratislavská (prechody + cyklochodník)
- cyklochodník T.Vansovej (II. etapa – prechody + cyklochodník)

- parkovisko v Kamennom mlyne – vytvorenie 4 státí pre osoby s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie, rampa a nástupištia
- cintorín na Kamennej ceste – bezbariérový prístup do domu smútku
- evanjelický cintorín – vybudovanie sociálneho zariadenia
- pešia zóna – riešenie a zabezpečenie bezbariérovosti
- parkovisko na Mozartovej ulici – vytvorenie 4 státí.

Zároveň Mesto Trnava, ako príslušný stavebný úrad, dohliadal v rámci svojich kompetencií na bezbariérové realizácie objektov aj iných stavebníkov, napríklad:

- rekonštrukcia staničnej budovy železničnej stanice Trnava – debarierizácia časti stavby
- kompletná debarierizácia pri rekonštrukcii, prístavbe a nadstavbe Domova sociálnych služieb pre dospelých v Zavare
- bytový dom na Ulici Františkánska 31, Trnava - rampa do podzemnej garáže, výt'ah
- administratívna budova, Ulica Michalská
- rekonštrukcia a modernizácia objektu ZSE, Ružindolská 12, Trnava – bezbariérový vstup zabezpečený vonkajšou rampou
- prevádzková budova fy RM JET a detské dopravné ihrisko s autocvičiskom, Bratislavská ulica - WC pre imobilných
- nebytová budova pre obchod a služby – predajňa a prevádzková budova so sklado, Dedinská ulica
- autosalón, Bratislavská ulica 80, Trnava (prístavba bezbariérových vstupných priestorov).

V roku 2013 bolo v rámci prípravy ďalších investícií, Mestom Trnava zabezpečované riešenie bezbariérovosti v pripravovaných projektových dokumentáciách, a to pre objekty:

- verejné toalety na Radlinského ulici
- humanizácia obytného súboru Linčianska
- parkovisko na Ulici gen. Goliána.

Mesto Trnava sa v roku 2013 prihlásilo do súťaže Samospráva a Slovensko bez bariér, v ktorej za realizáciu svojho projektu „Bezbariérové mesto“ získalo v siedmej etape tejto súťaže ocenenie za roky 2010 – 2013.

Jednotlivé okruhy a články, zakomponované v Dohovore o právach osôb so zdravotným postihnutím, rieši Mesto Trnava aj prostredníctvom Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja, v prioritnej oblasti D: Verejné služby a občan (oblasť D 3.1 Debarierizácia).

Mesto Liptovský Mikuláš

Implementácia dohovoru je realizovaná aj formou finančnej podpory. Mesto Liptovský Mikuláš prostredníctvom vyhlásenia Grantovej výzvy v zmysle VZN mesta podporuje občianske združenia a organizácie pôsobiace na území mesta. Na základe podaných žiadostí o grant mesto podporuje činnosť a aktivity organizácií pracujúcich s občanmi so zdravotným postihnutím, s mládežou a pod. V roku 2013 bolo v rámci grantovej výzvy podporených 10 subjektov v celkovej sume 14 891 €. Tieto finančné prostriedky boli použité na rehabilitačné služby, sociálno-rehabilitačný pobyt, domácu ošetrovateľskú starostlivosť, kultúrne podujatie, jedlo pre ľudí bez domova a pod. V súlade so zákonom č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách mesto v roku 2013 podporovalo aj mimovládne organizácie, ktoré poskytujú sociálne služby seniorom a občanom s ťažkým zdravotným postihnutím. Cieľom je utvárať a podporovať poskytovanie pomoci občanovi predovšetkým v jeho prirodzenom sociálnom prostredí a preto aj v roku 2013 boli uprednostňované terénne sociálne služby ako je opatrovateľská služba. Na zabezpečenie týchto sociálnych služieb mesto Liptovský Mikuláš vyčlenilo v rozpočte 110 107,17 eur. Mesto Liptovský Mikuláš v roku 2013 realizovalo a finančne podporilo viaceré kultúrne aj športové akcie pre občanov so zdravotným postihnutím a pre seniorov. Bol to športový deň zdravotne postihnutých, výstava vianočných prác seniorov a občianskych združení pôsobiacich na území mesta, kultúrne podujatie klubov seniorov - Sami sebe.

Ratifikácia Dohovoru sa v meste Liptovský Mikuláš v roku 2013 prejavila v konkrétnych opatreniach vyplývajúcich z jeho článkov pri realizácii VZN č. 3/2011/VZN o úhradách, spôsobe určenia a platenia úhrad za sociálne služby poskytované v zriaďovateľskej pôsobnosti mesta Liptovský Mikuláš v platnom znení. Uvedené VZN rieši problematiku úhrad za poskytované sociálne služby. Okruhy problémov obsiahnutých v článku 5 - 30 Dohovoru poskytovateľa premietajú priamo vo vytváraní podmienok, ako aj pri samotnom poskytovaní sociálnych služieb v súlade s požiadavkou na kvalitu sociálnej služby. Mesto finančne podporuje neverejných poskytovateľov opatrovateľskej služby. Na území mesta sú traja poskytovatelia tejto služby, čím vzniká pre občana právo výberu poskytovateľa.

Pri prijímaní VZN mesto Liptovský Mikuláš dbá na ich súlad s Dohovorom, kde široká verejnosť má vždy možnosť v rámci verejného pripomienkového konania vyjadriť svoje námietky.

Bratislavský samosprávny kraj

BSK sa v roku 2013 podieľal na implementácii nasledovných článkov Dohovoru OSN:

Článok 5 Rovnosť a nediskriminácia

BSK v roku 2013 zabezpečil sociálnu službu občanom s ťažkým zdravotným postihnutím alebo nepriaznivým zdravotným stavom s trvalým pobytom v regióne BSK prostredníctvom:

- 15 ZSS vo svojej zriaďovateľskej pôsobnosti;
- 7 ZSS zriadenými inými VÚC;
- 78 neverejných poskytovateľov sociálnych služieb (poskytnutím finančného príspevku pri odkázanosti fyzickej osoby na pomoc inej fyzickej osoby a finančným príspevkom na prevádzku poskytovanej sociálnej služby);
- 14 neverejných poskytovateľov poskytujúcich špecializované sociálne poradenstvo (poskytnutím finančného príspevku na prevádzku poskytovanej sociálnej služby).

Pri zabezpečovaní sociálnej služby prostredníctvom vyššie uvedeného počtu poskytovateľov sociálnej služby BSK dodržiaval zásadu rovnakého prístupu a nediskriminácie a tiež dodržiaval právo občana na výber poskytovateľa sociálnych služieb, druhu sociálnej služby a formy sociálnej služby.

V súlade s uplatňovaním zásady rovnosti a nediskriminácie pri poskytovaní sociálnych služieb osobám s ťažkým zdravotným postihnutím odbor sociálnych vecí úrad BSK v súčinnosti so ZSS Gaudeamus - zariadenie komunitnej rehabilitácie (ďalej len „ZKR“) realizoval vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia od 01.01.2012 do 31.12.2013 projekt „Gaudeamus - poskytovateľ inovovanej skvalitnenej služby bezodkladného prijatia v Bratislavskom samosprávnom kraji“, ktorého cieľom bolo poskytnúť sociálnu službu bezodkladne tým občanom, ktorých život alebo zdravie bolo ohrozené z dôvodu, že v dôsledku svojho zdravotného postihnutia nemali zabezpečené nevyhnutné podmienky na uspokojovanie základných životných potrieb.

V priebehu roku 2013 Ú BSK odbor sociálnych vecí v spolupráci so ZSS pokračoval v príprave na implementáciu „Podmienok kvality sociálnych služieb v kompetencii BSK“ (ďalej len „Podmienky kvality“). Zamestnanci ZSS, ktorí absolvovali vzdelávací program v oblasti implementácie Podmienok kvality, následne vzdelávali svojich spolupracovníkov a zároveň oboznamovali všetkých prijímateľov sociálnych služieb s textom Podmienok kvality v pre nich zrozumiteľnej forme, s ohľadom na ich špecifické potreby vyplývajúce zo zdravotného postihnutia.

Všetky vnútorné dokumenty a smernice poskytovateľov sociálnych služieb, ktoré sú v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK, sú v súlade s článkami Dohovoru.

Článok 6 Ženy so zdravotným postihnutím

BSK v roku 2013 prostredníctvom sociálneho programu „Pomoc ženám, na ktorých je páchané násilie“, finančne podporil subjekty, ktoré poskytovali odbornú pomoc ženám, na ktorých bolo páchané násilie - ženy so zdravotným postihnutím pritom nevynímajúc.

Základným cieľom programu bola prevencia a eliminácia násillia páchaného na ženách a ich deťoch tak, aby nemuseli čeliť porušovaniu ich základných ľudských práv a mohli žiť svoj život bezpečne, slobodne, dôstojne a bez akéhokoľvek ohrozenia. Okrem uvedeného sociálneho programu, BSK v oblasti pomoci ženám, na ktorých je páchané násilie, aj v roku 2013 aktívne spolupracoval so zástupcami obcí a mestských častí regiónu a tiež so zástupcami neziskových organizácií a štátnej správy pri naplňaní cieľov a úloh Regionálneho akčného plánu na prevenciu a elimináciu násillia páchaného na ženách pre Bratislavský kraj (ďalej len „RAP“). RAP bol BSK schválený na obdobie rokov 2011-2013 a jeho hlavnou prioritou bolo posilniť sieť sociálnych aktérov v oblasti pomoci ženám, na ktorých je páchané násilie. V rámci prijímania a plnenia úloh RAP majú všetky ženy rovnaké postavenie v zmysle zachovania zásady rovnakého zaobchádzania. V tomto zmysle sa aj ženám so zdravotným postihnutím pristupuje rovnako ako k ostatným ženám.

V oblasti pomoci ženám, na ktorých je páchané násilie, BSK ako partner občianskeho združenia Domov - Dúha vypracoval v roku 2013 projekt na zriadenie "Bezpečného ženského domu na pomoc ženám a deťom, na ktorých je páchané násilie" a uchádzal sa o finančné prostriedky z Nórskeho finančného mechanizmu 2009-2014, programu SK 09 Domáce a rodovo podmienené násilie. V rámci projektu je osobitná pozornosť venovaná ženám so zdravotným postihnutím, na ktorých je páchané násilie, a to vybudovaním bezbariérového prostredia domu.

Článok 8 Zvyšovanie povedomia

BSK v súlade s "Konceptiou rozvoja sociálnych služieb v kompetencii BSK" uskutočnil v roku 2013 cyklus vzdelávacích seminárov, ktorých sa mohli zúčastniť poskytovatelia, prijímatelia sociálnych služieb, ich rodinní príslušníci a verejnosť. Účasť na seminároch bola bezplatná. Semináre boli organizované najmä za účelom zvyšovania povedomia o právach osôb so zdravotným postihnutím.

Okruhy tém zrealizovaných seminárov:

- inovatívne prístupy pri poskytovaní sociálnych služieb;
- možnosti využívania konceptu bazálnej stimulácie;
- kríza, rizikové situácie a práva prijímateľov sociálnych služieb;
- pomoc ženám, na ktorých je páchané násilie;
- prístupy podporujúce zvyšovanie kompetencií ľudí so zdravotným postihnutím
- psychohygiena zamestnancov pri poskytovaní sociálnych služieb.

Článok 9 Prístupnosť

Úrad BSK svojou činnosťou a aktivitami osobám so zdravotným postihnutím zabezpečoval, aby mohli žiť nezávislý spôsob života a plne sa podieľať na všetkých aspektoch života. Za týmto účelom, na základe slobodného výberu občanov s ťažkým zdravotným postihnutím, zabezpečoval sociálnu službu v zariadeniach podporovaného bývania, domovoch sociálnych služieb, v rehabilitačnom stredisku, špecializovanom zariadení a finančne podporoval neverejných poskytovateľov sociálnych služieb, u ktorých týmto občanom sociálnu službu zabezpečil. Prístupnosť budov - všetkých 15 ZSS v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK má bezbariérový prístup. Niektoré z týchto budov slúžili v minulosti na iné účely, a preto interiér týchto budov prechádza postupnými úpravami.

V rokoch 2012 a 2013 podal Ú BSK žiadosti o dotáciu MPSVaR SR za ZSS vo svojej zriaďovateľskej pôsobnosti. Schválené žiadosti o dotáciu MPSVaR SR získajú finančnú podporu v nasledujúcom roku a preto žiadosti schválené v roku 2012 sa realizovali v roku 2013 a schválené žiadosti o dotáciu podané v roku 2013 sa budú realizovať v nasledujúcom roku 2014. Z podaných žiadostí v roku 2012 boli zakúpené v roku 2013 v dvoch ZSS v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK zariadenia (šikmá schodisková plocha a zdvíhací stropný systém) na postupné odstraňovanie bariérového prostredia pre občanov so zdravotným postihnutím. Pomocou týchto zariadení sa prijímatelia sociálnych služieb ZSS môžu bezprostrednejšie zúčastňovať aktivít a voľnočasových činností v ZSS. Každý z týchto projektov prispieva k podpore osobnej mobility osôb so zdravotným postihnutím rôznymi

formami. 4 z podaných žiadostí o dotáciu MPSVaR SR v roku 2013 riešia svojou žiadosťou odstránenie bariér interiéru ZSS pre svojich zdravotne postihnutých prijímateľov sociálnych služieb, 3 projekty uľahčujú manipuláciu a presun prijímateľa sociálnych služieb v rámci ZSS. MPSVaR SR sa na každej zo schválenej dotácie podieľa 90% z celkovej sumy a Ú BSK 10% z celkovej sumy.

Článok 12 Rovnosť pred zákonom

Odbor sociálnych vecí BSK pripomienkoval v priebehu roku 2013 materiál "Národná stratégia na ochranu detí pred násilím". Tento materiál obsahuje strategické zámery a priority národnej politiky na ochranu detí aj detí so zdravotným postihnutím pred násilím. Východiskom pre tvorbu návrhu boli medzinárodné dohovory o právach dieťaťa, legislatívne opatrenia na národnej úrovni i doterajšie politiky v oblastiach zdravotníctva, vzdelávania, kultúry, justície a sociálnej oblasti.

BSK bol v roku 2013 aktívnym členom odbornej pracovnej skupiny k novele zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov. Odbor sociálnych vecí Ú BSK a tiež všetky ZSS v zriaďovateľskej pôsobnosti sa aktívne zúčastňovali pripomienkovania tohto zákona. Do tohto procesu boli v jednotlivých zariadeniach zapojení aj samotní prijímatelia sociálnych služieb.

BSK bol tiež v roku 2013 aktívnym členom Výboru expertov pre deinštitucionalizáciu, ktorý sa zaoberal podporou procesu deinštitucionalizácie a transformácie systému sociálnych služieb a procesom deinštitucionalizácie náhradnej starostlivosti.

Článok 15 Ochrana pred mučením alebo krutým, neľudským či ponižujúcim zaobchádzaním alebo trestaním

Úrad BSK odbor sociálnych vecí sledoval, aby ZSS v jeho zriaďovateľskej pôsobnosti používali prostriedky netelesného a telesného obmedzenia prijímateľov sociálnych služieb v súlade so zákonom č. 448/2008 o sociálnych službách v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 o živnostenskom podnikaní v znení neskorších predpisov. Dohliadal, aby ZSS mali vypracovanú smernicu, ako postupovať v prípade použitia prostriedkov netelesného a telesného obmedzenia klientov a aby každé použitie týchto prostriedkov bezodkladne oznámili MPSVaR SR a zároveň zákonnému zástupcovi, opatrovníkovi, alebo inej blízkej osobe prijímateľa sociálnej služby.

Článok 19 Nezávislý spôsob života a začlenenie do spoločnosti

BSK v roku 2013 podporoval nezávislý život a začlenenie do spoločnosti občanov s ťažkým zdravotným postihnutím zabezpečením a financovaním sociálnej služby poskytovanej v zariadeniach podporovaného bývania či už v ZSS vo svojej zriaďovateľskej pôsobnosti alebo u neverejných poskytovateľov.

V roku 2013 bolo otvorené nové zariadenie podporovaného bývania v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK, na Hontianskej ulici 12, v Bratislave, kde 12 dospelých prijímateľov sociálnych služieb s mentálnym postihnutím prijímalo a prijíma sociálne služby zodpovedajúce ich potrebám. Celkovo ide o piate zariadenie podporovaného bývania v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK, v ktorom boli v roku 2013 poskytované sociálne služby zdravotne postihnutým občanom.

Zmyslom poskytovania sociálnej služby v zariadení podporovaného bývania je sociálne začlenenie dospelých ľudí, ktorí sú v nepriaznivej sociálnej situácii a predchádzanie ich sociálnemu vylúčeniu.

Článok 20 Osobná mobilita

Okrem informácií uvedených pri Článku 9 o poskytnutých dotáciách MPSVaR SR, vo februári 2013 prijali viaceré zariadenia sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK (ZKR Gaudeamus, DSS pre deti a rehabilitačné stredisko Rosa, DSS prof. Karola Matulaya pre deti a dospelých) dar od zahraničného darcu spolu 70 nových invalidných vozíkov. Vozíky boli odovzdané prijímateľom, ktorým sa takto poskytol kvalitný vozík vhodný aj do nerovného terénu v prírode.

V roku 2013 bolo z dotácie MPSVaR SR zakúpených 5 špeciálne upravených motorových vozidiel pre 5 ZSS v pôsobnosti BSK. BSK sa na kúpe všetkých týchto vozidiel podieľal spolufinancovaním zo svojho rozpočtu. Motorové vozidlá výrazne prispeli a prispievajú k integrácii a mobilite osôb so zdravotným postihnutím. Pomocou prepravy týmito vozidlami sa prijímatelia sociálnych služieb môžu zúčastňovať aktivít aj mimo areálu ZSS.

Článok 21 Sloboda prejavu a presvedčenia a prístup k informáciám

Vo vstupnom vestibule Ú BSK je k dispozícii počítač so zapojeným internetom aj pre osoby so zdravotným postihnutím. Webová stránka Ú BSK www.region-bsk.sk je uverejnená aj v Brailovom písme pre dostupnosť informácií pre nevidiacich spoluobčanov.

Článok 22 Rešpektovanie súkromia

Zamestnanci odboru sociálnych vecí Úradu BSK, ako aj zamestnanci ZSS v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK, pri výkone svojej práce dodržiavali aj v roku 2013 zásadu rešpektovania súkromia občanov so zdravotným postihnutím. Všetci zamestnanci sú viazaní mlčanlivosťou a sú povinní chrániť dôvernosť osobných informácií a informácií o zdravotnom stave občanov so zdravotným postihnutím, s ktorými sa pri výkone svojej práce stretli.

Článok 26 Habilitácia a rehabilitácia

BSK má v zriaďovateľskej pôsobnosti DSS prof. Karola Matulaya na Lipského ulici v Bratislave, kde je od 1. augusta 2005 v prevádzke "Regionálne diagnostickoporadenské centrum pre osoby s autizmom a inými vývinovými poruchami - RCA", ktorého cieľom je pomáhať rodinám riešiť situácie spojené s výchovou dieťaťa s pervazívnou alebo inou závažnou vývinovou poruchou. Služby sa poskytujú ambulantne - cez konzultácie a sociálne poradenstvo (formou denného pobytu alebo terénnou formou a supervíziou).

"Komplexné centrum hydroterapie v meste Bratislava" - projekt, ktorého realizáciu (výstavbu) BSK ukončil v roku 2010. Financovaný bol grantom z Islandu, Lichtenštajnska a Nórska prostredníctvom Finančného mechanizmu Európskeho hospodárskeho priestoru, Nórskeho finančného mechanizmu a zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky. v Gaudeamus - zariadení komunitnej rehabilitácie, majú klienti zariadení sociálnych služieb s ťažkým mentálnym postihnutím v kombinácii s telesným postihnutím k dispozícii bazény za účelom vykonávania hydroterapie. Cieľom realizácie tohto pilotného projektu bolo vytvorenie podmienok pre sociálnu integráciu znevýhodnených občanov, vytvorenie podmienok pre kvalitné a efektívne poskytovanie komplexnej sociálnej starostlivosti v meste Bratislava a zvýšenie úrovne života klientov so špeciálnymi potrebami.¹⁰²

Článok 30 Účasť na kultúrnom živote, rekreácii, záujmových aktivitách a športe

BSK organizuje, podporuje účasť osôb so zdravotným postihnutím na kultúrnom živote, záujmových aktivitách a športe. Divadlo Astorka Korzo '90 rozvinulo spoluprácu s viacerými zariadeniami napr. s Gymnázium pre telesne postihnutých na Mokrohájskej ul., so Zväzom telesne postihnutých. Ich klienti majú na základe divadelnej ponuky zľavnené vstupné.

¹⁰² <http://www.mokrohajska.sk/web/bazen/bazen-info/> , citované 28.03.2014

Divadlo Aréna raz v mesiaci uvádza jedno predstavenie s titulkami pre nepočujúcich. Každoročne divadlo Aréna poskytuje priestor Nadácii Počuť srdcom, ktorá organizuje festival záujmovej umeleckej činnosti sluchovo postihnutých detí. V rámci festivalu je tiež v divadle Aréna usporiadaný benefičný koncert, ktorého výťažok je použitý na integráciu sluchovo postihnutých detí do života.

Úrad BSK sa prostredníctvom kultúrnych zariadení, ktoré ma vo svojej zriaďovateľskej pôsobnosti, pravidelne zameriava na informovanie verejnosti o programe predstavení, o možnostiach zliav a benefítov pre zdravotne postihnutých občanov a pre občanov v dôchodkovom veku.

Malokarpatské osvetové stredisko v Modre v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK zorganizovalo v roku 2013 krajskú súťaž detských divadiel, ktorého sa zúčastnili aj sluchovo postihnuté deti. Zdravotne postihnutí občania sú pravidelne účastníkmi podujatia.

Malokarpatská knižnica v Pezinku, tiež v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK, ponúkala v roku 2013 zvukové knihy pre nevidiacich a slabozrakých. Knižnica má v registri svojich členov zdravotne postihnutých spoluobčanov, ktorí sú pravidelnými čitateľmi. Viaceré ZSS v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK organizovali v roku 2013 divadelné predstavenia, kde hercami boli samotní prijímatelia sociálnych služieb ZSS napr. Divadlo KAMKO, založené pri Domove sociálnych služieb prof. Matulaya, DSS a ZPS Merema, DSS Hestia, DSS Rozsutec. V rámci viacerých projektov ZSS zrealizovali vernisáže, výstavy, na ktorých prezentovali umelecké diela osôb so zdravotným postihnutím. Cieľom putovnej výstavy "Geniálny Amadeus" aj v roku 2013 bolo podľa predlôh známych výtvarných umelcov zapojiť klientov ZSS do umeleckej tvorby a priblížiť spoločnosti veľké talenty z radov zdravotne postihnutých občanov, priblížiť ľuďom ich schopnosť vidieť svet neporušený a čistý.

V roku 2013 BSK organizoval a zrealizoval 3. ročník "Olympiády seniorov" s medzinárodnou účasťou. Účastníkmi olympiády boli seniori a seniori so zdravotným postihnutím.

V priebehu roku 2013 sa uskutočňovali pravidelné aktivity na integráciu prijímateľov sociálnych služieb so špeciálnymi potrebami v hydrocentre v zariadení komunitnej rehabilitácie Gaudeamus na Mokrohájskej ulici s cieľom zvýšenia kvality ich života v ZSS prostredníctvom hydroterapie.

ZSS v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK sa každoročne zapájajú so svojimi prijímateľmi sociálnych služieb do regionálnych plaveckých pretekov, športovej olympiády, turnaja v petangue, tvorivých dielní, hudobných súťaží. Cieľom podujatí je podľa slobodného

rozhodnutia osôb so zdravotným postihnutím o účasti na podujatí, umožniť radosť z prípravy na podujatia a zážitok zo samotnej účasti. ZSS v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK pravidelne organizujú klientom zariadení a ich príbuzným rekreačné domáce aj zahraničné pobyty.

V roku 2011 sa ratifikácia Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím prejavila v konkrétnych opatreniach vyplývajúcich z jeho článkov pri prijímaní všeobecne záväzných nariadení BSK hlavne v oblasti zabezpečenia a financovania sociálnej služby.

Prijatím nižšie uvedených všeobecne záväzných nariadení sa zabezpečilo aj v roku 2013 právo občana na výber sociálnej služby a formy jej poskytovania, právo výberu poskytovateľa sociálnej služby a zabezpečenie sociálnej služby v mieste, ktoré si občan vybral. S týmto súvisí aj poskytovanie finančného príspevku na prevádzku poskytovanej sociálnej služby a finančného príspevku pri odkázanosti fyzickej osoby na pomoc inej fyzickej osoby pri úkonoch sebaobsluhy neverejnému poskytovateľovi sociálnej služby, ktorý neposkytuje sociálnu službu s cieľom dosiahnuť zisk, ako zabezpečenie poskytovania tejto sociálnej služby neverejného poskytovateľa sociálnej služby požiadaval vyšší územný celok.

- VZN BSK č. 43/2011 zo dňa 24.06.2011, ktorým sa mení VZN č. 31/2009 zo dňa 17.06.2009 o bližších podmienkach poskytovania sociálnych služieb, o spôsobe určenia úhrady, výške úhrady a spôsobe platenia úhrady za sociálne služby, ktoré sú poskytované zariadeniami sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti Bratislavského samosprávneho kraja v znení VZN č. 35/2010 zo dňa 23.07.2010, v znení VZN č. 39/2010 zo dňa 15. 12. 2010.
- VZN BSK č. 45/2011 zo dňa 09.12.2011, ktorým sa mení a dopĺňa VZN BSK č. 32/2009 zo dňa 17.06.2009 o bližších podmienkach poskytovania finančného príspevku neverejným poskytovateľom poskytujúcim sociálne služby.
- VZN BSK č. 44/2011 zo dňa 09.12.2011, ktorým sa mení VZN BSK č. 28/2009 zo dňa 25.02.2009 o bližších podmienkach poskytovania finančného príspevku akreditovanému subjektu, právnickej osobe, fyzickej osobe alebo obci na vykonávanie opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately na území BSK.¹⁰³

Trnavský samosprávny kraj

Implementácia Dohovoru bola zo strany OSP TTSK zabezpečovaná zvyšovaním kvalifikácie a odborného rastu zamestnancov v súvislosti so zvyšovaním úrovne

¹⁰³ VZN sú k dispozícii na stránke: <http://www.region-bsk.sk/vseobecne-zavaznenariadenia.aspx>

poskytovaných služieb v ZSS - pracovné stretnutia a semináre pre výchovných pracovníkov, pre pracovníkov zdravotného úseku ZSS v zriaďovateľskej pôsobnosti TTSK, psychologické preverovanie predpokladov pri prijímaní zamestnancov do ZSS. OSP TTSK v spolupráci s Trnavskou univerzitou FZ a SP (TU) zorganizoval V. ročník konferencie "Dobrá prax - naša inšpirácia". Jedno zo ZSS v zriaďovateľskej pôsobnosti TTSK v spolupráci s OSP TTSK a TU zorganizovalo vedeckú celoslovenskú konferenciu s participáciou medzinárodných partnerov pod názvom "Trinásta komnata" - ako byť lepším a kompetentnejším človekom. TTSK v spolupráci so Slovenským zväzom telesne postihnutých športovcov a Slovenským paralympijským výborom zorganizoval Župnú paralympiádu TTSK v znení motta a základnej myšlienky "NIKTO NIE JE INÝ, VŠETCI SME SI ROVNÍ".

Koordinácia implementácie Dohovoru prebiehala v ZSS prostredníctvom školení zamestnancov o povinnosti dodržiavať základné ľudské práva a slobody klientov. V ZSS sa riadia organizačnými smernicami - v ktorých je zapracovaný napr. Etický kódex zdravotnej sestry a opatrovateľky, Etický kódex sociálneho pracovníka a preventívne opatrenia zamedzujúce porušovanie základným ľudských práv.

Občania so zdravotným postihnutím sú rešpektovaní ako seberovní partneri, zaručuje sa im rovnaká ochrana pred diskrimináciou z akýchkoľvek dôvodov, majú rovnaký nárok na ochranu a rovnaký úžitok zo zákona. Do procesu monitorovania sú zapojení aj samotní klienti ZSS tak, že sa môžu slobodne vyjadrovať k dodržiavaniu ich práv a slobôd zo strany zamestnancov, ostatných klientov ako aj príbuzných klientov.

Služby poskytované v ZSS sa zameriavajú na rozvoj schopností, zručností, na zvyšovanie samostatnosti prijímateľov sociálnych služieb, na zmysluplné využitie voľného času a pod. Zamestnanci ZSS sa snažia redukovať spoločenskú izoláciu, dodržiavať zásadu rovnakého zaobchádzania a vytvárať predpoklady na to, aby sa prijímatelia sociálnych služieb stali platnými, hodnotnými a prispievajúcimi členmi spoločnosti. Hlavným cieľom všetkých zainteresovaných je zlepšiť kvalitu života osôb so zdravotným postihnutím, integrovať ich do spoločnosti s vytváraním rovnocenného partnerstva na základe akceptovania úcty. Povedomie klientov sa zvyšuje organizovaním spoločenských a kultúrnych akcií, podporujú sa ich zručnosti a prednosti tým, že ich výrobky sa predávajú na predajných trhoch – predvianočné a veľkonočné. Dôležitou súčasťou práce s klientmi sú voľnočasové aktivity - muzikoterapia, kalanetika, tanečný krúžok, canisterapia, arteterapia, dramatoterapia a pod. Vypracované individuálne plány (IP) napomáhajú nájsť limity, individuálne potreby, zvyky, ciele, inšpirácie a aktuálne možnosti každého klienta. Zároveň prispievajú k dosiahnutiu všestranného rozvoja osobnosti.

U klientov zbavených spôsobilosti na právne úkony, či už čiastočne alebo v plnom rozsahu, sa v ZSS dodržiavajú ich práva tak, ako u ostatných klientov, rešpektujú sa ich potreby a požiadavky. Aj klienti zbavení spôsobilosti na právne úkony vlastnia doklady totožnosti a cestujú na výlety a rekreácie nielen v SR ale aj mimo nášho štátu.

V zmysle Dohovoru sa zabezpečuje poskytovanie komplexnej zdravotnej starostlivosti podľa jednotlivých potrieb klientov bez zbytočného odkladu. Pod vedením kvalifikovaných rehabilitačných pracovníkov sa poskytuje priamo v ZSS elektroliečba, hydroterapia, masáže a magnetoterapia. Pracovníci ZSS sprevádzajú klientov pri návšteve odborného lekára alebo nemocnice, aby im zabezpečili kontrolu nad poskytovaním kvalitnej odbornej zdravotnej starostlivosti. TTSK naďalej upozorňuje na nedostatok stomatologických ambulancií pre zdravotne postihnutých, nedostatok špecializovaných zariadení, kde by bola zabezpečovaná aj zdravotnícka starostlivosť pre klientov s ťažkými duševnými diagnózami.

Klienti každého ZSS majú voľný prístup k televíznym programom. V rámci finančných možností - často zo sponzorských prostriedkov sa zariadenia modernizujú a zabezpečujú pre klientov modernú techniku - satelit, internet a pod.

V ZSS sa vytvárajú podmienky pre spoluprácu s rodinou, sú riešené návrhy a pripomienky príbuzných klientov so zdravotným postihnutím.

Klientom v školskom veku je zabezpečené vzdelávanie v špeciálnych základných školách. Hlavným cieľom a zmyslom integrovaného vzdelávania je rozvíjanie individuality, pozitívneho sebahodnotenia, rozhodovacích procesov a celkovej nezávislosti jedinca. Integrácia umožňuje postihnutým deťom navštevovať školu v okolí ich bydliska, stretávať sa so zdravou populáciou, navzájom sa poznávať a zvykať si na seba, učiť sa navzájom spolu žiť. Na školách sú vypracované individuálne plány pre jednotlivé predmety, ktoré vypracovávajú vyučujúci v spolupráci s výchovným poradcom na škole. Získané poznatky zo školení zameraných na začlenenie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami zavádzajú do vyučovacieho procesu.

Z hľadiska dopravy, ktorú zabezpečuje financovaním Trnavský samosprávny kraj je v prímestskej autobusovej doprave v súčasnosti platný výmer cestovného, ktorým sa zvýhodňuje cestovanie pre zdravotne ťažko postihnuté osoby (ktoré sú držiteľmi preukazu ŤZP a ŤZP-S) a sprievodcov zdravotne ťažko postihnutých osôb. TTSK uhrádza stratu, ktorá vzniká poskytovaním zliav zo svojho rozpočtu.

Knižnice v zriaďovateľskej pôsobnosti TTSK spolupracujú s organizáciami občanov so zdravotným postihnutím i s hendikepovanými občanmi tak, že im poskytujú priestor pre stretnutia, pozývajú ich na svoje podujatia, poskytujú im bezplatné služby vrátane prístupu na

internet. Knižnice spolupracujú s Úniou nevidiacich a slabozrakých Slovenska, s Kultúrnym združením národností a etník SR, špeciálnymi školami, ZSS a občianskymi združeniami občanov so zdravotným postihnutím.

V zmysle Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím neboli Trnavským samosprávnym krajom počas roka 2013 prijaté všeobecne záväzné nariadenia.

Na úrovni ZSS boli prijaté interné smernice, metodické postupy, ktoré zabezpečujú konkrétne kroky a opatrenia na implementáciu článkov Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím - metodiky pracovných postupov sociálnej rehabilitácie klientov, metodika pracovných postupov pri ošetrovateľskej starostlivosti, opatrovateľskej starostlivosti, metodický pokyn na prípravu individuálneho plánu pre klientov.

Trenčiansky samosprávny kraj

Trenčiansky samosprávny kraj¹⁰⁴ (ďalej len „TSK“) dbá na vzájomné prepojenie všetkých ľudských práv a slobôd a potrebu zaručiť osobám so zdravotným postihnutím ich plné využívanie bez diskriminácie vo všetkých oblastiach.

Sociálne služby

TSK je zriaďovateľom 25 zariadení sociálnych služieb, ktoré poskytujú sociálnu službu na riešenie nepriaznivej sociálnej situácie z dôvodu ťažkého zdravotného postihnutia, nepriaznivého zdravotného stavu alebo z dôvodu dovŕšenia dôchodkového veku. Všetky zariadenia majú zabezpečenú bezbariérovosť, nakoľko ide o zariadenia poskytujúce sociálne služby odkázaným občanom. Sociálne služby sa prijímateľom sociálnej služby poskytujú prostredníctvom odborných, obslužných a ďalších činností, ktoré je poskytovateľ povinný poskytnúť alebo zabezpečiť. Taktiež poskytovateľ vykonáva aj iné činnosti zvyšujúce úroveň poskytovania sociálnej služby, ktoré si upraví v zmluve o poskytovaní sociálnej služby s prijímateľom sociálnej služby.

TSK s účinnosťou od 01.12.2014 zriadilo k pôvodným trom špecializovaným zariadeniam ešte ďalších 11 špecializovaných zariadení, kde sa poskytuje sociálna služba občanom, ktorí majú diagnózu najmä Alzheimer, Parkinson, schizofréniu, demenciu rôzneho typu etiológie.

V súvislosti s plánovanou deinštitucionalizáciou TSK zriadilo k pôvodnému jednému zariadeniu podporovaného bývania ďalšie 3 zariadenia, kde sa poskytuje sociálna služba

¹⁰⁴ Odpoveď Trenčianskeho samosprávneho kraja č. TSK/2014/01135-2 z 20.02.2014

občanom, ktorí sú odkázaní na dohľad inej fyzickej osoby, pod ktorým dokážu viesť samostatný život.

Nakoľko má občan právo výberu poskytovateľa sociálnej služby, na túto skutočnosť sa prihliada, a ak si vyberie zariadenie, kde nie je aktuálne voľné miesto, s jeho súhlasom je zaradený do poradovníka čakateľov. V naliehavých prípadoch, kedy je život človeka v ohrození a nemá vytvorené podmienky na uspokojovanie základných životných potrieb, je takýto človek prijímaný do zariadenia sociálnych služieb bezodkladne ešte pred nadobudnutím právoplatnosti rozhodnutia o odkázanosti. Okrem poskytovania sociálnej služby prostredníctvom verejných poskytovateľov, sociálne služby v TSK poskytujú právnické a fyzické osoby mimo rámca verejných poskytovateľov na základe zápisu do registra, ktorý vedie vyšší územný celok. Podmienky zápisu do registra poskytovateľov sociálnych služieb upravuje zákon o sociálnych službách. Ceny za pobyt a poskytované sociálne služby ani v roku 2013 neumožňovali využívať tieto zariadenia slabším vrstvám obyvateľstva.

Hlavným ukazovateľom platenia úhrady za poskytované sociálne služby v zariadeniach sociálnych služieb v roku 2013 boli aj naďalej štatistické údaje o priemernej výške dôchodku na Slovensku získané zo zdrojov Sociálnej poisťovne. Úhrada zohľadňovala stupeň odkázanosti prijímateľa sociálnej služby a potrebu finančných prostriedkov na zabezpečenie zdravotnej starostlivosti.

V novele zákona o sociálnych službách, ktorá mala účinnosť od 01.03.2012 vyšší územný celok, ako verejný poskytovateľ sociálnej služby bol z hľadiska poskytnutia finančného príspevku na financovanie sociálnej služby v zariadení pre seniorov z účelovej dotácie MPSVaR SR vylúčený, čo považuje TSK za diskriminačné, nakoľko obci ako verejnému poskytovateľovi uvedeného druhu sociálnej služby, bol príspevok poskytovaný. Uvedené ustanovenie nebolo poslednou novelou v roku 2013 upravené, tak situácia zotráva aj naďalej. Zároveň, ak obec zabezpečila sociálnu službu pre svojho občana v zariadení pre seniorov v zriaďovateľskej pôsobnosti vyššieho územného celku, ekonomicky oprávnené náklady spojené s poskytovaním sociálnej služby neuhrádzala. Avšak ak vyšší územný celok zabezpečuje sociálnu službu u poskytovateľa sociálnej služby, ktorého zriadil alebo založil iný vyšší územný celok, ekonomicky oprávnené náklady spojené s poskytovaním sociálnej služby musí uhrádzať.

Zdôrazňujúc dôležitosť zohľadňovania problematiky zdravotného postihnutia, zariadenia sociálnych služieb využívajú možnosti, ktoré zlepšujú a zvyšujú kvalitu

poskytovaných sociálnych služieb prostredníctvom dotácií poskytnutých v súlade so zákonom č. 544/2010 Z. z. o dotáciách v pôsobnosti MPSVaR SR.

V roku 2013 štyri zariadenia sociálnych služieb rekonštruovali kúpeľne a sprchové kúty, pričom prioritou bola práve ich bezbariérovosť. Do dvoch zariadení sociálnych služieb boli zakúpené sprchovacie lôžka a do jedného hydraulická zdvíhacia stolička.

Odbor sociálnej pomoci nezaznamenal žiadne podnety občanov v súvislosti s diskrimináciou či znevýhodňovaním zdravotne postihnutých osôb.

Zdravie

Stav odstraňovania bariér v zdravotníckych zariadeniach ambulantnej a ústavnej zdravotnej starostlivosti závisí od disponibilných zdrojov, ktoré však v súčasnosti v zdravotníctve nie sú k dispozícii. Odbor zdravotníctva a humánnej farmácie TSK v spolupráci Regionálnym úradom verejného zdravotníctva v Trenčíne spolupracoval v súvislosti so zriaďovaním nových ambulantných zdravotníckych zariadení, ktoré musia mať zabezpečený bezbariérový vstup vo svojich priestoroch a tým umožňovať pohyb pre pacientov s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie v zmysle platnej legislatívy. Odbor zdravotníctva a humánnej farmácie nezaznamenal, žiadne podnety od občanov, ani verejnosti v súvislosti s diskrimináciou či znevýhodňovaním zdravotne postihnutých osôb.

Vzdelávanie

V rámci implementačného procesu Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím bola koordinácia na školách v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK zabezpečená na úrovni vedenia školy v úzkej spolupráci s pedagogickými i nepedagogickými zamestnancami školy, výchovnými poradcami, špeciálnymi pedagógmi a príslušnými poradenskými zariadeniami. Priebežným monitorovaním realizovaných procesov správania intaktných žiakov k osobám so zdravotným postihnutím boli poverení vyučujúci, triedni učitelia a v neposlednom rade aj výchovní poradcovia a vedenie škôl. Pedagogickí zamestnanci boli oboznámení s upravenými výchovno-vzdelávacími a individuálnymi programami pre žiakov so zdravotným postihnutím, v ktorých je zvýšená pozornosť venovaná výchove v duchu humanizmu, formovaniu pozitívnych postojov žiakov k sebe, prírode a k spoločnosti, výchove k zdravému životnému štýlu, predchádzaniu násilia, diskriminácie a intolerancie. Žiaci so zdravotným postihnutím majú rovnaké možnosti pri vzdelávaní i mimoškolskej činnosti (účasť na kultúrnych, spoločenských a športových podujatiach, na krúžkových aktivitách (s možnosťou využitia svojej kreativity) s podporou eliminácie zdravotného postihnutia.

Realizovanie implementácie Dohovoru OSN týkajúce sa edukácie žiakov so zdravotným postihnutím sú na školách v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK dodržiavané v zmysle všeobecne platných predpisov a záväzných dokumentov škôl, ktoré rešpektujú v plnej miere platnú legislatívu Slovenskej republiky a sú v súlade s článkami 5 – 30 Dohovoru. Dôležitou súčasťou vzdelávania sú úlohy vyplývajúce z Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím, Dohovoru o právach dieťaťa, Národného akčného plánu pre deti a Listiny ľudských práv, ktoré sú zakomponované do školských poriadkov a školských vzdelávacích programov.

Výchovní poradcovia poskytujú výchovné poradenstvo pre žiakov s telesným postihnutím, ale aj integrovaných žiakov a v spolupráci so špeciálnymi centrami navrhujú najvhodnejšie spôsoby spolupráce vo vzťahu učiteľ – žiak. Prostredníctvom vzdelávacích programov sa zaisťuje zvyšovanie povedomia vo vzťahu k osobám so zdravotným postihnutím. Vedenie škôl, ale aj pedagogickí zamestnanci sa snažia zabezpečiť pre žiakov na invalidných vozíkoch bezbariérový prístup do budovy školy, na sociálne zariadenia, do tried, k informáciám vrátane informačných a komunikačných technológií. Pre žiakov so zdravotným postihnutím je povolená prítomnosť asistenta ak je to nevyhnutné pre jeho bežné fungovanie. Opatrenia sú vykonávané s cieľom skvalitnenia podmienok a uľahčenia osobám so zdravotným postihnutím žiť jednoduchšie a nezávislejšie. Pre integrovaných žiakov sú vypracované individuálne výchovno-vzdelávacie programy. Na vyučovaní môžu používať kompenzačné pomôcky a v prípade potreby majú k dispozícii školské notebooky. Sú im upravované učebné osnovy a výchovné postupy k ich potrebám. Zo strany pedagogických zamestnancov ale aj výchovných poradcov im je poskytovaná najlepšia odborná pomoc a starostlivosť. Na škole pracujú podľa potreby psychológovia a špeciálni pedagógovia, robia sa preventívne opatrenia ako sociometria triedy, zvládanie stresu, ako sa správne učiť, prevencia proti drogovým závislostiam a šikanovaniu.

Dôraz je kladený na uplatňovanie práva na slobodu prejavu a presvedčenia vrátane slobody vyhľadávať, prijímať a šíriť informácie a myšlienky. Pre osoby so zdravotným postihnutím sú poskytované informácie v prístupných formátoch a technológiách vhodných pre rôzne druhy zdravotného postihnutia. Informácie o ich zdravotnom stave a výsledkoch z poradenských centier nie sú voľne dostupné, sú chránené informačným zákonom.

Dôležitý je najmä článok 24, ktorý je zachovávaný zo strany škôl v plnej miere. Žiakom so zdravotným postihnutím je uznávané právo na vzdelávanie, tak aby mohli absolvovať základné vzdelanie, odbornú prípravu na výkon povolania, vzdelávanie dospelých bez diskriminácie na rovnakom základe s ostatnými. Vedenia škôl v spolupráci s rodičmi

žiacov zabezpečujú, aby mali žiaci so zdravotným postihnutím prístup k inkluzívnemu, kvalitnému a bezplatnému stredoškolskému vzdelaniu, s poskytnutím primeraných úprav v súlade s ich individuálnymi potrebami.

Nitriansky samosprávny kraj

V roku 2013 neboli Zastupiteľstvom NSK schválené žiadne nové Všeobecne záväzné nariadenia týkajúce sa práv zdravotne postihnutých občanov. Platilo schválené Všeobecne záväzné nariadenie NSK č. 5/2012 o poskytovaní sociálnych služieb a o platení úhrad a iných platieb v zariadeniach sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti NSK, ktoré je účinné od 1. septembra 2012. Okrem iného VZN NSK č. 5/2012 upravuje:

- transparentnosť a objektívnosť v prijímacom procese,
- odbornosť pri výbere rozsahu a druhu sociálnej služby,
- slobodný výber občana zariadenia sociálnych služieb, či už ZSS v zriaďovateľskej pôsobnosti NSK, alebo u verejného poskytovateľa alebo u neverejného poskytovateľa.

Žilinský samosprávny kraj

V rozsahu **oblasti sociálnych vecí** je ŽSK najväčším poskytovateľom sociálnych služieb v Žilinskom kraji. ŽSK je zriaďovateľom 26 účelne zlúčených zariadení sociálnych služieb, v ktorých sú poskytované sociálne služby rôznym cieľovým skupinám fyzických osôb, predovšetkým však pre osoby so zdravotným znevýhodnením.

Všetkým osobám so zdravotným znevýhodnením sú v ŽSK poskytované sociálne služby, ktoré svojim rozsahom, formou a spôsobom poskytovania umožňujú realizovať ich základné ľudské práva a slobody, zachovávať ich ľudskú dôstojnosť, aktivizujú ich k posilneniu sebestačnosti, zabraňujú ich sociálnemu vylúčeniu a podporujú ich začlenenie do spoločnosti.

Implementácia Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím prebehla v rámci zariadení sociálnych služieb ŽSK prijatím rôzne pomenovaných smerníc o dodržiavaní ľudských práv, resp. implementovaním dohovoru do už existujúcich smerníc príslušného zariadenia.

Vo všetkých zariadeniach sociálnych služieb ŽSK prebieha (v niektorých už aj prebehol) proces postupného odstraňovania bariér, predovšetkým technických a priestorových (bezbariérové vstupy do budov, odstraňovanie prahov, inštalovanie výťahov, zdvíhacích plošín a zariadení, schodolezov, rekonštrukcia sociálnych zariadení a pod.).

Deklarovanie implementácie princípov Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím pri všetkých činnostiach vykonávaných v zariadeniach sociálnych služieb je jedným z hlavných cieľov uplatňovania systému manažérstva kvality sociálnych služieb. v roku 2013 tak získali ďalšie zariadenia sociálnych služieb ŽSK certifikát kvality (ZpS a DSS Žilina, CSS Fantázia, Kysucké Nové Mesto).

Priamo na Úrade ŽSK je pre občanov Žilinského kraja poskytované sociálne poradenstvo v každý pracovný deň od 8:00 do 15:00 hod. ŽSK pre tento účel zriadil aj 4 regionálne poradenské centrá v troch regiónoch Žilinského kraja (2 na Kysuciach, 1 na Orave a 1 na Liptove).

Na Úrade ŽSK sa poskytuje aj právne poradenstvo, a to dvakrát do mesiaca každý druhý štvrtok a jedenkrát mesačne sú bezplatne poskytované priestory úradu pre potreby Kancelárie verejného ochrancu práv.

V zariadeniach sociálnych služieb ŽSK sú zamestnávané aj osoby so zdravotným znevýhodnením. Napr. ANIMA – CSS Liptovský Mikuláš zamestnával v priebehu roka 2013 v chránených dielňach prostredníctvom úradu práce, sociálnych vecí a rodiny 17 zamestnancov so zdravotným postihnutím.

Zdravotne znevýhodnených občanov zamestnáva aj zariadenie DSS, ZPB a ZNB „LÚČ“, J. Kráľa 7, Žilina, ktoré ako jediné zariadenie sociálnych služieb na Slovensku svojou špecifickou ideou poskytuje služby pobytovou formou ženám – matkám s ľahkým, ale aj ťažším psychiatrickým ochorením a ich deťom. Tým majú tieto ženy možnosť za asistencie odborných pracovníkov vychovávať svoje deti, ktoré by za iných okolností museli byť umiestnené do náhradnej ústavnej starostlivosti.

V rámci implementácie Dohovoru sú pre zamestnancov zariadení sociálnych služieb zabezpečované rôzne školenia, hlavným cieľom ktorých je poskytovať sociálnu službu na najvyššej úrovni.

V **oblasti kultúry** vytvárajú kultúrne organizácie ŽSK priestor, kde sa prekonávajú komunikačné a spoločenské bariéry medzi majoritou a osobami so zdravotným znevýhodnením, kde sa vytvárajú nové vzťahy a prehĺbuje záujem o kultúru. Aby toto úsilie bolo úspešné, pripravujú sa napr. rôzne projekty zamerané na rozvoj a zavádzanie služieb pre osoby so zdravotným a sociálnym znevýhodnením.

Kultúrne organizácie ŽSK spolupracujú s rôznymi skupinami a organizáciami osôb so zdravotným postihnutím ako je napr. Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska, Slovenský zväz zdravotne postihnutých, Slovenská únia sluchovo postihnutých a pod.

Osoby so zdravotným postihnutím a dôchodcovia majú v kultúrnych organizáciách, predovšetkým v knižniciach zľavu na členskom poplatku, resp. majú ročné členské zadarmo. Špeciálne služby - donášková služba knižničných dokumentov do domácnosti občana a požičiavanie zvukových kníh - sú poskytované viacerými knižnicami ŽSK.

Knižnice ŽSK dopĺňajú knižný fond interaktívnymi knihami so zvukovými a svetelnými signálmi, reliéfnymi obrázkami a stavebnicovými dielmi.

Krajská knižnica v Žiline obstaráva odbornú literatúru zameranú na rôzne druhy zdravotného postihnutia. Taktiež poskytuje služby pre zrakovo znevýhodnených členov. V spolupráci so Slovenskou knižnicou pre nevidiacich Mateja Hrebendu v Levoči knižnica zabezpečuje aj požičiavanie zvukových kníh na audiokazetách a DVD nosičoch, taktiež zabezpečuje nahrávanie zvukových kníh do MP3 prehrávačov, ktorých vlastníkom je používateľ alebo knižnica.

Vďaka obstaraniu nových informačných a komunikačných technológií je v krajskej knižnici využívané špeciálne softvéry, ktoré umožňujú zobrazovať zväčšené obrazy a vysielat hlasovú odozvu pre zrakovo znevýhodnené osoby. Týmto osobám sú v krajskej knižnici k dispozícii aj čítacie lupy. V krajskej knižnici sú realizované aj počítačové kurzy pre zdravotne znevýhodnených občanov s cieľom nadobudnutia základnej počítačovej gramotnosti. Priestory knižnice sú bezplatne poskytované pre účely združovania sa rôznych klubov a organizácií zdravotne postihnutých.

Dôchodcom so zdravotným znevýhodnením je poskytovaná 50 % zľava na členskom a držiteľia preukazov ZŤP, ZŤP-P a ZŤP-S majú zabezpečený bezplatný vstup do knižnice.

V koordinácii odborom **školsťva** ŽSK je monitorovaná potreba nevyhnutných a adekvátnych zmien a prispôsobenia prostredia škôl a školských zariadení ŽSK s cieľom ich sprístupnenia v najväčšej možnej miere osobám so zdravotným znevýhodnením. Zmeny a prispôsobenie prostredia škôl a školských zariadení sú vykonávané postupne v rámci možností ŽSK.

So zámerom umožniť deťom so zdravotným znevýhodnením plne sa podieľať na kultúrno-spoločenskom živote organizujú vybrané školy a ŽSK rôzne akcie a podujatia ako napr. šachový turnaj o pohár riaditeľa Úradu ŽSK, turnaj v unifikovanom futbale, športové podujatie „Parádny deň“ a i.

V rozsahu **dopravy** ŽSK podporuje zohľadňovanie všetkých aspektov prístupnosti pre osoby so zdravotným znevýhodnením ku službám aj finančným dotovaním poskytovania osobitného cestovného (zľavy na cestovnom) v prímestskej autobusovej doprave.

V roku 2013 prostredníctvom ŽSK bola poskytnutá zľava 42 – 45 % z cestovného pre držiteľov preukazov ŤZP a sprievodcov držiteľov preukazov ŤZP-S. Pre osoby – držiteľov preukazov ŤZP-S bola poskytnutá zľava cca 93 %. Tieto osoby uhrádzajú za jednosmerné osobitné cestovné za každých aj začatých 25 km 0,05 €.

ŽSK napokon vo svojej odpovedi dodáva, že všetky VZN ŽSK prijaté v roku 2013 boli vydávané v súlade s Dohovorom o právach osôb so zdravotným postihnutím. Charakter a povaha týchto VZN ŽSK nevyžadoval prijať a následne implementovať konkrétne kroky a opatrenia vyplývajúce z článkov 5 až 30 Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím.

Banskobystrický samosprávny kraj

Implementácia Dohovoru na úrovni BBSK bola v roku 2013 realizovaná okrem konštituovania pracovných skupín pre problematiku služieb pre jednotlivé cieľové skupiny občanov (t. j. seniorov, občanov so zdravotným postihnutím, detí a rodiny v ohrození, občanov bez prístrešia, občanov závislých na drogách rôzneho druhu) aj v rámci programu 2 pracovných porad s riaditeľmi zariadení sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti BBSK. Ďalším prostriedkom implementácie sú vzdelávacie aktivity organizované BBSK, ako aj vzdelávacie aktivity sprostredkované BBSK.

V roku 2013 BBSK organizoval 2 jednodňové odborné semináre pre sociálnych pracovníkov zamerané na inovatívne metódy a formy práce s klientmi v seniorskom veku a s klientmi so špeciálnymi potrebami. Odborných seminárov sa zúčastnilo spolu 76 sociálnych pracovníkov zariadení sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti BBSK a neverejných poskytovateľov, ktorí pracujú s občanmi v seniorskom veku a občanmi so zdravotným postihnutím v predproduktívnom a produktívnom veku (t.j. zariadení pre seniorov, domovov sociálnych služieb, špecializovaných zariadení, zariadení podporovaného bývania, zariadení opatrovateľskej služby, rehabilitačných stredísk, denných stacionárov, denných centier) a neverejných poskytovateľov sociálneho poradenstva. Účastníci získali veľa podnetov pre individuálnu prácu s prijímateľmi sociálnych služieb v zmysle aktivizácie a mobilizácie ich existujúceho potenciálu, a to aj pre ich prípadný prechod do komunitnej starostlivosti.

Ďalšou vzdelávacou aktivitou organizovanou v roku 2013 OSP Ú BBSK bol odborný seminár s názvom "Nefarmakologické prístupy a možnosti v liečbe prijímateľov sociálnej služby v zariadeniach sociálnych služieb BBSK" s účasťou 170 zamestnancov zariadení sociálnych služieb zriadených BBSK - najmä sestry, fyzioterapeuti, opatrovatelky, sociálni pracovníci a inštruktori sociálnej rehabilitácie. Účastníci boli oboznámení so širokou škálou nefarmakologických liečebných postupov, prístupov a metód, ktoré popri aplikácií

farmakologickej liečby zabezpečujú komplexnosť a efektívnosť liečby (t. j. s pracovnou terapiou, arteterapiou, dramatoterapiou, felinoterapiou, aminoterapiou, reminiscenčnou terapiou, bazálnou stimuláciou, s využitím terapeutických bábok, s využitím prvkov konceptu SNOEZELEN a ďalšími, ako aj enterálnou výživou, prezentáciou výrobkov spoločnosti Nutricia a prezentáciou využitia produktov Depend spoločnosti Kimberly - Clark.).

BBSK sa zapája do procesu transformácie inštitucionálnej starostlivosti na komunitnú. Projekt transformácie bol úspešne realizovaný v 1 zariadení v okrese Lučenec (DSS Slatinka), kde došlo v období od novembra 2008 do novembra 2012 došlo k vyst'ahovaniu zdravotne postihnutých osôb (detí, mládeže) z kaštieľa a ich presťahovaniu do 5 objektov rodinného typu s kapacitou od 6 do 15 miest priamo v meste Lučenec a k rozšíreniu poskytovaných služieb o zariadenie podporovaného bývania. Kvalitatívna zmena nastala nielen v mieste poskytovania sociálnych služieb ale aj v samotnom systéme ich poskytovania, čo vytvára predpoklady pre dôslednú realizáciu jednotlivých článkov Dohovoru (sú lepšie podmienky pre samostatnosť, sebarealizáciu a pracovné uplatnenie prijímateľov sociálnych služieb). V uvedenom projekte sa pokračovalo v roku 2013 aktivizáciou prijímateľov sociálnych služieb a ich prípravou na samostatný život.

V septembri roku 2013 bola podpísaná Zmluva o partnerstve pri realizácii projektu "Podpora integrácie inštitucionalizovaných klientov do lokálnych komunít na príklade pilotného územia

Banskobystrického kraja" medzi BBSK so sídlom v Banskej Bystrici a M.E.S.A. 10 so sídlom v Bratislave. Realizácia projektu, ktorý je financovaný z NFP z Finančného mechanizmu EHP s 10% spolufinancovaním zo strany partnera, je naplánovaná na obdobie od septembra 2013 do septembra 2014. Prvým krokom v napĺňaní zmluvy bola dňa 16.10.2013 konferencia s názvom "Odkiaľ a kam v procese deinštitucionalizácie sociálnych služieb v SR" v Banskej Bystrici. Na konferencii vystúpil profesor sociálnej práce na Nórskej univerzite pre vedu a technológie v Trondheime v Nórsku, pán Jan Tossebro, ktorý prezentoval svoje bohaté skúsenosti s procesom deinštitucionalizácie v Nórsku, ako aj svoju skúsenosť z návštevy v 2 zariadeniach sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti BBSK (DSS Slatinka so sídlom v Lučenci a DSS vo Veľkom Blhu). Účasť na konferencii patrila popredným odborníkom na proces deinštitucionalizácie v SR (PhDr. Soňa Holúbková, PhDr. Miroslav Cangár a ďalší), ďalej poskytovateľom sociálnych služieb a klientom, ktorí zažívajú proces deinštitucionalizácie.

Zo spoločného projektu BBSK a M.E.S.A. 10 vyplývajú ďalšie početné aktivity. Patria sem monitoringy zamerané na domovy sociálnych služieb, ich klientov, postoje aktérov

v procese deinštitucionalizácie, alternatívne služby na území Banskobystrického kraja a iné aktivity, ktorých realizácia už začala v roku 2013. Budú vypracované konkrétne výstupy, ktoré budú prezentované na záverečnej konferencii v septembri 2014.

Zamestnanci OSP ÚBBSK a zamestnanci zo zariadení zriadených BBSK sa zúčastňujú rôznych vzdelávacích aktivít. Za rok 2013 zariadenia v zriaďovateľskej pôsobnosti BBSK vykázali celkom účasť 751 zamestnancov (z toho 93 sociálnych pracovníkov) na 436 externých vzdelávacích aktivitách, z ktorých viaceré sa týkali problematiky súvisiacej s občanmi so zdravotným postihnutím.

V roku 2013 BBSK pokračoval v spolupráci s Královohradeckým krajom v ČR ohľadne výmeny skúseností z poskytovania sociálnych služieb v rámci schváleného projektu s názvom "Československá výmena skúseností v oblasti práce a sociálnych vecí" zameraného na verejných a neverejných poskytovateľov sociálnych služieb vrátane absolvovania odborných stáží.

V neposlednom rade sa Dohovor implementuje v každodennej sociálnej práci sociálnych pracovníkov zariadení a sociálnych pracovníkov a poradcov terénnych sociálnych služieb verejných aj neverejných poskytovateľov, ktoré sú buď výlučne, resp. sčasti zamerané na osoby so zdravotným postihnutím.

V roku 2013 BBSK poskytoval finančný príspevok na 1 terénneho tlmočníka posunkovej reči, ďalej na terénne, prevenčné a poradenské aktivity pre občanov so zdravotným postihnutím Únie nevidiacich a slabozrakých Slovenska, Centra sociálnych služieb KA v Krupine, Kresťanského centra nepočujúcich Slovenska, Krajského centra Slovenského zväzu telesne postihnutých vo Zvolene a Rady pre poradenstvo v sociálnej práci, pobočka Banská Bystrica a Brezno.

Pri prijímaní všeobecne záväzných nariadení sa vždy zohľadňuje záujem osôb so zdravotným postihnutím.

V apríli 2013 bol Zastupiteľstvom BBSK schválený Dodatok č. 1 VZN BBSK č. 20/2012 o podmienkach poskytovania sociálnych služieb a o platení úhrad v zariadeniach sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti BBSK. Podmienky poskytovania sociálnych služieb a výška úhrad v zariadeniach sociálnych služieb zriadených BBSK sú naďalej nastavené tak, aby zabezpečovali dostupnosť služieb a primeranú kvalitu služieb pre občanov so zdravotným postihnutím v zariadeniach sociálnych služieb zriadených BBSK.

Prešovský samosprávny kraj

Implementácia Dohovoru OSN o právach zdravotne postihnutých sa na úrovni Prešovského samosprávneho kraja realizuje v súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania ustanovenou antidiskriminačným zákonom a v súlade s Dohovorom o právach osôb so zdravotným postihnutím.

PSK v zmysle § 8 zákona č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov (zákon o samosprávnych krajoch), vo veciach územnej samosprávy vydáva všeobecne záväzné nariadenia, ktoré sú v súlade s Ústavou SR, s ústavnými zákonmi, medzinárodnými zmluvami, s ktorými vyslovila súhlas Národná rada Slovenskej republiky, a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom, so zákonmi a s nariadeniami vlády. Prijaté Všeobecne záväzné nariadenia boli a sú vypracovávané a prijímané tak, že zohľadňujú plné a rovnaké užívanie ľudských práv a základných slobôd všetkými osobami so zdravotným postihnutím v rámci zásady rovnakého zaobchádzania.

Všeobecne záväzné nariadenia zohľadňujú čl. 5 až 30 Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím nasledovne:

- Čl. 5 až 7 - rovnosť pred zákonom (pomoc pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov osobám, ktoré ich nemajú zabezpečené, resp. ktoré sú pozbavené spôsobilosti na právne úkony), rozhodovanie súdom ustanoveného opatrovníka v prospech opatrovanca (v prípade, kedy súdom ustanovený opatrovník je zariadenie), slobodný výber poskytovateľa sociálnej služby. Zakazuje sa akákoľvek diskriminácia z dôvodu zdravotného postihnutia a je zaručená rovnaká právna ochrana. Rovnako je zaručené ženám so zdravotným postihnutím právo na plný rozvoj a na uplatňovanie ľudských práv a základných slobôd a deťom so zdravotným postihnutím je zabezpečené plné užívanie ľudských práv a slobôd.
- Čl. 8 a 9 - zvyšovanie povedomia cez regionálnu tlač a médiá na podporu rešpektovania práv a dôstojnosti osôb so zdravotným postihnutím, podpora neverejných poskytovateľov, ktorí zabezpečujú tlmočenie pre osoby nepočujúce, ťažko nedoslýchavé a hluchoslepé osoby, predčítanie pre osoby nevidiace ako aj sprievodcovskú službu pre nevidiace osoby a osoby s mentálnym postihnutím.
- Čl. 10 až 21 - odstraňovanie prekážok a bariér v exteriéri a interiéri, čím je zabezpečený bezbariérový prístup, aby starostlivosť, spoločenské a kultúrne uplatnenie bolo dostupné všetkým prijímateľom bez rozdielu, prirodzené právo na

život (hniezdo záchrany v krajskom meste), ochrana a bezpečnosť osôb so zdravotným postihnutím.

- Čl. 22 až 30 - podľa zákona o sociálnych službách má prijímateľ v zariadení právo na nenarušovanie svojho osobného priestoru s výnimkou situácie, ktorá neznesie odklad a vstup je nevyhnutný na ochranu života, zdravia alebo majetku tejto fyzickej osoby, na ochranu práv a slobôd iných fyzických osôb alebo ochranu majetku zariadenia.
- Organizácie chránia dôvernosť osobných informácií, ako aj informácií o zdravotnom stave a o rehabilitácii osôb so zdravotným postihnutím. Zákomom o sociálnych službách je upravená sociálna rehabilitácia ako odborná činnosť na podporu samostatnosti, nezávislosti a sebestačnosti osoby rozvojom a nácvikom zručností alebo aktivizovaním schopností a posilňovaním návykov pri sebaobslužbe, pri úkonoch starostlivosti o domácnosť a pri základných sociálnych aktivitách. Rehabilitácia pomáha jednotlivcom so zdravotným postihnutím dosiahnuť a rozvinúť optimálne fungovanie v interakcii s ich okolím tým, že znižuje vplyv širokého okruhu zdravotných znevýhodnení.

Zákon o sociálnych službách upravuje široké spektrum sociálnych služieb, určených pre osoby so zdravotným postihnutím, ktorých cieľom je podpora nezávislého života a začlenenie sa do spoločnosti. Zariadenia v súlade s legislatívou SR posilňujú a ustanovujú taký systém, ktorý presadzuje ochranu a podporu ľudských práv.

Na základe rovnosti príležitostí majú osoby so zdravotným postihnutím na území Prešovského samosprávneho kraja právo na zabezpečenie začleňujúceho vzdelávacieho systému na všetkých úrovniach, rovnako je zabezpečený prístup k zdravotnej starostlivosti vrátane liečebnej rehabilitácie. Organizácie vytvárajú vhodné podmienky, aby sa osoby so zdravotným postihnutím mohli zúčastňovať na kultúrnom živote, rozvíjať a využívať svoj tvorivý, umelecký a intelektuálny potenciál a zúčastňovať sa na rekreačných, záujmových a športových aktivitách.

Košický samosprávny kraj

Na úrovni KSK bola zabezpečená koordinácia implementácie Dohovoru na stredných školách v zriaďovateľskej pôsobnosti KSK nasledovne:

Na stredných školách v zriaďovateľskej pôsobnosti KSK bol v roku 2013 evidovaný nasledovný počet žiakov so zdravotným postihnutím:

- telesné postihnutie: 34

- mentálne postihnutie: 0
- intelektuálne postihnutie: 296
- zmyslové postihnutie: 34.

V súlade s článkom 5 odsek 2 – Rovnosť a nediskriminácia sú uvedené práva zabezpečené v nasledujúcich dokumentoch strednej školy/školského zariadenia:

- a) vnútorný školský poriadok školy,
- b) krízový plán školy,
- c) organizačný poriadok,
- d) školský vzdelávací program (je spracovaný primerane požiadavkám vzdelávania žiakov so ZP,
- e) hodnotenie žiakov so ZP je individuálne a zohľadňuje osobitosti ich ZP),
- f) tematické plány jednotlivých vyučovacích predmetov,
- g) pracovný poriadok školy,
- h) v strategickom pláne školy sú zapracované ciele, ktoré súvisia s uvedenými dokumentmi, výchovný program školského internátu,
- i) školský poriadok školského internátu,
- j) plán práce výchovných skupín.

V súlade s článkom 8 - Zvyšovanie povedomia formou aktivít:

KSK v koncepcii práce s mládežou KSK, ktorá bola schválená na decembrovom zasadnutí Zastupiteľstva KSK v roku 2008 v časti 4.11 Deti a mládež, čeliaci zložitým životným situáciám a pochádzajúcich zo znevýhodneného prostredia sú uvedené nasledovné ciele:

- a) zvýšiť záujem pedagógov o prostredie, z ktorého pochádza žiak,
- b) osobitnú pozornosť venovať prevencii a eliminácii šikanovania,
- c) zintenzívniť spoluprácu škôl s pedagogicko-psychologickými poradňami,
- d) zintenzívniť spoluprácu škôl so školskými zariadeniami výchovného poradenstva a prevencie – centrami pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie a centrami špeciálno-pedagogického poradenstva.

V časti 4. 13. Mládež a ľudské práva sú stanovené ciele:

- a) realizovať besedy so študentmi zamerané na pochopenie a rešpektovanie ľudských práv, ako sú právo na život, osobnú slobodu a bezpečnosť, práva osôb so zdravotným postihnutím, slobodu prejavu, svedomia pohybu a spolčovania,
- b) pri aktivitách škôl nenásilne propagovať myšlienky tolerance, znášanlivosti a demokracie.

V súlade s článkom 8 odsek 2 na úrovni školy – aktivity:

- a) Mosty bez bariér v Pribeníku,
- b) Študentská kvapka krvi,
- c) Valentínska kvapka krvi,
- d) Biela pastelka (Deň nevidiacich),
- e) Modrý gombík,
- f) Jeden deň úsmevu,
- g) Tancujúce mesto,
- h) Záložka do knihy spojuje školy,
- i) Červené stužky (Svetový deň boja proti AIDS),
- j) Deň duševného zdravia, Deň narcisov,
- k) Besedy s príslušníkmi mestskej polície zamerané na šikanu a zvyšovanie právneho vedomia, Besedy s príslušníkmi štátnej polície o právnych dôsledkoch protizákonného konania, Vzdušné zámky, „Bezsvedomie“ výchovné koncerty zamerané na prevenciu intolerantnosti a xenofóbie.
- l) Agentúra LET Art Martin,
- m) Deň narcisov, besedy: Zvládanie stresu a problémových žiakov, Prevencia kriminality mládeže, Zdravý životný štýl,
- n) Žiaci všetkých výchovných skupín boli o zákaze diskriminácie osôb so zdravotným postihnutím poučení, v rámci hlavnej výchovnej činnosti absolvovali preventívne aktivity na tému: Tolerancia a dodržiavania práv osôb so zdravotným postihnutím.

V súlade s článkom článok 9 – Prístupnosť písmená e), f), g):

Na stredných školách vo svojej zriaďovateľskej pôsobnosti eviduje KSK jednu žiačku, ktorá je zdravotne oslabená a má odporúčané Súkromným centrom špeciálno-pedagogického poradenstva účasť asistenta na vyučovaní. Charakter zdravotného postihnutia ďalšieho žiaka

si vyžaduje iba určité malé úpravy v prístupe učiteľa k jeho vzdelávaniu o čom sú vyučujúcim informovaní prostredníctvom komunikácie s triednym učiteľom.

Na stredných školách majú všetci žiaci úplne rovnaké právo na prácu s IKT, ale aj rovnaké možnosti pripojenia na internet, okrem klasického pripojenia na internet je na školách aj WiFi.

Stredné školy majú zriadenú školskú knižnicu s informačným centrom, ktoré môžu využívať všetci žiaci školy v priebehu vyučovania i v mimo vyučovacom čase s cieľom zabezpečiť pre všetkých žiakov rovnaký prístup k informáciám.

Na stredných školách v zriaďovateľskej pôsobnosti KSK je bezbariérový prístup vybudovaný do roku 2013 na 13 stredných školách a v roku 2013 bol vybudovaný jeden bezbariérový prístup. Gymnázium Š. Moysesa v Moldave nad Bodvou zabezpečuje zamestnanie 5 ZPS zamestnancom. Škola má 3 chránené dielne - výtlačná stravy, knižnica a mzdová účtáreň. v prípade, že na strednú školu v zriaďovateľskej pôsobnosti bude prijatý žiak, ktorý je telesne postihnutý, následne by sa riešila požiadavka bezbariérového prístupu.

Rovnako zariadenia sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti KSK v rámci svojich vnútorných predpisov implementujú príslušné ustanovenia Dohovoru OSN o právach zdravotne postihnutých, ako aj Dohovoru o ľudských právach (napr. etický kódex zamestnancov).

KSK zamestnáva 4 zamestnancov so zdravotným postihnutím, z toho:

- 2 zamestnanci so zdravotným postihnutím, ktorých pokles schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť je vyšší ako 70%,
- 2 zamestnanci so zdravotným postihnutím, ktorých pokles schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť je vyšší ako 40%.

V zmysle zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov je zamestnávateľ povinný ak zamestnáva najmenej 20 zamestnancov zamestnávať občanov so zdravotným postihnutím v počte, ktorý predstavuje 3,2% z celkového počtu zamestnancov. Zamestnanci, ktorých pokles schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť je **vyšší ako 70%** predstavuje, ako keby zamestnával **3 takých občanov**.

KSK má túto povinnosť zo zákona splnenú. Má zamestnávať 6 zamestnancov so zdravotným postihnutím. Podľa vyššie uvedeného ich zamestnáva 8.

Ako hodnotíte stav odstraňovania bariér pri prístupe do verejných inštitúcií oproti minulému roku? S akými typmi bariér sa stretávate? Prišlo v roku 2013 k zásadnej zmene pri ich odstraňovaní oproti predošlému roku? Koľko nových bezbariérových prístupov vzniklo na Vašej úrovni v roku 2013? Evidujete nejaké podnety, alebo sťažnosti zo strany verejnosti v súvislosti s odstraňovaním týchto bariér?

Únia miest Slovenska

Ešte v roku 1999 z iniciatívy Asociácie organizácií zdravotne postihnutých občanov SR („AOZPO SR“), občianskeho združenia GEMMA '93 a ÚMS vznikol projekt „Slovensko bez bariér“ s cieľom aktivizovať celú spoločnosť, ale najmä mestské a obecné samosprávy k zlepšeniu životných podmienok v prospech integrácie zdravotne postihnutých občanov do plnohodnotného spoločenského života. Projekt mal a stále má veľký ohlas u odbornej i laickej verejnosti a už priniesol veľmi konkrétne výsledky.

Od r. 2001 sa z iniciatívy ÚMS a Správnej rady účtu „Slovensko bez bariér“ organizujú opakované súťaže „Samospráva a Slovensko bez bariér“. VII. etapa súťaže bola vyhlásená v r. 2010. Jej vyhodnotenie a slávnostné odovzdanie cien a diplomov sa uskutočnilo v decembri 2013. V tejto etape projektu bolo ocenených 15 miest, 3 VÚC a 12 iných subjektov: médiá, bezbariérový internet a intermediálne projekty, donori, umelecké a kultúrne projekty, osobnosti. Realizovaných bolo niekoľko desiatok projektov, orientovaných na debariérizáciu verejných priestorov a objektov a na zlepšenie informovanosti všetkých občanov dostupnou formou. V kategórii a kategórie – územná samospráva získalo v kategórii „Mestá a obce“ hlavnú cenu Hlavné mesto SR Bratislava a ocenené boli aj mestá Banská Bystrica, Trnava, Prešov, Rajecké Teplice a Bardejov. V kategórii „VÚC“ získal hlavnú cenu Žilinský samosprávny kraj, ocenené však boli aj Nitriansky a Trnavský samosprávny kraj.

Hlavné mesto SR Bratislava

V Bratislave, v Mestskom divadle P. O. Hviezdoslava bola v roku 2013 vybudovaná mobilná nájazdová plošina s priamym prístupom k šatni a do sály z Laurinskej ulice. Komunikačné priestory divadla spĺňajú všeobecné technické požiadavky na stavby užívané fyzickými osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu. Úpravou sedadiel boli vytvorené dve miesta pre osoby so zníženou schopnosťou pohybu. Priestor je situovaný v 1. rade. Na prízemí divadla sú vybudované toalety, pričom v každom je zriadená kója pre návštevníkov so zníženou schopnosťou pohybu.

Aj v roku 2013 mali držitelia preukazov ŤZP a ŤZP-S (so sprievodom) nárok na bezplatnú prepravu. Bezplatné cestovanie platí aj pre sprievodcu osoby s preukazom ŤZP-S, vodiaceho psa a invalidný vozík.

V spolupráci s "eSlovensko", o. z., v zaujme ochrany nevidiacich a slabozrakých detí na internete bol od júla 2013 realizovaný projekt OVCE.sk s audio komentárom.

Uvedené projekty hlavné mesto prihlásilo do VII. etapy súťaže Samospráva a Slovensko bez bariér.

V minulom roku Mestská knižnica spoločným vstupom na Kapucínskej ulici prepojila dve pracoviská knižnice - Úsek literatúry pre deti a mládež s Oddelením hudobnej a umenovednej literatúry a vo vnútornom priestore sa debarierizoval vstup do priestoru Úseku literatúry pre deti a mládež, takže ním bez problémov prejdú osoby na invalidnom vozíku.

V zariadení pre seniorov Domov jesene života sa v decembri 2013 vybudovala bezbariérová nájazdová rampa, čím sa uľahčil pohyb nielen obyvateľom nielen so zdravotným postihnutím, ale aj ostatným obyvateľom, pracovníkom, či rýchlej zdravotnej pomoci.

V roku 2013 sa realizoval aj malý projekt vybudovania bezbariérového WC na plavárni Pasienky.

Mestská polícia hlavného mesta formou napomenutí a sankcií upozorňuje verejnosť na rešpektovanie práv občanov so zdravotným postihnutím v oblasti dopravy. V roku 2013 riešili jej príslušníci 1078 priestupkov, ktoré sa týkali neoprávneného obsadenia parkovacích boxov vyhradených pre zdravotne postihnuté osoby.

Mesto Trnava

Najčastejším riešením debarierizácie v meste Trnava je odstraňovanie architektonických bariér:

- úpravy prechodov pre chodcov, ktoré umožňujú prechod osôb s rôznym zdravotným postihnutím
- bezbariérové vstupy do verejne prístupných budov
- prístupnosť vhodných sociálnych zariadení
- vytváranie potrebného počtu parkovacích státí
- umožnenie pohybu zdravotne postihnutých osôb mestskou hromadnou dopravou nízkoplošinovými autobusmi.

Celoplošné odstraňovanie takýchto bariér je dlhodobým procesom, nie je možné všetky bariéry odstrániť naraz, ale Mesto Trnava, aj prostredníctvom stavebného úradu a komisie pre bezbariérovosť, zabezpečuje navrhovanie takého prostredia, ktoré je ústretové a priateľské pre všetkých.

Mesto Trnava priebežne a dlhodobo eviduje jednotlivé podnety občanov na odstraňovanie konkrétnych bariér v rámci činnosti komisie pre bezbariérovosť, a to hlavne prostredníctvom členov Klubu vozíčkarov.

Následne v rámci svojich kompetencií zabezpečuje ich riešenie, napr. aj:

- vhodné zapusťovanie obrubníkov pre všetky druhy vozíčkov (s nulových výškovým rozdielom)
- vhodné situovanie (osadenie) kanalizačných vpustov v priestore prechodov pre chodcov
- vyhradenie parkovacích státí pri verejných budovách
- bezbariérové úpravy autobusových zastávok
- zabezpečenie funkčnosti plošiny na hlavnej pošte
- vyvážanie vhodnej výšky a šírky prístupu pri osadzovaní bankomatov, atď.

Mesto Liptovský Mikuláš

Zariadenia sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti mesta Liptovský Mikuláš majú bezbariérové vstupy. Bezbariérový prístup nie je vybudovaný v zariadení sociálnych služieb, ktoré mesto prevádzkuje v budove, ktorú nevlastní. V meste už opakovane niekoľko rokov evidujú verbálny podnet občanov so zdravotným postihnutím na úpravu vchodu do budovy Slovenskej pošty, kde nie je vybudovaný bezbariérový vstup. Ďalej mesto eviduje požiadavku na vybudovanie vstupných dverí na fotobunku do budovy, kde sídlia všeobecní a odborní lekári a vstup do budovy OD Prior v Liptovskom Mikuláši. Nakoľko sa jedná o budovy, ktoré nie sú v zriaďovateľskej pôsobnosti mesta, je na vlastníkoch investovať do riešenia bezbariérovosti vlastných prevádzok.

Bratislavský samosprávny kraj

BSK uvádza, že všetky ZSS v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK majú bezbariérový prístup. Úrad BSK v roku 2013 neprijal konkrétny podnet alebo sťažnosť zo strany verejnosti v súvislosti s potrebou odstránením akýchkoľvek bariér.

V oblasti odstraňovania fyzicky bariérového prostredia v roku 2013 prišlo k rekonštrukcii Nemocnice Malacky, Duklianskych hrdinov 34, Malacky, kde bol vybudovaný bezbariérový vstup do zdravotníckeho zariadenia. V tomto istom roku sa v rámci rekonštrukčných prác Polikliniky Karlova Ves, Líščie údolie 57, Bratislava, zrekonštruoval poškodený bezbariérový vstup do zdravotníckeho zariadenia.

Väčšina priestorov, kde sa zúčastňujú kultúrnych podujatí prijímatelia sociálnych služieb so zdravotným postihnutím, sú zabezpečené bezbariérovými prístupmi. V riešení sú nasledovné priestory: Divadlo Astorka Korzo '90 na námestí SNP v Bratislave, kde sa pripravuje realizácia bezbariérového prístupu; v Malokarpatskej knižnici v Pezinku sa pripravuje bezbariérové sprístupnenie poschodia budovy; pred Malokarpatskom múzeom v Pezinku sa pripravuje projekt pre vytvorenie bezbariérového prístupu do budovy. Ide o historickú pamiatkovo chránenú budovu s úzkymi a strmými schodišťami.

Trnavský samosprávny kraj

Odbor hospodárskej politiky TTSK v rámci rozpočtu realizuje opatrenia, ktoré zabezpečujú osobám so zdravotným postihnutím na rovnakom základe s ostatnými prístup k fyzickému prostrediu a odstraňujú prekážky i bariéry brániace prístupnosti k budovám, cestám, dopravným a iným vnútorným a vonkajším zariadeniam vrátane škôl, obytných budov, zdravotníckych zariadení a pracovísk.

Preto prišlo v roku 2013 na Gymnázium Jána Hollého v Trnave k vybudovaniu bezbariérových sociálnych zariadení a na Gymnázium Ladislava Novomeského v Senici k vybudovaniu zdvíhacej plošiny pre imobilných študentov.

V rámci prímestskej autobusovej dopravy je snaha v rámci finančných možností dopravcu zavádzať do prevádzky nízkopodlažné vozidlá pre prepravu osôb s obmedzenou schopnosťou pohybu.

TTSK pri rekonštrukciách a modernizáciách ciest II. a III. triedy vo vlastníctve TTSK kladie dôraz, aby stavebné prevedenie uľahčilo život občanov s ťažkým zdravotným postihnutím. Ide hlavne o bezbariérové napojenie križovania chodníka s cestnou komunikáciou (prechod pre chodcov), zabudovanie špeciálnej dlažby pre nevidiacich a modernizáciu svetelnej signalizácie na križovatke s použitím zvukových výstražných prvkov.

Tieto uvedené prvky a požiadavky sú riešené v rámci projektovej prípravy v súlade s platnými normami STN.

Trenčiansky samosprávny kraj

Bezbariérové prístupy do škôl v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK sú zabezpečené v:

- Obchodnej akadémii Milana Hodžu, M. Rázusa 1, Trenčín, so sídlom M.Rázusa 1, 911 29 Trenčín (bezbariérová úprava sociálneho zariadenia).
- Strednej odbornej školy, Farská 7, Bánovce nad Bebravou, so sídlom Farská 7, 957 20 Bánovce nad Bebravou (bezbariérová schodisková plošina, bezbariérová úprava vstupu a sociálneho zariadenia).
- Obchodnej akadémii, F. Madvu 2, Prievidza, so sídlom F.Madvu 2, 971 29 Prievidza (šikmé schodiskové plošiny, bezbariérová úprava nájazdu a sociálneho zariadenia, úprava školských stolov a stoličiek).
- Spojenej škole, Chemikov 8, Nováky, so sídlom Chemikov 8, 972 71 Nováky (sponzorsky a svojpomocne vybudovaný bezbariérový prístup: úprava vedľajšieho vstupu a sociálneho zariadenia, bezbariérová schodisková plošina na chodbách).
- Strednej odbornej školy, Lipová 8, Handlová, so sídlom Lipová 8, 972 51 Handlová (sponzorsky a svojpomocne vybudovaný bezbariérový prístup: úprava vstupu do budovy školy a sociálneho zariadenia, nájazdová plošina do jedálne).
- Strednej odbornej školy podnikania, Veľkomoravská 14, Trenčín, so sídlom Veľkomoravská 14, 911 05 Trenčín (zmluvou o výpožičke zapožičaný pásový schodolez z Obchodnej akadémie Milana Hodžu, M. Rázusa 1, Trenčín, so sídlom M. Rázusa 1, 911 29 Trenčín).
- Strednej odbornej školy, Pruské 294, Pruské, so sídlom Pruské 294, 018 52 Pruské (svojpomocne vybudovaný bezbariérový prístup: úprava vstupu do budovy školy, internátu, úprava sociálneho zariadenia).
- Strednej odbornej školy sklárskej, Súhradka 193, Lednické Rovne, so sídlom Súhradka 193, 020 61 Lednické Rovne (bezbariérový prístup: úprava vstupu do budovy školy).
Strednej odbornej školy obchodu a služieb, Ul. P. Jilemnického 24, Trenčín, so sídlom Ul. P. Jilemnického 24, 911 01 Trenčín (bezbariérový prístup: úprava vstupu do budovy školy, úprava sociálneho zariadenia a kúpeľne).
- Strednej priemyselnej školy, ul.Slovenských partizánov 1132/52, Považská Bystrica, so sídlom ul. Slovenských partizánov 1132/52, 017 01 Považská Bystrica (bezbariérový prístup: úprava vstupu do budovy školy, úprava sociálneho zariadenia).

V porovnaní s minulým rokom je vidieť čiastočné zlepšenie pri vytváraní bezbariérových prístupov do budov verejných inštitúcií, k zásadným zmenám však zatiaľ nedošlo. V súvislosti s danou problematikou boli zaregistrované zmeny hlavne v myslení a pozitívnych názoroch ľudí mladšieho veku. Ťažostajnosť sa z nich vytráca a záujem pomôcť sa naopak stupňuje. Nedostatok bezbariérových prístupov do verejných inštitúcií však ešte stále spôsobuje zdravotne a telesne postihnutým osobám značné obmedzovanie dostupnosti cieľových objektov.

Napriek tomu sa situácia v TSK zlepšuje:

- autobusy mestskej hromadnej dopravy sú prispôsobované aj na prevážanie osôb so zdravotným postihnutím,
- bezbariérové prístupy do niektorých inštitúcií, hlavne väčších obchodných centier zabezpečujú takúto vstupy,
- vo vlakoch je zabudovaná hlasová a vizuálna informácia o aktuálnom pohybe vlaku,
- veľkosť výťahov v obchodných centrách je prispôbovaná „zdravotne ťažko postihnutým“, (hlasové informácie o pohybe výťahu, značenie poschodí vo výťahu Brailovým písmom),
- slepecké značenie v dlažbe (napr.: úprava cestnej komunikácie, chodníkov FN TN),
- bezbariérové prechody (znížené obrubníky).

V roku 2013 neprišlo podľa slov TSK k zásadným zmenám pri odstraňovaní bariér (debarierizácia) na stredných školách v zriaďovateľskej pôsobnosti Trenčianskeho samosprávneho kraja oproti predošlému roku. Zabezpečenie bezbariérových prístupov do škôl ostáva stále záležitosťou nedostatku financií, čím možnosť výberu pracovnej pozície ostáva pre osoby zdravotne postihnuté i vzhľadom k predošlému značne obmedzená. v záujme zlepšenia školskej integrácie žiakov so zdravotným postihnutím navrhuje TSK podporiť debaierizáciu škôl formou štátnych dotácií a prostredníctvom rozvojových projektov.

TSK upozorňuje na potrebu zvýšenia integrity zdravotne postihnutých osôb do spoločnosti (aj napriek osвете pretrvávajúci odstup od zdravotne postihnutých osôb), potrebu pomáhať pri ich integrácii na trhu práce využitím Európskeho sociálneho fondu, pripraviť aktívne účinnú politiku trhu práce tak, aby boli viac bezbariérové, vytvoriť pre nich služby na sprostredkovanie zamestnania a upraviť legislatívu tak, aby zamestnávateľ mohol vytvárať dostatočný počet „chránených pracovísk“ alebo „chránených dielní“.

V školskom roku 2013/2014 navštevuje stredné školy v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK spolu 755 integrovaných žiakov. Z toho:

- gymnáziá - 53 žiakov
- stredné priemyselné školy - 86 žiakov
- strednú umeleckú školu - 26 žiakov
- obchodné akadémié - 27 žiakov
- spojené školy - 72 žiakov
- stredné odborné školy - 491 žiakov.

TSK v rámci svojich možností zabezpečuje, aby sa osoby so zdravotným postihnutím zúčastňovali spolu s ostatnými na kultúrnom živote tak, ako je uvedené v Dohovore o právach osôb so zdravotným postihnutím.

V kultúrnych zariadeniach je bezbariérový prístup zabezpečený dlhodobo, takže nebolo potrebné odstraňovať bariéry a v roku 2013 ani nevznikol nový bezbariérový prístup. Podnety a sťažnosti zo strany verejnosti v tejto súvislosti TSK neevduje.

Verejná knižnica Michala Rešetku v Trenčíne pre znevýhodnené skupiny obyvateľstva v súlade s Národným programom rozvoja životných podmienok občanov so zdravotným postihnutím prispievala k odstraňovaniu bariér v prístupe ku všetkým aktivitám, k zmierneniu sociálnych rozdielov, izolácie a marginalizácie znevýhodnených skupín obyvateľstva:

- ako jediná inštitúcia v Trenčíne požičiavala 42 slabozrakým a nevidiacim občanom zvukové knihy a periodiká v Braillovom písme i na CD nosičoch,
- poskytla priestor a podieľala sa na organizovaní krajského kola 6. ročníka celoštátnej súťaže v čítaní a písaní Braillovho písma,
- zorganizovala prednášku „Zvukové knihy a služby pre nevidiacich a slabozrakých v trenčianskej knižnici“,
- v spolupráci s Národnou transfúznou službou v Trenčíne, pri príležitosti Kvapky krvi, zorganizovala pre deti trpiace hemofiliou 2 podujatia: čítačku z knihy Daniela Heviera KR.V. alebo Krajina V. čiže Kráľovná Viktória a prezentáciu tejto knihy,
- zapojila sa do aktivít v rámci Týždňa mozgu 2013 a pre seniorov zorganizovala prednášku spojenú s pamäťovými cvičeniami „Ako udržať svoj mozog v dobrej kondícii“,
- pre telesne postihnutých poskytovala bezbariérový prístup v pracoviskách na Jaselskej ul.,

- na Juhu, Dlhých Honoch a v Kubre, umožnila zdravotne postihnutým deťom prezentovať svoje umelecké aktivity v priestoroch pobočky na Juhu,
- poskytla priestory na realizáciu verejnej zbierky Biela pastelka, na podporu ľudí s ťažkým zrakovým postihnutím,
- špeciálne aktivity realizovala pre žiakov Špeciálnej základnej školy internátnej Vladimíra Predmerského v Trenčíne,
- pre 84 seniorov uskutočnila 44 inštruktáží na zvládnutie základov práce s PC a komunikácie prostredníctvom e-mailovej pošty „Babi, pošli mi to mejlom“,
- znevýhodneným skupinám dospelých i detí - ZŤP, dôchodcom, chovancom detských domovov a pod. poskytovala, v zmysle knižničného poriadku, finančné zľavy pri poskytovaní knižnično-informačných služieb a pod.

Aktivity **Považskej knižnice v Považskej Bystrici** pre handicapovaných spoluobčanov:

1. Dlhodobé aktivity:

- pravidelne mesačne zabezpečuje donášku kníh pre seniorov a zdravotne ťažko postihnutých v bezbariérovej bytovke v časti Jelšové poskytuje priestory pre neformálne stretnutia seniorov v knižnici,
- poskytuje zvukové knihy pre zrakovo postihnutých, najviac sú zastúpení seniormi – bezplatne. PK prevádzkuje pobočku knižnice pre nevidiacich Mateja Hrebendu v Levoči,
- zabezpečuje dennú tlač – denne využívajú seniori v čítarni,
- ako spoluorganizátor sa podieľa na celoslovenskej súťaži v prednese ľúbostnej poézie - Koyšove Ladce (v spolupráci s Jednotou dôchodcov Slovenska)

Jednorazové aktivity

V rámci týždňa knižníc PK sa osobitne venovala aj handicapovaným čitateľom. k záveru roka Sv. Cyrila a Metoda predniesol Homíliu Doc. Pavol Zemko pre handicapovaných občanov a členky Jednoty dôchodcov ako aj pre iných záujemcov z verejnosti.

Seniori sú veľmi vdácnou cieľovou skupinou. Všetky aktivity pre nich organizované Považskou knižnicou sa stretávajú s veľmi dobrou odozvou.

Z kapacitných dôvodov Považskej knižnici nie je možné viac rozširovať aktivity. Pri organizovaní časti aktivít PK spolupracuje s Úniou nevidiacich, Jednotou dôchodcov, Riaditeľka PK pracuje vo výbore ZO Únie slabozrakých č. 29.

Aktivity **Hornonitrianskej knižnice v Prievidzi** pre znevýhodnené skupiny obyvateľstva:

Knižnica v spolupráci so Slovenskou knižnicou pre nevidiacich Mateja Hrebendu v Levoči sprístupňovala zvukové knihy pre zrakovo znevýhodnených občanov, ktoré dostávala vo výmenných súboroch ako dočasné výpožičky. Zaevidovali 7 slabozrakých a nevidiacich čitateľov a vypožičali im 37 súborov zvukových kníh o rozsahu 53 kaziet. Od roku 2009 začala knižnica sprístupňovať zvukové knihy nielen na tradičných audiokazetách, ale aj na CD-romoch vo formáte MP3 - 82 výpožičiek.

Knižnica venovala pozornosť aj práci s postihnutým občanmi, spolupracovala so špeciálnymi školami a sociálnymi zariadeniami v meste, ako aj s inštitúciami a kultúrnymi a spoločenskými organizáciami, pre ktoré boli zorganizované rôzne výchovné podujatia a tvorivé dielne (Únia slabozrakých a nevidiacich, Klub dôchodcov, Humanity – centrum sociálnej pomoci v Prievidzi).

Regionálne kultúrne centrum v Prievidzi pre znevýhodnené skupiny obyvateľstva pripravilo už 6. rok tvorivé dielne a divadelné vystúpenia pre deti zo špeciálnych ZŠ v Novákoch a v Prievidzi. Cieľom je získanie nových skúseností a zručností s využitím metód tvorivej dramatiky a prezentácia a podpora záujmovu umeleckej činnosti detí so zdravotným a sociálnym znevýhodnením.

Nitriansky samosprávny kraj

V roku 2013 Úrad NSK predložil na MPSVaR SR žiadosti o dotácie na rok 2013, medzi ktorými boli aj projekty týkajúce sa debarierizácie sociálnych služieb. O dotácie sa uchádzalo 6 zariadení sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti NSK. Celková výška požadovaných finančných prostriedkov predstavovala 140 446 €. MPSVaR SR poskytlo dotácie len dvom zariadeniam sociálnych služieb v NSK:

- „PENZIÓN“ ZSS Topoľčany - 1 124,54 € na mobilné zdvíhacie zariadenie
- „SVETLO“ ZSS Olichov - 3 960 € na pásový schodolez

Z rozpočtu NSK boli použité finančné prostriedky na 10 % spolufinancovanie dotácií z MPSVaR SR vo výške 124,62 € pre „PENZIÓN“ ZSS Topoľčany a vo výške 440 € pre „SVETLO“ ZSS Olichov.

Na Odbore sociálnych vecí a zdravotníctva Úradu NSK neboli v roku 2013 evidované žiadne podnety ani sťažnosti zo strany verejnosti v súvislosti s odstraňovaním týchto bariér.

Žilinský samosprávny kraj

V odstraňovaní bariér pri prístupe do verejných inštitúcií sa v ŽSK robia mierne pokroky, no tie nie sú, aj podľa názoru samotného kraja, dostatočné. Najväčšou prekážkou sú schody, nevhodne umiestnené výťahy, nedostatočné množstvo miest na parkovanie najmä v okolí zdravotníckych zariadení. Medzi problémové oblasti patrí aj nevyhovujúci stav chodníkov a priechodov pre chodcov, prístup do obchodov, zdravotníckych zariadení, kultúrnych zariadení, vzdelávacích inštitúcií, verejných budov, bytových oblastí, MHD a hromadnej dopravy, do zariadení poskytujúcich rôzne služby (kaderníctva, čistiarne a pod.). Technické pomôcky, ktoré boli nainštalované na odstránenie architektonických bariér sú často nefunkčné alebo ich nemá kto obsluhovať.

Najhoršie skúsenosti sú v prístupe do ambulancií v malých zdravotných strediskách. Predovšetkým majú imobilní klienti zariadení sociálnych služieb problém dostať sa do ambulancie z dôvodu, že tá sa nachádza na poschodí budovy zdravotného strediska, v ktorom nie je výťah. Sprevádzajúci zamestnanci musia tak klientov nosiť na rukách, alebo sú klienti často vyšetrovaní priamo na chodbe prízemí budovy.

V meste Žilina je úplne bariérový vstup do Mestského divadla v Žiline, v Krajskom kultúrnom stredisku v Žiline a do Zimného štadiónu v Žiline. Nevhodný vstup do budovy je aj v kine Javor v Tvrdošíne. V obci Lipovec nie je vybudovaný chodník pre chodcov od MHD k zariadeniu DSS Lipovec. V obci Zákamenné nie je bezbariérový prístup do ambulancie zubného lekára. v poliklinike Námestovo bolo v roku 2013 zrušené RTG pracovisko v priestoroch, kde sa nachádzajú aj chirurgické ambulancie. Imobilní klienti – pacienti sa tak počas vyšetrenia prevádzajú z jednej budovy do druhej, čo je pre nich veľmi náročné, predovšetkým v zimnom období.

S bariérami sa podľa názoru ŽSK stretávajú občania so zdravotným postihnutím aj pri výbere dovolenkových destinácií a rekreačných pobytov na Slovensku v dôsledku bariérových ubytovacích zariadení. Rovnako na Slovensku neexistuje prepravca osôb, ktorý by prepravoval ľudí s telesným zdravotným postihnutím na dlhšie trasy prostredníctvom bezbariérového autobusu alebo mikrobusu.

Pre občanov so zrakovým postihnutím sú neprekonateľnou bariérou aj priechody pre chodcov cez vozovku.

Občania s duševnými poruchami majú nedostatočnú možnosť výberu poskytnutia zdravotnej starostlivosti špecialistom – psychiatrom (akútny nedostatok psychiatrov). Rovnako nie je zabezpečená dostatočná sieť ústavnej špecializovanej zdravotnej starostlivosti pre ľudí s duševným postihnutím.

V roku 2013 v ŽSK zaznamenali tieto nové bezbariérové prístupy:

- do zdravotného strediska v Tvrdošíne a rekonštrukciu jeho výťahu,
- k praktickému lekárovi v zdravotnom stredisku Zákamenné,
- do Sociálnej poisťovne, VZP a pobočky Prima banky v Kysuckom Novom Meste a
- zlepšený prístup je v meste Liptovský Mikuláš do budovy hlavnej Pošty, do krytej plavárne a do niektorých múzeí a kultúrnych inštitúcií.

Priamo na úrovni ŽSK vznikli v roku 2013 tieto bezbariérové prístupy:

- Pre oblasť sociálnych vecí
 - ŽSK bol za dlhodobú prácu pri odstraňovaní bariér, spoločenskej inklúzii a v snahe o vzájomné porozumenie ocenený Úniou miest Slovenska v VII. etape súťaže „Samospráva a Slovensko bez bariér 2010 – 2013;
 - v priebehu roka 2013 prebiehala v zariadení DSS a ŠZ Slniečko rozsiahla rekonštrukcia, na základe ktorej bol, okrem iného, zabezpečený bezbariérový vstup do zariadenia;
 - v zariadení ZpS a DSS Žilina boli zabezpečené bezbariérové vstupy do všetkých spoločenských miestností v budove na Karpatskej 8; v budove Karpatská 8 boli nainštalované aj automatické vstupné dvere; postupne sú odstraňované prahy v jednotlivých ubytovacích bunkách; boli dokončené exteriérové stavebné úpravy chodníkov okolo budov zariadenia za účelom zabezpečenia ich bezbariérovosti;
 - zvýšila sa bezbariérovosť v exteriéri zariadenia DSS a ZNB Dolný Kubín na Matúškovej č. 1631 (v záhrade), v interiéri tohto zariadenia boli odstránené prahy pri vstupoch do miestností, boli upravené aj niektoré priestory hygienických zariadení a taktiež boli nainštalované stropné závesné zdvíhacie zariadenia do herní a hygienických zariadení;

- v rámci realizácie mikroprojektu Programu cezhraničnej spolupráce PL – SK bola vybudovaná záhrada a oddychová zóna s bezbariérovým prístupom na priestore cca 2000 m² pre klientov zariadenia DSS a ZpS Zákamenné;
- v zariadení ZpS, DSS a ŠZ Turčianske Teplice boli vytvorené 2 nové bezbariérové prístupy pre klientov (nová šikmá plošina – sprístupnenie miestnosti určenej na pracovnú terapiu a nová plošina pre prístup do 2 budov zariadenia);
- boli vyriešené bezbariérové vstupy na balkóny ubytovacích izieb klientov v zariadení HARMÓNIA – ZpS, DSS a útulok, v prevádzke na ulici Republiky 22, Žilina;
- v zariadení TROJLÍSTOK – CSS v Ružomberku – DSS a ZpS Riadok 8 sa vybuodovali 2 bezbariérové kúpeľne a bezbariérový prístup do záhrady; klientom seniorom boli poskytnuté špeciálne mobily s SOS tlačidlami; v DSS Sv. Anny boli zrekonštruované hygienické zariadenia, vybuodovala sa šikmá rampa s protišmykovou úpravou, bezpečnostným zábradlím a strieškou.

Oblasť kultúry

Odstraňovanie bariér kultúrnych zariadení ŽSK sa vykonáva priebežne v rámci rozpočtových možností príslušného kultúrneho zariadenia. Na podujatia organizované kultúrnymi organizáciami sa zabezpečuje bezbariérový prístup, pokiaľ to nie je možné, ku každej osobe odkázanej na pomoc sa pristupuje individuálnym spôsobom. V rámci výstavby nových budov, prípadne rekonštrukcie starých, pokiaľ nie je predmetom rekonštrukcie národná kultúrna pamiatka, sa v projektovej dokumentácii dbá na zabezpečenie bezbariérového prístupu. Mnohé expozície múzeí zriadených ŽSK nemajú bezbariérový prístup, nakoľko sa mnohé z nich nachádzajú v neprístupnom alebo ťažko dostupnom teréne. V súčasnosti sú pripravované alebo už prebehli rekonštrukcie budov knižníc ŽSK, v rámci ktorých sú alebo budú úplne alebo čiastočne odstránené bariéry v prístupe návštevníkov knižníc.

Napríklad v Oravskej knižnici Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne sa realizuje projekt rekonštrukcie a prístavby, v rámci ktorého sa zabezpečí bezbariérový prístup do všetkých priestorov knižnice.

Nový bezbariérový prístup vznikol aj v Kysuckej knižnici v Čadci, kde v rámci realizácie projektu rekonštrukcie bol okrem už existujúceho bezbariérového interiéru knižnice

zabezpečený aj bezbariérový prístup do budovy prístupovou rampou a bezbariérové sociálne zariadenie.

ŽSK a ani zariadenia v jeho zriaďovateľskej pôsobnosti, s výnimkou zariadení sociálnych služieb ŽSK, neevidujú žiadne sťažnosti a podnety zo strany verejnosti v súvislosti s odstraňovaním bariér.

V roku 2013 Zariadenie TROJLÍSTOK – centrum sociálnych služieb v Ružomberku evidoval 3 podnety. Sťažnosti, či prejavy nespokojnosti v súvislosti s bariérami od prijímateľov sociálnych služieb, ako aj od ich rodinných príslušníkov, eviduje aj ZpS, DSS a ŠZ Turčianske Teplice. Sťažnosti zo strany verejnosti na bariérové hygienické zariadenia eviduje zariadenie STRANÍK – DSS a ŠZ, Na Straník 335/24, Žilina.

Banskobystrický samosprávny kraj

BBSK registruje poskytovateľov sociálnych služieb, teda udeľuje im súhlas na poskytovanie sociálnych služieb aj pre osoby so zdravotným postihnutím. V súlade s platnou legislatívou dôsledne vyžaduje bezbariérovosť pri vstupe do objektov a v objektoch novozrekonštruovaných alebo vybudovaných zariadení sociálnych služieb, ktoré požadujú poskytovatelia sociálnych služieb zapísať do registra, teda získať súhlas na ich prevádzku. V roku 2013 nebol zaregistrovaný ani jeden subjekt, ktorý by nespĺňal podmienku bezbariérovosti pri vstupe do objektu, ako aj v rámci objektu.

Čo sa týka zariadení sociálnych služieb, ktoré už poskytovali sociálne služby pred 01.01.2009, tie každým rokom vyčleňujú finančné prostriedky zo svojho rozpočtu s cieľom odstraňovania bariér, aby splnili všeobecné technické požiadavky na stavby užívané fyzickými osobami s osobitnou schopnosťou pohybu a orientácie, t.j. bezbariérovosť. Mapovanie bariérovosti v prípade všetkých objektov zariadení v zriaďovateľskej pôsobnosti BBSK bolo vykonané v roku 2010. Pri tomto mapovaní k 31.10.2010 bolo zistené, že z celkového počtu 74 objektov zariadení sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti BBSK 31 objektov spĺňalo podmienky absolútnej bezbariérovosti, ostatné ich spĺňali len čiastočne a 13 objektov nespĺňalo kritérium bezbariérovosti ani v objekte ani pri vstupe do objektu. Odvtedy boli vypracované viaceré projekty (vrátane projektov z roku 2013), ktoré riešili odstránenie bariérovosti, niektoré z nich už boli v minulých rokoch zrealizované, v troch bariérových objektoch BBSK prestal poskytovať sociálne služby.

V roku 2013 boli v rámci zákona č. 544/2010 Z. z. o dotáciách v pôsobnosti MPSVaR SR podporené a zrealizované 4 projekty zamerané na pomoc pri odstraňovaní bariér (DD

a DSS Senium, Stredisko Kompa, Banská Bystrica - stropný transportný a zdvíhací systém, DD a DSS Sušany - mobilný zdvihák, DD a DSS Rimavská Sobota - šikmá schodisková plošina, DSS Slatinka, Lučenec - vytvorenie bezbariérovej kúpeľne). Okrem toho bol v roku 2013 cez ROP zrealizovaný projekt bezbariérovej prístavby s názvom Sociálno-stravovací objekt DSS Libertas, Lučenec, prebiehala realizácia ďalších 2 projektov cez ROP s názvom Dvojposchodová prístavba medzi dvoma objektmi DD a DSS Hriňová a s názvom Rekonštrukcia a modernizácia DD a DSS Žiar nad Hronom.

Ako problém vníma BBSK fakt, že v rozpočte pre zariadenia sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti neboli v roku 2013 schválené žiadne kapitálové výdavky. Vo viacerých prípadoch však zariadenia dokážu realizovať úpravy objektov z bežných výdavkov, a tak zabezpečovať bezbariérovosť. Problémom zostávajú existujúce neúčelové objekty zariadení.

V roku 2013 v BBSK neevidovali žiadne podnety ani sťažnosti zo strany verejnosti v súvislosti s odstraňovaním bariér.

Prešovský samosprávny kraj

Prešovský samosprávny kraj v rámci svojej pôsobnosti vyplývajúcej zo zákona o sociálnych službách má schválený strategický dokument Konceptiu rozvoja sociálnych služieb na základe národných priorít rozvoja sociálnych služieb a komunitných plánov sociálnych služieb obcí vo svojom územnom obvode. Jedným z cieľov uvedenej koncepcie je v rámci podpory humanizácie a zvyšovania kvality poskytovaných sociálnych služieb zvýšenie počtu bezbariérových priestorov a budov, v ktorých sa poskytujú sociálne služby.

V priebehu minulého roku sa zariadenia v zriaďovateľskej pôsobnosti PSK v súvislosti s debariérizáciou zapájali do rôznych projektov, ktorých cieľom bolo odstraňovanie architektonických bariér, ako napr. inštalácia výťahu, schodiskovej plošiny, bezbariérový vstup do budovy, odstránenie prahov a výmena podlahových krytín s protišmykovým povrchom, úprava kúpeľní a sociálnych zariadení, príp. zakúpenie motorových vozidiel s nájazdovou plošinou a kotviacim systémom na zabezpečenie prepravy invalidných vozíkov. k postupnému odstraňovaniu bariér prispieva v rámci finančných možností Prešovský samosprávny kraj aj zo svojho rozpočtu a nielen v sociálnej oblasti.

Neverejní poskytovatelia sociálnych služieb pôsobiaci na území Prešovského samosprávneho kraja taktiež postupne zvyšujú podmienky bezbariérovosti v svojich zariadeniach.

Na území Prešovského samosprávneho kraja sa stav odstraňovania bariér pri prístupe do verejných inštitúcií zlepšuje len veľmi pomaly. Veľkým problémom je, že pri rekonštrukciách budov sa neprihliada na bezbariérové riešenia, prípadne sú tieto riešenia nedostatočné a chýba spolupráca pri odstraňovaní bariér priamo s ľuďmi s telesným postihnutím. Potrebný je postup podľa tzv. univerzálneho dizajnu, t. j. prispôsobenosť bezbariérovosti všetkým - zdravotne postihnutým občanom, starším ľuďom, mamičkám s kočíkom, deťom a pod. Pozitívom je priebežné zvyšovanie počtu kvalitných autobusov s dobrým označením a zvukovou signalizáciou v interiéri, vytváranie bezbariérových vchodov.

Verejnosť poukazuje na rôzne prekážky a obmedzenia pohybu, napríklad reklamné pútače na chodníkoch, ktoré bránia samostatnému pohybu zdravotne postihnutých, neoznačené schody kontrastným pásom, tma v podchodoch, chýbajúce vodiace línie (reliéf v dlažbe), technické výpadky ozvučenia semaforov, web sídla nespĺňajú prístupnosť pre nevidiacich a slabozrakých (blind friendly), chýbajúce majáky na budovách (navigačné majáky z hlasovým výstupom na budovách pre nevidiacich), zlá údržba ciest a chodníkov počas zimných mesiacov.

Košický samosprávny kraj

Odbor kultúry a cestovného ruchu Úradu KSK pri zadávaní podmienok k spracovaniu projektovej dokumentácie na rekonštrukciu a údržbu kultúrnych zariadení slúžiacich širokej verejnosti dbá o to, aby pre osoby so zdravotným postihnutím boli vytvárané vhodné podmienky v súlade s obsahom článku 19 písm. c/ a článku 30 písm. c/ Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím (Oznámenie MZVaEZ SR č. 317/2010 Z. z.)

KSK realizoval v oblasti kultúry v roku 2013 sedem investičných projektov v rámci ROP – 7.1. prioritná os 7 „Európske hlavné mesto kultúry – Košice 2013“ so spoločným názvom Ostrovy kultúry – otvorené zóny v kamenných inštitúciách kultúrnych zariadení v zriaďovateľskej pôsobnosti KSK a so sídlom v Košiciach, pri ktorých boli vybudované, resp. obnovované aj bezbariérové prístupy v týchto zariadeniach:

- Historická účelová budova Východoslovenského múzea
- Východoslovenská galéria
- Bábkové divadlo v Košiciach
- Verejná knižnica Jána Bocatia – Barkóczyho palác
- Verejná knižnica Jána Bocatia – centrálna výpožičovňa – Hviezdoslavova ul.

- Divadlo Thália
- V uličke remesiel – Dvor a dom remesiel (v areáli Katovej bašty)

Výška celkových investičných výdavkov na sedem investičných projektov bola 11 979 931,69 eur.

KSK v rámci zariadení sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti KSK postupuje podľa zákona o sociálnych službách a postupne, podľa finančných možností dochádza k plneniu všeobecných technických požiadaviek na výstavbu a všeobecne technických požiadaviek na stavby užívané fyzickými osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie v zmysle zákona č. 355/2007 Z. z.

KSK ako objednávatel' dopravných služieb pravidelnej autobusovej dopravy vo verejnom záujme, poskytol v roku 2013 zľavy z cestovného pre osoby so zdravotným postihnutím v celkovom objeme 355 963,06 €.

Zároveň boli

- a) zaradené do prevádzky dva nízkopodlažné autobusy prímestskej dopravy v okrese Košice - okolie,
- b) zabezpečené školenia vodičov z úrovne dopravcov o právach cestujúcich so zníženou pohyblivosťou podľa Nariadenia EÚ č. 181/2011 o právach cestujúcich v autobusovej a autokarovej doprave,
- c) v rámci ekonomicky oprávnených nákladov dopravcov boli uznané náklady na úpravu autobusových staníc pre prístup osôb so zníženou pohyblivosťou, konkrétne na autobusovej stanici v Košiciach (bezbariérovosť, toalety).

Na čo ďalšie chcete v súvislosti s právami osôb so zdravotným postihnutím v Slovenskej republike v roku 2013 upozorniť?

Únia miest Slovenska

Podľa ÚMS v našej legislatíve nie je jednotná definícia zdravotného postihnutia, ako ju vyžaduje „Dohovor“, nie je jednotný posudzovací systém a následne chýbajú štatistické údaje o celkovom počte osôb so zdravotným postihnutím. Podobne je to aj v regiónoch a preto na základe absolútnych čísiel o poskytnutých službách alebo pomoci, nie nožné vyjadriť podiel osôb, ktorým bola pomoc, či podpora poskytnutá v porovnaní s celkovým počtom, čiže s aktuálnymi požiadavkami.

V platnej legislatíve (zákon č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov) pretrvávajú právne obmedzenia, ktoré diskriminujú osoby s ťažkým zdravotným postihnutím vo veku 65 rokov a viac pri možnosti poskytnutia príspevku na osobnú asistenciu, alebo na kúpu osobného motorového vozidla pri odkázanosti na individuálnu dopravu. Podobne sú diskriminované osoby, žijúce v ústavných zariadeniach, pri poskytovaní opakovaných príspevkov na zvýšené životné náklady na hygienu, na opotrebovanie šatstva a pod. (zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona o živnostenskom podnikaní). Pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti nie sú služby dostatočne preplácané zdravotnými poisťovňami. Celkom nevyhovujúce sa podmienky poskytovania opatrovateľských služieb v rodinnom prostredí (nedostatok opatrovateľov/liek a zlé platové ohodnotenie služieb).

Na MPSVaR SR bolo vytvorené centrálné kontaktné miesto na vykonávanie a monitorovanie Dohovoru, ale absentujú kontaktné miesta priamo v regiónoch, teda v praxi. Treba tiež konštatovať, že napriek mnohoročnému úsiliu o bezbariérovú výstavbu a debarierizáciu, stále pretrvávajú bariéry najmä v dôsledku nedodržania zákona (zákon č. 50/1976 Zb. Stavebný zákon v znení neskorších predpisov), nedostatočného konzultovania stavebných projektov s ich budúcimi zdravotne postihnutými užívateľmi a nedôslednosťou pri odovzdávaní stavieb - pri kolaudácii (v súčasnosti sa pripravuje nové znenie Stavebného zákona, kde presadzujeme dôslednejšie formulovanie tejto zákonnej povinnosti a zároveň aj efektívne sankcie pri nedodržaní tejto požiadavky).

Hlavné mesto SR Bratislava

Hlavné mesto zodpovedne a systematicky pristupuje k debarierizácii nielen v stavebnom zmysle slova, ale aj v debarierizácii v postojoch a konaní obyvateľov hlavného mesta voči osobám so zdravotným postihnutím. Kým stavebnú debarierizáciu pri dostatku finančných zdrojov je možné zrealizovať v pomerne krátkom čase, prekonávať vnútorné bariéry a postoje je práca, ktorá sa musí naplňať neustále a to najmä formou vzdelávania občanov, ale aj pracovníkov verejnej správy.

Mesto Trnava

Počas riešenia debarierizácie mesta sa Mesto Trnava stretáva často s nesúhlasom vlastníkov nehnuteľností – pozemkov a stavieb, k navrhovaným riešeniam debarierovosti mestom (napr. hlavná pošta).

Trnava upozorňuje na požiadavku osôb so zdravotným postihnutím o tzv. „eurokľúče“, ktoré by im umožňovali samostatný prístup do sociálnych zariadení, do jednotlivých budov, na rampy a plošiny¹⁰⁵. Takýto zámer si však vyžaduje celoplošné riešenie na území Slovenska a preto by bolo vhodné, keby toto riešenie bolo zabezpečované prostredníctvom využitia možností eurofondov.

Mesto Liptovský Mikuláš

Podľa vyjadrenia mesta Liptovský Mikuláš absentuje kontaktné miesto pre problematiku vykonávania Dohovoru v praxi.

Bratislavský samosprávny kraj

Podľa § 38 zákona č. 448/2008 o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov, v domove sociálnych služieb sa poskytuje sociálna služba týždennou alebo ambulantnou sociálnou službou fyzickej osobe do dôchodkového veku za podmienok, ak je táto osoba odkázaná na pomoc inej fyzickej osoby a jej stupeň odkázanosti je najmenej v podľa prílohy č. 3 alebo ak ide o nevidiacu osobu so stupňom odkázanosti najmenej III podľa prílohy č. 3 zákona o sociálnych službách. v tomto plnení nie sú podľa názoru BSK kladené rovnaké podmienky práva všetkých fyzických osôb (bez obmedzenia veku) na výber druhu sociálnej služby a formy jej poskytovania.

Trnavský samosprávny kraj

Problematika osôb so zdravotným postihnutím je v súčasnej legislatíve SR podľa TTSK prepracovaná, ale aj napriek tomu by bolo potrebné, aby sa vytvárali podmienky na prácu klientov v chránených dielňach, ale aj na vytvorených pracovných miestach pre osoby so zníženou pracovnou schopnosťou a aby ich práca bola aj finančne hodnotená. Je to potrebné aj z dôvodu prípravy transformácie sociálnych služieb, do ktorej sa v rámci deinštitucionalizácie zapojil aj TTSK.

TTSK ešte na záver odpovede uvádza, že všetky záväzné dokumenty škôl, zariadení sociálnych služieb, zdravotníckych zariadení a kultúrnych zariadení v zriaďovateľskej

¹⁰⁵ Pozn. aut.: Zámer pochádza zo Švajčiarska a umožňuje ZPO prístup do výťahov, pohyblivých plošín, šatní a toaliet nielen v rámci Švajčiarska, ale aj v Rakúsku, Nemecku a Českej republike. Bližšie informácie na: <http://www.proinfirmis.ch/index.php?id=3205>, a osobitne pre Českú republiku na: <http://www.helo.cz/>, citované dňa 28.03.2014

pôsobnosti TSK rešpektujú v plnej miere platnú legislatívu Slovenskej republiky a sú v súlade s článkami 5 – 30 Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím.

Návrhy pre zlepšenie života osôb so zdravotným postihnutím - odporúčenia:

- viac bezbariérových prístupov do rôznych verejných inštitúcií, športovísk a pod.,
- viac autobusov MHD s bezbariérovým prístupom,
- v prímestskej doprave zabudovať hlásiče o mieste nachádzania sa autobusu,
- viac miest vo verejnej doprave vyhradených pre osoby so zdravotným postihnutím,
- viac literatúry pre zrakovo postihnutých (či už v rámci štúdia alebo voľnočasovej aktivity),
- zriadiť oddelenia tovaru v obchodoch, kde by mohli osoby so zdravotným postihnutím nakupovať osobitne,
- viac náučných kurzov, literatúry o posunkovej reči (sluchovo postihnutí by sa mohli lepšie dohovoriť, začleniť napr.: pri nákupoch, v úradoch...).

Nitriansky samosprávny kraj

Zamestnanci zariadení sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti NSK prístupujú ku všetkým prijímateľom sociálnych služieb s ohľadom na ich špecifické potreby a zdravotný stav. Prijímateľmi sociálnych služieb sa stávajú občania, ktorým sa zdravotný stav permanentne zhoršuje, vyžadujú si náročnejšiu sociálnu a ďalšiu starostlivosť. Za negatívum považuje nedostatok finančných prostriedkov určených na debarierizáciu, ktorá je nevyhnutná pre kvalitnú sociálnu starostlivosť pre osoby so zdravotným postihnutím.

Žilinský samosprávny kraj

Podľa názoru ŽSK chýba v médiách preventívna kampaň, ktorá by odstraňovala predsudky a strach majoritnej spoločnosti voči občanom so zdravotným postihnutím (predovšetkým s mentálnym alebo duševným postihnutím). Spoločnosť je na Slovensku prostredníctvom médií tlačaná k preferovaniu výkonnosti, krásy, úspechu, egoizmu. Z uvedeného dôvodu je nevyhnutné podporovať v médiách dokumenty, filmy, ktoré vytvárajú pozitívny obraz o senioroch a o zdravotne postihnutých občanoch. Je potrebné zviditeľňovať a oceňovať ľudí (nielen morálne), ktorí im profesionálne alebo aj dobrovoľne pomáhajú odstraňovať ich bariéry.

Chýba kampaň zameraná na odstraňovanie povedomia občanov pri vnímaní a hodnotení práv a tzv. „výhod“ občanov so zdravotným postihnutím. Tieto ich „výhody“ sú

totiž často chápané ako výhody, ktoré nemajú občania bez zdravotného postihnutia, čím majú pocit, že sú diskriminovaní v porovnaní s osobami so zdravotným postihnutím.

Prijem osôb so zdravotným postihnutím (invalidný dôchodok) je podľa názoru ŽSK absolútne nedostatočný. Ten je v mnohých prípadoch taký nízky, že nepostačuje ani na základné zabezpečenie životných podmienok. Sú to predovšetkým prípady ľudí, ktorí majú zdravotný hendikep už od narodenia.

Je akútny nedostatok pracovných príležitostí pre občanov so zdravotným postihnutím a podpora ich zamestnávania je nedostatočná a administratívne náročná. Cesta príspevkov a podpôr podľa nás nerieši znevýhodnené podmienky a bariéry, s ktorými sa títo ľudia stretávajú. Riešenie je len čiastkové, nie je systémové a trvalo udržateľné.

Na úrovni ŽSK zaznamenávajú časté prípady, kedy je osobám so zdravotným postihnutím priam zamedzený prístup ku zdravotnej starostlivosti. Lekári sú totiž neochotní vyšetrovať klientov so sluchovým postihnutím (ale aj napr. so zrakovým postihnutím), a to aj napriek tomu, že bol napr. klientom so sluchovým postihnutím zabezpečený sprievod osobou – tlmočníkom v posunkovej reči. Vodiči sanitiek sú neochotní zobrať do vozidla zdravotníckej služby invalidný vozík imobilného klienta. V nemalých prípadoch sú klienti pri vyšetrovaní zosmiešňovaní a znevažovaní pre ich zdravotné postihnutie, často priamo lekárom.

ŽSK považuje za dôležité, aby nedochádzalo k pozbavovaniu spôsobilosti na právne úkony osôb so zdravotným postihnutím (predovšetkým sa to týka osôb s mentálnym postihnutím alebo osôb s inými duševnými ochoreniami). Je potrebné do doby zmeny príslušných právnych predpisov zabezpečiť účinnú kontrolu nad vykonávaním pozbavovania spôsobilosti na právne úkony, aby nedochádzalo k zjavne neoprávneným a zbytočným prípadom pozbavovania spôsobilosti (nie len z pohľadu legislatívy).

V neposlednom rade je nevyhnutné zabezpečiť dostatočnú ochranu ľudí so zdravotným postihnutím alebo seniorov pred zneužívaním zo strany rôznych spoločností alebo fyzických osôb, ktoré rôznym spôsobom zneužívajú dôveru týchto ľudí. Zámerne tak priamo ohrozujú a porušujú ich práva a právom chránené záujmy a dostávajú týchto ľudí do ťažkých problémových, až negatívnych situácií.

Banskobystrický samosprávny kraj

BBSK považuje za dôležité, aby miestna a regionálna samospráva venovala pozornosť občanom so zdravotným postihnutím a plnila si svoje povinnosti voči nim. To si však

vyžaduje aj zvýšenie objemu finančných zdrojov na zabezpečenie dostupných komunitných služieb pre ľudí so zdravotným postihnutím. Preto je potrebné vykonať legislatívne zmeny v tom smere, aby došlo k zmene systému financovania sociálnych služieb a k zvýšeniu objemu finančných zdrojov vyčlenených zo štátneho rozpočtu pre financovanie sociálnych služieb pre občanov so zdravotným postihnutím a súvisiacich služieb pre túto cieľovú skupinu (napr. služieb zamestnanosti s dôrazom na nástroje aktívnej politiky trhu práce a pod.).

Prešovský samosprávny kraj

Prešovský samosprávny kraj má pre svoje správne územie vypracovanú koncepciu rozvoja sociálnych služieb do roku 2014. Tá vychádza z národných priorít rozvoja sociálnych služieb, aktuálneho stavu v poskytovaní sociálnych služieb jednotlivým cieľovým skupinám a komunitných plánov sociálnych služieb obcí vo svojom územnom obvode. V tomto dokumente sú stanovené priority k jednotlivým cieľovým skupinám v nepriaznivej sociálnej situácii.

Vo vzťahu k občanom so zdravotným postihnutím PSK neustále rozširuje dostupnosť sociálnych služieb poskytovaných ambulantnou a týždennou formou, ako aj vhodnú a účelnú kombináciu sociálnych služieb. Zameranie bolo najmä na okresy, v ktorých táto služba absentovala. Cieľom je postupovať na základe dopytu občanov. V tejto cieľovej skupine bola venovaná pozornosť aj deťom, čím sa zabezpečí, aby deti so zdravotným postihnutím mali rovnaké práva, ako ich zdraví rovesníci, pokiaľ ide o život v rodinnom prostredí.

Na území PSK bolo v roku 2013 novozaregistrovaných 12 druhov sociálnych služieb: 13 denných stacionárov, 6 špecializovaných sociálnych poradenstiev, 3 základné sociálne poradenstvá, 4 opatrovateľské služby, 3 prepravné služby, 3 domovy sociálnych služieb, 3 zariadenia pre seniorov, 2 špecializované zariadenia, 2 požičovne pomôcok, 1 rehabilitačné stredisko, 1 zariadenie podporovaného bývania, 1 nízkoprahové denné centrum pre deti. Prešovský samosprávny kraj zriadil organizačnú jednotku Domova sociálnych služieb v Ľubici, ktorou sa rozšírila poskytovaná služba v domove sociálnych služieb ambulantnou formou s kapacitou 18 miest v Kežmarku.

Košický samosprávny kraj

Súčasná legislatíva v podmienkach Slovenskej republiky podľa KSK poskytuje rôzne nástroje na ochranu zdravotne postihnutým osobám pred diskrimináciou a porušovaním zásady rovnakého zaobchádzania podľa antidiskriminačného zákona, napriek tomu je dôležité šíriť osvetu, a tak dôslednejšie plniť jeho ustanovenia. Dôležité je, aby sa uplatňovali zásady

rovnoprávných podmienok pre občanov so zdravotným postihnutím v oblasti vzdelávania, bývania, pracovných príležitostí a využívania voľného času. Tiež je dôležité, aby sa uplatňovali zásady začleňovania zdravotne postihnutých občanov do komunitného života s podpornými službami a príspevkami na kompenzáciu dôsledkov zdravotného postihnutia.

Na úrovni okresných miest by bolo vhodné podporiť vytvorenie centier prevencie a poradenstva pre osoby so zdravotným postihnutím, vrátane prideľovania kompenzačných pomôcok, ktoré by im pomohli zvýšiť stupeň nezávislosti v každodennom živote. Obce a mestá môžu zabezpečiť, aby sa osoby so zdravotným postihnutím aktívne zúčastňovali na kultúrnom dianí na základe rovnosti. KSK môže zabezpečovať, aby boli aspekty zdravotného postihnutia zahrnuté do prípravy všetkých významných politických opatrení a plánovania na krajskej úrovni.

3.1.3 Mimovládne organizácie

Zhodnotenie stavu implementácie Dohovoru za rok 2013 z úrovne občianskej spoločnosti a ďalších inštitúcií

V súvislosti so zhodnotením stavu implementácie Dohovoru za rok 2013 z úrovne mimovládnych organizácií a ďalších inštitúcií sme oslovili 14 kľúčových organizácií¹⁰⁶ reprezentantov osôb so zdravotným postihnutím.

Odpovede nám poskytli Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v SR (ďalej len „ZPMP“), Asociácia organizácií zdravotne postihnutých občanov SR (ďalej len „AOZPO“) a Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska (ďalej len „ÚNSS“).

¹⁰⁶ Národná rada občanov so zdravotným postihnutím v Slovenskej republike, Republiková centrála ZPMP v SR, Asociácia na ochranu práv pacientov SR, Otvorme dvere, otvorme srdcia, o. z., Asociácia nepočujúcich Slovenska, Asociácia organizácií sluchovo postihnutých v Slovenskej republike, Slovenský zväz telesne postihnutých, Asociácia organizácií zdravotne postihnutých občanov SR, Spoločnosť na pomoc osobám s autizmom (SPOSA), Autistické centrum Andreas® n.o., Slovenská únia sluchovo postihnutých, Organizácia muskulárnych dystrofiíkov v Slovenskej republike, Slovenský zväz sclerosis multiplex, Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska

Ktoré konkrétne kroky boli v roku 2013 v súvislosti so zriadením a činnosťou kontaktných miest pre problematiku vykonávania Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím realizované?

Podľa informácií **Asociácie organizácií zdravotne postihnutých občanov SR**¹⁰⁷ (ďalej len „AOZPO SR“) bolo na MPSVaR SR vytvorené kontaktné miesto a riešené jeho personálne obsadenie.

Zo strany hlavného kontaktného miesta sú podľa Únie nevidiacich a slabozrakých Slovenska¹⁰⁸ (ďalej len „ÚNSS“) reprezentatívne organizácie osôb so ZP prizývané k spolupráci. Sekundárne kontaktné miesta na jednotlivých ministerstvách zatiaľ skôr spolupracujú s hlavným kontaktným miestom a hľadajú si a budujú svoje postavenie a pôsobenie.

Aj Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v SR (ďalej len „ZPMP v SR“) nás vo svojej odpovedi¹⁰⁹ informovalo, že na MPSVaR SR pri Odbore integrácie osôb so zdravotným postihnutím bolo zriadené Hlavné kontaktné miesto pre problematiku vykonávania Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím s 2 pracovnými miestami. S pracovníkmi kontaktného miesta nadviazalo združenie od začiatku aktívnu spoluprácu, stretávali sa v rámci zasadnutí Výboru pre osoby so zdravotným postihnutím, v pracovných skupinách pre prípravu Národného programu rozvoja životných podmienok občanov so ZP, na príprave nového zákona o komisároch pre ochranu práv detí a osôb so ZP, na rozporových konaniach k zákonom, na konferencii sociálnych služieb, na seminári ZPMP v SR zameraného na zodpovednosť za vlastné konanie a mnohých iných akciách.

Akým spôsobom je podľa Vás pri činnosti kontaktných miest pre problematiku vykonávania Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím a samotného koordinačného mechanizmu zahrnutá občianska spoločnosť, najmä osoby so zdravotným postihnutím a ich reprezentatívne organizácie?

¹⁰⁷ Odpoveď Asociácie organizácií zdravotne postihnutých občanov SR z 27.01.2014

¹⁰⁸ Odpoveď Únie nevidiacich a slabozrakých Slovenska z 10.03.2014

¹⁰⁹ Odpoveď Združenia na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v SR z 06.03.2014

Kým AOZPO SR nemá o tom vedomosť, ZPMP v SR tvrdí, že zapojenie občianskej spoločnosti sa uskutočňuje prostredníctvom pripomienkovania legislatívy, účasťou v pracovných skupinách a poradných orgánoch.

Ako sa podľa Vás ratifikácia Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím vrátane jeho Opčného protokolu prejavila na legislatívnom procese v roku 2013?

AOZPO SR nezaznamenala žiadnu zvýšenú legislatívnu aktivitu, ktorá by vychádzala z potreby napĺňania Dohovoru. Domnievajú sa, že legislatívne zmeny prijaté v roku 2013 nemali priamy súvis s vykonávaním Dohovoru.

Návrhy zákonov sú podľa ÚNSS dávane na verejnú diskusiu a začínajú sa zriaďovať pracovné skupiny pre prípravu návrhov zákonov a ich noviel, do ktorých sú prizývaní i zástupcovia osôb so zdravotným postihnutím (novela zákona o soc. službách, zákon o verejných zbierkach, zákon o sociálnej práci, prisľúbené je zriadenie prac. skupiny k novele zák. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ŤZP, prisľúbené je prizvanie zástupcov ZP do prac. skupín pre stavebný zákon a súvisiace vyhlášky). Zatiaľ prevažne na pôde MPSVaR SR, pričom ÚNSS dúfa, že časom sa pridajú i ďalšie ministerstvá.

ZPMP v SR uvádza konkrétne príklady - prípravu nového Občianskeho zákonníka, novela zákona o diaľničných známkach, novela zákona o sociálnych službách.

Zúčastnili ste sa v roku 2013 pripomienkového konania k návrhom zákonov týkajúcich sa postavenia zdravotne postihnutých osôb? Ak áno, uveďte konkrétne. Boli Vaše pripomienky zohľadnené?

AOZPO SR sa zúčastnila, napr. zákon o službách zamestnanosti, Národný program rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím, niektoré ich pripomienky boli zohľadnené.

V roku 2013 sa ÚNSS podieľala na pripomienkovaní mimo iných nasledovných predpisov:

- Bezprostredne sa postavenia osôb so zdravotným postihnutím týkal najmä návrh zákona o územnom plánovaní a výstavbe (stavebný zákon); zaslaním pripomienok sa ÚNSS podieľala na odbornej verejnej diskusii k predbežnému návrhu zákona, nepoznajú však presné znenie, v akom sú návrhy zapracované do návrhu, ktorý bude predložený na medzirezortné konanie
- návrh zákona o diaľničnej známke; pripomienky boli akceptované
- návrh novely zákona o vysielaní a retransmisii; pripomienky boli akceptované čiastočne

Nepriamo sa osôb so zdravotným postihnutím týkali nasledovné predpisy:

- návrh novely zákona o sociálnych službách; pripomienky boli akceptované
- návrh zákona o sociálnej práci a o podmienkach výkonu sociálnej práce; pripomienky boli akceptované
- návrh novely zákona o sociálnom poistení; pripomienka nebola akceptovaná
- návrh zákona o verejných zbierkach; pripomienky boli z veľkej časti akceptované
- návrh zákona o národnom zdravotníckom informačnom systéme; MZ SR nesúhlasilo so zriadením registra osôb so zrakovým postihnutím
- novela zákona o informačných systémoch verejnej správy; pripomienky neboli akceptované.

ZPMP v SR nie je povinne pripomienkujúca osoba. O informáciách o novej legislatíve sa boli oboznamovaní prostredníctvom NROZP v SR alebo sledovaním Portálu právnych predpisov. Pripomienkovaná legislatíva:

- novela zákona o sociálnych službách, čiastočná akceptácia pripomienok,
- zákon o sociálnej práci, čiastočná akceptácia pripomienok,
- tvorba celoštátnej stratégie ochrany a podpory ľudských práv, čiastočná akceptácia pripomienok,- novela školského zákona, čiastočná akceptácia pripomienok,
- národný program rozvoja životných podmienok osôb so ZP, čiastočná akceptácia pripomienok.

Zabezpečuje podľa Vášho názoru súčasná legislatíva v SR dostatočnú právnu ochranu zdravotne postihnutým osobám pred diskrimináciou a porušovaním zásady rovnakého zaobchádzania v oblastiach podľa antidiskriminačného zákona?

Podľa názoru AOZPO SR súčasná antidiskriminačná legislatíva nie je v aplikačnej praxi dostatočná. Podobne aj ÚNSS a ZPMP v SR považujú legislatívne zabezpečenie za lepšie ako jeho implementáciu.

Ako hodnotíte stav odstraňovania bariér pri prístupe do verejných inštitúcií oproti minulému roku? S akými typmi bariér sa stretávate? Prišlo v roku 2013 k zásadnej zmene pri ich odstraňovaní oproti predošlému roku? V prípade, že disponujete takýmito údajmi, koľko nových bezbariérových prístupov vzniklo v roku 2013? Evidujete nejaké podnety, alebo sťažnosti zo strany verejnosti v súvislosti s odstraňovaním týchto bariér?

K zásadnému obratu ani zmene, podľa názoru AOZPO SR nedošlo. Opatrenia na odstránenie bariér a to ako fyzických tak aj informačných a komunikačných existujú, je vidieť postupné zlepšovanie, ale tento proces je veľmi pomalý. Okrem fyzických bariér - prístupnosti verejných budov, verejných priestorov, dopravných prostriedkov evidujú aj bariéry informačné a komunikačné, napr. neprístupnosť niektorých internetových stránok pre špeciálne počítačové programy sprístupňujúce tieto stránky zrakovo postihnutým osobám. V oblasti fyzických bariér pretrváva veľká bariérovosť (vstupy, schodištia) verejných budov-úradov ako štátnych tak aj samosprávnych, zdravotníckych zariadení (ktoré ŤZP ľudia navštevujú v zvýšenej miere), železničných staníc a nástupíšť, prostriedkov verejnej dopravy-autobusy, električky, trolejbusy (nízky podiel nízkopodlažných), osobné železničné vozne, chýbajúce ozvučenie verejných dopravných prostriedkov pre zrakovo postihnutých (hlásenie staníc alebo zastávok), ozvučenie semaforov pri prechodoch pre chodcov zvukovým signálom pre zrakovo postihnutých, neprístupnosť verejných sociálnych zariadení pre vozičkárov a ľudi s pohybovým obmedzením, a takisto neprístupnosť týchto zariadení vo verejných budovách pre túto skupinu zdravotne postihnutých. Sťažnosti na existenciu bariér sú stále, o počte novovykonaných bezbariérových úprav nemá AOZPO SR štatistiku ani prehľad.

ÚNSS nepozoruje zmeny v porovnaní s rokom 2012. Úroveň bezbariérovosti a odstraňovania existujúcich bariér je nerovnomerná. Štatistikami ÚNSS nedisponuje.

Týmito údajmi nedisponuje ani ZPMP v SR, prikláňajú sa k názoru, že toto sledovanie je povinnosťou štátu.

Môžete podľa vlastných skúseností zhodnotiť podmienky uplatnenia sa v spoločnosti SR zdravotne postihnutých občanov v roku 2013? Aké návrhy na zlepšenie ich uplatnenia ste v roku 2013 ponúkli - komu a s akým výsledkom?

AOZPO SR upozorňuje, že možnosti uplatnenia zdravotne postihnutých ľudí sú obmedzené a ich požiadavky častokrát prehliadané. Osobitne závažným problémom uplatnenia zdravotne postihnutých ľudí v spoločnosti je ich pracovná integrácia a možnosť pracovného uplatnenia, ktoré závažným spôsobom ovplyvňuje ich príjmovú situáciu a životnú úroveň. Je nedostatok vhodných pracovných príležitostí primeraných ich zdravotnému stavu a je tiež nezaujím a skrytá diskriminácia zo strany zamestnávateľov. Zamestnávatelia radšej zaplatia štátu sankciu za nedodržanie povinného podielu zamestnancov so zdravotným postihnutím, než by zamestnali človeka so zdravotným postihnutím. V prípade chránených dielní a chránených pracovísk pretrváva prebyrokratizovanie a komplikovanosť celého mechanizmu podporovaného zamestnávania, čo odrádza potenciálnych zamestnávateľov od zámeru vytvárania chránených dielní a chránených pracovísk pre zdravotne postihnutých ľudí. Nedodržiavanie povinnosti zamestnávania zdravotne postihnutých sa týka všetkých subjektov ako súkromných tak aj štátnych všetkých úrovní. V roku 2013 boli podmienky na vytváranie a prevádzku chránených dielní a chránených pracovísk ešte ďalej zhoršené. AOZPO SR sa zúčastnila pripomienkového konania k návrhu novely zákona o službách zamestnanosti, len niektoré pripomienky boli akceptované. Zamestnávanie a podmienky pre CHD a CHP sú neuspokojivé dlhodobo, ďalej sa ešte zhoršili.

V ÚNSS nedisponujú kapacitou na systematické monitorovanie a hodnotenie úrovne uplatňovania sa osôb so zdravotným postihnutím v spoločnosti. s týmto cieľom únia poskytuje sociálne služby (sociálne poradenstvo a sociálnu rehabilitáciu), ktorých financovanie zo strany samosprávy (VÚC) je regionálne nerovnomerné a v niektorých prípadoch až nedostatočné.

Ešte v roku 2010 ZPMP v SR podal na MS SR návrh opatrovníckej reformy, nového vedenia ministerstva sa opakovane písomne pýtali, kedy budú zapracované, a podľa posledných informácií to má byť v roku 2014 (viac info MS SR). Združenie pokračuje v kampani NECHCEM, ALE MUSÍM... viac o nej je na: www.nechcemalemusim.sk. Ako každý rok zorganizovali 12. júna celoslovenský DEŇ KRIVÝCH ZRKADIEL – akciu

zameranú na rúcanie predsudkov, stereotypov a zmenu postojov voči ľuďom s mentálnym postihnutím. Aj v roku 2013 sa na MŠVVaŠ SR opakovane obrátili so žiadosťou o systematické riešenie v oblasti celoživotného vzdelávania ľudí s mentálnym postihnutím. Dostali písomnú odpoveď, v ktorej ministerstvo ubezpečilo, že víta všetky návrhy a námety, ktoré pomôžu k napĺňaniu stratégie CŽV 2011. Ministerstvo sa prikláňa k systémovým riešeniam vzdelávania ľudí s mentálnym postihnutím. Takýto prístup vyžaduje súbežné a nadväzujúce aktivity sekcie regionálneho školstva, sekcie ďalšieho vzdelávania a mládeže, ako aj sekcie vysokých škôl. SĎVM je pripravená koncepčne sa zaoberať podporou účasti zdravotne postihnutých na vzdelávaní, z hľadiska vecnej kompetencie v systéme ďalšieho vzdelávania (júl 2012). Ku konkrétnym opatreniam v roku 2013 neprišlo.

Na MDVRR SR sa ZPMP v SR koncom mája 2012 obrátilo so žiadosťou o rozšírenie výnimky oslobodenia od platenia nálepky za užívanie diaľnic. Táto vec bola vyriešená pozitívne v roku 2013 novelou zákona.

Ako v roku 2013 prebiehala spolupráca medzi mimovládnyimi organizáciami zastupujúcimi záujmy zdravotne postihnutých občanov (dobrá, neutrálna, zlá úroveň)? Ak je zlá, v čom aké opatrenia by bolo potrebné vykonať?

Spoluprácu medzi mimovládnyimi organizáciami hodnotí AOZPO SR ako dobrú.

Spoluprácu nie je možné podľa ÚNSS hodnotiť všeobecne, jej úroveň je rôzna, závisí skôr od konkrétneho prípadu. v oblasti legislatívy a zastúpenia v poradných orgánoch a pracovných skupinách je obvykle skôr neutrálna až dobrá. O spoluprácu sa usiluje a organizuje ju najmä Národná rada občanov so zdravotným postihnutím, ktorá má 19 členských organizácií. Rovnako ako všetky jej členské organizácie nemá prakticky žiadnu finančnú podporu na personálne, prevádzkové a administratívno-organizačné zabezpečenie tejto a súvisiacich činností.

Väčšej spolupráci medzi organizáciami osôb so ZP navzájom, ale aj so štátnou správou a samosprávou, bráni neexistujúca operačná a nedostatočná projektová finančná podpora reprezentatívnych organizácií občanov so zdravotným postihnutím zo strany štátu. Na báze dobrovoľnosti nie je možné postaviť dlhodobú serióznou odbornú prácu.

Pri rôznych aktivitách ZPMP v SR spolupracoval s rôznymi MVO, spoluprácu považuje za dobrú. ÚNSS je členom NROZP v SR, Slovenskej humanitnej rady, Slovenskej siete boja proti chudobe, Sociofóra. Tiež je členom Inclusion Europe a Inclusion International. Prostredníctvom NROZP v SR má zástupcu v Rade vlády pre MNO, v Rade vlády pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť, vo výbore expertov pre deinštitucionalizáciu, člena vo Výbore pre výskum vzdelávanie a výchovu v oblasti ľudských práv a rozvojového vzdelávania (nominovaný za Výbor pre osoby so zdravotným postihnutím), zastúpenie vo Výbore pre osoby so zdravotným postihnutím, v Riadiacom výbore národného projektu pre deinštitucionalizáciu, stretávajú sa v pracovných skupinách.

Ako funguje spolupráca na príprave legislatívnych zmien sociálnych zákonov medzi mimovládami organizáciami a parlamentnými zástupcami prípadne parlamentom?

AOZPO SR sa snaží jednotlivé pripomienky v rámci možností presadzovať aj v parlamentnom prostredí.

Pokiaľ ide o zásadné návrhy, ktoré neboli akceptované v pripomienkovom konaní, ÚNSS využíva možnosť zaslať pozmeňujúce návrhy do jednotlivých výborov NR SR. Spolupráca nie je systematicky organizovaná, ale skôr operatívna. Konzultujú s niektorými poslancami NR SR z vlastnej alebo ich iniciatívy. Rovnako využívajú aj možnosť obrátiť sa aj na slovenských poslancov Európskeho parlamentu s odporúčaniami na hlasovanie a to celkom úspešne. Ide najmä o spoločné návrhy pripravované v rámci Európskej únie nevidiacich (EBU – European Blind Union) a Európskeho fóra zdravotného postihnutia (EDF – European Disability Forum).

ZPMP v SR spolupracuje s niektorými poslancami, avšak kvôli nedostatku financií sú aj ich kapacity obmedzené a spolupráca nemôže byť taká intenzívna, ako by mohla byť.

Na čo ďalšie chcete v súvislosti s právami osôb so zdravotným postihnutím v Slovenskej republike v roku 2013 upozorniť?

Zmeny v prospech zdravotne postihnutých ľudí sa podľa AOZPO SR presadzujú ťažko a pomaly, vo viacerých oblastiach pretrvávajú problémy napr. v zamestnávaní alebo úrovni sociálneho zabezpečenia a poskytovania kompenzačných príspevkov. Dlhodobu pretrváva skepsa a rozčarovanie zdravotne postihnutých ľudí s úrovňou kvality ich života, mnohokrát prehliadania ich potrieb a oprávnených záujmov a postoja väčšinovej spoločnosti ako k občanom druhej kategórie. Vzhľadom na veľmi obmedzené príjmy sa prehlbuje prepád životnej úrovne zdravotne postihnutých ľudí, ktorí v prevažnej miere patria k nízkopríjmovým domácnostiam. Zotrúva stav nízkych invalidných dôchodkov. Postup pri odstraňovaní bariér a integrácii je vnímaný ako nedostatočný a pomalý.

ÚNSS nás informovala, že v roku 2013 bol vypracovaný Národný program rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím na roky 2014 – 2020 (schválený vládou 15.01.2014), ktorý je možné považovať za akčný plán vlády na implementáciu Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím. Na procese jeho prípravy sa intenzívne podieľali organizácie osôb so zdravotným postihnutím, najmä prostredníctvom NROZP.

Za hlavný problém brániaci účasti reprezentatívnych organizácií osôb so zdravotným postihnutím na podpore a monitorovaní uplatňovania práv osôb so zdravotným postihnutím považuje ÚNSS fakt, že, popri neexistencii operačnej podpory, vo všetkých dotačných schémach prakticky chýba možnosť získať dotácie na podporu personálnych a prevádzkových nákladov. To znamená, že nie sú vytvorené podmienky pre účasť reprezentatívnych organizácií osôb so zdravotným postihnutím na monitoringu implementácie Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím podľa jeho článku 33.3.

Podľa Čl. 2 (Postavenie rady) štatútu Rady vlády pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť „Rada je stálym odborným, poradným, koordinačným a konzultatívnym orgánom vlády Slovenskej republiky... v oblasti ochrany základných ľudských práv a slobôd,..., v oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím,...“. z čoho by mohlo vyplývať, že je koordinačným mechanizmom podľa článku 33.1 Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím. Vzhľadom na šírku predmetu činnosti a zloženie sa však ÚNSS domnieva, že túto úlohu nemôže plniť. Zatiaľ neexistuje nezávislý monitorovací mechanizmus podľa článku 33.2 Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím. Boli začaté práce na príprave zákona, ktorý by mal riešiť ochranu práv detí a osôb so zdravotným

postihnutím zriadením nezávislého komisára na ochranu práv osôb so zdravotným postihnutím a nezávislého komisára na ochranu práv detí. Situáciu je potrebné riešiť aj v súčinnosti s VOP a Strediskom.

ZPMP v SR upozorňuje na nevyhnutnosť prijatia nového Občianskeho zákonníka, zameranie na prístup k spravodlivosti ľudí s mentálnym postihnutím, na volebné právo...

Záver

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva víta všetky implementačné snahy štátu a iniciatívy týkajúce sa Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím a jeho Opčného protokolu.

Aktivity MPSVaR SR prispeli dňa 20.02.2013 k definitívnemu rozhodnutiu o zriadení hlavného kontaktného miesta pre problematiku vykonávania Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím (čl. 33 ods. 1 Dohovoru) na Ministerstve práce, sociálnych vecí a rodiny SR. Stredisko verí, že vytvorenie kontaktného miesta – hlavného štátneho koordinačného mechanizmu pre práva osôb so zdravotným postihnutím prispeje k akcelerácii a dynamizácii procesov nevyhnutných pre riadnu implementáciu Dohovoru.

Rovnako, v súvislosti s aplikáciou ustanovení Dohovoru do každodenného života z úrovne územnej samosprávy, Stredisko oceňuje komplexnosť, odbornosť i rozsah aktivít a procesov, ktoré obce, mestá či samosprávne kraje v prospech ZPO realizujú a rovnako tak aj skutočný záujem o riešenie tejto problematiky.

Stredisko je znepokojené z nepriaznivej existenčnej situácie kľúčových mimovládnych organizácií, pôsobiach v oblasti ochrany práv ZPO. Destabilizácia, nedostatok financií, názorová nejednotnosť majú za príčinu stíšovanie najdôležitejšieho hlasu ZPO a stratu pozornosti voči ich požiadavkám. v tejto súvislosti veríme, že štát nájde spôsob ako udržať túto bazálnu základňu expertov a expertiek na problematiku ZP a práv ZPO „pri živote“, napr. cielenými dotačnými programami a pod.

Stredisko stále upozorňuje, že implementačné procesy v SR treba realizovať v čo najkratšom čase, systematicky a v koordinácii a spolupráci s relevantnými organizáciami zdravotne postihnutých.

Stredisko sa bude aj naďalej intenzívne zaujímať o proces implementácie Dohovoru a v tejto súvislosti bude z vlastnej iniciatívy navrhovať riešenia. Stredisko sa snaží byť rešpektovanou súčasťou systému nezávislých mechanizmov na presadzovanie, ochranu a monitorovanie vykonávania Dohovoru OSN podľa ustanovenia jeho článku 33, ods. 2.

V právnom poriadku SR nie je jednotná definícia zdravotného postihnutia, ako ju vyžaduje Dohovor, nie je jednotný posudzovací systém a následne chýbajú štatistické údaje o celkovom počte osôb so zdravotným postihnutím. Podobne je to aj v regiónoch a preto na základe absolútnych čísiel o poskytnutých službách alebo pomoci, nie nožné vyjadriť podiel osôb, ktorým bola pomoc, či podpora poskytnutá v porovnaní s celkovým počtom, čiže s aktuálnymi požiadavkami.

Nevyhnutnosťou je realizácia osobitného monitoringu zameraného na práva osôb so zdravotným postihnutím na úrovni územnej samosprávy, v rámci miest i VÚC. V závere je dôležité upozorniť na skutočnosť, že prijímateľmi sociálnych služieb sa stávajú občania, ktorým sa zdravotný stav permanentne zhoršuje, vyžadujú si náročnejšiu sociálnu a inú starostlivosť. Aj do zariadení sociálnych služieb sú prijímaní občania so stále ťažším zdravotným stavom, s obmedzeným pohybom a orientáciou. Samosprávy disponujú však len obmedzenými finančnými prostriedkami na debarierizáciu, ktorá je nevyhnutná pre kvalitnú sociálnu starostlivosť pre osoby so zdravotným postihnutím.

Na trhu práce ostáva naďalej akútny nedostatok pracovných príležitostí pre občanov so zdravotným postihnutím, podpora ich zamestnávania je nedostatočná a administratívne náročná. Cesta príspevkov a podpôr nerieši znevýhodnené podmienky a bariéry, s ktorými sa títo ľudia stretávajú. Riešenie je len čiastkové, nie je systémové a trvalo udržateľné.

Dlhodobu pretrvávajúcu skepsu a rozčarovanie zdravotne postihnutých ľudí s úrovňou kvality ich života, mnohokrát prehliadania ich potrieb a oprávnených záujmov a postoja väčšinovej spoločnosti ako k občanom druhej kategórie. Vzhľadom na veľmi obmedzené príjmy sa prehlbuje prepád životnej úrovne zdravotne postihnutých ľudí, ktorí v prevažnej miere patria k nízkopříjmovým domácnostiam. Zotrváva stav nízkych invalidných dôchodkov. Postup pri odstraňovaní bariér a integrácii je vnímaný ako nedostatočný a pomalý.

Nie sú vytvorené podmienky pre účasť reprezentatívnych organizácií osôb so zdravotným postihnutím na monitoringu implementácie Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím podľa jeho článku 33.3.

Podľa Čl. 2 (Postavenie rady) štatútu Rady vlády pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť „Rada je stálym odborným, poradným, koordinačným a konzultatívnym orgánom vlády Slovenskej republiky... v oblasti ochrany základných ľudských práv a slobôd,..., v oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím,...“. Z čoho by mohlo vyplývať, že je koordinačným mechanizmom podľa článku 33.1 Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím. Vzhľadom na šírku predmetu činnosti a zloženie však túto úlohu nemôže plniť. Zatiaľ neexistuje nezávislý monitorovací mechanizmus podľa článku 33.2 Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím. Boli začaté práce na príprave zákona, ktorý by mal riešiť ochranu práv detí a osôb so zdravotným postihnutím zriadením nezávislého komisára na ochranu práv osôb so zdravotným postihnutím a nezávislého komisára na ochranu práv detí. Situáciu je potrebné riešiť aj v súčinnosti s VOP a Strediskom.

Na MPSVaR SR bolo vytvorené centrálné kontaktné miesto na vykonávanie a monitorovanie Dohovoru, ale absentujú kontaktné miesta priamo v regiónoch, teda v praxi.

Treba tiež konštatovať, že napriek mnohoročnému úsiliu o bezbariérovú výstavbu a debarierizáciu, stále pretrvávajú bariéry najmä v dôsledku nedodržiavania zákona (zákon č. 50/1976 Zb. Stavebný zákon v znení neskorších predpisov), nedostatočného konzultovania stavebných projektov s ich budúcimi zdravotne postihnutými užívateľmi a nedôslednosťou pri odovzdávaní stavieb - pri kolaudácii (v súčasnosti sa pripravuje nové znenie Stavebného zákona, kde presadzujeme dôslednejšie formulovanie tejto zákonnej povinnosti a zároveň aj efektívne sankcie pri nedodržaní tejto požiadavky).

V súvislosti s Článok 15 Dohovoru - Ochrana pred mučením alebo krutým, neľudským či ponižujúcim zaobchádzaním alebo trestaním je nevyhnutné zabezpečiť, aby zariadenia sociálnych služieb (ZSS) používali prostriedky netelesného a telesného obmedzenia prijímateľov sociálnych služieb v súlade so zákonom č. 448/2008 o sociálnych službách. Rovnako je potrebné dohliadať, aby ZSS mali vypracovanú smernicu, ako postupovať v prípade použitia prostriedkov netelesného a telesného obmedzenia klientov a aby každé použitie týchto prostriedkov bezodkladne oznámili MPSVR SR a zároveň zákonnému zástupcovi, opatrovníkovi, alebo inej blízkej osobe prijímateľa sociálnej služby.

Stále sú na úrovni viacerých regiónov Slovenska zaznamenávané časté prípady, kedy je osobám so zdravotným postihnutím zamedzený prístup ku zdravotnej starostlivosti. Lekári sú neochotní vyšetrovať klientov so sluchovým, či zrakovým postihnutím, a to aj napriek tomu, že bol napr. klientom so sluchovým postihnutím zabezpečený sprievod osobou – tlmočníkom v posunkovej reči. Vodiči sanitiek sú neochotní zobrať do vozidla zdravotníckej služby invalidný vozík imobilného klienta. v nemalých prípadoch sú klienti pri vyšetrovaní

zosmiešňovaní a znevažovaní pre ich zdravotné postihnutie, bohužiaľ priamo lekárom. Je potrebné do doby zmeny príslušných právnych predpisov zabezpečiť účinnú kontrolu nad vykonávaním pozbavovania spôsobilosti na právne úkony, aby nedochádzalo k zjavne neoprávneným a zbytočným prípadom pozbavovania spôsobilosti (nie len z pohľadu legislatívy). Naďalej pretrvávajú problémy pri poskytovaní zdravotníckej starostlivosti osobám so zdravotným postihnutím – nedostatok stomatologických ambulancií pre zdravotne postihnutých, nedostatok špecializovaných zariadení pre ťažko zdravotne postihnutých, kde by bola zabezpečovaná aj zdravotnícka starostlivosť pre klientov s ťažkými duševnými diagnózami. Lekári často odmietajú navštevovať tieto osoby v zariadeniach sociálnych služieb alebo je im poskytovaná zdravotná starostlivosť spôsobom, ktorý nezohľadňuje ich zdravotné znevýhodnenie. Napr. pri starostlivosti o chrup je často odmietnuté poskytovanie zdravotnej starostlivosti osobe s mentálnym postihnutím, ak táto osoba neprejaví ošetrovateľovi „dostatočnú spoluprácu“, resp. zamestnanec sprevádzajúci túto osobu na vyšetrenie nezabezpečí jej spoluprácu. S nerovnakým prístupom sa pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti stretávajú aj občania z titulu svojho veku (seniori), nakoľko starostlivosť o týchto občanov nie je pre poskytovateľov zdravotnej starostlivosti atraktívna a predovšetkým „efektívna“. Prístup k zdravotnej starostlivosti je nedostatočný aj v súvislosti s osobami, ktoré sú zbavené spôsobilosti na právne úkony. Súčasná legislatíva neumožňuje poskytovateľom zdravotnej starostlivosti poskytnúť týmto osobám zdravotnú starostlivosť bez predchádzajúceho písomného súhlasu ich zákonných zástupcov, resp. opatrovníkov, čím sa im zbytočne predlžuje čas poskytnutia zdravotnej starostlivosti.

Odporúčania

Stredisko v súvislosti s uvedením jednotlivých ustanovení Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím do každodennej slovenskej reality a rekapitulujúc najdôležitejšie pripomienky subjektov, ktoré so Strediskom spolupracovali na príprave tejto kapitoly Správy formuluje nasledujúce odporúčania:

1. Slovenská republika musí čo najrýchlejšie, prostredníctvom legislatívnych aj nelegislatívnych opatrení pripraviť v súlade s cieľom a zásadami Dohovoru také zázemie pre všetky osoby so zdravotným postihnutím, ktoré im systematicky, efektívne a dlhodobo umožní presadzovať, chrániť a zabezpečovať plné

a rovnaké využívanie všetkých ľudských práv a základných slobôd a bude podporovať úctu k ich prirodzenej dôstojnosti.

2. Dôsledne zohľadňovať a dodržiavať odporúčania a závery vyplývajúce z Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím.
3. V súvislosti s Čl. 33 ods. 1 Dohovoru okrem hlavného kontaktného miesta na úrovni MPSVaR SR zvážiť aj zriadenie rezortných kontaktných miest pre problematiku vykonávania Dohovoru.
4. Zriaďiť alebo ustanoviť na vnútroštátnej úrovni systém zahŕňajúci jeden alebo viac nezávislých systémov na presadzovanie, ochranu a monitorovanie vykonávania Dohovoru. Pri ustanovovaní alebo zriaďovaní týchto mechanizmov odporúčame prihliadať na zásady týkajúce sa postavenia a činnosti vnútroštátnych inštitúcií na ochranu a podporu ľudských práv.
5. Intenzívne zapájať do procesu monitorovania dodržiavania a implementácie Dohovoru (v súlade s článkom 33 ods. 3) subjekty občianskej spoločnosti a pri tomto procese striktnie uplatniť princíp „Nič o ľuďoch so zdravotným postihnutím bez ich účasti“, ktorý je vyjadrený v odseku 3 článku 4 Dohovoru.
6. Zabezpečiť podporu zo strany štátu reprezentatívnym organizáciám osôb so zdravotným postihnutím, ktorá im umožní budovať, udržať a rozvíjať potrebné kapacity.
7. Potreba „zastrešenia“ všetkých občanov ZPO, a zastavenie trieštenia síl a finančných prostriedkov na jednotlivé OZ ZPO. Mnohé ZPO sa nevedia orientovať v nových zákonoch a predpisoch a nepoznajú možnosti, kde a akú informáciu alebo pomoc je možné získať.
8. Je nevyhnutné, aby miestna a regionálna samospráva venovala pozornosť občanom so zdravotným postihnutím, plnila si svoje povinnosti voči nim, čo si vyžaduje aj zvýšenie finančných zdrojov na zabezpečenie dostupných komunitných služieb pre ľudí so zdravotným postihnutím.
9. V rámci Slovenskej republiky je potrebné zvýšiť povedomie v oblasti sociálnej politiky, stratégie a financovania sociálnych služieb, s citlivým ohľadom na skutočných prijímateľov sociálnych služieb v inštitucionálnej starostlivosti a v domácom prostredí.
10. Prostredníctvom médií je potrebné komunikovať kampane, ktoré by odstraňovali predsudky a strach majoritnej spoločnosti voči občanom so zdravotným postihnutím (predovšetkým s mentálnym alebo duševným postihnutím).

11. Stredisko pripomína, že pri tvorbe opatrení v prospech ZPO je veľmi dôležité a nevyhnutné zohľadňovanie princípov rovnosti a nediskriminácie, teda, aby sa v prijímaných opatreniach bral dôsledný zreteľ na zákaz diskriminácie, aby sa eliminoval výskyt a realizovala sa prevencia viacnásobnej diskriminácie osôb so zdravotným postihnutím v kombinácii s inými diskriminačnými dôvodmi (pohlavie, vek, národnosť a pod.). Legislatívne i nelegislatívne mechanizmy, ktoré zamedzujú diskriminácii osôb so zdravotným postihnutím, treba osobitne citlivo nastaviť tam, kde tieto opatrenia budú v prospech zdravotne postihnutých žien, detí a seniorov.
12. Stredisko odporúča v súvislosti s novelizáciou antidiskriminačného zákona, účinnou od 01.04.2013, pri realizácii aktivít smerujúcich k odstráneniu znevýhodnení vyplývajúcich z dôvodov zdravotného postihnutia využívať prijímanie dočasných vyrovnávacích opatrení (§8a ADZ), kde sa rozširuje možnosť ich prijatia pre všetky subjekty verejnej správy a iné právnické osoby.
13. Za mimoriadne dôležité považuje Stredisko vytváranie opatrení zameraných na debarierizáciu verejných (chodníkov a ciest, parkovacích miest, budov, škôl, školských, kultúrnych, zdravotníckych či športových zariadení a pod.) a komerčných objektov (obchody, bytové domy a pod.), verejnej dopravy a v neposlednom rade pracovísk.¹¹⁰ Na úrovni verejných priestranstiev a objektov bude užitočné zaviesť konkrétne minimálne štandardy bezbariérovosti, avšak zároveň s vymedzením konkrétneho časového horizontu, do ktorého budú musieť byť realizované.
14. Realizácia aktivít motivujúcich k riešeniu debarierizácie verejne dostupných priestorov v mestách a obciach, napr. prostredníctvom súťaží.
15. Debarierizácia sa musí stať súčasťou širšej inkluzívnej sociálnej politiky obce/mesta a to i napriek tomu, že odstraňovanie historických nánosov architektonických bariér je finančne náročné.
16. Na úrovni územnej samosprávy zvážiť celoplošné zavedenie tzv. „eurokľúčov“, ktoré by ZPO umožňovali samostatný prístup do sociálnych zariadení, do jednotlivých budov, na rampy a plošiny¹¹¹. Takýto zámer si však vyžaduje celoplošné riešenie na

¹¹⁰ V tejto súvislosti je potrebné zaoberať sa nielen bezbariérovým prístupom do objektov, ale debarierizáciu poňať systematicky, aby umožnila osobám so zdravotným postihnutím maximálnu možnú funkčnú prístupnosť (zrozumiteľné označenia, bezbariérové toalety, šírka priestorov, zárubní dverí, výťahy a pod.).

¹¹¹ Bližšie informácie na: <http://www.proinfirmis.ch/index.php?id=3205>, a osobitne pre Českú republiku na: <http://www.helo.cz/>, citované dňa 28.03.2014

území Slovenska a preto by bolo vhodné, keby toto riešenie bolo zabezpečované prostredníctvom využitia možností eurofondov.

17. Zákonná úprava zjednotenia poskytnutých zliav v železničnej a autobusovej doprave na celom území SR a na miestnej úrovni.
18. Zákonná úprava k poskytnutiu zliav pri zriadení telefónneho spojenia a internetu.
19. Nevyhnutnosť zvýšenia počtu bezbariérových priestorov a budov, v ktorých sa poskytujú sociálne služby a zvýšenie počtu metrov štvorcových obytnej plochy pripadajúcej na jedného obyvateľa v zariadeniach sociálnych služieb.
20. Vo vzťahu k občanom so zdravotným postihnutím, v súlade s ich dopytom, naďalej rozširovať dostupnosť sociálnych služieb (najmä v okresoch, v ktorých v súčasnosti tieto služby absentujú) poskytovaných ambulantnou a týždennou formou pobytu, ako aj vhodnú a účelnú kombináciu sociálnych služieb.
21. Vo vzťahu k občanom vyžadujúcim nevyhnutné ubytovanie či uspokojenie základných životných potrieb vytvoriť podmienky a vybudovanie siete sociálnych služieb v nocľahárni, útulku, zariadení núdzového bývania, domove na pol ceste, nízkoprahovom dennom centre.
22. K osobám so zdravotným postihnutím je potrebné pristupovať ako k nezávislým individualitám a malo by sa im umožniť plnohodnotne sa začleniť do spoločnosti a garantovať im nezávislý spôsob života.
23. Zabezpečiť rovnosť ZPO na všetkých úrovniach života a podporu úcty k ich prirodzenej dôstojnosti.
24. Osobitnú pozornosť venovať aj deťom, čím sa zabezpečí, aby deti so zdravotným postihnutím mali rovnaké práva, ako ich zdraví rovesníci, pokiaľ ide o život v rodinnom prostredí.
25. Aplikácia pozbavovania spôsobilosti na právne úkony osôb so zdravotným postihnutím v minimálnom rozsahu a len ako posledná možnosť (predovšetkým sa to týka osôb s mentálnym postihnutím alebo osôb s inými duševnými ochoreniami), prax v tejto oblasti musí rešpektovať Nález Ústavného súdu SR č. I. ÚS 313/2012-52 z 28.01.2012. Za zváženie stojí úplné zrušenie inštitútu zbavenia spôsobilosti na právne úkony a ponechanie len obmedzujúcej dispozície. Je potrebné do doby prípadnej zmeny príslušných právnych predpisov zabezpečiť účinnú kontrolu nad vykonávaním pozbavovania spôsobilosti na právne úkony, aby nedochádzalo k zjavne neoprávneným a zbytočným prípadom (nie len z pohľadu legislatívy) pozbavovania spôsobilosti.

26. Rovnako je v tejto súvislosti potrebné zamerať sa na aktivity smerujúce k posunu v prístupe k osobám s mentálnym postihnutím v súlade s článkom 12 dohovoru - Rovnosť pred zákonom (Posun od náhradného rozhodovania, ktoré je charakteristické tým, že opatrovník rozhoduje namiesto dotknutej osoby k podporovanému rozhodovaniu, ktoré vychádza z predpokladu, že osoba je schopná sa sama rozhodnúť. Môže k tomu však potrebovať väčšiu alebo menšiu mieru podpory.).
27. U prijímateľov sociálnych služieb, ktorí sú schopní viesť samostatný život podporovať vznik zariadení podporovaného bývania. Tieto aktivity majú viesť k tomu, aby občan so zdravotným postihnutím mohol žiť nezávisle v komunite, v malých skupinách alebo individuálne, s adekvátnou podporou založenou na individuálnych potrebách každého človeka, aby mal právo na výber kvalitných sociálnych služieb podporujúcich jeho samostatnosť a nezávislý život v najvyššej možnej miere.
28. Potrebné je prijať zákonnú úpravu vyčlenenia finančných prostriedkov na postupnú debarierizáciu objektov škôl a predškolských zariadení na stupni rezortu a územných samospráv.
29. Stredisko upozorňuje, že zdravotné postihnutie nesmie byť obmedzujúcim faktorom rovnako pri prístupe k vzdelávaniu či zdravotným službám.
30. Zintenzívniť systematickú a povinnú výchovu k ľudským právam smerujúcu k potláčaniu diskriminácie a k presadzovaniu zásady rovnakého zaobchádzania na základných, stredných a vysokých školách.
31. Pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti treba vo zvýšenej miere dbať na bezbariérový prístup, dostupnosť, odstránenie kvalitatívnych rozdielov v zdravotnej starostlivosti pre osoby so zdravotným postihnutím a ostatné osoby, zamedziť a zakázať akúkoľvek diskrimináciu v oblasti zdravotnej starostlivosti vrátane zdravotného a životného poistenia z dôvodu zdravotného postihnutia.
32. V oblasti práce a zamestnávania Stredisko akcentuje potrebu vytvárania opatrení na zlepšenie situácie osôb so zdravotným postihnutím na trhu práce. Systematická osвета, programy motivujúce zamestnávateľov na implementáciu manažmentu rozmanitosti, legislatívne opatrenia zvyšujúce šance na uplatnenie sa na trhu práce by mali zdravotne postihnutým dať možnosť živiť sa slobodne zvolenou prácou alebo prácou prijatou na trhu práce.
33. Osobám so zdravotným postihnutím je potrebné pomáhať pri ich integrácii na trhu práce (pripraviť aktívne účinnú politiku trhu práce a pracovné miesta tak, aby boli

viac bezbariérové) s využitím Európskeho sociálneho fondu a vytvoriť pre nich účinné služby na sprostredkovanie zamestnania.

34. Samozrejmosťou by mali byť opatrenia, ktoré zakážu a sankcionujú akýkoľvek diskriminačný incident na pracovisku z dôvodu zdravotného postihnutia. Na tomto mieste však treba dodať, že okrem zákonne deklarovaneho zákazu diskriminácie je treba prijať aj také opatrenia, ktorými sa nastaví účinný a rýchly systém kontroly a vymožiteľnosti týchto práv.
35. Systematicky budovať viac bezbariérových prístupov do rôznych verejných inštitúcií, športovísk a pod.
36. Do MHD zavádzať viac autobusov s bezbariérovým prístupom a v prímestskej doprave zabudovať hlásiče o mieste nachádzania sa autobusu. Vo verejnej doprave zaviesť viac miest vyhradených pre osoby so zdravotným postihnutím.
37. Zabezpečiť lepší prístup, resp. vydávanie literatúry pre zrakovo postihnutých.
38. Zriaďovať oddelenia tovaru v obchodoch, kde by mohli osoby so zdravotným postihnutím nakupovať osobitne.

4. Vzdelávanie

4.1 Diagnostika detí/špeciálne školy

Podľa zákona č. 245/2008 o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „školský zákon“) má každé dieťa bez ohľadu na druh a stupeň zdravotného postihnutia nielen právo, ale aj povinnosť vzdelávať sa. Táto legislatívna úprava dáva rovnaké šance všetkým deťom v prístupe ku vzdelaniu plnením povinnej školskej dochádzky.¹¹²

Za vzdelávanie sa považuje cielene organizovaný a realizovaný proces výchovného a vzdelávacieho pôsobenia a učenia zameraného na rozvoj dieťaťa alebo žiaka v súlade s jeho predpokladmi a podnetmi, ktoré stimulujú jeho vlastnú snahu stať sa harmonickou osobnosťou.¹¹³ Dieťa má pri vzdelávaní okrem iného právo na individuálny prístup rešpektujúci jeho schopnosti a možnosti, nadanie a zdravotný stav v rozsahu ustanovenom školským zákonom a na organizáciu výchovy a vzdelávania primeranú jeho veku, schopnostiam, záujmom, zdravotnému stavu a v súlade so zásadami psychohygieny.¹¹⁴

Školský zákon definuje špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby¹¹⁵ ako aj dieťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami¹¹⁶.

Výchova a vzdelávanie detí a žiakov so zdravotným znevýhodnením sa uskutočňuje v špeciálnych školách, špeciálnych triedach bežných materských škôl, základných škôl a stredných škôl a v triedach bežných škôl spolu s ostatnými žiakmi (individuálna integrácia).

Špeciálne školy vykonávajú svoju činnosť v súlade s vyhláškou o špeciálnych školách. Do špeciálnych škôl sa prijímajú deti a žiaci na základe odborných diagnostických vyšetrení, písomnej žiadosti zákonného zástupcu o prijatie do špeciálnej školy a písomného súhlasu zákonného zástupcu.

¹¹² Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov

¹¹³ § 2 písm. g) školského zákona

¹¹⁴ Bližšie pozri § 144 školského zákona

¹¹⁵ § 2 písm. j) školského zákona špeciálnou výchovno-vzdelávacou potrebou sa rozumie požiadavka na úpravu podmienok, obsahu, foriem, metód a prístupov vo výchove a vzdelávaní pre dieťa alebo žiaka, ktoré vyplývajú z jeho zdravotného znevýhodnenia alebo nadania alebo jeho vývinu v sociálne znevýhodnenom prostredí, uplatnenie ktorých je nevyhnutné na rozvoj schopností alebo osobnosti dieťaťa alebo žiaka a dosiahnutie primeraného stupňa vzdelania a primeraného začlenenia do spoločnosti

¹¹⁶ Bližšie pozri § 2 písm. j) – q) školského zákona

Každé dieťa, ktoré nenavštevovalo materskú školu a pri zápise do 1. ročníka základnej školy sa prejaví ako nedostatočne zrelé pre školskú dochádzku, je vyšetrené psychológom, prípadne inými odborníkmi v školskom zariadení výchovného poradenstva a prevencie. Deti sú vyšetrené na základe žiadosti a písomného súhlasu rodiča. Pri diagnostikovaní sa používajú štandardizované psychologické pomôcky a testy a je im poskytovaná nadštandardná pomoc počas testovania. Centrá pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie disponujú špeciálnymi testami pre deti zo sociálne znevýhodneného prostredia zamerané na vylúčenie mentálnej retardácie. Jedná sa o celkom nové psychologické metodiky pri diagnostikovaní detí predškolského a mladšieho školského veku.

Legislatíva umožňuje rodičom detí so zdravotným postihnutím rozhodnúť, v akom type školy sa bude ich dieťa vzdelávať. Ak by rodičia nemali túto možnosť rozhodnúť o spôsobe vzdelávania svojho dieťaťa, mohlo by dochádzať k diskriminácii a segregácii vo vzdelávaní.

V krajinách Európskej únie, kde absentujú špeciálne školy (napr. Taliansko, Portugalsko), alebo boli postupne utlmené (napr. Švédsko), či zrušené, rodičia nemajú možnosť rozhodnúť, v akom type školy sa bude ich dieťa so zdravotným postihnutím vzdelávať. V krajinách EÚ ako Anglicko, Belgicko, Francúzsko, Írsko či Nemecko si špeciálne školstvo zachovali a systém vzdelávania žiakov je veľmi podobný nášmu, ale žiaci so stredným a ťažkým stupňom postihnutia sú omnoho častejšie ako na Slovensku vzdelávaní v špeciálnych súkromných a cirkevných školách a zariadeniach.¹¹⁷

V roku 2000 bolo v materských školách 1188 individuálne integrovaných detí, v roku 2013 to bolo 516 detí, ale významne stúpa počet detí zo sociálne znevýhodneného prostredia (v roku 2013 to bolo 4 565 detí) Počet integrovaných žiakov v ZŠ sa z počtu 9593 v roku 2000 postupne vyšplhal na 23 280 žiakov v roku 2013. V roku 2013 dosiahol počet žiakov základných škôl zo sociálne znevýhodneného prostredia 55 383.¹¹⁸

Paradoxné je, že nárast počtu žiakov so zdravotným postihnutím v hlavnom vzdelávacom prúde (integrácia v základných školách a stredných školách a špeciálne triedy v základných a stredných školách) nespôsobil pokles žiakov so zdravotným znevýhodnením vzdelávaných v špeciálnych školách.

¹¹⁷ Bližšie pozri: Správa o stave školstva na Slovensku, <http://www.minedu.sk/sprava-o-stave-skolstva-na-slovensku/>.

¹¹⁸ Údaje získané z Ústavu informácií a prognóz školstva

Počet žiakov so zdravotným znevýhodnením predstavuje v súčasnosti 11,73 % zo všetkých žiakov základných škôl.¹¹⁹ Berúc do úvahy, že v roku 2013 bolo z celkovej populácie 11,73 % žiakov v základnom vzdelávaní žiakmi so zdravotným znevýhodnením a percento žiakov so zdravotným postihnutím od roku 2000 neustále stúpa, je potrebné zaoberať sa kritériami pre určenie žiaka so zdravotným znevýhodnením, resp. tieto kritériá sprísniť.¹²⁰

Ako uvádza Stratégia Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020, väčšinu žiakov v špeciálnom vzdelávaní tvoria rómski žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia, pričom ide najmä o žiakov diagnostikovaných s ľahkým mentálnym postihom.¹²¹

Odborníci dlhodobo upozorňujú pri téme špeciálneho školstva na potrebu zmeniť predškolskú diagnostiku. Správa MŠVVaŠ SR o stave školstva rovnako priznáva problémy s diagnostikou detí.

Výsledky výskumov viacerých domácich i zahraničných mimovládnych inštitúcií a medzinárodných organizácií viac ako desať rokov opakovane poukazujú na nedostatky vo fungovaní výchovno-vzdelávacieho systému, na podozrenie z pretrvávajúcej diskriminácie najmä rómskych detí a na to, že systém je nastavený tak, že tieto deti sú v skutočnosti po zaradení do špeciálnej triedy/školy vylúčené z možnosti získať plnohodnotné vzdelanie.¹²²

Podľa dát Ústavu prognóz a informácií školstva navštevuje špeciálne školy okolo 25-tisíc detí, do špeciálnych tried na bežných školách je zaradených ďalších viac ako desaťtisíc detí.¹²³

V Správe o stave školstva sa uvádza, že jednou z príčin umiestňovania detí bez mentálneho postihnutia do špeciálnych tried alebo špeciálnych škôl je pravdepodobne nedostatočná diagnostika už pri zápise, nedostatočné ovládanie štátneho jazyka zo strany detí, ale aj nepoužívanie rómskeho jazyka pri testovaní alebo iných činnostiach v rámci diagnostiky.

¹¹⁹ Bližšie pozri: Správa o stave školstva na Slovensku, <http://www.minedu.sk/sprava-o-stave-skolstva-na-slovensku/>.

¹²⁰ Bližšie pozri: Prognóza vývoja ukazovateľov materských a základných škôl do roku 2025, http://www.uips.sk/sub/uips.sk/images/JH/prognoza_m_z_13.pdf.

¹²¹ Bližšie pozri: Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020, <http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=20646>.

¹²² Bližšie pozri: Mimoriadna správa verejného ochrancu práv o skutočnostiach nasvedčujúcich závažnému porušeniu základných práv a slobôd konaním niektorých orgánov, <http://www.vop.gov.sk/mimoriadna-sprava-verejnej-ochranky-prav>.

¹²³ Bližšie pozri: Ústav prognóz a informácií školstva, <http://www.uips.sk/>.

Slovenský právny poriadok neupravuje frekvenciu rediagnostiky detí a žiakov. Správa o stave školstva uvádza, že sa nedostatočne využíva možnosť nápravy uvedeného stavu vykonávaním rediagnostiky a ak sa aj vykoná, tak sa robí tým istým subjektom, ktorý vykonal pôvodnú diagnostiku. v odporúčaníach preto nabáda, aby rediagnostiku robil iný psychológ než ten pôvodný a aby sa školstvo vyvarovalo zaraďovaniu tých žiakov, ktorí na osobitnej škole nemajú čo robiť. MŠVVaŠ SR v pedagogicko-organizačných pokynoch na školský rok 2010/2011 upozornilo, že v zmysle Dohovoru o právach dieťaťa sú školy a školské zariadenia povinné priebežne monitorovať správanie detí a jeho zmeny.

Podľa jedného z výskumov Centra pre výskum etnicity a kultúry môže segregáciu spôsobovať už nultý ročník, ktorý slúži najmä deťom z menej podnetného prostredia. Nulté ročníky sa ale u pedagógov tešia podpore. Často podľa nich v postupných krokoch supľujú to, čo zanedbala rodina. No musí existovať mechanizmus zaraďovania žiakov z nultého ročníka v ďalších ročníkoch medzi ostatných žiakov tak, aby títo žiaci z nultého ročníka nezostávali počas celej školskej dochádzky na základnej škole sústredení v samostatnej triede.

Výskumná správa poukázala ale aj na protínázor, a síce, že rómske deti sú sociálne zrelé a majú najmä manuálne zručnosti, ktoré súčasná škola neocení.

Riaditelia sa slovu segregácia bránia. Argumentujú najmä silnejšími populačnými ročníkmi, keďže Rómovia v niektorých obciach počtom v triedach predbiehajú majoritu. Niektoré školy ale nulté ročníky zrušili. Rómski rodičia ich totiž vnímali ako hanbu či urážku.

V súvislosti s nultými ročníkmi správa konštatuje, že najmä jeho opakovanie má nepriaznivý dopad na ďalšiu školskú úspešnosť a spôsobuje, že mnohí žiaci ukončia základnú školu v nižšom ako v 9. ročníku.

To, prečo sú školáci neúspešní, môže byť spôsobené nielen vysokými nárokmi, ale aj nedostatkom podpory, ktorá je spôsobená tým, že školy nemajú dosť učiteľov, ktorí by sa im venovali.

Rezort v správe hovorí o odporúčaní zákazu opakovania nultého ročníka. Tiež o personálnom posilnení vychovávateľov.

Ako vyplýva zo Správy verejnej ochrankyne práv o uplatňovaní práva na vzdelanie detí/žiakov príslušníkov rómskej národnostnej menšiny so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, zaradenie žiaka do kategórie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami predstavuje vo výchovno-vzdelávacom systéme Slovenskej republiky viac-menej trvalé spojenie s výlučným vzdelávaním v špeciálnej triede alebo v špeciálnej

škole. Takéto zaradenie potom v podstate nemenne predurčuje osud žiaka a obsah (rozsah) základného vzdelanie, ktoré môže získať.¹²⁴

Splnomocnenec vlády pre rómske komunity rovnako upozorňuje, že špeciálne triedy základných škôl navštevujú aj deti, ktoré do nich vôbec nepatria a dopĺňa, že mnohé sociálne znevýhodnené deti by využitím existujúcich nástrojov ako predškolská príprava, nultý ročník a vyšší počet asistentov učiteľa úspešne ukončili bežnú základnú školu.

Na to, že Slovensko má problém s inkluzívnym vzdelávaním poukazuje aj UNICEF. Jeho zástupkyňa na Slovensku Alexandra Dráková hovorí, že situácia eskaluje. Pripomína, že začať pracovať s dieťaťom, ktorému sa nedostávalo v prostredí osady dostatočných podnetov až v školskom veku, môže byť neskoro a opatrenia, aby deti mohli rozvinúť svoj potenciál, treba robiť už vo veku troch rokov.

Mimovládna organizácia ETP Slovensko v tejto súvislosti upozorňuje, že kapacity štátnych škôlok však nie sú dostatočné. Úlohu štátu navyše mnoho ráz supľujú neziskové a mimovládne organizácie. Niektoré pri obciach zriaďujú komunitné centrá, kde fungujú i predškolské kluby.

V roku 2011 spustila projekt predškolských klubov aj ETP Slovensko a z približne 120 detí, ktoré ich navštevovali, ani jedno nebolo zaradené do nultého ročníka alebo špeciálnej školy.

Záver

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva dlhodobo upozorňuje na trend, že v špeciálnych školách končia prevažne deti Rómov. Mnohokrát je dieťa mentálne v poriadku, no jeho „hendikepom“ môže byť chudoba alebo napríklad jazyk. Dieťa jednoducho nerozumie, čo od neho detský psychológ chce.

Stredisko poukazuje na to, že mnoho žiakov pochádzajúcich zo znevýhodneného prostredia je pre svoj sociálny pôvod, vylúčených z možnosti pokračovať vo vzdelávaní na

¹²⁴ Bližšie pozri: Správa verejnej ochrankyne práv o uplatňovaní práva na vzdelanie detí/žiakov príslušníkov rómskej národnostnej menšiny so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, <http://www.vop.gov.sk/mimoriadna-sprava-verejnej-ochrankyne-prav>.

vyšších vzdelávacích stupňoch a dáva do pozornosti Cestovnú mapu transformácie vzdelávania detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v slovenskom školstve so zameraním na rómske deti z marginalizovaných komunit.¹²⁵

Odporúčania

V súvislosti s opakovanými problémami pri zaradovaní detí na špeciálne školy Stredisko opätovne odporúča prehodnotiť testy používané pri diagnostike detí, aby nedochádzalo k nesprávnemu zaradovaniu rómskych detí do špeciálnych škôl., respektíve pri diagnostike klásť väčší dôraz na odlíšenie sociálnej zaostalosti od mentálnej zaostalosti. k zlepšeniu situácie by prispela aj povinná predškolská výchova pre všetky deti.

4.2 Rušenie škôl

Správa o stave školstva na Slovensku, ktorú zverejnilo MŠVVaŠ SR sa okrem iného zaoberá aj sieťou základných a stredných škôl na Slovensku a otázkou prípadného zníženia počtu škôl na Slovensku. V súčasnosti je v sieti zaradených 2 177 základných škôl a vzdeláva sa v nich 430 139 žiakov. Z nich je 713 (32,8 %) neplnoorganizovaných základných škôl s ročníkmi 1.-4. Vzdeláva sa v nich 13 653 žiakov (3,2 %). Celkovo sa v sieti vyskytujú školy s počtom od 2 do 1008 žiakov.¹²⁶ V Správe o stave školstva na Slovensku sa ďalej uvádza, že na Slovensku je veľa škôl s nízkym počtom žiakov. Jedným z opatrení potrebných na zvýšenie kvality regionálneho školstva je aj optimalizácia siete škôl. Hoci v Správe o stave školstva na Slovensku sa uvádza, že pri optimalizácii siete škôl bude potrebné zvážiť viaceré aspekty, predpokladá sa zníženie počtu škôl. Určité obavy z rušenia škôl priniesol aj zákon č. 464/2013 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, ktorý okrem iného priniesol zmenu právnej

¹²⁵ Cestovná mapa transformácie vzdelávania detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v slovenskom školstve so zameraním na rómske deti z marginalizovaných komunit, SGI, Bratislava, marec 2013.

¹²⁶ Správa o stave školstva na Slovensku bod 44

úpravy, čo sa týka najnižšieho počtu žiakov v triede.¹²⁷ Zároveň v zmysle zákona bude možné spájať v malotriedkach len dva ročníky. Týmto zmenám je vyčítané najmä to, že povedú k rušeniu mnohých malotriedok. To by sa malo týkať najmä škôl na jazykovo zmiešanom území, kde školy s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny často fungujú práve ako malotriedky. Prijaté ustanovenia nadobudnú účinnosť až 1.septembra 2015, preto v súčasnej dobe sa nedá vyhodnotiť presný dopad prijatých opatrení.

Záver

Na jednej strane zostáva faktom, že školstvo na Slovensku potrebuje zmenu, no na druhej strane prijatými opatreniami by nemalo dochádzať k zhoršeniu prístupu ku vzdelaniu. Malotriedky v súčasnosti fungujú najmä v obciach a v prípade ich zrušenia žiaci budú musieť dochádzať do vzdialenejších škôl. To môže byť problém, najmä pre žiakov prvého stupňa respektíve ich rodičov. V rámci napĺňania práva na vzdelanie, by žiaci mali mať čo najlepšiu dostupnosť škôl. Podľa vyjadrení MŠVVaŠ SR je cieľom určenia minimálneho počtu žiakov v triede snaha o väčšiu efektivitu škôl. Nastavenie počtov žiakov na triedu má byť pritom začiatkom pre celkovú zmenu systému financovania škôl.¹²⁸

Odporúčania

Pri realizácii optimalizácie škôl Stredisko odporúča v každom prípade osobitne zohľadňovať všetky aspekty a dopady zrušenia školy. Pri rozhodovaní je potrebné zohľadniť všetky okolnosti, finančné hľadisko by nemalo byť hlavným určujúcim kritériom. Aj pri optimalizácii škôl musí byť zaručené právo na vzdelanie čl 42 Ústavy Slovenskej republiky

¹²⁷ Najnižší počet žiakov v triede základnej školy je:

- a) osem žiakov v triede nultého ročníka; šesť žiakov v triede nultého ročníka v neplnoorganizovanej základnej škole,
- b) 12 žiakov v triede, v ktorej sú žiaci dvoch ročníkov prvého stupňa základnej školy,
- c) 11 žiakov v triede prvého ročníka,
- d) 13 žiakov v triede druhého až štvrtého ročníka,
- e) 15 žiakov v triede piateho až deviateho ročníka.

¹²⁸ Balážová, D.: Viac žiakov v triedach a zánik malých škôl. In: Pravda, 30.07.2013

a právo na vzdelanie v jazyku národnostných menšín zaručené v čl. 34 Ústavy Slovenskej republiky.

4.3 Centrá voľného času po reforme

Zmenám vo financovaní centier voľného času a s tým spojeným problémom sa Stredisko venovalo v Správe o dodržiavaní ľudských práv a zásady rovnakého zaobchádzania v Slovenskej republike za rok 2012. V tejto časti zhrnieme najdôležitejšie fakty z roku 2013. Po zmenách, ktoré nastali k 01.01.2013, boli viaceré centrá nútené pristúpiť k zmenám. V prípade, že obce odmietli financovať voľnočasové aktivity detí mimo danej obce, niektoré centrá chýbajúce peňažné prostriedky začali vyberať od rodičov alebo zredukovali počet ponúkaných aktivít. Podľa vyjadrení Asociácie centier voľného času počet detí zapojených do záujmovej činnosti klesol medziročne z tristo na 160-tisíc.¹²⁹ Centrá voľného času fungujú v tomto školskom roku s menším počtom detí, zamestnancov, krúžkov a teda aj s nižšími rozpočtami.

Napriek správam zo začiatku roka sa nepotvrdil masívny zánik centier voľného času. Podľa vyjadrení MŠVVaŠ SR k 01.09.2013 zo siete školských zariadení v SR bolo vyradených 6 centier voľného času z toho 5 súkromných. MŠVVaŠ SR vo februári 2014 evidovalo 7 neúplných žiadostí o vyradenie verejných CVČ. Do siete školských zariadení boli zaradené 2 súkromné centrá voľného času. Dôvodom zániku centier voľného času je podľa MŠVVaŠ SR zmena legislatívy, t. j. zákona č. 245/2008 Z. z., pretože s účinnosťou od 01.01.2013 sa školské strediská záujmovej činnosti zmenili na centrá voľného času. V niektorých lokalitách paralelne vedľa seba existovali dve školské výchovno-vzdelávacie zariadenia s identickým názvom a predmetom činnosti. Ďalej zriaďovatelia súkromných centier voľného času ako dôvod vyradenia uvádzali finančné dôvody - nenaplnenie predpokladaného rozpočtu školského zariadenia, najmä z dôvodu nízkeho financovania zo strany obcí.¹³⁰

¹²⁹ Nejedlý, T.: Biznis s voľným časom detí utrpel straty. In: Pravda, 15.10.2013

¹³⁰ Odpoveď MŠVVaŠ SR zo dňa 21.02.2014

Napriek tomu, že počet centier voľného času podľa vyššie uvedených informácií poskytnutých MŠVVaŠ SR klesol len o 4, poklesol počet ponúkaných aktivít, čo sa odzrkadlilo aj na počte detí zapojených do záujmovej činnosti.

Záver

Zmeny vo financovaní centier voľného času účinné od 01.01.2013 sa odzrkadlili v počte detí zapojených do záujmovej činnosti. Vzhľadom na značný pokles detí zapojených do záujmovej činnosti, nie je možné stotožniť sa s názorom MŠVVaŠ SR, že tento pokles odzrkadľuje reálne počty žiakov a predchádzajúce štatistiky boli skreslené viacnásobným vykazovaním jedného žiaka. Na takomto masívnom poklese sa pravdepodobne podpísalo viacero faktorov. Časť úbytku môže byť spôsobený tým, že jedno dieťa môže byť vykázané v štatistike len raz, no je potrebné hľadať aj ďalšie príčiny. Po roku účinnosti prijatých zmien sa potvrdili obavy, že niektoré obce poskytnuté peňažné prostriedky budú používať na iný ako primárny účel. Prax ukázala, že obciam musí byť uložená povinnosť použiť poskytnuté finančné prostriedky na stanovený účel. Bez takejto povinnosti a prípadnej sankcii za jej nedodržanie obce môžu aj naďalej tieto finančné prostriedky používať podľa vlastného uváženia. Tým pádom rodičia radšej zapisujú svoje dieťa na voľnočasové aktivity v obci trvalého pobytu, hoci sú na nižšej úrovni, ako by mali platiť viac v centre voľného času, ktoré dieťa navštevovalo pred prijatím týchto zmien, respektíve ak v obci vôbec nie sú zabezpečené tieto aktivity, dieťa zostáva doma.

Odporúčania

Stredisko opätovne žiada nastavenie jednotného postupu pri poskytovaní finančných prostriedkov určených na záujmovú činnosť. Finančné prostriedky určené na záujmovú činnosť detí, musia byť použité na tento účel. Napriek argumentácii MŠVVaŠ SR rodičia a centrá voľného času nemajú dostatok prostriedkov ako to dosiahnuť, preto je nevyhnutné, aby štát prehodnotil možné zmeny právnej úpravy vo vzťahu k financovaniu centier voľného času.

4.4 Správa o stave školstva na Slovensku (segregácia na školách)

V zmysle školského zákona sú výchova a vzdelávanie okrem iného založené aj na princípe zákazu všetkých foriem diskriminácie a obzvlášť segregácie, napriek tomu opakované výskumné štúdie, realizované mimovládnyimi organizáciami a expertmi zo štátnych inštitúcií poukazujú na prítomnosť nožnej segregácie rómskych detí a žiakov vo vzdelávaní. v prípade jednej školy bola segregácia potvrdená aj súdom. Definíciu segregácie a rozpracovanie pojmu vo vzťahu k oblasti vzdelávania však v školskom zákone nenájdeme. Vo všeobecnosti možno segregáciu vymedziť ako odlišenie, oddelenie, odlúčenie určitej časti obyvateľstva z rasových, náboženských alebo iných dôvodov. Segregácia pritom môže negatívne ovplyvniť dosiahnuté vzdelanie.

MŠVVaŠ SR v roku 2013 vydalo rezortný predpis Pedagogicko-organizačné pokyny na školský rok 2013/2014,¹³¹ ktoré obdobne ako Pedagogicko-organizačné pokyny na školský rok 2012/2013 obsahujú zákaz diskriminácie. V časti Národnostné menšiny, sociálne znevýhodnené prostredia, cudzinci, diskriminácia sa píše o zákaze všetkých foriem diskriminácie a segregácie. Podľa predpisu majú školy odstraňovať nežiaduce javy, akými sú priestorové, organizačné, fyzické a symbolické vylúčenie alebo oddelenie rómskych žiakov v dôsledku ich etnickej príslušnosti, ktorá je často kombinovaná so sociálnym znevýhodnením. V predpise sa tiež uvádza, že pedagógovia majú dôsledne riešiť problémy detí a žiakov pochádzajúcich z marginalizovaných skupín, ktoré komplikujú proces ich prijímania do bežných škôl a školských zariadení, zaraďovania do bežných tried a následný výchovno-vzdelávací proces a vytvárať vhodné podmienky na ich vzdelávanie v školách a triedach spolu s majoritnou populáciou.

MŠVVaŠ SR upozorňuje, že existuje viacero projektov, kde rezort vyvíja snahu o vytvorenie modelu dlhodobu efektívneho inkluzívneho vzdelávania. Napríklad výzvu na rozvojové projekty zamerané na podporu pozitívnej klímy v multikultúrnych triedach a podporu vzdelávania žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia, na ktorú je vyčlenená suma 113 000 eur. Rovnako tak aj národný program vzdelávania pedagógov v oblasti práce so žiakmi zo sociálne znevýhodneného prostredia.

¹³¹ Bližšie pozri: Pedagogicko-organizačné pokyny na školský rok 2013/2014, http://old.minedu.sk/data/USERDATA/RegionalneSkolstvo/POP/POP_2012-2013.pdf.

Slovensko je kritizované zo strany Výboru OSN pre ekonomické, sociálne a kultúrne práva (CESCR), že nedokáže účinne zakročiť proti diskriminácii Rómov v prístupe k vzdelaniu, k práci, zdravotnej starostlivosti a k bývaniu.

V súvislosti so segregáciou rómskych žiakov sa najviac skloňujú prípady zo Šarišských Michalian a z Levoče.

Prípád segregácie Šarišské Michaľany

Segregácií detí na základnej škole v Šarišských Michaľanoch Stredisko venovalo pozornosť už v predchádzajúcej Správe.¹³² Začleňovanie rómskych detí do bežných tried v Základnej škole v Šarišských Michaľanoch sa vykonáva postupne. Počas uplynulého školského roka preradili 17 detí. Škola takto plní rozsudok prešovského krajského súdu, ktorý vlni potvrdil, že konala nezákonne, keď vytvorila oddelené triedy pre rómskych žiakov. Podľa vyjadrení Mgr. Jaroslava Valaštiaka, riaditeľa Základnej školy s materskou školou Šarišské Michaľany súčasná situácia v škole je stabilizovaná. Základná škola s materskou školou Šarišské Michaľany sa postupne stáva magnetovou vzorovou školou v oblasti integrácie žiakov zo SZP. Rozhodnutie súdu sa postupne naplňalo už od marca 2012, t. j. ešte pred krajským súdom, hneď od nástupu nového vedenia v škole. V súčasnosti je rozhodnutie súdu implementované v praxi. Boli prijaté mnohé opatrenia na integráciu, postupné zmiešavanie žiakov, odstránenie segregácie v rámci prestávkových dvorov, stravovanie žiakov, spoločné záujmové útvary, práca dobrovoľníkov z fakúlt Prešovskej univerzity – doučovanie žiakov atď.¹³³

Učitelia v Šarišských Michaľanoch počas vyučovania sledujú rómskych žiakov a tých, ktorí napredujú, začlenia do zmiešaných tried. Podmienkou je súhlas ich rodičov. Kým na polroku šk. roka 2012/2013 súhlasili s preradením detí iba traja rómski rodičia, na konci školského roka to boli štrnásť. Pomohlo aj to, že riaditeľ začal pravidelne chodiť do osady v Ostrovanoch, čo doteraz nik zo školy nerobil. Podľa neho sa segregácia nedá zrušiť okamžite, triedy treba zmiešavať nenásilne a postupne. Kvôli celodennému vzdelávaniu sa obec snaží vyriešiť autobusovú dopravu medzi Ostrovanmi a Šarišskými Michaľanmi tak, aby spoj premával aj popoludní.

¹³² Správa o dodržiavaní ľudských práv a zásady rovnakého zaobchádzania v Slovenskej republike za rok 2012.

¹³³ Odpoveď riaditeľa Základnej školy s materskou školou Šarišské Michaľany zo dňa 19.02.2014

Zlučovaniu tried neboli pôvodne naklonení rodičia zo Šarišských Michalian. Tvrdili, že ak sa tak stane, svoje deti vezmú zo školy preč. Rodičia žiakov však dali dôveru škole a novému vedeniu školy, za čo im podľa riaditeľa školy treba poďakovať. V reáli to znamená, že iba 4 deti neboli zapísané do základnej školy v Šarišských Michaľanoch, rodičia ich zapísali na súkromné a cirkevné základné školy. Po vynesení rozsudku krajským súdom odišli iba 2 žiaci.¹³⁴

Vznik oddelených tried na základných školách je podľa riaditeľa školy dôsledkom výpadku materských škôl, kde by deti pripravili na ďalšiu fázu života. V súčasnosti sú na škole tri triedy nultých ročníkov, kde sa rómske deti učia základom potrebným do života. Ako vyplýva zo záverov štúdie *Segregácia alebo inklúzia Rómov vo vzdelávaní: Voľba pre školy?*¹³⁵, v školách s menším podielom rómskych žiakov je väčšia šanca, že sa rómski žiaci dostanú do deviateho ročníka a úspešne ukončia základné vzdelanie. Zároveň vysoká koncentrácia rómskych žiakov v školách má výrazne negatívny dosah na ich vzdelávacie a životné trajektórie. Autorky štúdie ďalej konštatujú, že zvýšenie kvality vzdelávania na Slovensku nie je možné bez podpory heterogénnej skladby žiakov na školách a v triedach, s čím možno súhlasiť.

Prípád segregácie Levoča

Jednou zo škôl na ktorej údajne dochádza k segregácii rómskych žiakov je Základná škola na Francisciho ulici v Levoči, kde boli v septembri 2011 na žiadosť nerómskych rodičov zriadené oddelené triedy prvého ročníka pre rómske deti. Také triedy sa tu aj naďalej nachádzajú, hoci vzdelávací ústav preradil niektorých rómskych žiakov do tried navštevovaných väčšinou populáciou.

Podľa výročnej správy Amnesty International Slovensko (AI SK)¹³⁶ dochádza k porušovaniu ľudských práv na Slovensku najmä v diskriminácii Rómov. Mimovládna organizácia upozorňuje na segregáciu v školských zariadeniach. v prípade vzdelávania pripomenula kauzu segregácie rómskych detí na základnej škole v Levoči, ktorá podľa AI SK zaznamenala istý pozitívny postup v riešení, avšak problém segregácie sa neodstránil úplne.

¹³⁴ Odpoveď riaditeľa Základnej školy s materskou školou Šarišské Michaľany zo dňa 19.02.2014

¹³⁵ Huttová, J. – Gyárfašová, O. – Sekulová, M. (2012): *Segregácia alebo inklúzia Rómov vo vzdelávaní: Voľba pre školy?* Nadácia otvorenej spoločnosti, Bratislava, 2012

¹³⁶ Bližšie pozri: výročná správa Amnesty International 2012 Stav ľudských práv vo svete, <http://www.amnesty.sk/wp-content/uploads/2012/11/Skratena-verzia-Vyrocnnej-spravy-AI-2012-SVK.pdf>.

AI SK upozorňuje na to, že štátne orgány, najmä MŠVVaŠ SR ostalo pasívne, nepodnikli žiadne kroky na odstránenie segregácie v školách a na to, aby vytvorilo model inkluzívneho vzdelávania, ktoré by umožnili školám v jednej triede vzdelávať rómske aj nerómske deti.

MŠVVaŠ SR uviedlo, že Štátna školská inšpekcia počas päťdňovej kontroly v marci 2013 na základnej škole v Levoči nezistila nič, čo by potvrdilo informáciu o oddeľovaní rómskych a nerómskych žiakov, či už vo vyučovaní v rámci školských tried, alebo v priestoroch školskej jedálne.

Primátor mesta Levoča odmieta akúkoľvek segregáciu. Zdôrazňuje, že deti ktoré nenavštevujú predškolské zariadenie, majú hendikep oproti ostatným a týmto deťom pomáhajú dobehnúť vzdelanie, ktoré im chýba. Mesto volí individuálny prístup, pričom v triedach je len 12 až 15 detí, ktoré vyučujú odborní pedagógovia. Nepristupuje sa k nim z pohľadu etnicity, ale z odborného hľadiska, o ktorom rozhoduje školský psychológ.¹³⁷

So situáciou na levočskej škole sa oboznámili aj štátny tajomník MŠVVaŠ SR, splnomocnenec vlády pre rómske komunity Peter Pollák, poradca ministrov financií a vnútra Anton Marcinčin a predstavitelia odborov školstva. Podľa zistení Štátnej školskej inšpekcie, sú Rómovia rozptýlení aj v ostatných triedach školy. Zástupcovia MŠVVaŠ SR konštatovali, že vo všetkých základných školách v meste študujú aj Rómovia, v každej triede sú rómske deti, ktoré sa zúčastňujú na činnostiach v školských kluboch. Podľa vyjadrení hovorca MŠVVaŠ SR bolo všetkými zainteresovanými stranami skonštatované, že v súčasnosti vytvorené podmienky nevytvárajú predpoklad na segregáciu detí na levočskej základnej škole.

Faktom však ostáva, že na tejto škole sú síce integrované triedy, kde sa rómsky žiaci učia spolu s bielymi, ale stále sú tu aj čisto rómske triedy. Kompetentní však argumentujú, že žiaci nie sú do týchto tried zaraďovaní na základe príslušnosti k etnickej skupine ale na základe špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb žiakov. Podľa vyjadrení primátora mesta Levoča čisto rómske triedy vznikli v dôsledku vytvorenia nultého ročníka. Deti, ktoré nenavštevovali predškolské zariadenie, boli na základe záverov posúdenia centrom pedagogicko-psychologického poradenstva zaradené do nultého ročníka, aby dobehli svojich rovesníkov.¹³⁸

¹³⁷ Bližšie pozri: Ministerstvo ani splnomocnenec vlády segregáciu v Levoči nenašli, Novoveský korzár, 10.04.2013

¹³⁸ Bližšie pozri: Mesto Levoča popiera, že v školách dochádza ku segregácii, Korzár; Spišskonovoveský týždenník, 18.02.2014

Záver

Pri zabezpečení práva na vzdelanie pre všetkých je nevyhnutné vytvoriť systém, ktorý bude na jednej strane zohľadňovať potreby všetkých skupín a na druhej strane nebude diskriminačný. Nevyhnutným predpokladom je zabezpečiť všetkým deťom podmienky na zdravý vývoj, aby boli pripravené na plnenie si povinnej školskej dochádzky. Ved' jedným z odporúčaní Výboru OSN pre odstránenie všetkých foriem rasovej diskriminácie k Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie vo vzťahu k Slovenskej republike je, aby Slovenská republika zabezpečila povinnú predškolskú dochádzku, a to takým spôsobom, ktorý by odstránil rozdiely medzi deťmi z marginalizovaných skupín a väčšinovým obyvateľstvom, s cieľom zabrániť budúcej segregácii vo vzdelávaní.

Odporúčania

1. Prijat' účinné opatrenia zabráňujúce diskriminácii detí vytváraním špeciálnych tried pre rómske deti.
2. Stredisko sa stotožňuje s odporúčaním MŠVVaŠ SR mestu Levoča, podľa ktorého by obce mali zvýšiť zaškolenosť rómskych detí už v predprimárnom vzdelávaní.

5. Ochrana práv LGBTI osôb v Celoštátnej stratégii ochrany a podpory ľudských práv v Slovenskej republike

Celoštátna stratégia ochrany a podpory ľudských práv má predstavovať komplexný programový dokument strategického charakteru pre oblasť ochrany a podpory ľudských práv v Slovenskej republike. Jej účelom má byť komplexne analyzovať, zhodnotiť a revidovať doterajší vývoj na Slovensku v oblasti ochrany a podpory ľudských práv, vrátane pomenovania dlhodobých trendov. Súčasne by mal reflektovať nový vývoj problematiky ľudských práv vo svete, na európskej regionálnej úrovni ako aj v rámci EÚ.¹³⁹

Z pohľadu jeho komplexnosti vo vzťahu k jednotlivým kategóriám ľudských práv a témam súvisiacich s ich ochranou je prirodzené, že by sa Celoštátna stratégia mala zamerať aj na nediskrimináciu a práva LGBTI osôb, ktoré sú na Slovensku denne vystavované diskriminácii. Napriek vlne odporu, ktorá sa objavila práve v reakcii na mylnú interpretáciu toho, čo má byť predmetom Celoštátnej stratégie a tiež účelu, ktorému má tento dokument slúžiť, je potrebné si uvedomiť, že stratégia má predovšetkým predstavovať ďalší krok k odstraňovaniu diskriminácie ohrozených skupín.

Strategickým spoločenským cieľom, ktorý sa má dosiahnuť jej prijatím ako aj realizáciou opatrení z nej vyplývajúcich, je zvýšenie efektívnosti implementácie ľudskoprávných záväzkov Slovenskej republiky, ich výkonu a vymáhateľnosti. Vďaka tomu má Celoštátna stratégia kapacitu zvýšiť kvalitu demokracie, právneho štátu a sociálnej kohézie spoločnosti.¹⁴⁰ Stredisko preto považuje jej vypracovanie, vrátane zaradenia záväzkov vo vzťahu k ochrane práv LGBTI osôb s cieľom najmä predchádzania ich diskriminácie v spoločnosti, za osobitne dôležitý záujem a záväzok Slovenskej republiky.

Základným dokumentom pre rokovania v rámci workshopov k Celoštátnej stratégii je Východiskový dokument k diskusiám o stratégii v rámci workshopov vypracovaný Redakčným tímom prípravy stratégie. Problematika ochrany a podpory práv LGBTI osôb je v tomto dokumente zaradená ako piata strategická otázka, ktorá sa zameriava na potrebu prijatia dlhodobej koncepcie politiky voči osobám s LGBTI orientáciou. V rámci tejto časti dokument zhŕňa kroky doposiaľ podniknuté v oblasti ochrany práv LGBTI osôb, konkrétne

¹³⁹ Východiskový dokument k diskusiám o stratégii v rámci workshopov vypracovaný Redakčným tímom prípravy stratégie, s.2. Dostupný na stránke Rady vlády SR pre ľudské práva: http://www.radavladylp.gov.sk/data/files/3818_strategia_odborne-podklady_vlastny-material_2406_pk_dh_fin.pdf.

¹⁴⁰ Východiskový dokument k diskusiám o stratégii v rámci workshopov vypracovaný Redakčným tímom prípravy stratégie, s. 4.

zriadenie Výboru pre práva lesieb, bisexuálnych, transrodových a intersexuálnych osôb pri Rade vlády SR pre ľudské práva v novembri 2012 a novelu Trestného zákona z roku 2013, ktorou sa medzi osobitné motívy trestných činov zaradila nenávisť pre sexuálnu orientáciu, vďaka čomu sa umožnilo polícii zároveň štatisticky zaznamenávať prípady útokov voči LGBTI osobám. Dokument následne vymenúva oblasti, v ktorých naďalej v slovenskej spoločnosti prevládajú diskusie o tom, či legislatíva SR dostatočne reaguje na najnovší vývoj rozvoja a potrieb spoločnosti v porovnaní napr. s inými štátmi Rady Európy či Európskej únie. Týmito oblasťami sú predovšetkým sloboda združovania, sloboda prejavu a pokojného zhromažďovania, právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života (osobitne napr. spolužitie osôb rovnakého pohlavia alebo právna úprava zmeny pohlavia), zamestnania, vzdelania, zdravia, bývania, športu či právo na azyl. Dokument poukazuje na skutočnosť, že pri absencii legislatívy, odpoveď v oblasti diskriminácie LGBTI osôb neposkytuje ani judikatúra slovenských súdov. Za východiskovú premisu k tejto časti možno označiť potrebu, aby sa príslušné orgány v najbližšom období naďalej seriózne programovo venovali a po zhodnotení všetkých okolností pripravili príslušné legislatívne a administratívne riešenia.¹⁴¹

V júli 2013 bol Redakčným tímom vypracovaný Odborný podklad k tvorbe Celoštátnej stratégie ochrany a podpory ľudských práv v Slovenskej republike. Tento dokument zahŕňa práva LGBTI ľudí ako šiestu strategickú otázku. Dokument konštatuje, že pre rešpektovanie a uplatňovanie práv LGBTI osôb nebol doteraz v SR prijatý žiadny koncepčný dokument, napriek tomu, že ide o tému, ktorej sa v ostatnom období venuje náležitá pozornosť na pôde OSN, Rady Európy aj Európskej únie. Následne sa v ňom obdobne ako vo Východiskovom dokumente uvádzajú pozitívne kroky podniknuté v tejto oblasti, ako aj otázky, ktoré si vyžadujú prijatie legislatívnych a administratívnych riešení. V dokumente sa poukazuje na skutočnosť, že užívanie ľudských práv LGBTI ľuďom výrazne sťažuje fakt, že sú po stáročia vystavovaní homofóbií, transfóbií, iným formám neznášanlivosti a diskriminácii, či dokonca marginalizácii, sociálnej exklúzii a násiliu. V súlade s krokmi Slovenskej republiky na medzinárodnej úrovni, konkrétne vo vzťahu k Rezolúcii Rady OSN pre ľudské práva o ľudských právach, sexuálnej orientácii a rodovej identite (jednoznačne schválenej členskými štátmi Európskej únie, teda aj Slovenskom) alebo Odporúčaniam Výboru ministrov členským štátom Rady Európy o opatreniach v boji s diskrimináciou na základe sexuálnej orientácie a rodovej identity (prijatým aj vďaka zástupcom SR), Redakčný tím navrhuje, aby Slovenská republika uplatnila svoje progresívne

¹⁴¹ Východiskový dokument k diskusiám o stratégii v rámci workshopov vypracovaný Redakčným tímom prípravy stratégie, s. 17-18.

postoje reprezentované v tejto oblasti na medzinárodných fórach aj vo svojich vnútroštátnych politikách.¹⁴²

5.1 Národný pochod za život

Národný pochod za život sa konal dňa 22. septembra 2013 v Košiciach a pre početnú účasť ho možno označiť za najväčší život obhajujúci pochod v dejinách Slovenska. Podľa odhadov zverejnených v médiách sa na pochode zúčastnilo okolo 70 až 80-tisíc osôb.¹⁴³ Hlavným iniciátorom Národného pochodu za života bola Konferencia biskupov Slovenska. Pochod mal niekoľko desiatok spoluorganizátorov a partnerov, pričom hlavnými spoluorganizátormi bolo občianske združenie Fórum života a Deti svätej Alžbety (občianske združenie Aliancia za život).

Pred konaním Národného pochodu za život prijali jeho účastníci manifest, v ktorom približujú základné posolstvo pochodu. v zmysle manifestu bolo cieľom pochodu verejne vyjadriť presvedčenie, že:

1. život každého človeka je neoceniteľný, preto má byť bezpodmienečne chránený počas celej jeho dĺžky od počatia po prirodzenú smrť a má byť rešpektovaná jeho ľudská dôstojnosť;
2. rovnako má byť osobitným spôsobom chránená a podporovaná rodina založená manželstvom muža a ženy, nakoľko iba v takejto rodine sa vytvárajú ideálne podmienky na vznik a rozvoj života človeka;
3. starostlivosť o deti a ich výchova je právom a zodpovednosťou rodičov, deti majú právo na rodičovskú ochranu, výchovu a starostlivosť.¹⁴⁴

V súlade s týmto presvedčením vyzýva manifest všetkých ľudí, aby sa zasadili za ochranu a úctu ku každému človeku od jeho počatia po prirodzenú smrť. Manifest ľudí

¹⁴² Odborný podklad k tvorbe Celoštátnej stratégie ochrany a podpory ľudských práv v Slovenskej republike, vypracovaný Redakčným tímom (Bratislava, 2013), uvádza práva LGBTI ako 6. strategickú otázku, s. 19-20, dostupný na stránke Rady vlády SR pre ľudské práva: http://www.radavladyp.gov.sk/data/files/3927_odborny-podklad-k-strategii-vypracovany-clenmi-redakcneho-timu_1572013.pdf

¹⁴³ Dva pochody, 26.09.2013; Plus 7 dní; č. 39, s. 130 133; Sojková Mira, Jakubová Vanda; Kresťania pochodovali v pokoji, 23.09.2013; Sme; s. 2; Jesenský Mikuláš; Na Národný pochod za život prišli desaťtisíce ľudí, 22.09.2013; www.teraz.sk; s. ; TASR.

¹⁴⁴ Manifest Národného pochodu za život 2013, dostupný na: <http://pochodzazivot.sk/manifest-narodneho-pochodu-za-zivot-2013/>.

zároveň vyzýva, aby v spoločnosti šírili hodnoty rešpektovania dôstojnosti každého človeka, pomoci ľuďom v núdzi a osobitne tehotným ženám, mnohopočetným rodinám a rodinám v ťažkej životnej situácii, ukončenia zločinov na nevinných nenarodených deťoch a násilia páchaného na ženách v mene „možnosti voľby“, ochrany manželstva muža a ženy ako kolísky života a základnej bunky spoločnosti a rešpektu a garancie osobitného práva rodičov na výchovu svojich detí. Osobitnú výzvu manifest adresuje verejným činiteľom, obzvlášť poslancom NRSR, vláde SR a štátnym inštitúciám, aby vytvorili legislatívne podmienky na to, aby bol chránený každý človek od počatia po prirodzenú smrť a tiež legislatívne zabezpečili ochranu manželstva muža a ženy ako jedinečného a nič nenahraditeľného zväzku. Manifest na verejných činiteľov apeluje, aby vytvorili také poradné a podporné mechanizmy ako aj ekonomické a sociálne podmienky, v ktorých by sa rodiny nebáli prijímať deti a aktívne podporili inštitúcie zamerané na pomoc rodinám v núdzi a tehotným ženám, aby nemuseli uvažovať o potrate.¹⁴⁵

Práve v súvislosti s požiadavkou na ochranu života od počatia po prirodzenú smrť a s výzvou vytvorenia legislatívnych podmienok na to, aby bol chránený každý človek od počatia po prirodzenú smrť, Stredisko považuje za vhodné poukázať na ústavnú úpravu práva na život, legislatívu upravujúcu otázku umelého prerušenia tehotenstva a záväzky vyplývajúce Slovenskej republike v oblasti ochrany života pred narodením z medzinárodných dohovorov a judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva.

5.1.1 Právo na život

Právo na život je v Slovenskej republike garantované v článku 15 Ústavy SR. v zmysle ustanovenia odseku 1 tohto článku má každý právo na život a ľudský život je hodný ochrany pred narodením. Práve ochrana ľudského života pred narodením v súvislosti s právom na život tvorí základný argument proti umelým prerušeniam tehotenstva.

Je však potrebné si uvedomiť, že Ústava SR nepriznáva ochranu ľudského života od okamihu počatia, nakoľko obdobie „pred narodením“ nemožno automaticky stotožňovať s vývinom „od počatia“. V súlade so znením druhej vety článku 15 odsek 1 Ústavy SR nie je

¹⁴⁵ Manifest Národného pochodu za život 2013, dostupný na: <http://pochodzazivot.sk/manifest-narodneho-pochodu-za-zivot-2013/>.

nevyhnutné, aby zákonodarca prijímal zákony, ktoré budú mať právny účinok „od počatia“, prípadne vo vzťahu k napríklad s právnou úpravou antikoncepcie aj „pred počatím“.¹⁴⁶

Právo na život nepopierateľne tvorí základ systému ochrany ľudských práv a je právom absolútnym, teda právom, ktorého výkon zákonodarca nemôže obmedziť. Ústavný súd SR pri posudzovaní práva na život a jeho ochranu pred narodením vyjadril názor, že jeho úlohou nie je odpovedať na filozofickú, morálnu či etickú otázku vzniku ľudského života, ani na otázku morálnosti alebo správnosti umelého prerušenia tehotenstva.

Pokiaľ ide o otázku, či je nositeľom práva na život nasciturus (plod) alebo až nenarodený človek, Ústavný súd SR vo svojej interpretácii článku 15 odsek 1 Ústavy SR uvádza, že táto otázka predstavuje rozdiel medzi právom na život ako osobným, subjektívnym nárokom a ochranou nenarodeného ľudského života ako objektívnou hodnotou. Na základe porovnania doslovného jazykového a systematického výkladu dospel k názoru, že Ústava SR zásadne spája vznik subjektívnym práv až s okamihom narodenia človeka. Chápanie druhej vety článku 15 odsek 1 Ústavy SR ako absolútneho subjektívneho práva by podľa názoru Ústavného súdu vylučovalo interrupciu aj z dôvodu ochrany zdravia tehotnej ženy a nie len z iných dôvodov spojených väčšinou s ochranou súkromia tehotnej ženy. Ústavný súd SR tak zastal názor, v súlade s ktorým má nenarodený ľudský život charakter objektívnej hodnoty (ako je napr. aj ochrana slobody alebo ochrana mravnosti).¹⁴⁷

V súlade s výkladom Ústavného súdu teda nasciturus (plod) nie je v podmienkach právneho poriadku Slovenskej republiky subjektom práva, ktorému patrí základné právo na život v zmysle článku 15 odsek 1 Ústavy SR. Nasciturus sa môže stať subjektom práva ex tunc, pri splnení podmienky, že sa narodí živý. Z Ústavy SR vyplývajúca povinnosť chrániť nenarodený ľudský život a to primárne zákonodarnou cestou (napr. osobitná ochrana tehotných žien v pracovnoprávných vzťahoch), nie je závislá na postavení nascitura ako subjektu práva. Napĺňanie tejto povinnosti je potrebné chápať v kontexte celého právneho poriadku Slovenskej republiky. Ochranu nenarodeného života teda nemožno posudzovať len v súvislosti s predpismi o umelom prerušení tehotenstva, ale aj z pohľadu iných foriem ochrany, akou je napríklad ochrana tehotnej ženy, ktorá je zároveň ochranou plodu. Rovnako túto ochranu zabezpečuje Občiansky zákonník ustanovením § 7 ods. 1, podľa ktorého nasciturus je plne chránený ex tunc, teda za predpokladu, že sa dieťa narodí živé. Ďalším príkladom je ochrana prostredníctvom Trestného zákona vo vzťahu k majetkovým právam

¹⁴⁶ J. Drgonec: Ústava Slovenskej republiky- Komentár, druhé vydanie (Šamorín: Heuréka, 2007), 163.

¹⁴⁷ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky, PL. ÚS 12/01-297.

nascitura (za podmienky, že sa dieťa narodí živé) resp. ochrana pred nedovolením umelým prerušením tehotenstva (viac v časti Potratová legislatíva Slovenskej republiky).¹⁴⁸

Pokiaľ ide o umelé prerušenie tehotenstva na základe žiadosti ženy v zákonom určenej dobe, v rámci ktorej nie je potrebné zdôvodnenie zdravotnými dôvodmi, Ústavný súd SR zastal názor, že rozhodnutie legislatívne umožniť takéto oprávnenie žene je právomocou zákonodarcu. Zákonodarca je však v tomto obmedzený požiadavkami vyplývajúcimi z Ústavy SR. Ústavný súd SR zastal názor, že život plodu je vnútorne spojený a nemôže byť izolovaný od života tehotnej ženy. Právnou úpravou umelého prerušenia tehotenstva teda zákonodarca reaguje na vzťah resp. vyvažovanie ústavnej hodnoty ochrany ľudského života pred narodením a základným právom tehotnej ženy na rozhodovanie o sebe samej v súlade s článkom 16 odsek 1 a článkom 19 odsek 1 a 2 Ústavy SR. Zákonodarca je teda v súlade s názorom Ústavného súdu oprávnený umožniť tehotnej žene požiadať o umelé prerušenie tehotenstva v priebehu určitej úvodnej fázy tehotenstva bez nadbytočnej reštrikcie zo strany štátu a následne v ďalších týždňoch len za striktno vymedzených podmienok, čím sa ochraňuje integrita plodu voči matke.¹⁴⁹

5.1.2 Potratová legislatíva Slovenskej republiky

Umelé prerušenie tehotenstva je v Slovenskej republike upravené zákonom č. 73/1986 Zb. o umelom prerušení tehotenstva (ďalej len „zákon o umelom prerušení tehotenstva“), ktorý v zmysle ustanovenia § 1 ustanovuje, so zreteľom na ochranu života a zdravia ženy a v záujme plánovaného a zodpovedného rodičovstva, podmienky na jeho vykonávanie. Zákon o umelom prerušení tehotenstva primárne, v ustanovení § 2, poukazuje na potrebu predchádzania nežiadúcemu tehotenstvu, a to prostredníctvom výchovy k plánovanému a zodpovednému rodičovstvu, ako aj využívaním prostriedkov na zabránenie tehotenstva.

Pokiaľ ide o zákonnú úpravu legálneho umelého prerušenia tehotenstva, zákon o umelom prerušení tehotenstva v ustoveniach § 4 až 5 zakotvuje základné podmienky. v prvom prípade musí žena o umelé prerušenie tehotenstva písomne požiadať. Podmienkou je, aby tehotenstvo ženy nepresahovalo 12 týždňov. Kumulatívnou podmienkou však zároveň je,

¹⁴⁸ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky, PL. ÚS 12/01-297.

¹⁴⁹ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky, PL. ÚS 12/01-297.

aby umelému prerušeniu tehotenstva nebránili zdravotné dôvody na strane ženy. Druhým prípadom je umelé prerušenie tehotenstva ženy zo zdravotných dôvodov s jej súhlasom alebo na jej podnet, ak je ohrozený život ženy alebo zdravý vývoj plodu. Alternatívne tak možno urobiť v prípade geneticky chybného vývoja plodu.

V záujme ochrany maloletých, žene, ktorá ešte nedovŕšila 16 rokov, možno umelo prerušiť tehotenstvo, v prípade upravenom § 4 (t. j. na jej žiadosť a do 12 týždňov), len so súhlasom jej zákonného zástupcu alebo osoby, ktorej bola zverená do výchovy.

Základný postup pred vykonaním umelého prerušenia tehotenstva je zakotvený v § 7 zákona o umelom prerušení tehotenstva. Ak žena písomne požiada o umelé prerušenie tehotenstva ženského lekára, lekár je povinný poučiť ženu o možných zdravotných dôsledkoch umelého prerušenia tehotenstva aj o spôsoboch používania antikoncepčných metód a prostriedkov. Ak žena naďalej na umelom prerušení tehotenstva trvá a ak lekár zistí, že sú splnené podmienky pre jeho výkon, určí zdravotnícke zariadenie, kde sa výkon urobí.

Vykonávacím predpisom k zákonu o umelom prerušení tehotenstva je vyhláška MZ SR č. 74/1986 Zb. ktorou sa vykonáva zákon Slovenskej národnej rady č. 73/1986 Zb. o umelom prerušení tehotenstva (ďalej len „vyhláška“). Vyhláška vo vzťahu k ustanoveniu § 4 zákona o umelom prerušení tehotenstva upravuje, čo sa považuje za zdravotné dôvody na strane ženy, pre ktoré nemožno umelo prerušiť jej tehotenstvo. Takouto zdravotnou prekážkou je zdravotný stav ženy, ktorý podstatne zvyšuje riziko spojené s umelým prerušením tehotenstva alebo vykonanie umelého prerušenia tehotenstva v minulosti v prípade, ak od jeho vykonania ešte neuplynulo 6 mesiacov. Ak však ide o ženu, ktorá už dvakrát rodila resp. o ženu, ktorá dovŕšila 35 rokov veku, alebo ak je dôvodné podozrenie, že žena otehotnela v dôsledku trestného činu spáchaného na nej, lekár môže umelo prerušiť jej tehotenstvo aj v prípade, ak od posledného vykonania potratu u ženy ešte neuplynulo 6 mesiacov.

Vyhláška ďalej bližšie špecifikuje vykonanie umelého prerušenia tehotenstva zo zdravotných dôvodov. V zmysle ustanovenia § 2 a 3 vyhlášky možno zo zdravotných dôvodov umelo prerušiť tehotenstvo najneskôr do 12 týždňov jeho trvania alebo bez ohľadu na dobu jeho trvania, ak je ohrozený život ženy alebo ak sa zistilo, že plod nie je životaschopný alebo je ťažko poškodený. Zdravotný dôvod je oprávnený posúdiť vedúci oddelenia zdravotníckeho zariadenia, do ktorého ochorenie odborne patrí alebo jeho zástupca. V prípade, že žena napriek zdravotným dôvodom nesúhlasí s umelým prerušením tehotenstva, musí podpísať písomné vyhlásenie, že s umelým prerušením tehotenstva nesúhlasí. V prípade, že ho odmietne podpísať, lekár tento fakt zaznačí do jej zdravotníckej dokumentácie.

Z pohľadu právnej ochrany ženy pred neželaným vykonaním umelého prerušenia tehotenstva je významná právna úprava informovaného súhlasu upravená v zákone č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o zdravotnej starostlivosti“). V ustanovení § 6b zákona o zdravotnej starostlivosti je osobitne upravené poskytovanie informovaného súhlasu pri umelom prerušení tehotenstva, nakoľko práve písomným informovaný súhlas daný po predchádzajúcom poučení je podmienkou vykonania tohto zákroku. Poučenie zo strany lekára pred podpísaním informovaného súhlasu ženou musí zahŕňať informácie o účele, povahe, priebehu a následkoch umelého prerušenia tehotenstva; fyzických a psychických rizikách tohto zákroku; aktuálnom vývojovom štádiu embrya alebo plodu a o oprávnení ženy získať záznam zo sonografického vyšetrenia ako aj o alternatívach k umelému prerušeniu tehotenstva. V zmysle citovaného ustanovenia zákona o zdravotnej starostlivosti sú takýmito alternatívami utajenie osoby v súvislosti s pôrodom, osvojenie dieťaťa po narodení alebo finančná, materiálna alebo psychologická pomoc v tehotenstve, ktorú poskytujú občianske združenia, neziskové organizácie, nadácie, cirkvi a náboženské spoločnosti. V súlade s potrebou ochrany maloletých žien, v prípade umelého prerušenia tehotenstva neplnoletej ženy sa okrem jej písomného informovaného súhlasu vyžaduje aj písomný informovaný súhlas jej zákonného zástupcu po predchádzajúcom poučení.

Uvedené právne predpisy predstavujú základnú úpravu zákonného umelého prerušenia tehotenstva ženy a teda podmienky legálneho vykonania potratu v Slovenskej republike. V záujme ochrany pred nezákonnými potratmi a zvýšenému záujmu štátu na dodržiavaní právnej úpravy vykonávania potratov, ktoré predstavujú výrazný zásah do ženského organizmu ako aj možné ohrozenie života a zdravia ženy, Trestný zákon zakotvuje v ustanoveniach § 150 až 153 skutkovú podstatu trestného činu nedovoleného prerušenia tehotenstva. k spáchaniu tohto trestného činu môže dôjsť niekoľkými spôsobmi. V prvom prípade sa ho môže dopustiť osoba, ktorá bez súhlasu tehotnej ženy umelo preruší jej tehotenstvo. Rovnako Trestný zákon za trestné považuje konanie osoby, ktorá so súhlasom tehotnej ženy umelo preruší jej tehotenstvo postupom alebo za podmienok, ktoré odporujú všeobecne záväzným právnym predpisom o umelom prerušení tehotenstva (viď vyššie uvedené predpisy). Napokon sa trestného činu nedovoleného prerušenia tehotenstva osoba dopúšťa aj v prípade, ak tehotnú ženu navedie na to, aby svoje tehotenstvo sama umelo prerušila alebo iného požiadala prípadne inému dovolila, aby jej bolo tehotenstvo umelo prerušené postupom alebo za podmienok, ktoré odporujú všeobecne záväzným právnym predpisom o umelom prerušení tehotenstva. Trestným je tiež napomáhanie tehotnej žene pri

prerušení jej tehotenstva ňou samou alebo pri tom, aby požiadala alebo dovolila inej osobe prerušiť jej tehotenstvo. Je však nevyhnutné uviesť, že žena, ktorá svoje tehotenstvo umelo preruší alebo o to požiada niekoho iného, resp. ak to niekomu inému dovolí, nie je za svoj čin v zmysle Trestného zákona trestne zodpovedná.

5.1.3 Právo na život v. potraty v zmysle judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva

Vzťah práva na život v spojitosti s problematikou interupcií sa dotýka najmä otázky vzniku života. Pokiaľ ide o medzinárodné záväzky Slovenskej republiky v tejto oblasti, právo na život je garantované článkom 6 Medzinárodného dohovoru o občianskych a politických právach, článkom 6 odsek 2 Dohovoru o právach dieťaťa, článkom 10 Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím, článkom 2 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a Protokolmi 6 a 13 k tomuto dohovoru.

Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Európsky dohovor“) v článku 2 odsek 1 zakotvuje, že právo každého na život je chránené zákonom. Otázky práva ľudského plodu na život a vzniku života bola predmetom konania pred ESLP v súvislosti s výkladom predmetného článku a statusom a právami ľudského plodu. V prípade Boso proti Taliansku súd potvrdil prechádzajúci výklad Komisie pre ľudské práva, v zmysle ktorého poskytnutie rovnakých práv plodu ako osobám by spôsobilo neprimerané obmedzenie práv vyplývajúcich z článku 2 vo vzťahu k osobám, ktoré sa už narodili.¹⁵⁰

Pokiaľ ide o stanovenie momentu vzniku života, ESLP v prípade Vo proti Francúzsku rozhodol, že rozhodnutie o tejto otázke je prenechané v súlade s voľnou úvahou na jednotlivé štáty na ich národnej úrovni. ESLP to zdôvodnil neexistenciou odpovede na túto otázku vo väčšine členských štátov Rady Európy a nedostatkom konsenzu na európskej úrovni ohľadom vedeckej a právnej definície vzniku (začiatku) života. ESLP zároveň dodal, že ľudský plod (embryo) patrí do ľudskej rasy a jeho potenciál stať sa človekom vyžaduje ochranu v mene

¹⁵⁰ Boso proti Taliansku, Číslo sťažnosti 50490/99, Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva zo dňa 05. septembra 2002.

ľudskej dôstojnosti bez toho, aby bolo potrebné považovať ho za človeka s právom na život na účely článku 2 Európskeho dohovoru.¹⁵¹

V súlade s judikatúrou ESĽP majú teda štáty možnosť úvahy pri regulácii a uzákonení možnosti umelého prerušenia tehotenstva, a to nie len z dôvodu ohrozenia života matky ale aj z iných dôvodov. Je však dôležité uviesť, že právo ženy na súkromný život negarantuje žene absolútnu slobodu prerušiť umelo svoje tehotenstvo. Naopak, toto právo ženy môže byť obmedzené práve vnútroštátnou legislatívou, ktorá podmieňuje vykonanie umelého prerušenia tehotenstva splnením zákonných podmienok. Z uvedeného tak možno vyvodit' záver, že z pohľadu judikatúry ESĽP by úplný zákaz interrupcií (teda plošne bez ohľadu na dôvod a čas trvania tehotenstva) mohol predstavovať rozpor práve s inými ľudskoprávnymi normami, ako napríklad právo ženy na ochranu súkromného života.¹⁵²

Záver

Stredisko touto cestou nepopiera legálnosť a legitímnosť Národného pochodu za život, ktorého priebeh bol v plnom súlade s právnym poriadkom Slovenskej republiky a osobitne realizáciou práva na pokojné zhromažďovanie. Stredisko naopak pozitívne hodnotí jeho pokojný priebeh. V súvislosti s veľkým počtom účastníkov pochodu Stredisko vníma záujem verejnosti o témy ochrany života a rodiny a uvedomuje si potrebu verejnej diskusie na tieto témy.

Avšak v reakcii na požiadavku vytvorenia legislatívnych podmienok ochrany života od počatia po prirodzenú smrť, Stredisko zastáva názor, že platná právna úprava umelého prerušenia tehotenstva je v súlade s Ústavou SR ako aj s Európskym dohovorom a judikatúrou ESĽP. Platná právna úprava zároveň garantuje ochranu práva ženy na rešpektovanie jej súkromného života. Napĺňanie ústavnej hodnoty ochrany života pred narodením je v Slovenskej republike zabezpečené predovšetkým predpismi o osobitnej ochrane tehotných žien v pracovnoprávných vzťahoch, občianskoprávnou úpravou ochrany majetkových práv nascitura (za predpokladu, že sa narodí živý), zákonnou reguláciou vykonávania umelého

¹⁵¹ Vo proti Francúzsku, Číslo sťažnosti 53924/00, Rozhodnutie Veľkej komory Európskeho súdu pre ľudské práva zo dňa 8. júla 2004.

¹⁵² W. Kälin- J. Künzli: The Law of International Human Rights Protection. Oxford University Press, 2011, s. 295.

prerušenía tehotenstva ako aj zaradením trestného činu nedovoleného prerušenia tehotenstva do Trestného zákona.

Odporúčania

V súvislosti s vyššie uvedeným Stredisko odporúča nasledovné:

1. Rešpektovať právo každej ženy slobodne sa rozhodnúť, či podstúpi interrupciu za predpokladu dodržania zákonnej úpravy umelého prerušenia tehotenstva.
2. Dbáť na to, aby bola prísne dodržiavaná povinnosť lekára poučiť ženu pred podpísaním informovaného súhlasu s umelým prerušením tehotenstva o účele, povahe, priebehu a následkoch interrupcie ako aj o fyzických a psychických rizikách tohto zákroku, aktuálnom vývojomo štádiu embrya alebo plodu a o oprávnení ženy získať záznam zo sonografického vyšetrenia ako aj o alternatívach k umelému prerušeniu tehotenstva.
3. Zebzpečiť šírenie osvetý a podporovať verejný dialóg o otázkach plánovaného rodičovstva a prevencie pred neželanými tehotenstvami.
4. Zabezpečovať sociálnu a ekonomickú podporu tehotným ženám v nepriaznivej ekonomickej situácii.

5.2 Kampaň proti Celoštátnej stratégii

Na jeseň 2013 sa v médiách objavili informácie o vlne odporu voči príprave Celoštátnej stratégie, najmä zo strany viacerých kresťanských združení a mimovládnych organizácii. Tieto mali údajne vyčítať ministromi zahraničných vecí a európskych záležitostí SR práve venovanie sa právam homosexuálnych osôb v obsahu Celoštátnej stratégie. Na verejnosť sa tiež dostali informácie o organizovanej nenávisťnej kampani, v rámci ktorej ministromi a členom Rady vlády pre ľudské práva chodili denne vulgárne e-maily.¹⁵³ Rada vlády SR pre ľudské práva v reakcii na tieto skutočnosti zverejnila v septembri 2013 na svojej stránke stanovisko MZVaEZ SR k štvavej kampani proti stratégii ľudských práv.

¹⁵³ Lajčák: Tak ľahko ma nikto nezastraší, 05.10.2013; Pravda; s. 6, 7; KRBATOVÁ Lucia.

V stanovisku sa konštatuje, že kampaň proti Celoštátnej stratégii nadobudla „doslova obľudné rozmery“, pričom po výzvach na zahŕcovanie e-mailových schránok ministra a ďalších predstaviteľov rezortu, niektorí „fanatickí odporcovia ľudských práv na Slovensku“ pristúpili dokonca k osobným invektívam, hrubým urážkam a nenávisným vyhrážkam zasielaným tajomníčke Rady vlády SR pre ľudské práva Barbare Illkovej. Okrem označenia nátlaku za neprípustný, stanovisko varuje pred podniknutím právnych krokov (vrátane trestného oznámenia), v prípade, ak táto kampaň nebude zastavená. Ministerstvo v stanovisku napokon apeluje na organizátorov kampane, aby dbali na dodržiavanie zákonov Slovenskej republiky a zdžali sa protiprávneho konania (t. j. hanobenia osoby a porušovania práv na ľudskú dôstojnosť).¹⁵⁴

Médiá informovali, že práve antikampaň proti Celoštátnej stratégii prispela k posunutiu termínu predloženia Celoštátnej stratégie na schválenie vládou SR, ako aj o plánoch ministra zahraničných vecí spustiť celonárodnú diskusiu k stratégii.¹⁵⁵

V októbri 2013 sa uskutočnilo stretnutie medzi Ministrom zahraničných vecí a európskych záležitostí so zástupcami Fóra kresťanských inštitúcií a Fóra života, na ktorom sa títo zástupcovia dištancovali od nenávisnej kampane sprevádzajúcej verejnú diskusiu o Celoštátnej stratégii a vyjadrili záujem rokovať o témach spojených s ľudskými právami.¹⁵⁶

Ďalší postup pri príprave Celoštátnej stratégie

Rada vlády Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť prijala 4. septembra 2013 uznesenie č. 83 k informácii o procese prípravy Celoštátnej stratégie ochrany a podpory ľudských práv v Slovenskej republike a návrhu ďalšieho postupu. Týmto uznesením sa schválil ďalší postup prípravy Celoštátnej stratégie a odporučil sa posun termínu predloženia materiálu na rokovanie vlády SR z 30. septembra 2013 na 30. jún 2014. V bode E.4 ukladá predmetné uznesenie úlohu podpredsedovi Rady vlády SR pre ľudské práva, a ministrom spravodlivosti SR zabezpečiť odbornú gesciu nad odbornými podujatiami

¹⁵⁴ Stanovisko MZVaEZ k štvanej kampani proti stratégii ľudských práv je dostupné na stránke Rady vlády SR pre ľudské práva: <http://www.radavladyp.gov.sk/stanovisko-mzvaz-sr-k-stvavej-kampani-proti-strategii-ludskych-prav/>.

¹⁵⁵ Lajčák: Tak ľahko ma nikto nezastraší, 05.10.2013; Pravda; s. 6, 7; KRBATOVÁ Lucia.

¹⁵⁶ M. Lajčák prijal zástupcov Fóra kresťanských inštitúcií a Fóra života, informácia dostupná na stránke MZVaEZ: [http://www.mzv.sk/servlet/content?MT=/App/WCM/main.nsf/vw_ByID/ID_EA7419BDE7EC99C1257B4A002DA134_SK&OpenDocument=Y&LANG=SK&TG=BlankMaster&URL=/App/WCM/Aktualit.nsf/\(vw_ByID\)/ID_E767140112BD2125C1257BF9004C5D77](http://www.mzv.sk/servlet/content?MT=/App/WCM/main.nsf/vw_ByID/ID_EA7419BDE7EC99C1257B4A002DA134_SK&OpenDocument=Y&LANG=SK&TG=BlankMaster&URL=/App/WCM/Aktualit.nsf/(vw_ByID)/ID_E767140112BD2125C1257BF9004C5D77).

k príprave Celoštátnej stratégie v oblasti práv LGBTI osôb. Termín plnenia tejto úlohy bol stanovený ako priebežné plnenie. V súvislosti s touto úlohou uznesenie ukladá podpredsedovi Rady vlády SR pre ľudské práva a ministrom spravodlivosti SR zriaďiť vo svojej pôsobnosti odbornú pracovnú skupinu zloženú pomerne zo zástupcov verejnej správy, mimovládnych organizácií a odborníkov v predmetnej oblasti pre prípravu a finalizáciu zverenej časti Celoštátnej stratégie.

Dňa 15. októbra 2013 sa konalo 4. zasadnutie Koordinačnej skupiny Rady vlády SR, ktorého predmetom bolo dohodnutie procesu prípravy série odborných podujatí k Celoštátnej stratégii, ako aj detailnejšieho harmonogramu prác a vytvorenia tematicky zameraných pracovných skupín.¹⁵⁷ Toto zasadnutie bolo zároveň posledným zasadnutím Koordinačnej skupiny v roku 2013.

V súlade s týmito informáciami MZVaEZ SR v novembri 2013 informovalo, že proces prípravy Celoštátnej stratégie vstupuje do „veľmi dôležitej fázy“, v ktorej je vítaná práve konštruktívna diskusia všetkých zúčastnených strán. S cieľom umožniť odborníkom a širokej verejnosti podieľať sa na jej príprave, MZVaEZ SR informovalo o príprave odborných workshopov organizovaných gestormi jednotlivých ľudskoprávných tém koncom roka 2013 a na jar 2014 v rôznych regiónoch Slovenska. Na stránke Rady vlády SR pre ľudské práva bolo v tejto súvislosti uvedené aj stanovisko MZVaEZ SR k reakciám a podnetom verejnosti. Uvádza sa v ňom, že mnohé z týchto podnetov a reakcií sa zakladajú na „obavách prameniacych z neznalosti situácie, respektíve dezinformácií“. MZVaEZ SR upozornilo, že vo východiskovom materiáli k celospoločenskej diskusii o stratégii sa nespomína sexuálna výchova detí, rodová ideológia ani manželstvá osôb s neheterosexuálnou orientáciou.¹⁵⁸

¹⁵⁷ Zasadnutie Koordinačnej skupiny RVLP pre prípravu Celoštátnej stratégie, dostupné na stránke MZVaEZ: [http://www.mzv.sk/servlet/content?MT=/App/WCM/main.nsf/vw_ByID/ID_EA7419BDE7ECAA99C1257B4A002DA134_SK&OpenDocument=Y&LANG=SK&PAGE_NEWSVIEW-AKTUALNEPODLAObDOBIAADMR-97JAZ2=5&TG=BlankMaster&URL=/App/WCM/Aktualit.nsf/\(vw_ByID\)/ID_C5301262CF484A3EC1257C05004F622E](http://www.mzv.sk/servlet/content?MT=/App/WCM/main.nsf/vw_ByID/ID_EA7419BDE7ECAA99C1257B4A002DA134_SK&OpenDocument=Y&LANG=SK&PAGE_NEWSVIEW-AKTUALNEPODLAObDOBIAADMR-97JAZ2=5&TG=BlankMaster&URL=/App/WCM/Aktualit.nsf/(vw_ByID)/ID_C5301262CF484A3EC1257C05004F622E).

¹⁵⁸ Začína sa široká diskusia o Celoštátnej stratégii na ochranu a podporu ľudských práv v SR, dostupné na stránke Rady vlády SR pre ľudské práva: <http://www.radavladylp.gov.sk/zacina-sa-siroka-diskusie-o-celostatnej-strategii-na-ochranu-a-podporu-ludskych-prav-v-sr/>.

Záver

Stredisko považuje pripravovanú Celoštátnu stratégiu ochrany a podpory ľudských práv za kľúčový dokument venovaný zosumarizovaniu vývoja ľudských práv v podmienkach Slovenskej republiky ako aj analýze dlhodobých a aktuálnych trendov v oblasti ochrany a podpory ľudských práv. Pre Slovenskú republiku vytvára priestor na analýzu dosiahnutého pokroku ako aj na vytýčenie problémov, ktoré je potrebné v nadchádzajúcom období adresovať s cieľom účinnej ochrany ľudských práv na vnútroštátnej úrovni.

Stredisko zastáva názor, že zaradenie strategickej otázky ľudských práv LGBTI osôb je nevyhnutnou podmienkou na naplnenie komplexnosti tohto dokumentu. Na potrebu začlenenia problémov LGBTI komunity do národných stratégií ochrany ľudských práv poukázala v roku 2013 aj Európska agentúra pre ľudské práva. Tá vo svojom stanovisku vyzýva, práve s cieľom posilniť systematické a koordinované odpovede na diskrimináciu, aby členské štáty Európskej únie vypracovali akčné plány na podporu rešpektu voči LGBTI osobám a na ochranu ich základných práv a/alebo začlenili túto problematiku do svojich národných akčných plánov a stratégií na ochranu a podporu ľudských práv.¹⁵⁹

Odporúčania

1. Umožňovať naďalej a v čo najväčšom rozsahu konštruktívnu diskusiu a zapájanie všetkých zainteresovaných subjektov v procese prípravy Celoštátnej stratégie ochrany a podpory ľudských práv.
2. Vo vzťahu k právam LGBTI osôb zabezpečiť, aby výsledný materiál Celoštátnej stratégie ochrany a podpory ľudských práv bol spôsobilý slúžiť ako nástroj na znižovanie diskriminácie LGBTI osôb v slovenskej spoločnosti a na predchádzanie homofóbie.
3. Vyložiť všetko potrebné úsilie na to, aby bol dodržaný termín predloženia materiálu Celoštátnej stratégie ochrany a podpory ľudských práv na rokovanie vlády SR (t. j. 30. jún 2014) a teda aby nedošlo k jeho opätovnému posunutiu.

¹⁵⁹ Európska agentúra pre ľudské práva, Skúsenosti LGBT osôb s diskrimináciou a trestnými činmi z nenávisťi v EÚ a v Chorvátsku, Factsheet, Máj 2013, dostupný na: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2013_lgbt-survey-factsheet_sk.pdf.

5.3 Publikácia o právach LGBTI

V roku 2013 bola medializovaná príprava tzv. učebnice o právach LGBTI osôb mimovládnu organizáciou Inštitút pre ľudské práva. Pripravovaná publikácia, mylne médiami označovaná ako učebnica, vyvolala diskusie o vhodnosti adresovania tejto témy na školách medzi deťmi a mládežou. Hlavným cieľom publikácie, ktorej rozsah je približne 100 strán, je boj proti homofóbii na základe rozbíjania predsudkov a stereotypov. Vo svojom obsahu kladie dôraz na fakty a ich zasadenie do historických, politických a kultúrno-civilizačných súvislostí. Inštitút pre ľudské práva pre Stredisko uviedol, že špecifickým aspektom textu je práve vsadenie problematiky LGBTI menšiny do oblasti ľudských práv.¹⁶⁰ V súlade s medializovanými informáciami bol jedným z dôvodov tejto iniciatívy fakt, že táto téma nie je formálne pokrytá a nenachádza sa v osnovách a preto len veľmi málo učiteľov nájde odvahu o nej rozprávať.¹⁶¹

Na financovanie publikácie získal Inštitút pre ľudské práva (ďalej v texte ako „Inštitút“) dotáciu MZVaEZ SR vo výške 15 000 eur v rámci predloženého projektu „Vzdelávaním proti homofóbii, informovanosťou k tolerancii“. Publikácia bola vydaná v októbri 2013 a v mesiacoch november a december bola distribuovaná do škôl. Podľa informácií poskytnutých Inštitútom bola publikácia distribuovaná na viac ako 300 stredných škôl a 30 fakúlt vysokých škôl a univerzít v Slovenskej republike. v súčasnosti Inštitút disponuje menej ako 10% vydaných exemplárov (t.j. 400 kusov). v závislosti od získania finančných prostriedkov plánuje Inštitút v nasledujúcom školskom roku 2014/2015 dotlačiť publikáciu a jej opätovnú distribúciu do škôl.¹⁶²

Inštitút v tejto súvislosti uviedol, že neplánuje požiadať o schvaľovaciu resp. odporúčaciu doložku, aby mohla byť publikácia distribuovaná ako učebný text. Túto skutočnosť pre Stredisko potvrdilo aj MŠVVaŠ SR.¹⁶³ Inštitút svoje rozhodnutie zdôvodnil práve v súvislosti s vyjadreniami ministra školstva¹⁶⁴, ktoré boli publikované v médiách, na základe ktorých považuje takýto krok za bezpredmetný. Zároveň však dodal, že takýto krok nepovažuje ani za potrebný, keďže prax ukázala, že školy, pedagógovia a študenti prejavili beztak o učebnicu dostatočný záujem a teda účasť MŠVVaŠ SR na jej propagácii ani

¹⁶⁰ Vyjadrenie Inštitútu pre ľudské práva k otázkam Strediska zo dňa 17. februára 2014.

¹⁶¹ Na školách chýba vzdelávací text o právach homosexuálov, 20.05.2013; www.webnoviny.sk; s. ; SITA.

¹⁶² Vyjadrenie Inštitútu pre ľudské práva k otázkam Strediska zo dňa 17. februára 2014.

¹⁶³ Vyjadrenie Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR k otázkam Strediska zo dňa 5. marca 2014.

¹⁶⁴ v médiách sa objavilo napr. vyjadrenie Ministra školstva, že „ako človek, ktorý uznáva tak sociálne, ako aj kresťanské hodnoty“ nebude asistovať pri podpise takejto učebnice. (Čaplovič nepodporí učebnicu o právach homosexuálov, 19.09.2013; www.sme.sk; SPRAVODAJSTVO, s. ; TASR).

distribúcii nie je potrebná. Inštitút tiež uviedol, že po medializácii vydávania publikácie sa naň priamo obrátilo viac ako 100 pedagógov, ktorí o ňu iniciatívne prejavili záujem.¹⁶⁵

MŠVVaŠ SK vo svojej odpovedi uviedlo, že nemá k dispozícii žiadne informácie o obsahu tejto publikácie. Ministerstvo zabezpečuje distribúciu len tých učebníc, pracovných zošitov a učebných textov, ktorým udelilo schvaľovaciu doložku na základe ich súladu so štátnym vzdelávacím programom, pri plnení ktorého sa majú používať.¹⁶⁶

Sexuálna výchova na školách a zaradenie informácií o LGBTI osobách a ich právach do osnov sexuálnej výchovy

V súvislosti s predmetnou publikáciou a medializovanými reakciami na jej prípravu Stredisko oslovilo MŠVVaŠ SR aj s otázkou postoja k zavedeniu sexuálnej výchovy ako samostatného predmetu na školách a možnom zaradení informácií o LGBTI osobách a ich právach do osnov sexuálnej výchovy.

V Učebných osnovách schválených MŠVVaŠ SR v roku 2010 je vyjadrený obsah Výchovy k manželstvu a rodičovstvu. Učebné osnovy Výchovy k manželstvu a rodičovstvu vychádzajú z Koncepcie Výchovy k manželstvu a rodičovstvu, ktorá reaguje na potrebu riešiť aktuálne otázky súčasnej spoločnosti. Koncepcia bola vypracovaná na základe uznesenia vlády SR č. 389/1996, ktorým vláda schválila Koncepciu štátnej rodinnej politiky, ďalej z Komplexného programu prevencie nákazy HIV/AIDS v Slovenskej republike prijatého uznesením vlády SR č.390/1996 a Národného programu podpory zdravia schváleného uznesením vlády SR č. 659/1991. Dokument má multidisciplinárny charakter a obsahovo v sebe integruje filozofické, sociologické, psychologické a biologické poznatky o manželstve, rodinnom živote a intímnych vzťahoch. Sexuálna výchova je v Učebných osnovách výchovy k manželstvu a rodičovstvu implicitne zahrnutá a podstatnou časťou prípravy je také zvládnutie vlastnej sexuality, aby v zmysle sexuálneho zdravia „obohacovala osobnosť, zlepšovala jej vzťahy k ľuďom a rozvíjala schopnosť lásky“ (WHO Kodaň, 1974).¹⁶⁷

Učebné osnovy sú kategorizované do troch skupín, t. j. pre primárne vzdelávanie, pre nižšie sekundárne vzdelávanie a pre vyššie sekundárne vzdelávanie. Pokiaľ ide o zahrnutie otázok neheterosexuálnych vzťahov, táto téma nie je zahrnutá v osnovách pre primárne

¹⁶⁵ Vyjadrenie Inštitútu pre ľudské práva k otázkam Strediska zo dňa 17. februára 2014.

¹⁶⁶ Vyjadrenie Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR k otázkam Strediska zo dňa 05. marca 2014.

¹⁶⁷ Vyjadrenie Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR k otázkam Strediska zo dňa 05. marca 2014.

vzdelávanie, t. j. pre prvý stupeň základnej školy. Rovnako sa nenachádza v osnovách výchovy k manželstvu a rodičovstvu pre nižšie sekundárne vzdelávanie, t. j. druhý stupeň základných škôl. Učebné osnovy pre vyššie sekundárne vzdelávanie, t. j. stredné školy, sa skladajú z troch tematických celkov. Sú nimi Manželstvo a rodina, Rodičovstvo, Intímne vzťahy muža a ženy. Napriek pomenovaniu tretieho tematického celku, jeho obsahom majú byť v zmysle učebných osnov aj „homosexuálne vzťahy“ a „lesbické vzťahy“.¹⁶⁸ Učebné osnovy bližšie nešpecifikujú zameranie obsahu predmetnej témy.

Výchova k manželstvu a rodičovstvu nepredstavuje samostatný predmet, naopak je integrovaná do rôznych predmetov, ako napr. biológia, etika, náboženstvo ale aj slovenský jazyk a pod. Túto skutočnosť MŠVVaŠ SR odôvodňuje jej interdisciplinárnym charakterom, nakoľko sa dotýka všetkých oblastí a etáp ľudského života a integruje pedagogické, sociologické, psychologické a biologické poznatky a aspekty o dospievaní, sexualite, sociálnych vzťahoch a ich hodnote v ľudskom živote. Proces jej realizácie je obsahovo viazaný na vekovú kategóriu žiakov a stupeň ich telesnej, duševnej a sociálnej vyspelosti, ako aj na špecifické podmienky školy.¹⁶⁹

V súvislosti s uvedenou problematikou MŠVVaŠ SR vo svojej odpovedi na otázky Strediska uviedlo, nasledovné: „Rezort školstva nepodporuje výučbu takých vzdelávacích programov, ktoré by diskriminujúcim spôsobom zvyhodňovali výchovu zameranú výlučne na individuálny prospech jednotlivca či na popieraní základných práv rodiny. a už vôbec nie také, ktoré by mohli ohrozovať mravnú výchovu detí a mladistvých.“¹⁷⁰

Postoj Rady Európy k tejto problematike je súčasťou odporúčania adresovaného členským štátom a týkajúcom sa opatrení na potlačanie diskriminácie na základe sexuálnej orientácie a rodovej identity prijatom v roku 2010, ktorý adresuje osobitne aj problematiku vzdelávania. V súlade s bodom 32 by členské štáty, s prihliadnutím na záujmy dieťaťa, mali prijať vhodné opatrenia s cieľom podpory vzájomnej tolerancie a rešpektu na školách bezohľadu na sexuálnu orientáciu a rodovú identitu. Tieto opatrenia by mali zahŕňať poskytovanie objektívnych informácií o otázkach sexuálnej orientácie a rodovej identity, napríklad prostredníctvom školských učebných osnov alebo vzdelávacích materiálov, ako aj poskytovanie všetkých potrebných informácií žiakom a študentom a ich ochrana a podpora

¹⁶⁸ Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky: Výchova k manželstvu a rodičovstvu- Učebné osnovy. Dostupné na:

http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/1stzs/iscsed1/ine_dokumenty/vychova_k_manzelstvu.pdf.

¹⁶⁹ Vyjadrenie Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR k otázkam Strediska zo dňa 05. marca 2014.

¹⁷⁰ Vyjadrenie Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR k otázkam Strediska zo dňa 05. marca 2014.

tak, aby sa im umožňovalo žiť v súlade s ich sexuálnou orientáciou a rodovou identitou.¹⁷¹

Európska agentúra pre ľudské práva v tejto súvislosti v jednej zo svojich správ zameraných na problematiku práv LGBTI osôb v členských štátoch Európskej únie poukázala na problém, dávany do pozornosti obzvlášť mimovládnyimi organizáciami, že všeobecná „neviditeľnosť“ resp. absencia tém sexuálnej orientácie na školách môže negatívne pôsobiť na sebavedomie LGBTI mládeže a posilňovať celkovú „neviditeľnosť“ LGBTI osôb.¹⁷²

Stredisko zastáva názor, že prispôsobenie obsahu výchovy k manželstvu a rodičovstvu má zohľadňovať vek a rozumovú a duševnú vyspelosť dieťaťa. Avšak zaradenie otázok práv LGBTI osôb a poskytnutie informácií o neheterosexuálnych vzťahoch mládeži Stredisko nepovažuje za ohrozenie mravnej výchovy detí a mladistvých. Naopak, Stredisko verí, že práva informovanie a formovanie povedomia v tejto oblasti napomáha k odstraňovaniu predsudkov voči LGBTI osobám a budovaniu tolerantnej spoločnosti, čo predstavuje základ pre predchádzanie diskriminácie voči tejto spoločenskej skupine v každodennom živote. V neposlednom rade otvorené diskutovanie so žiakmi na tieto témy bezpochybne prispieva k odstraňovaniu šikany z dôvodu sexuálnej orientácie, či už v školskom alebo neskôr aj v pracovnom prostredí.

Záver

Z uvedených dôvodov Stredisko pozitívne hodnotí záujem žiakov a pedagógov o publikáciu zhotovenú Inštitútom pre ľudské práva. Stredisko víta všetky aktivity, ktorých cieľom je podporovať toleranciu a odbúravať predsudky voči LGBTI osobám. Za osobitne vhodné považuje Stredisko otvorene diskutovať na túto tému so študentami, samozrejme s prihliadnutím na ich vek a rozumovú vyspelosť, nakoľko pre budovanie tolerantnej spoločnosti je potrebné oslovovať práve mladých ľudí v čase, keď si formujú vlastné názory a keď sú osobitne náchylní na osvojovanie si predsudkov a stereotypov.

¹⁷¹ Council of Europe: Recommendation CM/Rec(2010)5 of the Committee of Ministers to member states on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity (Adopted by the Committee of Ministers on 31 March 2010 at the 1081st meeting of the Ministers' Deputies).

¹⁷² European Union Agency for Fundamental Rights: Homophobia, transphobia and discrimination on grounds of sexual orientation and gender identity in the EU Member States (Summary of findings, trends, challenges and promising practices), 2010, s. 14.

Odporúčania

V oblasti vzdelávania a šírenia ľudskoprávnej osvety osobitne medzi mládežou Stredisko odporúča:

1. Podporovať aktivity zamerané na odstraňovanie predsudkov a posilňovanie tolerancie v spoločnosti vo vzťahu k nediskriminácii LGBTI osôb.
2. Podporovať šírenie povedomia o právach LGBTI osôb a upozorňovať na prekážky, s ktorými sa tieto osoby z dôsledku diskriminácie a predsudkov denne stretávajú.
3. Podnecovať diskusiu na školách, s prihliadnutím na vek a rozumovú a duševnú vyspelosť žiakov a študentov, o otázkach vzťahov a práv LGBTI osôb s cieľom prevencie šikany založenej na dôvode sexuálnej orientácie alebo rodovej identity ako aj s cieľom podpory tolerancie mladých ľudí voči LGBTI osobám.
4. Zabezpečiť metodickú podporu pre učiteľov v záujme pokrytia problematiky homosexuality, bisexuality a rodovej identity vo výučbe v oblasti podpory a ochrany ľudských práv.

6. Extrémizmus

Extrémizmus je jedným z najnebezpečnejších protispoločenských javov modernej demokratickej spoločnosti, ktorý výrazne ovplyvňuje bežný život. Rôznorodé názory a postoje prinášajú so sebou aj tie extrémne idealistické či radikálne, ktoré sú razantne presadzované s využitím legálnych či nelegálnych prostriedkov, vrátane extrémistických činov. Vo všeobecnosti je možné konštatovať, že tento jav je prítomný v celej Európe. Väčšia benevolentnosť v súčasnej politike spôsobila, že „nacionalistické“ tendencie sa nevnímajú ako bezprostredná hrozba. Stretávame sa ako s individualistickými prejavmi jednotlivcov so sklonmi k extrémizmu, tak aj so skupinovými aktivitami organizovaných extrémistov, ktoré sú pre celkovú stabilitu a bezpečnosť spoločnosti oveľa závažnejšie. Predstavujú reálnu bezpečnostnú hrozbu pre život, zdravie a majetok osôb, pre demokratický vývoj v spoločnosti ale aj pre ústavné i štátne orgány. Situácia sa zhoršuje o to viac, keď verejnosť alebo jej podstatná časť je k prejavom extrémizmu ľahostajná, alebo s nimi dokonca sympatizuje. V takomto prípade ide o nebezpečný a nežiaduci protispoločenský jav, ktorý môže viesť k sociálnym konfliktom, útokom proti demokratickým princípom, proti spoločenskému usporiadaniu a dokonca až k politickej destabilizácii.

K radikálnym postojom a k nárastu extrémistických prejavov dochádza za určitých spoločenských podmienok, z ktorých za najzávažnejšie je možné označiť nárast kriminality, nárast nezamestnanosti a počtu asociálnych osôb, zhoršená sociálno-ekonomická situácia, zvýšená migrácia a mnohé iné. Extrémistické aktivity sú bezprostrednou reakciou na narastajúce vnútorné rozpory v spoločnosti. Podľa niektorých autorov je extrémizmus negatívnym produktom demokratickej spoločnosti. Demokracia má totiž obmedzené možnosti použitia účinných obranných mechanizmov, aby sa ubránila všetkému, čo jej škodí. Ak by takéto mechanizmy mala, prestala by byť demokraciou a stala by sa diktatúrou. Preto sa v každej demokratickej spoločnosti stretávame aj s extrémistickými prejavmi.

Definícia pojmu extrémizmus by mala stanoviť na jednej strane hranice, ktoré sú spoločnosťou ešte akceptované a na strane druhej tie, ktoré sú neakceptovateľné a zakladajú trestnú zodpovednosť. Pojem „extrémizmus“ je však vysoko individuálny a existuje veľké riziko spochybňovania individuálneho výkladu opačnými stranami konania. Správne vymedzenie pojmu extrémizmus je nevyhnutné pre činnosť bezpečnostných zložiek i orgánov

činných v trestnom konaní od okamihu získania informácií o plánovaných, pripravovaných či vykonaných extrémistických aktivitách až po právoplatné odsúdenie zodpovedných páchatel'ov.

Extrémistické a rasistické prejavy na území Slovenskej republiky

Početnosť prívržencov a sympatizantov slovenskej extrémistickej scény, tak pravicovej ako i ľavicovej, sa odhaduje na približne 2 000 osôb, pričom desiatky až stovky z nich sú radikálne a rizikové. Počtom, aktivitami i organizovanosťou výrazne prevyšujú pravicoví extrémisti nad ľavicovými. Možno zhodnotiť, že extrémizmus v Slovenskej republike je výrazne ovplyvňovaný extrémizmom v okolitých štátoch a to hlavne extrémizmom v Českej republike, Maďarskej republike, Poľskej republike, Nemeckej spolkovej republike, ale aj v Srbskej republike. Slovenská extrémistická scéna sa podobá, resp. vo svojich základných charakteristikách sa však najviac inšpiruje extrémistickou scénou z Českej republiky a Nemecka. Tendencie vývoja, smery, ciele i témy extrémizmu na území Českej republiky a Nemecka sú preberané s určitým časovým odstupom slovenskými extrémistami, najmä z pravicového spektra.

Extrémisti sa na Slovensku združujú v subkultúrach, hnutiach, neregistrovaných organizáciách, občianskych združeniach i v politických stranách. Pokusy o oficiálne registrovanie sa formou politických subjektov sú v SR typické najmä pre pravicovo-extrémistické spektrum. Ľavicoví extrémisti majú menší záujem o oficiálne pôsobenie v rámci demokratického politického systému, pričom zostávajú na báze neregistrovaných organizácií.

Základným východiskom pre pravicový extrémizmus je rasizmus prejavujúci sa ako presvedčenie o „biologickej výnimočnosti a prevahe“ bieleho etnika. Biela rasa je nadradená nad všetkými ostatnými rasami. Najtypickejšími formami pravicového extrémizmu sú rasizmus, antisemitizmus, nacionalizmus s modifikáciami fašizmu, neofašizmu, nacizmu a neonacizmu. V poslednom období členovia niektorých týchto skupín zmenili stratégiu a prešli do inej formy odporu voči spoločenskému systému a vyvíjajú aktivity ako členovia registrovaných aj neregistrovaných občianskych združení, spolkov a hnutí (napr. Slovenská pospolitosť, Nové slobodné Slovensko, Slovenské hnutie obrody, Spoločnosť Dr. Jozefa Tisu, Slovenská spoločnosť pre zachovanie tradícií, Jednota Slovenskej mládeže, Národná stráž,

Národný odpor a Hnutie kreativity). Zlúčením buniek z Považia a Trenčína vznikli Autonómni nacionalisti Považie a Národný odpor Trenčín.

Závažnou črtou týchto hnutí je, že sa priamo odvolávajú na tradičné národné historické osobnosti a udalosti, ktoré sami o sebe požívajú úctu a sú súčasťou kultúrneho národného dedičstva. Tieto hnutia si privlastňujú národné hodnoty, zneužívajú ich vo svoj prospech a pred očami verejnosti „de facto“ legitimizujú svoju existenciu a vytvárajú falošný obraz o sebe, ako o nositeľoch tradičných národných a historických hodnôt a ich pokračovateľov. V poslednom období svoju činnosť zameriavajú na rómsku problematiku. Prejavuje sa to mnohými protestnými zhromaždeniami, ktoré sa konajú za nemalej podpory miestneho obyvateľstva..¹⁷³

Slovenskú ľavicovo-extrémistickú scénu tvoria najmä anarchistické, antifašistické, antiglobalistické, radikálne ekologické i ochranárske združenia. Tieto zväčša nie sú zjednotené, nevytvárajú spoločnú platformu a nekoordinujú svoje postupy. Jedným zo zoskupení je však Skinheads Against Racial Prejudice (S.H.A.R.P.), ktoré vzniklo ako reakcia na boj proti rozmachu rasizmu a fašizmu v samotnom hnutí skinheads. Základnou ideológiou hnutia S.H.A.R.P je odmietanie rasovej nenávisti, rasovej jedinečnosti a odmietanie fašizmu. Ďalším nemenej známym ľavicovým hnutím je Red Skins, ktorého prívrženci sú považovaní za najradikálnejších a vyznávajú rôzne marxistické ideológie. Členská základňa je tvorená hlavne mladými ľuďmi. Majú svoje špecifické symboly, ku ktorým patrí deklarovaný odpor proti konzumnému spôsobu života (supermarkety, autá, chemický priemysel). Pre skupiny s prokomunistickou orientáciou je nepriateľstvo voči určitým vrstvám obyvateľstva motivované predovšetkým sociálnymi a triednymi rozdielmi.

Medzi ďalšie známe skupiny antifašistov a anarchistov sa radia Antifašistická akcia (AFA) a Antifa, ktoré sa sústreďujú na protesty pravicovo orientovaných extrémistov. Anarchisti zasa odmietajú akúkoľvek autoritu, štátnu moc a právny poriadok a hlásajú neobmedzenú slobodu jednotlivca. Ľavicový extrémizmus sa všeobecne hodnotí menej prísne a spoločnosťou je vnímaný oveľa tolerantnejšie. Dôvodom je najmä to, že väčšina týchto skupín verejne nedeklaruje potlačovanie práv a slobôd ostatných občanov..¹⁷⁴

¹⁷³ Konceptia boja proti extrémizmu na roky 2011 - 2014

¹⁷⁴ Konceptia boja proti extrémizmu na roky 2011 – 2014

Okrem týchto dvoch rozlišujeme aj náboženský orientovaný extrémizmus. Existencia a činnosť siekt a deštruktívnych kultov predstavuje závažný, laickej, ale i odbornej verejnosti takmer neznámy fenomén. Vo svojich vonkajších prejavoch, aj keď sú v drvivej väčšine latentné, ohrozuje životy, zdravie a majetok ľudí, ekonomický systém spoločnosti a v neposlednom rade aj samotné demokratické zriadenie spoločnosti. Niektoré z nich hrubo a vedome zneužívajú náboženstvo a náboženské cítenie na nekalú a netransparentnú činnosť s cieľom podmaniť si človeka a manipulovať s jeho vôľou a vedomím.

Na území SR vyvíjajú činnosť okrem registrovaných cirkví a náboženských spoločností aj viaceré neregistrované náboženské spoločnosti. V SR pôsobí približne 50 väčších, štátom neregistrovaných duchovných spoločenstiev. k najznámejším patria: Kresťanské spoločenstvá, Slovo života, hnutie Hare Krišna, Cirkev zjednotenia (munisti), Scientologická cirkev, hnutie Grálu, Sri Chinmoy, Sahája jóga, Slobodná ľudová misia a ďalšie.¹⁷⁵

Závažná trestná činnosť a netolerantný postoj niektorých skupín obyvateľstva k určitým minoritným skupinám, špeciálne k príslušníkom rómskej národnostnej menšiny a cudzincom s rozdielnou farbou pleti neobišli v roku 2013 ani Slovenskú republiku. V monitorovaných médiách Stredisko zaznamenalo viacero negatívnych udalostí súvisiacich s extrémistickými a rasistickými prejavmi, útokmi a vyhláseniami.

Zvolenie Mariana Kotlebu za predsedu Banskobystrického samosprávneho kraja (ďalej ako "BBSK") bolo na konci roka 2013 jednou z najdiskutovanejších tém na Slovensku. Marian Kotleba, známy niektorými extrémistickými a xenofóbnymi názormi, zvíťazil v župných voľbách v BBSK - v prvom kole volieb získal v kraji 55,5 percenta hlasov a porazil podpredsedu Smeru Vladimíra Maňku. V rámci druhého kola volieb získal viac hlasov ako on iba Pavol Frešo v Bratislavskom kraji. Kotlebu podporilo viac ako 71-tisíc ľudí. Nie fašizmu a extrémizmu sa v podvečer aj v deň nástupu Mariána Kotlebu za župana Banskobystrického kraja rozhodli povedať občianski aktivisti na Slovensku či v Česku. V rôznych mestách sa konalo na námestiach podujatie nazvané PovstaNIE, počas ktorého zapalovali ľudia sviečky a odkazovali tak, že agresívna politika, ktorú podporuje Marián

¹⁷⁵ Koncepcia boja proti extrémizmu na roky 2011 - 2014

Kotleba a jeho ľudia, nemá miesto v civilizovanej spoločnosti.¹⁷⁶

Stredisko vyjadruje názor, že jedným z dôvodov, prečo si občania Slovenskej republiky zvolili za predsedu Banskobystrického samosprávneho kraja Mariana Kotlebu, je sociálno-ekonomická situácia na Slovensku, a to predovšetkým v menej rozvinutých regiónoch, dlhodobé neriešenie rómskej problematiky a s tým spojená túžba po zmene radikálneho, extrémistického, ba až protiprávneho charakteru.

Ďalšou významnou udalosťou, ktorá sa odohrala v Slovenskej republike a bola predmetom mnohých článkov a diskusií, bol zásah polície v Moldave nad Bodvou. Tejto téme sa Stredisko venuje v samostatnej kapitole. Okrem zvolenia Mariana Kotlebu za predsedu Banskobystrického samosprávneho kraja a zásahu polície v Moldave nad Bodvou sa v médiách vyskytli viaceré témy týkajúce sa extrémistických útokov, vyjadrení a udalostí, ktoré možno považovať za extrémistické prejavy:

- primátor Prešova Pavel Hagyari na sociálnej sieti, napriek tomu, že je verejne činnou osobou, uverejnil fotografiu s názvom Cigáni v Paríži, ktorá zobrazuje postupne miznúcu Eiffelovu vežu.¹⁷⁷
- šírenie extrémistických a nenávistných postojov, rasovej neznášanlivosti a násilia prostredníctvom internetu – sociálnych sietí, diskusií, fór, komentármi pod článkami atď.
- starostovi obce Svätý Peter v komárňanskom okrese bola doručená zásielka obsahujúca extrémistické materiály od neznámeho páchatel'a. Amatérsky upravené texty, ktoré boli na poslednej strane označené fašistickými symbolmi obsahovali nemiestne poznámky a návody na likvidáciu Rómov. List obsahoval takisto výzvu k jeho rozširovaniu.¹⁷⁸
- polícia dňa 28. februára 2013 zasiahla proti extrémistom pri domových prehliadkach. Po celom Slovensku skonfiškovali elektroniku a oblečenie s extrémistickou tematikou. Po akcii vyšetrovatelia obvinili desať osôb, pričom mali úspech až pri 19 domových prehliadkach. Skonfiškovali desiatky kusov počítačov, mobilov, fotoaparátov a pamäťových médií. Na nich objavili aj materiál s extrémistickou tematikou. Polícia tiež našla množstvo nosičov dát, oblečenia, a iných predmetov (nášivky, tlačoviny,

¹⁷⁶ 21.12.2013; Pravda; RIMAJ Števo

¹⁷⁷ 28.08.2013; www.aktualne.sk, Slovensko, Harkotová Stanislava

¹⁷⁸ 06.07.2013; Televízna stanica JOJ, DOBROVICSOVÁ Drahú

kresby, vlajky) s extrémistickou tematikou.¹⁷⁹

- Japonský futbalista Juki Nakamura odišiel zo slovenského druholigového klubu MŠK Rimavská Sobota pre prejavy rasizmu, s ktorými sa v rámci svojho angažmánu stretával. Vyjadril sa, že bol terčom rasizmu, čo bol aj dôvod jeho odchodu z klubu.¹⁸⁰
- Dňa 14. februára 2013 v skorých ranných hodinách napadli dvaja muži basketbalistu čiernej pleti Jeana Ronyho Cadota z klubu Edymax SPU Nitra. Svedkovia sa vyjadrili, že útočníci vykrikovali „neger“ a že „vyčistia celý svet od čiernych ľudí“.¹⁸¹
- primátor Krupiny Radoslav Vazan kritizoval na Facebooku velebenie Židov. "Zase hrdinský Žid, no kto iný? Na tomto Facebooku sa aj niekto iný okrem Židov zvelebuje, či len vyvolený národ?" komentoval primátor článok o Františkovi Krieglovi, jedinom členovi československej delegácie, ktorý v roku 1968 nepodpísal tzv. moskovské protokoly.¹⁸²
- na rómsku problematiku a diskrimináciu Rómov upozornili Amnesty International a arabská televízia al-Džazíra. Amnesty International za najzávažnejší nedostatok v ochrane ľudských práv na Slovensku označila diskrimináciu Rómov. Už dlhodobo majú Rómovia podľa predstaviteľov AI v tejto krajine, ale aj v zahraničí zhoršený prístup najmä k vzdelaniu, bývaniu a zdravotnej starostlivosti. V článku na webovej stránke arabskej televízie al-Džazíra so sídlom v Katare sa na túto tému píše, že kým Slovensko ekonomicky prosperuje, rómska komunita zostala opustená. Ďalej uvádzajú, že napriek hospodárskemu rastu Slovenska a vstupu do Európskej únie mnoho z 500-tisíc Rómov v krajine žije v chudobe.¹⁸³

Záver

Extrémizmus je ťažko odstrániteľný fenomén, pretože súvisí najmä s iracionálnymi faktormi ako identita, predsudky, psychika, stereotypné názory, náboženstvo atď. Je však možné ho regulovať a v tomto prípade zohráva nezastupiteľnú úlohu štát so svojimi mocenskými nástrojmi a taktiež ostatné subjekty – samospráva, vzdelávacie inštitúcie,

¹⁷⁹ 01.03.2013; www.aktualne.sk, KUBOVIČ Ondrej

¹⁸⁰ 30.01.2013; www.pravda.sk; Šport, s. -; SITA

¹⁸¹ 26.02.2013; www.webnoviny.sk; s. -; SITA

¹⁸² 30.08.2013; www.aktuality.sk, SITA

¹⁸³ 08.06.2013; Slovenské národné noviny; č. 22, s. 5; Kaliský-Hronský Roman

mimovládne organizácie či medzinárodné inštitúcie zaoberajúce sa bojom proti extrémizmu a elimináciou všetkých jeho prejavov.

Možno konštatovať, že jednoznačne najfrekvencovanejšími témami súvisiacimi s extrémizmom boli zvolenie Mariana Kotlebu za predsedu Banskobystrického samosprávneho kraja a zásah policajtov v Moldave nad Bodvou. Stredisko vyjadruje názor, že jedným z dôvodov, prečo si občania Slovenskej republiky zvolili za predsedu Banskobystrického samosprávneho kraja Mariana Kotlebu, je sociálno-ekonomická situácia na Slovensku, a to predovšetkým v menej rozvinutých regiónoch, dlhodobé neriešenie rómskej problematiky a s tým spojená túžba po zmene. Spolu s ostatnými extrémistickými prejavmi spojenými najmä s antirómskym obsahom sú to zrejme najakútnejšie problémy súvisiace s prejavmi extrémizmu reflektované médiami a Strediskom na Slovensku.

Stále aktuálnejším sa stáva aj veľmi nebezpečný fenomén šírenia rasovej, etnickej a inej neznášanlivosti na internete. Média by mali veľmi zodpovedne pristupovať k informovaniu o takýchto prejavoch a o ich agende sledujúcej šírenie protirómskych nálad cez zneužívanie reálnych problémov spolunažívania Rómov a majority a parazitovania na nich. Úlohou médií je poskytovať objektívne a vyvážené informácie, demaskovať podstatu demonštrovaných hesiel a ideí spočívajúcu v manipulácii s faktami a v poskytovaní deformovaného obrazu reality a z toho vychádzajúce lacné radikálne riešenia a ukazovať ich nebezpečnosť. Povrchný a senzácie chtivý spôsob zobrazovania tohto fenoménu vytvára riziko, že najmä u tej časti obyvateľstva, ktorá sa vyznačuje jednoduchým a stereotypným vnímaním a z neho prameniaca intolerancia tieto prejavy radikalizmu budú získavať skôr sympatie najmä v súčasnej dobe poznačenej neistotou vyplývajúcou z ekonomickej krízy.

V neposlednom rade treba spomenúť, že najmä pri zobrazovaní rómskych komunít zostávajú aj média často len na povrchu problému, na úrovni bežných stereotypov, čím prispievajú k ich upevňovaniu. Média by sa mali usilovať o hlbšie pochopenie problémov, napríklad o fenoménu chudoby, prejavov sociálnej patológie bez ohľadu na rasu a etnicitu.

Hoci spoločnosť nie je voči fenoménu extrémizmu ľahostajná a vládne i nevládne inštitúcie a organizácie sú aktívne v tomto smere a o svojich aktivitách verejnosť prostredníctvom médií informujú, zvyšuje sa potreba nielen sledovať tieto prejavy a ich mediálnu reflexiu, ale aktívne podporovať verejnú diskusiu o nich s cieľom neustáleho scitlivovania verejnej mienky voči nim. Stredisko zároveň upozorňuje, že existuje naliehavá potreba zásadne zlepšiť prístup orgánov verejnej moci k ochrane základných ľudských práv

a slobôd v spolupráci v mimovládnych organizáciách a ostatnými inštitúciami, ktoré sa venujú problematike ľudských práv.

Odporúčania

Na zlepšenie situácie v súvislosti s extrémistickými prejavmi Stredisko odporúča:

1. vládnych i mimovládnych organizáciám, navrhnúť opatrenia na zlepšenie sociálno-ekonomickej situácie a vyriešenie rómskej problematiky v Slovenskej republike,
2. zaradiť problematiku extrémizmu medzi rozhodujúce politiky Slovenskej republiky,
3. intenzívne využívať možnosť nezávislých zisťovaní, výskumov a prieskumov s cieľom priebežne zisťovať názory spoločnosti v súvislosti s extrémistickými prejavmi a na ich základe zamerať osvetu na pozitívne formovanie verejnej mienky spoločnosti,
4. pre novinárov organizovať školenia zamerané na to, ako správne poskytovať informácie o témach ako extrémizmus, rasizmus, intolerancia, diskriminácia, nakoľko práve novinári a médiá veľmi výrazne formujú názory spoločnosti,
5. pre príslušníkov Policajného zboru organizovať školenia zamerané na extrémizmus, rasizmus, intoleranciu a diskrimináciu.

7. Dočasné vyrovnávacie opatrenia

Antidiskriminačný zákon

DVO sú v zmysle ADZ významným právnym inštitútom, ktorý by nemal byť cudzí žiadnemu orgánu verejnej správy ani súkromným právnickým osobám. Cieľom tohto inštitútu je v rámci výkonu úloh orgánov verejnej správy a tiež iných právnických osôb eliminovať, kompenzovať, či zmierňovať následky sociálneho alebo ekonomického znevýhodnenia, ktorými sú nadmerne postihnutí príslušníci znevýhodnených skupín. Napríklad z dôvodu rasového alebo etnického pôvodu, rodu, pohlavia, veku alebo zdravotného postihnutia osôb, respektíve skupín znevýhodnených osôb. Následne týmto osobám zabezpečiť rovnosť príležitostí v praxi, ako jedna zo základných ideí antidiskriminačného zákona. DVO boli s účinnosťou od 1. apríla 2008 do právneho poriadku Slovenskej Republiky začlenené novelou antidiskriminačného zákona. Bol ňou zákon č. 85/2008 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva v znení neskorších predpisov.

Úlohou DVO v zmysle tohto zákona je reálne a efektívne uplatňovanie zásady rovnakého zaobchádzania nielen v teoretickej, ale najmä v praktickej rovine so zreteľom na potreby práve tejto cieľovej skupiny obyvateľstva.

Postoj Strediska k opatreniam na dočasné vyrovanie

Ako vyplýva zo Správy o dodržiavaní ľudských práv vrátane zásady rovnakého zaobchádzania a práv dieťaťa v Slovenskej republike za rok 2012, Stredisko upozorňovalo a zároveň namietalo skutočnosť, že orgánmi na prijímanie opatrení sú len ústredné a miestne orgány štátnej správy.

Stredisko veľmi pozitívne vníma zmenu legislatívy, v podobe novely ADZ, ktorá má za následok rozšírenie orgánov oprávnených na prijímanie DVO nielen na štátne, ale aj na

všetky orgány verejnej správy ako aj obce, vyššie územné celky, ale aj na súkromné právnické osoby. Novelou zákona sa tiež rozšíril okruh dôvodov v ktorých, môže dochádzať k znevýhodňovaniu osôb nielen z dôvodu veku a zdravotného postihnutia, ale aj z dôvodu rasového alebo etnického pôvodu, príslušnosti k národnostnej alebo etnickej menšine, rodu a pohlavia.

Konkrétne ide o zákon č. 32/2013 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) v znení neskorších predpisov a ktorým sa mení zákon č. 8/2008 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov s účinnosťou od 1. apríla 2013.

Napriek pomerne dlhej existencii inštitútu DVO, Stredisko musí konštatovať, že zo strany niektorých orgánov verejnej správy a takmer všetkých oslovených súkromných spoločností, doposiaľ dochádza k uvedeniu DVO do „života“ len veľmi okrajovo.

Zmena právnej úpravy spôsobila zásadné rozšírenie oprávnených prijímateľov, zavádzajú sa noví adresáti (rasový, etnický, národnostný pôvod, pohlavie, rod), spresnenie demonštratívneho výpočtu (slovo „najmä“ ostáva). Na druhej strane je tu fakultatívny charakter ich prijímania, nulová domáca prax a nízky počet dobrých príkladov zo zahraničia, žiadna podpora - motivačné opatrenia, metodiky, dostupné informácie pre nových oprávnených prijímateľov. To je predbežná bilancia aktuálnej úpravy DVO po roku od účinnosti ostatnej novely ADZ. Rozšírenie je želaným riešením, ktoré však len vytvára zákonné podmienky. Rovnako dôležitým faktorom na realizáciu DVO je motivácia oprávnených subjektov. Domnievame sa, že bez motivujúcich aktivít bude ich prijímanie inými subjektmi ako ústrednými orgánmi štátnej správy len sporadické a je preto dôležité intenzívne informovať všetky oprávnené subjekty o účele, prínose, výhodách DVO, ale aj o povinnostiach, ktoré sú s ich realizáciou späté.

Stredisko vystupuje v zmysle ADZ v pozícii prijímateľa správ k opodstatnenosti existencie DVO. Téma je pravidelne venovaný priestor v samostatnej kapitoly Správy o dodržiavaní ľudských práv vrátane zásady rovnakého zaobchádzania a práv dieťaťa v Slovenskej republike.

V súvislosti s prijatím novely ADZ pripravilo Stredisko publikáciu DVO¹⁸⁴. Publikácia je jednou z aktivít Strediska, v rámci ktorých chceme vytvoriť a udržiavať

¹⁸⁴ http://snslp.sk/CCMS/files/Do%C4%8Dasn%C3%A9_vyrovn%C3%A1vacie_opatrenia.pdf

kontaktný bod sústredených informácií a konzultačných služieb o problematike DVO a jeho prostredníctvom budovať sieť prijímateľov týchto opatrení.

Stredisko sa taktiež zúčastňuje na činnosti Pracovnej skupiny k príprave metodického usmernenia k prijímaniu DVO, zriadenej na úrovni MS SR.

Dočasné vyrovnávacie opatrenia

Na to aby príslušný orgán verejnej správy alebo právnická osoba mohla prijať opatrenia, ktoré možno nazývať DVO v zmysle ADZ musia byť kumulatívne splnené tieto podmienky:

1. Existencia preukázateľnej nerovnosti
2. Cieľom opatrení je zníženie alebo odstránenie tejto nerovnosti
3. Opatrenia môžu trvať len do doby odstránenia nerovnosti, ktorá viedla k ich prijatiu
4. DVO je možné prijímať v oblastiach uvedených v ADZ

Okruh adresátov DVO sa v porovnaní s minulými rokmi novelou ADZ rozšíril aj na osoby hlásiace sa k inému rasovému alebo etnickému pôvodu a taktiež na osoby s príslušnosťou k národnostnej menšine alebo etnickej skupine. V roku 2013 išlo najmä o osoby/skupiny osôb bez zamestnania, vzdelania, ktoré stratili svoje bydlisko, starých ľudí, ľudí s fyzickým alebo mentálnym postihnutím, sociálne neprispôsobivé osoby. V období od prijatia DVO až do jeho ukončenia má orgán, ktorý dané DVO prijal, povinnosť ho monitorovať, vyhodnocovať, zverejňovať a podávať správy Stredisku. Monitorovacia a vyhodnocovacia činnosť príslušných orgánov má za úlohu určiť opodstatnenosť jeho ďalšieho trvania, sumarizáciu pozitívnych výsledkov, či naopak aj ich nedostatku či absencie.

Tak ako v predchádzajúcich obdobiach, boli na požiadanie Stredisku doručené informácie od vybraných orgánov verejnej správy a tiež oslovených súkromných spoločností¹⁸⁵.

¹⁸⁵ v súvislosti s prípravou tejto kapitoly Správy boli oslovené: Ministerstvo práce, soc. vecí a rodiny SR, Ministerstvo školstva SR, Ministerstvo kultúry SR, Ministerstvo zdravotníctva SR, Ministerstvo hospodárstva SR, Ministerstvo dopravy pôšt a telekomunikácií SR, Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR, Splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity, HMH, s.r.o., Slovak Telecom, a.s., Slovenská Pošta, a.s., Volkswagen Slovakia, a.s., Alianz- Slovenská sporiteľňa, a.s.,

Ministerstvo spravodlivosti SR

MS SR v rámci gestorstva nad ADZ pripravovalo v roku 2013 v spolupráci s MPSVaR SR a Centrom pre výskum etnicity a kultúry metodické usmernenie k prijímaniu DVO s uvedením konkrétnych prípadov realizácie alebo pripravovanej realizácie týchto opatrení osobitne v prostredí vysokých škôl, samosprávnych krajov a obchodných spoločností. Na účel spracovania základného východiskového materiálu k problematike DVO bola v lete 2013 zriadená Pracovná skupina k príprave metodického usmernenia k prijímaniu DVO. Pracovnú skupinu koordinuje sekcia legislatívy, referát všeobecnej legislatívy MS SR. Stredisko nominovalo zástupcu do pracovnej skupiny k príprave metodického usmernenia k prijímaniu DVO. Doposiaľ sa uskutočnili 2 stretnutia pracovnej skupiny, a síce 4. októbra 2013 a 21. februára 2014.

Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky

Podľa správy MK SR v roku 2013 MK SR vytvorilo priestor pre podporu rovnosti príležitostí a zvyšovanie dostupnosti kultúry pre marginalizované skupiny prostredníctvom debarierizácie kultúrnych inštitúcií – išlo o bezplatný vstup do kultúrnych inštitúcií každú prvú nedeľu v mesiaci (napr. v roku 2012 len Slovenská národná galéria). V roku 2013 boli do predmetnej iniciatívy zainteresované už 4 rezortné inštitúcie: Slovenská národná galéria, Slovenské národné múzeum, Múzeum Slovenského národného povstania a Slovenské technické múzeum. Opatrenie bolo implementované príkazom ministra kultúry (príkaz ministra č. 2/2013).

V oblasti umenia bol pripravený nový zákon o divadelnej činnosti a hudobnej činnosti (predchádzal mu zákon č. 384/1997 Z. z. o divadelnej činnosti). Zákon vymedzuje pôsobnosť a súčasne vylučuje pôsobnosť zákona na neprofesionálne divadlá a neprofesionálne hudobné inštitúcie. Navrhovaná úprava zákona sa vzťahuje na všetky profesionálne divadlá a profesionálne hudobné inštitúcie vrátane divadiel národnostných menšín. V jednotlivých ustanoveniach zákon upravuje zriaďovanie, zakladanie, zlučovanie, zrušovanie a postavenie profesionálnych divadiel a profesionálnych hudobných inštitúcií, pôsobnosť orgánov štátnej správy a orgánov územnej samosprávy na úseku divadelnej

činnosti a hudobnej činnosti, rozvrhnutie pracovného času divadelných umelcov a hudobných umelcov a nepretržitý odpočinok takýchto zamestnancov, ako aj osobitný príspevok a postup pri jeho priznávaní, v ktorom sa vytvára aj priestor pre sociálnu a kultúrnu ochranu a rozvoj profesionálnych národnostných súborov (Poddukelský umelecký ľudový súbor). Ako opatrenie na odstránenie nerovnosti slúžia aj dotačné programy Kultúrne poukazy, ktoré zabezpečuje zvyšovanie dostupnosti kultúry deťom a mládeži z marginalizovaných regiónov, v ktorom sa ročne prerozdeli cca 2 000 000 Eur a v roku 2013 tiež dotačný program Európske hlavné mesto kultúry - Košice, kde sa realizovali desiatky podujatí na podporu rovnosti príležitostí a predchádzanie diskriminácii (25 000 Eur).

Ministerstvo plnilo v sledovanom období opatrenie č. 3. 7 – podpora dostupnosti knižníc pre znevýhodnené skupiny obyvateľstva z dokumentu Stratégie rozvoja slovenského knihovníctva na roky 2008 – 2013 (dokument bol schválený uznesením vlády SR č. 943 zo dňa 7. novembra 2007). Uznesením vlády č. 147 zo dňa 04.04.2013 bola tiež vládou Slovenskej republiky prijatá Stratégia rozvoja múzeí a galérií v SR do roku 2018, v ktorej sú zapracované odporúčania na zvyšovanie dostupnosti kultúry pre ľudí ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením (ľudia so zdravotným postihnutím a znevýhodnené skupiny obyvateľstva). K ochrane a rozvoju kultúry zraniteľných skupín v Slovenskej republike prispievajú aj ďalšie strategické dokumenty v oblasti kultúry - Koncepcia starostlivosti o tradičnú ľudovú kultúra, Koncepcia ochrany pamiatkového fondu, Stratégia rozvoja miestnej a regionálnej kultúry, Stratégia rozvoja osvetovej činnosti.

Na podporu predchádzania diskriminácii, predsudkom a stereotypom vyplývajúcich z nedostatočnej informovanosti o živote a kultúre rómskej národnostnej menšiny realizuje MK SR tiež projekt Dokumentačno-informačné centrum rómskej kultúry. Ide o národný projekt v rámci OPIS (Operačný program informatizácie spoločnosti) v gescii MK SR s cieľom vybudovať odborné pracovisko - digitálnu databázu rómskej kultúry v Štátnej vedeckej knižnici v Prešove (projekt sa začal realizovať dňa 23.02.2012 a pokračuje aj v roku 2014). Úlohou Dokumentačno-informačného centra rómskej kultúry je sústrediť komplexné informácie o rómskej kultúre, histórii, jazyku, tradíciách a iných oblastiach života rómskej komunity na jednom mieste. Vytvorí sa tým jedinečný prístup k potrebným a požadovaným informáciám o všetkom, čo súvisí s rómskou problematikou a zároveň sa predstaví nový pohľad na kultúru Rómov ako súčasť európskeho kultúrneho dedičstva. Základné info je k dispozícii na: <http://www.svkpo.sk/sk/narodny-projekt/>.

V apríli 2013 vstúpila do platnosti tzv. druhá časová opona, ktorú navrhol minister kultúry ako prostriedok boja so zvýšenou vulgárnosťou a nevhodným obsahom v televíziách.

Cieľom je ochrániť deti a mládež pred nevhodným vysielaním, odstrániť z denného vysielania najkritizovanejšie programy, ktoré obsahujú detailné naturalistické násilie, sexuálne scény, či vulgárne alebo obscénne vyjadrovanie (ide o Vyhlášku MK SR č. 589/2007 Z. z. zo dňa 3. decembra 2007, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o jednotnom systéme označovania audiovizuálnych diel, zvukových záznamov umeleckých výkonov, multimediálnych diel, programov alebo iných zložiek programovej služby a spôsobe jeho uplatňovania Zmena: 541/2009 Z. z., 50/2013 Z. z.. Vyhláška určuje vhodnosť programov pre jednotlivé vekové kategórie - do 7, 12, 15 a 18 rokov). Programy sa musia označovať logom o ich vekovej prístupnosti. Prvá časová opona stanovuje, že programy nevhodné do 18 rokov sa môžu vysielat' od 22:00 do 6:00 ráno. Zavedenie druhej časovej opony znamená, že programy nevhodné do 15 rokov sa môžu vysielat' až po 20:00 (do 06:00). Platí to aj na upútavky - na konkrétne programy sa môžu vysielat' v tom čase, kedy môžu byť vysielané, aby sa nestalo, že upútavka na horor pôjde po rozprávke. V súvislosti so zavedením druhej časovej opony sa upravujú aj niektoré kritériá nevhodnosti a neprístupnosti upravené vo vyhláške.

DVO, ktoré MH SR v roku 2013 prijalo, slúžili na odstránenie nerovnosti v dostupnosti kultúrnych inštitúcií – múzeí, galérií, hradov a zámkov pre všetky zraniteľné skupiny (návštevníkom múzeí a galérií sú k dispozícii bezplatné vstupenky do kultúrnych inštitúcií).

Išlo o možnosť navštíviť bezplatne 37 kultúrnych objektov v správe predmetných inštitúcií v SR - služby pre verejnosť boli zabezpečované internými zamestnancami rozpočtových a príspevkových organizácií v zriaďovateľskej pôsobnosti MK SR, ktorí sú financovaní v rámci rozpočtovej kapitoly Kultúra. Univerzitná knižnica v Bratislave v rámci zlepšovania podmienok pre znevýhodnených občanov vysoko prekračuje zákonom stanovený limit na zamestnávanie osôb so zdravotným postihnutím (limit predstavuje 3,2 %, UKB zamestnáva viac ako 9 % osôb so zdravotným postihnutím rôzneho stupňa). Umožňuje tiež matkám s maloletým dieťaťom a tehotným zamestnankyniam úpravu pracovného času, rovnako invalidom a osobám so zdravotným postihnutím. Priebežne sa pracuje na debarierizácii priestorov knižnice pre používateľov aj pre zamestnancov. V roku 2013 sa vyškolila pracovníčka knižnice na týždennom kurze v posunkovej reči pre komunikáciu s nepočujúcimi. V takýchto iniciatívach a vychádzaní v ústrety znevýhodneným skupinám osôb plánuje knižnica pokračovať aj v budúcnosti. Dlhodobo UKB spolupracuje so Slovenskou knižnicou pre nevidiacich Mateja Hrebendu v Levoči. Od roku 2008 im v rámci projektu EoD (e-kniha na objednávku) vychádza v ústrety a bezodplatne digitalizuje tituly na základe požiadaviek ich používateľov.

Priestor pre implementáciu DVO je v rezorte kultúry dlhodobovo vytvorený v rámci systémového nástroja-dotačného programu Kultúra znevýhodnených skupín obyvateľstva, ktorý je stabilným, systémovým a trvalo-udržateľným nástrojom rezortu v predmetnej oblasti (od roku 2005). O dĺžke trvania ďalších DVO – napr. voľný vstup do 37 kultúrnych objektov v správe rozpočtových a príspevkových organizácií v zriaďovateľskej pôsobnosti MK SR - Slovenská národná galéria, Slovenské národné múzeum, Múzeum Slovenského národného povstania a Slovenské technické múzeum - rozhoduje minister kultúry tzv. príkazmi ministra (v roku 2013 to bol príkaz ministra č. 2/2013). Dlhodobou úspešnou podpornou aktivitou na zvyšovanie dostupnosti kultúry pre všetky skupiny detí je projekt Vlakom do múzeí a galérií, v ktorom môžu žiaci základných škôl a žiaci 1. – 4. ročníka osemročných gymnázií v SR využiť ponuku Železničnej spoločnosti Slovensko, a. s., a jej partnerov na zvýhodnenú prepravu vlakom spojenú s návštevou múzeí a galérií na Slovensku (od roku 2005).

Výsledky a vyhodnocovanie DVO v rámci kultúry znevýhodnených skupín obyvateľstva sa realizujú aj prostredníctvom zberu a vyhodnocovania štatistických údajov, ktorých výsledky sú zverejnené na webovej stránke MK SR <http://www.culture.gov.sk/ministerstvo/statistika-kultury-1a8.html>. Webová stránka obsahuje aj ďalšie cenné informácie týkajúce sa štatistického vyhodnocovania údajov, ktoré sa týkajú kultúry marginalizovaných skupín obyvateľstva (štatistiky o televíznych a rozhlasových vysielateľoch a pod.) Vyhodnocovanie opatrení sa uskutočňuje aj v rámci jednotlivých ľudsko-právnych politík - akčných plánov a cieľových skupín, ktoré je potrebné chrániť pred diskrimináciou.

V Univerzitnej knižnici sa problematika ľudských práv implementuje v dvoch vrstvách: 1. informačnej - knižnica poskytuje prístup k unikátnym databázam periodík a informačných zdrojov (biografických báz, bibliografických báz) v elektronickej forme, ktoré sú prístupné aj on-line prostredníctvom vzdialeného prístupu pre osoby so zdravotným postihnutím a sú sústredené na webovom sídle knižnice (www.ulib.sk) pod časťou e-zdroje; v 2. v rovine vzdelávacej, kultúrnej a spoločenskej ide o organizovanie vzdelávacích programov a kultúrnych podujatí s tematikou ľudských práv, ktoré organizuje vo svojich priestoroch: Holokaust - stretnutie s Monikou Vrzgulovou pri príležitosti Medzinárodného dňa spomienky na obete holokaustu. Usporiadateľmi boli: Univerzitná knižnica v Bratislave – Informačné a dokumentačné stredisko UNESCO, Dokumentačné stredisko holokaustu Bratislava; Axel Honneth: Patológie v spoločnosti prednáška najvýraznejšieho predstaviteľa tzv. Frankfurtskej školy, profesora filozofie na Kolumbijskej univerzite v New Yorku. Usporiadateľmi boli: Univerzitná knižnica v Bratislave, Friedrich Ebert Stiftung, Slovenská

akadémia vied – Filozofický ústav, Filozofická fakulta UK – Katedra filozofie; Holokaust - oživené spomienky - obe samostatné časti výstavy akcentujú ľudské hodnoty a odvahu tých, ktorí neváhali pomôcť. Usporiadateľmi boli: Univerzitná knižnica v Bratislave – Informačné a dokumentačné stredisko UNESCO; Nomen Omen - dotyky s osobnosťami - štrnásť časť programového projektu: Lech Wałęsa - neobyčajný príbeh elektrikára Gdanských lodeníc, vodcu legendárnej Solidarności, nositeľa Nobelovej ceny, prezidenta Poľskej republiky; Publicistický večer pri príležitosti 70. výročia narodenia. Malgorzata Wojcieszynska, novinárka, Juraj Marušiak, politológ, Ústav politických vied SAV, Michal Vašečka, pedagóg, Masarykova univerzita Brno. Usporiadateľmi boli Univerzitná knižnica v Bratislave – Multifunkčné kultúrne centrum, Umelecká agentúra YKSA; Chceme byť slobodní ľudia! - medzinárodný seminár; podujatia pri príležitosti 60. výročia Ľudového povstania - masového vystúpenia občanov bývalej Nemeckej demokratickej republiky za slobodu, demokraciu a jednotné Nemecko 17. júna 1953. Usporiadateľmi boli: Ústav pamäti národa, Zväz protikomunistického odboja, Občianske združenie Pamäť národa, Univerzitná knižnica v Bratislave; Chceme byť slobodní ľudia! - otvorenie výstavy. Usporiadateľmi boli: Ústav pamäti národa, Zväz protikomunistického odboja, Občianske združenie Pamäť národa, Univerzitná knižnica v Bratislave; Neznámy príbeh juhu - Viedenská arbitráž a jej dôsledky - príbeh židovskej komunity na juhu Slovenska. Usporiadateľmi boli: Univerzitná knižnica v Bratislave – Informačné a dokumentačné stredisko UNESCO, Dokumentačné stredisko holokaustu Bratislava. Divadelný ústav vo svojom Štúdiu 12 na Jakubovom námestí v Bratislave pripravuje už od divadelnej sezóny 2010/2011 projekt Periférne videnie, ktorý vytvára a ponúka platformu na prezentáciu umeleckej činnosti marginalizovaných skupín rôzneho zamerania, ako sú bezdomovci, ľudia s telesným postihnutím, zrakovo či sluchovo postihnutí, národnostné menšiny, či ľudia s inou sexuálnou orientáciou. Svoj priestor umeleckej scény Štúdia 12 otvorilo divadelným súborom a združeniam, ktoré sa primárne venujú a pracujú práve s marginalizovanými skupinami. Cieľom je pravidelne predstavovať bežnému divákovi rôzne divadelné produkcie súborov „na periférii“ a cez neformálne umelecké divadelné prejavy podporiť pochopenie verejnosti, že inakosť nemôže byť dôvodom na diskrimináciu a nemôže byť žiadnou bariérou v umeleckom vyjadrovaní. Projekt Periférne videnie tak vytvára novú platformu na prezentáciu rôznych zraniteľných skupín cez umelecký prejav. Štúdio 12 bolo v roku 2013 domovskou scénou Divadla bez domova (hrajú v ňom bezdomovci a telesne postihnutí), v mesiacoch apríl – jún Štúdio 12 poskytlo priestor aj Divadlu Zrakáč (súbor nevidiacich a slabozrakých hercov) na herecký workshop. Prehľad premiér projektu Periférne videnie v roku 2013: Nomantinel/Andrej Kuruc: Interná smernica

(premiéra 23. a 24.06.2013, réžia Zuzana Liptáková); Tiché iskry: Smer Florida (premiéra 14.12.2013, réžia Peter Vrťo, Jozef Rigo); Nomantínels/Andrej Kuruc: Natreté strachom (premiéra 18. 12. 2013, réžia Zuzana Liptáková; v rámci projektu Ženské úteky v spolupráci s BDNR Banská Bystrica); Prehľad repríz projektu Periférne videnie v roku 2013: Nomantínels: Naruby, Nomantínels / Andrej Kuruc: Nadoraz, Tiché iskry: Romeo a Zuzana.

Medzinárodný dom umenia pre deti BIBIANA (ďalej len „BIBIANA“) svoju programovú ponuku vníma ako neformálne inkluzívne vzdelávanie prostredníctvom kultúrnych nástrojov. Autori pri absolútnej väčšine výstav, programov, besied, súťaží a dielní prihliadajú aj na potreby zraniteľných skupín detí, aby sa na nich deti mohli zúčastňovať spoločne a mali rovnaké možnosti pri zábave i tvorbe. Tento prístup poskytuje možnosť zvyšovania dôvery detí vo vlastné tvorivé schopnosti. Témy sú podávané prístupnou formou tak, aby deti mohli objekty a exponáty kedykoľvek vziať do rúk, vnímať ich nielen zrakom, ale aj ostatnými zmyslami. Rovnaký je aj prístup pri príprave tvorivých dielní a programov, ktoré sú v BIBIANE pripravované k takmer všetkým novým výstavám. Tu si deti zvykajú na vzájomnú komunikáciu, majú možnosť prezentovať svoje schopnosti a zručnosti. Tento prístup poskytuje možnosť zvyšovania dôvery detí vo vlastné tvorivé schopnosti, pričom sa kladie dôraz práve na princíp rovnosti a nie na mieru talentovanosti. BIBIANA pripravuje podujatia na rozličné celospoločensky dôležité témy, ako sú práva detí, integrácia postihnutých detí, boj proti diskriminácii, ale aj trvalo udržateľný život a enviromentálne prístupy k životu, atď. A to všetko pripravené s využitím umeleckých postupov a na takej úrovni, aby boli pochopiteľné aj pre malých návštevníkov, ktorí prichádzajú z materských, základných a špeciálnych škôl, alebo aj študentov stredných škôl. Ide síce o aktivitu z roku 2012, ale keďže sa Bienále animácie Bratislave (BAB) koná raz za dva roky, je potrebné uviesť, že 11. ročník festivalu BAB 2012 bol programovo i divácky úspešný a priniesol niekoľko nových prvkov. Rozšírila sa podpora nových foriem interaktivity a užší kontakt s detskými divákmi. Cenu UNICEF získal film Súkromné očko (réžia Nicola Lemay, Kanada) za originálne a citlivé sprostredkovanie problému hendikepovaného dieťaťa spôsobom zrozumiteľným detskému divákovi. V roku 2012 sa realizovala výstava beletrie s tematikou hendikepovaných detí a mládeže O svete inakosti v spolupráci Slovenskej sekcie IBBY a Mestskej knižnice v Piešťanoch. Počas roka 2013 mala BIBIANA v programovej štruktúre predstavenie v duchu tradičných ľudových bábkarov - O Haničke, podľa klasickej slovenskej ľudovej rozprávky zo zbierky Sama Czambela. Predstavenie v podaní študentov KBT VŠMU akcentuje správny postoj k rôznym názorovým platformám, ako sa napr. môže život zmeniť, keď daruješ hrst' múky, a o láske, ktorej neprekáža inakosť.

Národné osvetové centrum vytváralo podmienky na dodržiavanie ustanovení príslušných právnych predpisov týkajúcich sa predchádzania diskriminácie zamestnancov vo všetkých pracovnoprávných oblastiach vrátane odmeňovania zamestnancov. Pozornosť tejto problematike venovalo aj pri spracovaní nového organizačného poriadku NOC, ktorý nadobudol účinnosť od 1. februára 2014 (princíp rovnosti príležitostí a nediskriminácie).

S cieľom predchádzať diskriminácii a odbúrať predsudky a stereotypy zo strany majority, napr. Národné osvetové centrum vytvára v rámci svojej činnosti informačné databázy publikácií pre odbornú i širokú verejnosť, ktoré sú zamerané na problematiku ľudských práv, hlavne v oblasti rodovej rovnosti, predchádzania xenofóbie, podpory multikulturalizmu (bližšie informácie na: <http://www.nocka.sk/vzdelavanie/mp-cinnost>).

DVO sú priebežne vyhodnocované v rámci jednotlivých národných akčných plánov zameraných na rôzne zraniteľné skupiny (rezortné ľudsko-právne politiky) a ďalších vládnych strategických dokumentov. MK SR definuje priority a výsledky v predmetnej oblasti aj v spolupráci s MVO, ktoré sú členmi neformálnej pracovnej skupiny pre kultúru ľudí so zdravotným postihnutím a tiež členmi odbornej komisie, ktorá rozhoduje o pridelení finančných prostriedkov na žiadosti o dotáciu z dotačného systému MK SR. Výsledkom vyhodnotenia je potreba permanentne zvyšovať informovanosť o právach zraniteľných skupín, ktorá bola posilnená aj prostredníctvom nového dotačného podprogramu v rámci dotačného systému pre neformálne vzdelávanie v predmetnej oblasti.

V roku 2014 bude Slovenská národná galéria v záujme zvyšovania dostupnosti kultúrnych inštitúcií pre marginalizované skupiny celoročne bezplatne dostupná (v zmysle svojho organizačného poriadku pre všetky cieľové skupiny - marginalizované skupiny aj pre majoritu).

V roku 2013 prebiehali s konzultácie s Trnavskou asociáciou sluchovo postihnutých o možnostiach realizácie archívu, múzea, internetového portálu nepočujúcich, ako aj ich vlastnej televízie a tiež konzultácie o možnostiach medzinárodnej výmeny skúsenosti, najmä s francúzskymi partnermi. Realizovali sa tiež konzultácie s Národnou radou nepočujúcich a nedoslýchavých v SR o potrebe novely zákona o posunkovom jazyku a nutnosti vyhlásiť ho za súčasť kultúrneho dedičstva a vnímať posunkový jazyk ako kultúrny fenomén rovnocenný s menšinovými jazykmi, respektíve štátnym jazykom a vytvoriť inštitucionálne, finančné a personálne podmienky na jeho ochranu a rozvoj (garantom predmetného zákona je aktuálne MPSVR SR).

Dotačný program Kultúra znevýhodnených skupín obyvateľstva je zameraný najmä na ochranu kultúrnych práv marginalizovaných skupín obyvateľstva a tiež na podporu

dostupnosti kultúry pre zraniteľné skupiny, ako aj na podporu predchádzania diskriminácii a všetkým formám násilia. O podporu v rámci dotačného programu sa môžu uchádzať subjekty zabezpečujúce starostlivosť o rozvoj kultúrnych potrieb znevýhodnených skupín - osôb so zdravotným postihnutím, starších ľudí, marginalizovaných rómskych komunít, zraniteľných skupín detí a mládeže, žien (rodová rovnosť), sociálnych a pod. Zámerom programu je tiež vytváranie podmienok na zviditeľňovanie a prezentáciu špecifickej kultúry znevýhodnených skupín obyvateľstva. Dotačný program Kultúra znevýhodnených skupín obyvateľstva je v súčasnosti etablovaným a stabilným finančným nástrojom MK SR, ktorý umožňuje napĺňať kultúrne potreby marginalizovaných skupín obyvateľstva. Program je rozdelený na podprogramy na podporu: 1. živej kultúry, 2. periodickej tlače a 3. neperiodickej tlače. v roku 2013 bol program rozšírený o podprogram č. 4 – neformálne vzdelávacie aktivity v oblasti kultúry ľudí so zdravotným postihnutím (v zmysle implementácie Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím). V roku 2013 sa v programe celkom prerozdeleno 340 000 Eur. Každoročne sa v programe prerozdelení pre kultúru ľudí so zdravotným postihnutím cca 240 000 Eur. Vďaka podpore z programu pribudli inovatívne projekty: bolo podporené napr. Kino pre nevidiacich, v roku 2012 sa na Ľubovnianskom hrade realizovali bulletiny v Braillovom písme - v roku 2013 zariadenia s digitálnym tlmočníkom do posunkovej reči s cieľom zvýšiť dostupnosť kultúry pre nepočujúcich (video sprievodca), bola tiež podporená výroba 4 audiokomentárov k celovečerným filmom pre nevidiacich, boli podporené vzdelávacie aktivity pre ľudí so zrakovým, sluchovým, mentálnym postihnutím (4 konferencie 2010, 2011, 2012, 2013), desiatky tvorivých umeleckých dielní pre marginalizované deti a mládež, aktivity na podporu interkultúrneho dialógu, rodovej rovnosti, neheterosexuálnych menšín, ľudí bez domova, ľudí bez práce a pod.

Program 6 - Prehľad finančných prostriedkov z dotačného systému MK SR - dotačný program Kultúra znevýhodnených skupín obyvateľstva a počet podporených projektov v rokoch 2009 - 2012

Rok	Dotácia	Počet podporených projektov
2009	298 745 Eur	88
2010	311 350 Eur	89
2011	296 980 Eur	83
2012	336 608 Eur	117
2013	340 000 Eur	116

V rámci dotačného programu Kultúra znevýhodnených skupín obyvateľstva je potrebné hľadať nové možnosti na podporu trvalo-udržateľných kultúrnych podujatí napr. modelových projektov pre deti z marginalizovaných rómskych komunít (napr. projekt kočovného divadla pod názvom Rómska struna na potulkách alebo projekt misijnej práce pod názvom Kultúrne a duchovné aktivity v obci Lomnička) a prejsť k aplikácii získaných skúseností v širšom meradle. K tomu, ale bude potrebné zabezpečiť v rámci MK SR aj finančné zdroje a personálne kapacity v oblasti ľudských (kultúrnych) práv zraniteľných skupín. Aktuálna môže byť aj otázka bezplatného vstupného do vybraných inštitúcií MK SR poskytujúcich služby verejnosti.

Podľa MH SR môžu DVO zmeniť/zlepšiť postavenie marginalizovaných skupín v spoločnosti, dokonca môžu zmeniť celú spoločnosť, podporiť proces sociálnej inklúzie prostredníctvom inovatívnych a inkluzívnych projektov, ktoré posilnia proces sociálnej inklúzie a vytvoria optimálne podmienky pre spokojné, tolerantné, solidárne a tvorivé ľudské spoločenstvo.

V stanovisku MH SR sa ďalej píše že výsledkom aplikácie DVO môžu byť podkladom pre prípravu návrhov legislatívnych zmien napr. voľný vstup do štátnych múzeí a galérií, zabezpečenie audio a video sprievodcov v múzeách a galériách (predpokladom môžu byť odôvodnené zmeny v zákone o múzeách a galériách); napr. bezplatne dostupné audiovizuálne diela a inštitúcie pre všetky marginalizované skupiny - filmy, kiná, respektíve zvýšenie percentuálneho podielu pri vysielaní skrytých a otvorených titulkov pre nepočujúcich, audiokomentárov pre nevidiacich (predpokladom sú odôvodnené zmeny v zákone o vysielaní a retransmisii, ale aj zmeny v zákone o RTVS, zmeny v zákone o autorských právach), ako aj napr. bezplatne dostupné koncerty a divadlá – voľný vstup do divadiel pre všetky marginalizované skupiny, respektíve podpora a ochrana divadiel a hercov so zrakovým alebo sluchovým postihnutím (predpokladom sú odôvodnené zmeny v zákonoch o divadelnej činnosti a hudobnej činnosti) a pod. Všetky zmeny môžu mať dopad na štátny rozpočet.

MK SR si uvedomuje, že napĺňaním kultúrnych práv znevýhodnených skupín obyvateľstva spoločnosť prispieva k výchove k tolerancii a boju proti chudobe a všetkým formám xenofóbie, diskriminácie, rasizmu, homofóbie (MK SR tiež pravidelne podporuje Filmový festival inakosti v Bratislave a aj jeho regionálny variant) a posúva tým majoritnú spoločnosť smerom k rešpektovaniu inakosti, zbavovaniu sa predsudkov a stereotypov voči „tým druhým“ a tiež k pochopeniu podstaty princípu nediskriminácie a rovnosti príležitostí a jeho presadzovania v spoločnosti. Podpora a rozvoj kultúrnych práv zraniteľných skupín

obyvateľstva a scitlivovanie percipientov voči kultúrnej odlišnosti sa v rezorte kultúry realizuje dlhodobo, kontinuálne a systematicky v rámci rezortných inštitúcií a dotačného systému MK SR, a to predovšetkým formou umeleckých aktivít, kultúrno-osvetovej činnosti a neformálneho vzdelávania. Vzhľadom na špecifickú povahu kultúry je aj prevažná väčšina aktivít rezortu zameraná na podporu talentu a tvorivosti, rozvoj duševného i telesného zdravia, poskytnutie kvalitného spôsobu trávenia voľného času všetkých skupín spoločnosti. Všetky tieto aktivity prezentujú vysoké morálne a etické princípy, ktoré stoja v centre ľudsko-právnej problematiky a sú v nezmieriteľnom rozpore so šírením negatívnych sociálno-patologických javov (látkové a nelátkové závislosti, kriminalita, extrémizmus a pod.) a tiež nezlučiteľné so šírením nepokojov, sociálnych konfliktov, nenávisti, násilia a intolerancie.

Ministerstvo práce sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky

MPSVaR SR neprijalo v roku 2013 žiadne DVO, žiadnu vyhlášku, nariadenie, opatrenia ani interný pokyn.

Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky

V oblasti vyrovnávacích opatrení znevýhodnených skupín v rámci Programu rozvoja bývania MDVRR SR poskytuje dotácie na obstaranie nájomných bytov bežného a nižšieho štandardu, ktoré sú určené hlavne pre najviac ohrozené skupiny obyvateľstva vrátane občanov sociálne vylúčených rómskych komunit. Na rozdiel od bytov bežného štandardu, kde sa poskytuje dotácia do výšky 30 % až 40 %, sa na byty nižšieho štandardu poskytuje dotácia až do výšky 75 % obstarávacích nákladov. Okrem toho sa poskytuje dotácia na technickú vybavenosť pre zvýšenie sociálno-kultúrnej úrovne rómskej osady až do výšky 80 % obstarávacích nákladov. Na uvedenom je možné vidieť, že MDVRR SR k otázke riešenia bývania obyvateľov ohrozených sociálnym vylúčením pristupuje na princípe „pozitívnej diskriminácie“. Tento princíp je pritom uplatňovaný už od začiatku Programu rozvoja bývania. Zároveň v rámci konceptu sociálneho bývania sa zabezpečuje aj bývanie pre ľudí so zdravotným postihnutím, nakoľko sa poskytujú dotácie aj na obstaranie bezbariérového bytu. Taktiež občania s ťažkým zdravotným postihnutím alebo aj domácnosti, ktorej členom je občan s ťažkým zdravotným postihnutím, môžu získať zvýhodnený úver zo Štátneho fondu

rozvoja bývania (ako jedného z podporných nástrojov štátnej bytovej politiky). Úver je možné získať až do 100 % obstarávacej ceny bytu (najviac však 60 000 eur). Práve v prípade občanov s ťažkým zdravotným postihnutým (a odchovancov detských domov) je možné obstarávať aj starší byt, nakoľko v ostatných prípadoch je možné získať podporu len na byt, ktorý nie je starší ako 3 roky.

MDVRR SR pripravuje podľa Plánu legislatívnych úloh vlády SR na rok 2014 návrh nového stavebného zákona, ktorý bol od 16. júla 2013 do 15. septembra 2013 predložený na širokú verejnú diskusiu. Po jej ukončení, vyhodnotení a zapracovaní vznesených akceptovaných pripomienok bol opätovne prezentovaný v poslaneckých kluboch NR SR v mesiaci december 2013.

Po predložení návrhu zákona na medzirezortné pripomienkové konanie bude MDVRR SR pokračovať v príprave návrhov vykonávacích vyhlášok, v ktorých bude riešená problematika osôb so zdravotným postihnutím so zameraním na bezbariérové využitie územia a o osobitných technických požiadavkách na bezbariérové užívanie nových stavieb a ich zmien. Vyhlášky nadobudnú účinnosť spolu s novým stavebným zákonom.

Podľa článku 4 bodu 3 Dohovoru, pri vytváraní a uplatňovaní zákonodarstva a politiky zameraných na vykonávanie Dohovoru a pri rozhodovaní o otázkach týkajúcich sa osôb so zdravotným postihnutím štáty, ktoré sú zmluvnými stranami Dohovoru, budú dôkladne konzultovať s osobami so zdravotným postihnutím vrátane detí so zdravotným postihnutím a budú s nimi aktívne spolupracovať prostredníctvom ich reprezentatívnych organizácií.

Na príprave zákona č. 474/2013 Z. z. o výbere mýta za užívanie vymedzených úsekov pozemných komunikácií a o zmene a doplnení niektorých zákonov a zákona č. 488/2013 Z. z. o diaľničnej známke a o zmene niektorých zákonov (ďalej len „zákon č. 488/2013 Z. z.“) MDVRR SR spolupracovalo v dotknutých otázkach s MPSVaR SR a s Národnou radou občanov so zdravotným postihnutím v SR, nakoľko ministerstvo chcelo v tomto prípade v plnej miere zohľadniť záujmy a potreby osôb so zdravotným postihnutím.

V rámci zákona č. 488/2013 Z. z., na spoločných rokovaníach sa dohodlo, že v prípade osôb so zdravotným postihnutím v súvislosti so zavedením elektronického systému, objektívnej zodpovednosti a zabezpečením výkonu kontroly už nebude možné viazať oslobodenie od úhrady diaľničnej známky na poskytovanie peňažného príspevku na zvýšené výdavky súvisiace so zabezpečením prevádzky osobného motorového vozidla, tak ako je tomu v súčasnosti.

Od úhrady diaľničnej známky budú oslobodené vozidlá a jazdné súpravy, ktoré v elektronickom systéme správcu výberu úhrady diaľničnej známky zaregistruje osoba, ktorá

je držiteľom parkovacieho preukazu podľa § 17 zákona č. 447/2008 Z. z.

V rámci medzirezortného pripomienkového konania bola ďalej akceptovaná pripomienka MPSVaR SR - podľa § 8 ods. 2 zákona č. 488/2013 Z. z., správca výberu úhrady diaľničnej známky je povinný zabezpečiť predajné miesta, na ktorých možno vykonať úhradu diaľničnej známky a zabezpečiť ich prístupnosť aj pre osoby so zdravotným postihnutím.

Pri príprave nového stavebného zákona MDVRR SR konzultovalo návrh príslušných ustanovení návrhu, ktoré sa týkajú budúcnosti rómskych osád s MZVaEZ SR (odbor ľudských práv), Úradom OBSE pre demokratické inštitúcie a ľudské práva, Stálou Misiou SR pri rade Európy v Štrasburgu a s osobitným predstaviteľom GT RE pre záležitosti Rómov Jeroenom Schokkenbroekom, ktorý nemal výhrady k príslušnému navrhovanému zneniu príslušných ustanovení zákona.

Návrh nového stavebného zákona bol prezentovaný v mesiaci január 2014 na MPSVaR SR, na zasadnutí Výboru pre osoby so zdravotným postihnutím. v rámci širokej verejnej diskusie sa k návrhu stavebného zákona vyjadrila Národná rada občanov so zdravotným postihnutím.

Tak ako sme už uviedli všetky projekty financované z OPD obsahujú opatrenia, ktorých súčasťou je riešenie horizontálnych priorít (rovnosť príležitostí). Nakoľko v rámci OPD sú klasické výzvy na predkladanie projektov nahradené „písomným vyzvaním“ na konkrétne projekty z aktuálneho zásobníka projektov, sú všetky ciele a vplyv projektov na rovnosť príležitostí riešené pred zaradením do zásobníka projektov osobitne (ide predovšetkým o výstavbu nadradenej dopravnej infraštruktúry a podporu verejnej dopravy, kde sú trvalé opatrenia samozrejmosťou súčasťou). Výzvy nemali črtu DVO.

V oblasti bývania je úlohou MDVRR SR ako orgánu zodpovedného za realizáciu cieľov štátnej bytovej politiky vytvárať ekonomické a legislatívne podmienky pre dostupnosť bývania čo najširším skupinám obyvateľstva. Zároveň je potrebné vytvárať podmienky najmä pre bývanie príjmovo a sociálne slabších vrstiev obyvateľstva.

Uvedený fakt reflektuje aj definícia sociálneho bývania (§ 21 zákona č. 443/2010 Z. z. o dotáciách na rozvoj bývania a o sociálnom bývaní), ktoré je definované ako bývanie obstarané s použitím verejných prostriedkov určené na primerané a ľudsky dôstojné bývanie fyzických osôb, ktoré si nemôžu obstarat' bývanie vlastným pričinením. Definícia reflektuje skutočnosť, že existujú vrstvy obyvateľstva, ktoré vzhľadom na charakter bytu ako tovaru nie sú schopné si sami obstarat' primerané bývanie. Za posudzujúce kritérium sa pritom používa všeobecný identifikátor sociálneho statusu užívateľov bytov, príjem. MDVRR SR tak pri riešení problematiky bývania pristupuje ku všetkým obyvateľom na princípe rovnakého

zaobchádzania.

Podľa názoru MDVRR SR môžu DVO zmeniť/zlepšiť postavenie marginalizovaných skupín a taktiež môžu byť podkladom pre prípravu legislatívnych návrhov, ak vyplývajú z medzinárodných zmlúv a iných medzinárodných dokumentov ktorými je viazaná SR.

DVO sú zamerané na zlepšenie prístupu členov znevýhodnených skupín do existujúcich sociálnych a ekonomických štruktúr a dosiahnutie ich rovnosti v praxi. MDVRR SR sa usiluje prispieť k zlepšeniu rovnosti členov znevýhodnených skupín a ich zapojenie do spoločnosti, a to prostredníctvom uvedených zákonov a z nich vyplývajúcich opatrení.

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky

MŠVVaŠ SR ani jeho priamo podriadené organizácie v priebehu roka 2013 neprijalo žiadne DVO. Taktiež neplánuje prijať žiadne DVO v roku 2014.

MŠVVaŠ SR v roku 2013 realizovalo podporu materiálnej rovnosti šancí pre členov znevýhodnených skupín obyvateľstva v rámci vypísania konkrétnych výziev na podávanie projektov, ktoré ale nemali črty DVO. Výzvy na podávanie žiadostí o financovanie rozvojových projektov:

- „Žiaci so zdravotným postihnutím 2013“, kedy 33 školám bolo poskytnutých celkovo 188 380 Eur. Oblasťou podpory bolo zlepšovanie materiálnych a priestorových podmienok vzdelávania žiakov so zdravotným postihnutím. Podpora bola zameraná na podporné opatrenia pre výchovu a vzdelávanie detí a žiakov so zdravotným postihnutím - zabezpečenie debarierizácie v špeciálnych školách a v základných školách regionálneho školstva, materiálno-technické vybavenie týchto škôl kompenzačnými a špeciálnymi učebnými pomôckami, s cieľom ich úspešného a efektívneho vzdelávania.
- „Podpora výchovy a vzdelávania žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia v základných školách 2013“ - 16 projektov v sume 52 500 Eur. Prioritnou oblasťou podpory boli aktivity prispievajúce k vyrovnávaniu sociálneho znevýhodnenia žiakov a zabezpečeniu rovnosti príležitostí v praxi spočívajúce v podporovaní záujmu žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia o vzdelávanie, aktivity podporujúce interkultúrne prostredie, aktivity rozvíjajúce spoluprácu s rodičmi.

Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky

DVO na podmienky rezortu rozpracované v roku 2013 neboli.

Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky

Program podpory zdravia znevýhodnených komunít na Slovensku sa od roku 2012 nerealizuje, nakoľko sú zo strany vlády Slovenskej republiky prijímané úsporné opatrenia, a to najmä vo vzťahu k finančným zdrojom, čo sa premietlo aj do rozpočtovej kapitoly MZ SR, ktoré nedisponuje potrebnými finančnými prostriedkami na zabezpečenie realizácie programu.

V priebehu rokov 2012 a 2013 sa uskutočnila séria pracovných rokovaní Platformy na podporu zdravia znevýhodnených skupín, ktorá združuje: Asociáciu pre kultúru, vzdelávanie a komunikáciu, Asociáciu komunitných centier Slovenska, Asociáciu terénnych zdravotníckych asistentov, úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity, Nadáciu otvorenej spoločnosti, Kanceláriu Svetovej zdravotníckej organizácie na Slovensku, MPSVaR SR, Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky, MZ SR, Union zdravotná poisťovňa, a.s. a GlaxoSmithKline. Témou rokovaní bolo riešenie finančného zabezpečenia Programu podpory zdravia znevýhodnených komunít na Slovensku, jeho dlhodobá udržateľnosť a systematizácia. Výstupom zo stretnutí malo byť vypracovanie materiálu s názvom „Návrh zabezpečenia finančnej stabilizácie Programu podpory zdravia znevýhodnených komunít na Slovensku na roky 2013 – 2015“, ktorý mal byť v termíne do 30. júna 2013 predložený na rokovanie vlády Slovenskej republiky.

V júli 2013 Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky požiadal predsedu vlády Slovenskej republiky o odklad termínu splnenia tejto úlohy do 30. júna 2014. Ako ďalší možný výstup z pracovných rokovaní Platformy na podporu zdravia znevýhodnených skupín je možné považovať rozbehnutie celoslovenského projektu „Zdravé komunity“, na ktorý MZ SR plánuje s platformou uzatvoriť „Memorandum o spolupráci“.

Uvedený projekt je realizovaný od októbra 2013 a finančne je podporený z dotácií na podporu sociálnych a kultúrnych potrieb a riešenia mimoriadne nepriaznivých situácií rómskej komunity v pôsobnosti MV SR. Finančná dotácia na podporu uvedeného projektu je naplánovaná z rozpočtovej kapitoly MV SR len na 1 rok. V ďalších rokoch sa plánuje vypracovať národný program „Zdravé komunity“, ktorý by mal byť finančne podporený zo štrukturálnych fondov EÚ. Daným projektom je zabezpečená terénna práca 108 asistentov

osvetu zdravia a 12 regionálnych terénnych koordinátorov v segregovaných a separovaných rómskych osídleniach (v 5 lokalitách SR), ktorú v minulosti vykonávali 30 komunitní pracovníci v oblasti zdravotnej výchovy, prostredníctvom realizácie Programu podpory zdravia znevýhodnených komunít na Slovensku. Na základe uvedeného je možné považovať sieť terénnych pracovníkov v oblasti zdravotnej výchovy za rozšírenú.

V rámci realizácie projektu „Zdravé komunity“ Asociácia pre kultúru, vzdelávanie a komunikáciu zabezpečila školenie pre 108 asistentov osvetu zdravia a 12 regionálnych terénnych koordinátorov, prostredníctvom akreditovaného programu MŠVVaŠ SR s celoštátnou platnosťou. Počas realizácie projektu sa budú v pravidelných intervaloch realizovať vzdelávacie aktivity pre všetkých zamestnancov. Nejde len o prípravu a zaškolenie nových zamestnancov, ale aj o kontrolu, supervíziu a motiváciu v priebehu realizácie projektu. Projekt bude monitorovaný riadiacim výborom, na základe správ predložených hlavným koordinátorom, podľa formulárov na vyhodnocovanie činností v dvojmesačných intervaloch a správ spolupracujúcich lekárov.

Hlavný koordinátor bude navyše povinný urobiť monitorovanie na mieste (v teréne) minimálne raz mesačne. Terénni koordinátori budú mať rovnakú monitorovaciu povinnosť raz týždenne. Spolupracujúci lekári budú vykonávať svoje monitorovanie raz mesačne.

MZ SR a Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky vypracovali v roku 2012 v spolupráci so Stranou rómskej únie na Slovensku, propagačné materiály - letáky a plagáty na povinné očkovanie detí v rómskom jazyku, ktorých nosným cieľom bolo šíriť zdravotnú osvetu a zvýšiť informovanosť medzi obyvateľmi marginalizovaných rómskych komunít, so zámerom ovplyvniť prevenciu zaočkovania v tejto komunite. Distribúcia propagačných materiálov bola zabezpečená v rámci spolupráce s mimovládnu organizáciou, so Stranou rómskej únie na Slovensku, s Úradom splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity a prostredníctvom jednotlivých Regionálnych úradov verejného zdravotníctva v Slovenskej republike v spolupráci s terénnymi sociálnymi pracovníkmi.

Propagačné materiály boli v roku 2012 distribuované po celom území Slovenskej republiky. Ovplyvnenie prevencie zaočkovania detí z marginalizovaných rómskych komunít, resp. zistenie efektívnosti vyššie uvedenej kampane MZ SR overilo prostredníctvom Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky, ktorý každoročne sleduje úroveň zaočkovania u všetkých detí v Slovenskej republike.

Podľa predbežných výsledkov úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky sa nepotvrdila efektívnosť vyššie uvedenej a realizovanej kampane, nakoľko úroveň

zaočkovanosti detskej populácie v Slovenskej republike v rámci pravidelného povinného očkovania k 31. augustu 2013 poklesla oproti úrovni z 31. augusta 2012.

Občania so zdravotným postihnutím ako aj ich reprezentatívne organizácie zasielajú MZ SR svoje podnety, stanoviská a výzvy.

MZ SR Slovenskej republiky podľa vlastných slov vynakladá maximálne úsilie na kladné vyriešenie každej jednej prijatej žiadosti, pretože si uvedomuje jej dôležitosť a taktiež je otvorené a víta každú iniciatívu, ktorá môže pomôcť zlepšiť život osôb so zdravotným postihnutím.

Úrad splnomocnenca vlády pre rómske komunity Slovenskej republiky

Základný dokument vládnej politiky v ktorého obsahový substrát tvorí aj vnútorne organizovaný a koncentrovaný systém DOV prijala vláda Slovenskej republiky dňa 11. januára 2012 svojim uznesením č. 1, pod názvom Stratégia Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020, a súčasne určila revidovaný národný akčný plán Dekády začleňovania rómskej populácie 2005 – 2015, aktualizovaný na roky 2011 - 2015 ako akčný plán stratégie Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020 pre oblasti: D.2.1 Oblasť vzdelávania, D.2.2 Oblasť zamestnanosti, D.2.3 Oblasť zdravia, D.2.4 Oblasť bývania. Súčasťou prijatého materiálu bolo aj ustanovenie ďalších politík v oblastiach D.2.5 finančného začlenenia, D.2.6 nediskriminácie a D.2.7 oblasť prístupov smerom k väčšinovej spoločnosti – Iniciatíva integrácie Rómov prostredníctvom komunikácie. Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity v súčasnosti pripravuje finalizovanú podobu plánov z posledných troch uvedených oblastí. Uvedená stratégia obsahuje výstavbové princípy, ako aj implementačné princípy, ktoré sú v súlade s odporúčaniami Akčného plánu OBSE na zlepšenie situácie Rómov a Sintov. Samotná stratégia je postavená na princípoch komplexného riešenia, destigmatizácie, desegregácie, degetoizácie. Implementačné princípy boli ustanovené na báze solidarity, zákonnosti, partnerstva, komplexnosti, koncepcnosti, systémového prístupu a trvalej udržateľnosti, rešpektovaní regionálnych a subetnických charakteristík, rodovej rovnosti, zodpovednosti a predvídateľnosti. Napriek skutočnosti, že Slovenská republika pripravuje v rámci stratégie osobitný akčný plán pre oblasť nediskriminácie, antidiskriminačné nástroje ako aj DVO v jednotlivých oblastiach vzdelávania, zdravia, zamestnanosti a bývania boli ustanovené do akčných plánov stratégie v oblastiach D.2.1 až D.2.4.

Úlohy vyplývajúce z uvedenej stratégie Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020 boli aj základnou programovou osnovou pre legislatívne aktivity Úradu splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity na úseku DVO.

Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky sa podieľal v spolupráci s príslušným gesčným orgánom MPSVaR SR na procese tvorby nelegislatívneho právneho aktu Európskej únie - odporúčania Rady z 9. decembra 2013 o účinných opatreniach na integráciu Rómov v členských štátoch, COM(2013) 460 final (U. v. EU C 378, 24. 12. 2013). Uvedené odporúčanie rady je ďalším krokom realizácie Smernice Rady 2000/43/ES v oblasti zásady rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod v oblasti zamestnanosti a odbornej prípravy, vzdelávania, sociálnej ochrany (vrátane sociálneho zabezpečenia a zdravotnej starostlivosti), sociálnych výhod a prístupu k tovaru a službám (vrátane bývania). Okrem vertikálnych opatrení vyplývajúcich z uvedeného odporúčania obsahuje uvedené odporúčanie aj horizontálne opatrenia, v oblasti antidiskriminácie.

Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity sa v roku 2012 a 2013 aktívne zúčastnil, v spolupráci s MS SR, procesu tvorby návrhu novelizácie antidiskriminačného zákona. Uplatnený legislatívny pozmeňujúci návrh bol nasmerovaný na precizáciu ustanovenia § 8a uvedeného zákona – inštitútu DVO tak, aby pokrývali osobitne v celom komplexe oblasti prístupu k zamestnaniu, vzdelávaniu, zdravotnej starostlivosti, a bývaní s cieľom, aby právna úprava predstavovala nástrojovo dostatočnú komplexnú úpravu nastavenú na aplikáciu stratégie Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020. Zákonom č. 32/2013 Z. z. bol zmenený uvedený antidiskriminačný zákon, v súlade s aktivitami Úradu splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity, pričom súčasné vymedzenie DVO je nasledujúce.

Diskriminácia nie je prijatie DVO organmi verejnej správy alebo inými právnickými osobami smerujúcich k odstráneniu znevýhodnení vyplývajúcich z dôvodov rasového alebo etnického pôvodu, príslušnosti k národnostnej menšine alebo etnickej skupine, rodu alebo pohlavia, veku alebo zdravotného postihnutia, ktorých cieľom je zabezpečiť rovnosť príležitostí v praxi.

DVO sú najmä opatrenia:

- a) zamerané na odstránenie sociálneho alebo ekonomického znevýhodnenia, ktorými sú nadmerne postihnutí príslušníci znevýhodnených skupín,
- b) spočívajúce v podporovaní záujmu príslušníkov znevýhodnených skupín o zamestnanie, vzdelávanie, kultúru, zdravotnú starostlivosť a služby,

c) smerujúce k vytváraniu rovnosti v prístupe k zamestnaniu, vzdelávaniu, zdravotnej starostlivosti a bývaniu, a to najmä prostredníctvom cielených prípravných programov pre príslušníkov znevýhodnených skupín alebo prostredníctvom šírenia informácií o týchto programoch alebo o možnostiach uchádzať sa o pracovné miesta alebo miesta v systéme vzdelávania.

DVO môžu byť prijaté, ak:

- a) existuje preukázateľná nerovnosť,
- b) cieľom opatrení je zníženie alebo odstránenie tejto nerovnosti,
- c) sú primerané a nevyhnutné na dosiahnutie stanoveného cieľa.

Navrhované zmeny vychádzali napríklad aj zo Záverov Predsedníctva Rady Európskej únie 7695/11 – Rámec EU pre národné stratégie integrácie Rómov – z 18. marca 2011, publikované aj v U. v. EU 2011/C 258/04, zo dňa 02.09.2011 pod názvom „Rámec EU pre vnútroštátne stratégie integrácie Rómov do roku 2020“, zo záverov Európskej rady EUCO 23/11, z definícií DVO používaných OSN a ďalších legislatívnych aktov. Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity vychádzal z rámca syntézy európskej a národnej politiky v oblasti integrácie Rómov, na základe ktorej bolo možné vyrovnávacie opatrenia diferencovať v rozsahu rámci záverov Rady zo dňa 23. a 24. júna 2011 ECUO 23/11 schvaľujúcich oznámenie Komisie na tému Sociálna a ekonomická integrácia Rómov KOM(2010) 133 v konečnom znení zo 14.04.2011, a uznesenia Európskeho parlamentu z 9. marca 2011 o stratégii EU v oblasti začleňovania Rómov (2010/2276(INI)) – širší rámec. Uvedený rámec Rady bol publikovaný v U. v. EU - pod názvom Rámec EU pre vnútroštátne stratégie integrácie Rómov do roku 2020 - Závery Rady pod číslom 2011/C 258/04.

Splnomocnenec vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity v rámci svojho postavenia v legislatívnom procese Slovenskej republiky v prípade potreby uplatňoval pripomienky k procesu tvorby všeobecne záväzných právnych predpisov. Ako príklad efektívnejšej implementácie antidiskriminačných aktov EU nielen v oblasti antidiskriminačných smerníc EU, ale aj antidiskriminačných ustanovení iných legislatívnych aktov EU je možno uviesť legislatívny proces pri novelizácii zákona č. 526/2010 Z. z. o poskytovaní dotácií v pôsobnosti MV SR, a to zákonom ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. Na základe legislatívnej iniciatívy oboch splnomocnencov vlády Slovenskej republiky, uplatňovanej v spolupráci

s MV SR, ale aj v súvislosti s výkonom poslaneckého mandátu súčasného splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity došlo v legislatívnom procese Národnej rady Slovenskej republiky k prijatiu zákona č. 287/2012 Z. z., ktorého článok VI, menil v 22 bodoch ustanovenia zákona č. 526/2010 Z. z. Zákon nadobudol účinnosť k 01.10.2012. Prevalenčná väčšina týchto zmien upravila znenie zákona tak, aby zodpovedal cieľom antidiskriminačných opatrení v oblasti vyrovnávacích opatrení, ktorými dotácie nesporne sú, zadefinovaných v národnej stratégii Slovenskej republiky, ako aj v ďalších integračných dokumentoch prijatých vládou Slovenskej republiky v poslednej dekáde, na úseku integrácie rómskych komunít. Pri návrhu legislatívnej zmeny Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity do jej textu zapracoval aj požiadavky vyplývajúce zo smernice Európskeho parlamentu a Rady ES č. 2009/72/ z 13. júla 2009 o spoločných pravidlách pre vnútorný trh s elektrinou, ktorou sa zrušuje smernica 2003/54/ES, (U. v. EU L 211, 14. 8. 2009). Vychádzal z preambuly čl. 53 smernice, podľa ktorého: „Členské štáty by mali každopádne zabezpečiť nevyhnutné dodávky energie pre zraniteľných odberateľov. V tejto súvislosti by sa mohol využiť integrovaný prístup, napríklad v rámci sociálnej politiky, a opatrenia by mohli zahŕňať sociálne politiky alebo zlepšovanie energetickej účinnosti v oblasti bývania. Táto smernica by mala napokon umožniť vnútroštátne politiky v prospech zraniteľných odberateľov.“. Rovnako vychádzal aj z čl. 3 ods. 8 citovanej smernice znie: „Členské štáty prijímú vhodné opatrenia, napríklad národné energetické akčné plány a výhody v systémoch sociálneho zabezpečenia na zabezpečenie nevyhnutných dodávok elektriny pre zraniteľných odberateľov alebo na podporu zlepšenia energetickej účinnosti, s cieľom zaoberať sa energetickou chudobou, a to i v širšom kontexte chudoby.“.

V rámci týchto skutočností do zákona boli zavedené nové právne tituly poskytnutia dotácií, zlepšenia postavenia príslušníkov marginalizovaných rómskych komunít, na:

- j) podporu odstraňovania havarijných stavov obydlí vzniknutých najmä v dôsledku živelných pohrôm, pôsobenia prírodných živlov alebo požiarov,
- k) podporu zásobovania dodávkami elektrickej energie, tepelnej energie, paliva alebo vody určenej na ľudskú spotrebu v prípadoch ohrozujúcich ľudský život a ľudské zdravie, osobitne v situáciách pôsobenia nepriaznivých vplyvov vonkajšieho životného prostredia alebo nepriaznivých poveternostných vplyvov,
- l) podporu vysporiadania vlastníckych vzťahov k obydliam a k pozemkom, na ktorých sa tieto obydli nachádzajú, alebo na nákup pozemkov obcou určených na výstavbu nových obydli,
- m) podporu prioritných politik a cieľov Stratégie Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020,

n) financovanie projektov na základe priorít vlády Slovenskej republiky vo vzťahu k rómskym komunitám.

Tento proces legislatívnych návrhov Úradu splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity pokračoval aj v roku 2013 a vyvrcholil prijatím zákona č. 190/2013 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 253/1998 Z. z. o hlásení pobytu občanov Slovenskej republiky a registri obyvateľov Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, vzhľadom na skutočnosť, že čl. III uvedeného zákona novelizoval opätovne zákon č. 526/2010 Z. z. a to vložением § 4a ods. 3, na základe ktorého došlo v odôvodnených prípadoch k spružneniu procesu pridelovania dotácií.

V rámci uvedeného balíka DVO na základe zákona č. 526/2010 Z. z. o dotáciách v pôsobnosti MV SR v znení neskorších predpisov, tak ako každoročne pri predkladaní podkladov do správy podľa § 1 ods. 4 zákona č. 308/2008 Z. z. o zriadení Strediska, Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity v súlade s § 8a ods. 4 zákona č. 365/2004 Z. z. podáva správu o tomto druhu DOV za rok 2013.

MV SR – Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity z rozpočtu verejnej správy v roku 2013 poskytol dotácie v celkovej výške 1 682 583 Eur, a podporil nasledovné oblasti:

Oblasť podpory vzdelávania a výchovy: 595 045 Eur, mala za cieľ skvalitniť podporujúce výchovné, vzdelávacie programy prispievajúce k zvýšeniu vedomostnej a vzdelanostnej úrovne príslušníkov rómskych komunít. Do rámca oprávnených aktivít patrili aj projekty, ktoré posilnia predškolské vzdelávanie a vytvoria optimálne podmienky pre úspešné začlenenie detí, najmä z prostredia MRK do hlavného vzdelávacieho prúdu. Súčasťou podpory boli mimoškolské aktivity rozvíjajúce talent rómskych detí a mládeže.

Oblasť podpory zamestnanosti a zamestnateľnosti: 194 500 Eur, cieľom oblasti bola podpora projektov zameraných na zlepšenie života kvality života Rómov a ich integrácie na trh práce prostredníctvom nástrojov, podporujúcich rozvoj obce, vytváraním a udržiavaním pracovných miest, riešením sociálnych problémov, skvalitňovaním verejnoprospešných služieb na lokálnej úrovni.

Oblasť podpory projektovej dokumentácie a svojpomocnej výstavby: 252 469 Eur, programová oblasť mala za cieľ podporiť projekty prispievajúce k zlepšeniu životnej úrovne príslušníkov MRK ich sociálneho postavenia zabezpečovaním ich dôstojných životných podmienok v oblasti bývania. Do rámca oprávnených aktivít okrem technickej vybavenosti patrila aj podpora projektov svojpomocnej výstavby domov.

Oblasť zdravia prevencie a zdravotnej osvetu: 336 909 Eur, USVRK – MV SR v štvrtom štvrtroku 2013 podporil dotáciou podľa zákona č. 526/2010 Z. z. o poskytovaní dotácií v pôsobnosti MV SR v znení neskorších predpisov sumou 336 909 Eur projekt Zdravé komunity.

Projekt „Zdravé komunity“, primárnou cieľovou skupinou sú obyvatelia marginalizovaných rómskych komunít na Slovensku. Cieľmi projektu sú:

- Zlepšenie vzťahov medzi komunitou a poskytovateľmi zdravotnej starostlivosti,
- Zlepšenie komunikácie medzi komunitou a zdravotným personálom,
- Odbúranie nedôvery k zdravotnému systému,
- Odbúranie bariér v prístupe k zdravotnej starostlivosti a vybudovanie nových komunikačných kanálov,
- Zvýšenie úrovne zdravotného uvedomenia a zodpovednosti za vlastné zdravie,
- Zlepšenie úrovne osobnej a komunálnej hygieny,
- Zlepšenie a zefektívnenie využívania dostupných zdravotných služieb,
- Zvýšenie celkového počtu absolvovaných preventívnych zdravotných prehliadok,
- Zníženie počtu infekčných ochorení,
- Zvýšenie počtu žien, ktoré pravidelne navštevujú gynekologické poradne,
- Zvýšenie informovanosti o povinnom očkovaní detí a jeho prínosoch/očakávaných reakciách a bežných neškodných vedľajších účinkoch,
- Zvýšenie účasti na povinnom očkovaní detí,
- Zvýšenie počtu detí očkovaných proti hepatitíde a (deti vo veku 2 rokov ktoré žijú v podmienkach so zníženým hygienickým štandardom),
- Zlepšenie komunikácie s príslušnými operačnými strediskami záchrannej zdravotnej služby,
- Zníženie počtu neopodstatnených výjazdov a zneužitia služieb rýchlej zdravotnej pomoci – RZP,
- Zlepšenie informácií o voľno predajných liekoch a ich používaní.

V súčasnosti pre zabezpečenie pokračovania projektu v prvom a druhom štvrtroku 2014 vyčlenilo MV SR – Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity opätovne dotáciu podľa zákona č. 526/2010 Z. z. o poskytovaní dotácií v pôsobnosti MV SR v znení neskorších predpisov v sume 750 000 Eur. Projekt sa v roku 2014, na základe vyčlenenej alokácie, rozšíri sa do ďalších 36 lokalít a počet pracovníkov

zdravotnej osvetu sa navýši o 36 asistentov a 4 koordinátorov. V rámci projektu v súčasnosti pôsobí 120 terénnych zdravotných asistentov (asistentov zdravia) pokrývajúcich 100-tisíc obyvateľov, príslušníkov marginalizovaných komunit, vybratých na základe výsledkov spracovania dát v Atlase rómskych komunit 2013. Cieľom aktivít Úradu splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity v prvom polroku 2014 je stabilizácia pracovníkov projektu v počte 160. Oblasť podpory tvorby strategických a rozvojových dokumentov: 90 000 Eur, v súlade so stratégiou Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020 boli v rámci tejto oblasti podporené projekty s cieľom trvalej podpory a zachovania kultúrneho dedičstva rómskej národnostnej menšiny v oblasti kultúry, histórie a jazyka. Do oprávnených aktivít patrili činnosti a aktivity prispievajúce k budovaniu a rozvoju rómskych médií. Bezprostrednou súčasťou oblastí podpory boli projekty zamerané na externé hodnotenie a monitoring stratégie ako aj aktivity prispievajúce k formovaniu verejnej mienky, zmierňovaniu stereotypov a predsudkov voči rómskej populácii a aktivity zamerané na finančnú inklúziu.

Oblasť podpory kultúry a médií: 40 000 Eur, zámerom tejto oblasti bola podpora projektov organizácií dlhodobo pracujúcich v oblasti kultúry a rómskych médií za účelom podpory ich inštitucionálneho rozvoja a technickej podpory.

Proces pridelenia dotácií bol ukončený v decembri roku 2013, preto nie je možné zatiaľ predložiť ich vyhodnotenie v súlade s § 8a ods. 4 zákona č. 365/2004 Z. z. v znení neskorších predpisov. Uvedené vyrovnávacie opatrenia (jednotlivé pridelené dotácie) boli zverejnené v súlade s § 8 ods. 2 zákona č. 526/2010 Z. z. a § 8a ods. 4 zákona č. 365/2004 Z. z. na webovom sídle MV SR, v sekcii splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity. Súčasne v súlade s § 47a zákona č. 40/1964 Zb. v znení zákona č. 546/2010 Z. z. a § 5a ods. 1 zákona č. 211/2000 Z. z. slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií) v znení neskorších predpisov boli príslušné zmluvy o poskytnutí dotácie uverejnené v Centrálnom registri zmlúv.

Ďalšou oblasťou realizácie DVO v koordinačnej pôsobnosti Úradu splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity bola realizácia horizontálnej priority pre marginalizované rómske komunity, ustanovená v aktualizovanom národnom strategickom referenčnom rámci 2007- 2013, v regulácii zákona č. 528/2008 Z. z. o pomoci a podpore poskytovanej z fondov Európskeho spoločenstva v znení neskorších predpisov.

V rámci uvedenej pôsobnosti Úradu splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity bolo na podporu lokálnych stratégií komplexného prístupu vyčlenených 200 mil. Eur.

Z celkovej alokácie boli finančné prostriedky vo výške 177 907 751 Eur prerozdelené na základe zmlúv medzi 6 riadiacich orgánov vecne príslušných operačných programov.

Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity v súlade s § 8a ods. 4 zákona č. 365/2004 Z. z. podáva týmto správu aj finančnej implementácii aj uvedených DOV.

Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity v roku 2013 realizoval a aj v súčasnosti realizuje Projekt Investícia v rannom detstve - podpora sociálnej inovácie a integrácie Rómov. Projekt je financovaný v sume 746 916 Eur z európskeho grantového programu PROGRESS - výzvy v oblasti sociálnej experimentácie, ktorá podporuje zavádzanie inovatívnych projektov a spolufinancovaný Úradom splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity. Projekt bol vypracovaný Úradom splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity spolu s medzinárodnými partnermi (Rómsky vzdelávací fond a Inštitút pre dobre spravovanú spoločnosť).

Projekt overuje uplatnenie overených postupov práce s rómskymi matkami, ktoré viedli k zvýšeniu pozitívnej interakcie v rodine a medzi rodinou a materskou školou. Cieľová skupina: 315 rómskych matiek, 525 rómskych detí vo veku 0-5 rokov a 15 učiteľov/riadiateľov predškolských zariadení.

Výsledky uvedeného projektu po spracovaní poslúžia na tvorbu nových DVO.

Základné ciele stratégie je súhrn DVO nasmerovaných na zlepšovanie postavenia Rómov v oblastiach vzdelávania, zdravia, zamestnanosti a bývania. Celkový systém opatrení stratégie, vrátane komplexu indikovaných je zodpovedaný a popísaný vo vyššie uvedenom texte. Uvedenú stratégiu Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky v predchádzajúcich rokoch predložil Slovenskému národnému stredisku pre ľudské práva v rámci pravidelných odpočtov a podkladov.

Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity sledoval implementáciu stratégie. V roku 2013 spracoval monitorovaciu správu stratégie v spolupráci s povinnými subjektmi stratégie, ktorú v roku 2014 predložil do medzirezortného pripomienkového konania, a v súčasnosti bude uvedená správa predložená na rokovanie vlády. Monitorovacia správa plnenia stratégie Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020 za rok 2012 a 2013, spisovej značky KM-OPVA-2014/000798, predkladateľa pána

podpredsedu vlády Slovenskej republiky a ministra vnútra je zverejnená na portály právnych predpisov MS SR¹⁸⁶.

Pre podporu funkčného mechanizmu monitorovania a hodnotenia Stratégie s priamou zainteresovanosťou mimovládnych organizácií USVRK v rámci výzvy č. 1/2013 na predkladanie žiadosti o poskytnutie dotácií v pôsobnosti MV SR v oblasti podpory strategických a rozvojových dokumentov finančne podporil mimovládne organizácie Škola doktorán a Inštitút pre dobre spravované spoločnosti pre realizáciu externého hodnotenia a monitoringu Stratégie. Týmto postupom Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity podporil aj externé sledovanie, prijímanie a realizovanie DVO.

Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity v rámci implementácie opatrení definovaných v Stratégii naďalej uplatňoval a uplatňuje viacúrovňovú formu spolupráce a komunikácie, a to prostredníctvom existujúcich platforiem a pracovných skupín, ktoré boli zriadené najmä za účelom vzájomnej informovanosti na úrovni rezortov, konzultácií smerujúcich k hľadaniu spoločných riešení v problematike MRK, zintenzívneniu procesu plnenia cieľov zadaných v Stratégii.

Jednou z takýchto platforiem je medzirezortná pracovná skupina. Ambíciou je poskytnúť pracovnej skupine expertízu pri príprave konkrétnych a účinných opatrení v rámci nového programového obdobia tak, aby intervencia vykonávaná z pozície rezortov bola adresne nasmerovaná do oblasti s najväčšou koncentráciou separovaných a segregovaných komunít, a zároveň aby sa vytvorili optimálne podmienky pre zvýšenie participácie rómskych MVO v novom programovom období.

Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity participoval na celej rade nových systémových opatrení v uvedenej oblasti.

Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity sa aktívne podieľa na príprave nasledujúceho programového obdobia 2014-2020 a to tak na príprave a tvorbe partnerskej dohody ako aj na nastavovaní jednotlivých operačných programov. Prostredníctvom účasti v pracovnej skupine sa USVRK podieľa najmä na nastavovaní operačného programu Ľudské zdroje, ktorého opatrenia budú primárne zamerané na integráciu MRK.

V rámci zlepšovania podmienok bývania sa zapojil Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity do práce pracovných skupín pre tvorbu nového stavebného zákona. Cieľom uvedených aktivít Úradu splnomocnenca vlády Slovenskej

¹⁸⁶ <https://lt.justice.gov.sk/Material/MaterialHome.aspx?instEID=373&matEID=7002&langEID=1>

republiky pre rómske komunity je vytvorenie právnych nástrojov v rámci všeobecne záväzného právneho predpisu, zabezpečujúceho dodatočné povolenie – legalizáciu rodinných domov Rómov postavených bez stavebného povolenia. Súčasne je práca úradu splnomocnenca v týchto skupinách zameraná aj na vytvorenie právnych, ekonomických a organizačných nástrojov na vysporiadanie vlastníctva k pozemkom, na ktorých sú postavené tieto rodinné domy.

Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity spolupracoval v roku 2013 a spolupracuje v súčasnosti s MZVaEZ SR na príprave Celoštátnej stratégie ochrany ľudských práv. V rámci týchto procesov v gescii na prípravu parciálnej časti stratégie Ochrany a podpory práv osôb postihnutých alebo ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením. Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity v roku 2013 spolupracoval a naďalej pokračuje v spolupráci s MŠVVaŠ SR a MV SR, v realizácii pilotného projektu, v rámci ktorého sa pripravuje a realizuje v rokoch 2013 - 2014 výstavba 16 modulových škôl, v obciach s vysokým podielom školopovinných detí žijúcich v marginalizovaných rómskych komunitách. Vo VÚC Prešov ide o obce Strane pod Tatrami, Lomnička, Podhorany, Rakúsy, Jarovnice, Jurské, Chminianske Jakubovany, Malý Slivník, Ostrovany. Vo VÚC Košice ide o obce Kecerovce, Vtáčkovce, Žehra, Markušovce, Kluknava. Vo VÚC Banská Bystrica ide o obce Muránska Dlhá Luka, Gemerská Ves. Cieľom projektu je v rámci príslušných odporúčaní orgánov RE zlepšenie prístupu Rómov ku vzdelávaniu a to aj so zameraním na štátne vzdelávacie programy pre Rómov. Uvedeným postupom sa súčasne odstraňuje dvojzmennosť vyučovacieho procesu.

V rámci dlhodobejšieho procesu spolupráce Úradu splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity s MPSVaR SR úrad realizoval v rokoch 2012 – 2013 aj nasledujúce aktivity.

V rámci národného projektu Terénna sociálna práca v obciach, do ktorého je zapojených 273 obcí, 840 terénnych sociálnych pracovníkov a asistentov terénnych sociálnych pracovníkov a 14 regionálnych koordinátorov a ktorý sa vykonáva pre cieľovú skupinu – Marginalizované rómske komunity v počte 64 068 osôb, bolo poskytnutých 235 190 intervencií v prospech cieľovej skupiny. Tieto intervencie boli zamerané aj na osvetové a informačné aktivity s cieľom zvyšovania povedomia aj o existencii vzdelávacích programov v rámci MRK. Podľa § 44 zákona o službách zamestnanosti vzdelávanie a príprava pre trh práce na účely tohto zákona je teoretická alebo praktická príprava, ktorá umožňuje získať nové odborné zručnosti a praktické skúsenosti na účel pracovného uplatnenia uchádzača o zamestnanie a záujemcu o zamestnanie vo vhodnom zamestnaní alebo na účel udržania

zamestnanca v zamestnaní. Pri určovaní obsahu a rozsahu vzdelávania a prípravy pre trh práce sa vychádza z doterajšej úrovne vedomostí a odborných zručností uchádzača o zamestnanie, záujemcu o zamestnanie a zamestnanca tak, aby boli účelne využité pri získavaní nových vedomostí a odborných zručností. Vzdelávanie a príprava pre trh práce na účely tohto zákona je i dokončenie vzdelania na základnej škole alebo štúdia na strednej škole uchádzačom o zamestnanie alebo záujemcom o zamestnanie na účely získania dokladu o ukončení vzdelania na základnej škole alebo štúdia na strednej škole v poslednom ročníku príslušnej školy na základe národných alebo pilotných projektov a programov vzdelávania a prípravy pre trh práce schválených MPSVaR SR.

V súčasnosti sa realizujú dva národné projekty NP III-2/A „Vzdelávanie a príprava pre trh práce“ a NP III-2/B „Zvyšovanie zamestnanosti a zamestnatelnosti znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie“. V uvedených národných projektoch boli určené špecifické podmienky zaraďovania UoZ zo sociálne vylúčených spoločenských skupín. V rámci projektu NP III-2/A je potrebné počas celej realizácie projektu zaradiť 230 občanov z marginalizovaných rómskych komunít. Uvedený počet sa sleduje prostredníctvom anonymného dotazníka, ktorý vyplňajú všetci účastníci vzdelávania a prípravy pre trh práce pred začatím vzdelávacieho kurzu. V roku 2012 bolo na uvedené vzdelávacie kurzy zaradených 676 UoZ z toho 44 Rómov. V rámci národného projektu NP III-2/B, v ktorom sú realizované aktivity Odborné poradenské služby (§ 43 zákona o službách zamestnanosti) a Vzdelávanie a príprava pre trh práce (§ 46 zákona o službách zamestnanosti), sú jednou z hlavných cieľových skupín znevýhodnení UoZ. V uvedenom národnom projekte NP III-2/B je potrebné zaradiť 1 500 občanov žijúcich v MRK. Východiskom pre výber občanov sú údaje z Atlasu rómskych komunít (2004) zverejnenom na webovej stránke <http://www.romovia.vlada.gov.sk/3553/atlas-romskych-komunit-2004.php>, kde je zobrazený atlas rómskych komunít Slovenska. V roku 2012 bolo na aktivitu podľa § 43 zákona o službách zamestnanosti zaradených 460 UoZ z toho 166 MRK. Do aktivít podľa § 46 zákona o službách zamestnanosti bolo v roku 2012 zaradených 1 062 UoZ z toho 269 z MRK. Správa o efektoch programov vzdelávania a prípravy pre TP realizovaných v rámci OP Zamestnanosť a sociálna inklúzia bola vypracovaná v súlade s harmonogramom a vedeniu MPSVaR SR sa predkladá v januári 2013.

K opatreniu 1.1.2.3. AP Stratégie v rámci priority Zamestnanosť – prehľad realizovaných národných projektov (MPSVR SR):

(1) Národný projekt „NP III-2/A Vzdelávanie a príprava pre trh práce“

Doba realizácie: 01/2010 - 06/2014

Cieľová skupina:

- uchádzači o zamestnanie

Monitorovacie ukazovatele:

- počet zaradených: 12 060
- počet úspešne vyškolených: 11 600
- zaradení s rómskou národnosťou: 230
- počet umiestnených na trhu práce: 3 534 (30 %)

Cieľ projektu: Prispiieť k rastu zamestnanosti založenej na kvalifikovanej a flexibilnej pracovnej sile.

Rozpočet projektu: 10 000 000 Eur.

Stručná charakteristika projektu: Hlavnou aktivitou projektu je realizácia vzdelávania a prípravy pre trh práce uchádzačov o zamestnanie. Osobitný prístup z pohľadu nezamestnanosti si vyžadujú uchádzači o zamestnanie rómskej národnosti. Uplatnenie uchádzačov o zamestnanie rómskej národnosti na trhu práce je ovplyvňované viacerými faktormi, napr. nedostatočným vzdelaním, absenciou pracovných návykov, zlou spoločenskou prestížou, nedostatkom motivácie a pod. Jednou z priorít oblasti podpory v rámci projektu je vzdelávanie a príprava pre trh uchádzačov o zamestnanie rómskej národnosti, čo umožní zvýšiť ich zamestnateľnosť, čo súčasne predpokladá nárast zamestnanosti príslušníkov rómskej národnosti.

Celkovo bolo v roku 2013 zaradených do projektu 117 UoZ.

(2) Národný projekt „NP III-2/B Zvyšovanie zamestnanosti a zamestnateľnosti znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie“.

Doba realizácie: 01/2010 - 06/2014.

Cieľová skupina: znevýhodnení uchádzači o zamestnanie.

Monitorovacie ukazovatele:

- počet zaradených: 24 500
- počet zaradených z marginalizovaných rómskych komunít (MRK): 1 500
- počet umiestnených na trhu práce: 5 580 (23 %)

Cieľ projektu: zvýšenie zamestnanosti a zamestnateľnosti poskytovaním odborných poradenských služieb a vzdelávania a prípravy pre trh práce pre znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie.

Rozpočet: 15 000 000 Eur.

Stručná charakteristika projektu: Podpora poskytovania odborných poradenských služieb na základe individuálnych potrieb a možnosti znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie vo vzťahu k uplatneniu sa na trhu práce, posúdenia potenciálu v oblasti odborných predpokladov, schopnosti a zručnosti s následným určením cieľov smerujúcich k uplatneniu sa na trhu práce. Pre znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie je nevyhnutná identifikácia ich možností a potrieb so zameraním na podporu motivácie a aktivizácie pri odstraňovaní hendikepov, ktoré majú pri uplatňovaní na trhu práce. Zároveň je nevyhnutné odbúrať prekážky v prístupe vo vzdelávaní a príprave pre trh práce aj na úrovni MRK. Cieľom horizontálnej priority projektu je zvýšenie zamestnanosti a vzdelanostnej úrovne príslušníkov MRK a zlepšenie ich životných podmienok.

Celkovo bolo v roku 2013 zaradených do projektu 326 ZUoZ z toho 254 na vzdelávacie aktivity a 72 na poradenské aktivity.

(3) Národný projekt č. XX – Podpora zamestnávania nezamestnaných v samospráve.

Projekt je realizovaný v rámci OP ZSI z Prioritnej osi č. 1 Podpora rastu zamestnanosti, Opatrenie č. 1.1 Podpora programov v oblasti podpory zamestnanosti a riešenia nezamestnanosti a dlhodobej nezamestnanosti. Financovaný je zo zdrojov ESF a spolufinancovaný zo štátneho rozpočtu. Zámer tohto projektu je realizovať a prioritne podporovať vo všetkých regiónoch SR (okrem BSK) vytváranie pracovných možností mladým ľuďom vo veku do 29 rokov, vrátane.

Oprávnenými zamestnávateľmi sú v tomto projekte obce, mesta, samosprávne kraje alebo nimi zriadené príspevkové organizácie alebo rozpočtové organizácie. Povinná doba trvania PM je najmenej 12 mesiacov s poskytovaním príspevku (podporovaním) minimálne 6 mesiacov a najviac 18 mesiacov s podporovaním maximálne 9 mesiacov. Príspevok na úhradu časti mzdových nákladov sa poskytuje mesačne vo výške 95 % celkovej ceny práce zamestnanca, najviac vo výške maximálne 456,54 Eur mesačne. Taktiež je možné zamestnávateľovi uhradiť jednorazový príspevok na úhradu časti nákladov na pracovný odev, pracovnú obuv a osobne ochranné pracovné pomôcky, najviac vo výške 40 Eur na jedno vytvorené pracovné miesto.

Vo väzbe na doterajšie neuspokojivé výsledky projektu, ktoré vyplynuli z prvej monitorovacej správy projektu riadiaci orgán pre OP ZSI, rozhodol o rozšírení cieľovej skupiny a o zmene rozpočtu projektu a niektorých ďalších. Oznámením o možnosti predkladania žiadosti o poskytnutie finančného príspevku v rámci projektu č. XX, zverejneným 02.08.2013 sa tieto zmeny uviedli do praxe. Cieľová skupina mladých nezamestnaných UoZ vo veku do 29 rokov môže byť zamestnaná hneď v nasledujúcom dni po zaradení do evidencie UoZ alebo poskytnutie náhrady príjmu počas prvých desiatich dní dočasnej pracovnej neschopnosti zamestnanca, ale najmä rozšírenie o ďalšiu cieľovú skupinu, a to o UoZ starších ako 50 rokov, vedených v evidencii UoZ najmenej šesť mesiacov.

Aj napriek rozšíreniu cieľovej skupiny o UoZ 50+ nie je zo strany samosprávy o tento projekt záujem, o čom svedčia nasledovné najaktuálnejšie monitorovacie údaje k 15. decembru 2013, podľa ktorých úrady na tento projekt uzatvorili so zamestnávateľmi 475 dohôd na 599 PM pre mladých ľudí do 29 rokov, v dohodnutom objeme finančných prostriedkov 2 181 070,94 Eur. Pre UoZ vo veku nad 50 rokov bolo od augusta 2013 vytvorených len 34 pracovných miest.

Za príčiny nízkeho záujmu o tento národný projekt zo strany oprávnených zamestnávateľov (aj v jeho rozšírenej verzii o cieľovú skupinu 50+) možno označiť podmienku vysokej spoluúčasti na udržaní a financovaní takto vytvorených PM.

Samosprávy musia kofinancovať 5 % celkovej ceny práce prijatého UoZ a súčasne udržať PM po skončení jeho podporovania navyše rovnakú dobu ako bolo miesto podporované (6 – 9 mesiacov). Ich finančná účasť je v pomere 55:45 voči štátu. Obce a mestá nemajú dostatok vlastných zdrojov na kofinancovanie vytvárania PM v samospráve, navyše sú viazané Memorandom o spolupráci medzi vládou SR a ZMOS, podpísaním dňa 18.10.2012, v ktorom sa zaviazali šetriť rozpočtové prostriedky v záujme udržania deficitu verejných zdrojov.

Najviac PM pre mladých bolo v rámci tohto projektu vytvorených v obciach - 289 PM (48,29 %), druhý najvyšší počet PM bol vytvorený v rozpočtových organizáciách – 164 PM (27,37 %), nasledujú príspevkové organizácie, v ktorých bolo vytvorených 45 PM (7,51 %), v mestách bolo vytvorených 99 PM (16,52 %) a najmenej ich bolo v samosprávnych krajoch - iba 2 pracovné miesta (0,33 %).

Finančný rámec: z pôvodne prideleného rozpočtu 20 mil. Eur sa tento postupne znížil v auguste 2013 o cca 12 mil. Eur na 8 115 875 Eur a následne v decembri 2013 o ďalších cca 5 mil. Eur na nateraz konečnú sumu 3 292 72 Eur. Získané prostriedky boli presunuté v prospech úspešnejšieho projektu č. XXI a jeho pokračovanie.

(4) Národný projekt č. XXI - Podpora vytvárania pracovných miest

Podpora zamestnanosti mladých u zamestnávateľov v podnikateľskej sfére sa realizuje prostredníctvom národného projektu č. XXI - Podpora vytvárania pracovných miest. Projekt je realizovaný v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia z Prioritnej osi č. 1 Podpora rastu zamestnanosti, Opatrenie č.1.1 Podpora programov v oblasti podpory zamestnanosti a riešenia nezamestnanosti a dlhodobej nezamestnanosti. Časový rozsah realizácie národného projektu je od 01.11.2012 do 31.08.2015. Projekt sa realizuje na celom území SR okrem Bratislavského samosprávneho kraja.

Cieľom je podpora zamestnanosti a znižovania nezamestnanosti mladých ľudí formou podporovania vytvárania pracovných miest. Cieľovou skupinou sú mladí nezamestnaní vo veku do 29 rokov vrátane, ktorí sú UoZ vedenými v evidencii UoZ najmenej tri mesiace. v rámci projektu sa realizujú 2 hlavné aktivity:

Aktivita č. 1 - Podpora vytvárania pracovných miest u vybraných zamestnávateľov vrátane zamestnávateľov pôsobiacich v oblasti nákladnej cestnej dopravy resp. ostatnej osobnej dopravy, pre UoZ z oprávnenej cieľovej skupiny, prijatých do pracovného pomeru na plný pracovný úväzok, na dobu najmenej 18 mesiacov.

Príspevok na vytvorenie PM sa poskytuje mesačne vo výške 90 % celkovej ceny práce zamestnanca, najviac vo výške minimálnej celkovej ceny práce (ďalej len „MCCP“) na rok 2013, t. j. maximálne 456,54 Eur mesačne po dobu 12 mesiacov. Zamestnávateľ je povinný udržať PM po ukončení podpornej doby ešte minimálne 6 mesiacov.

Aktivita č. 2 - Podpora vytvárania PM u zamestnávateľov pôsobiacich v oblasti nákladnej cestnej dopravy resp. ostatnej osobnej pozemnej dopravy, pre uchádzačov o zamestnanie z oprávnenej cieľovej skupiny, prijatých do pracovného pomeru na plný pracovný úväzok, na dobu najmenej 30 mesiacov. Príspevok na vytvorenie PM sa poskytuje mesačne vo výške 95 % celkovej ceny práce zamestnanca, najviac vo výške 2 násobku MCCP na rok 2013, t. j. maximálne 547,85 Eur mesačne po dobu 9 mesiacov.

Zamestnávateľ je povinný udržať PM po ukončení podpornej doby ešte minimálne 21 mesiacov.

V období od schválenia projektu do zavádzania vyčleneného objemu finančných prostriedkov bolo prostredníctvom tohto opatrenia podporených 8 875 PM s celkovým dohodnutým finančným príspevkom vo výške 48 596 397,19 Eur.

(5) Národný projekt č. XXI/A Podpora vytvárania pracovných miest -2

Ide o pokračovanie vyššie uvedeného projektu, na ktorého rozpočet boli použité nevyužité finančné prostriedky z projektu „Podpora zamestnávania nezamestnaných v samospráve vo výške 11 884 125,38 Eur. Tento projekt reflektuje súčasnú situáciu na trhu práce a zároveň nadväzuje na NP „Podpora vytvárania pracovných miest“. Zmluva o poskytnutí Nenávratného finančného príspevku č. Z2711013003201 bola podpísaná dňa 28.08.2013. Následne boli uzatvorené zmluvy o poskytnutí NFP medzi ústredím a úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny, partnermi projektu, ktorí zabezpečujú poskytovanie príspevkov. Cieľom projektu a cieľová skupina zostávajú nezmenené s jediným rozdielom, že doba evidencie UoZ sa skrátila na najmenej 1 mesiac.

Hlavnou aktivitou projektu je poskytovanie finančného príspevku zamestnávateľom na vytvorenie nového PM. Príspevok sa poskytuje mesačne najviac vo výške 90 % celkovej ceny práce zamestnanca, z toho najviac vo výške MCCP na rok 2013, t. j. maximálne 456,54 Eur mesačne po dobu 12 mesiacov. Zamestnávateľ je povinný udržať PM po ukončení podpornej doby minimálne 6 mesiacov.

Dňa 11. 09. 2013 ústredie zverejnilo na svojej webovej stránke Oznámenie o možnosti predkladania žiadostí o poskytnutie príspevku. V období od schválenia projektu do dňa 15.12.2013 bolo podporených 2 067 PM s celkovým dohodnutým finančným príspevkom vo výške 11 250 123,96 Eur. Prijímanie žiadostí od oprávnených žiadateľov, z dôvodu zazáväzkovania vyčlenených rozpočtových zdrojov bolo ukončené.

(6) NP „Zapojenie nezamestnaných do obnovy kultúrneho dedičstva“

Realizácia národného projektu: 01.01.2012 - 31.12.2014

Schválený objem finančných prostriedkov: 3 272 000 Eur

Cieľom projektu je využiť skúsenosti získané počas realizácie Pilotného projektu zapojenia nezamestnaných do záchrany kultúrneho dedičstva – slovenských hradov a vytvoriť tak krátkodobé pracovné miesta pre nezamestnaných v širšej oblasti obnovy kultúrneho dedičstva ako sú hrady, pevnosti, mestské hradby, kaštiele, kúrie, kláštory, historické parky a historické objekty, s perspektívou dlhodobého zamestnania v tejto oblasti. Integráciou nezamestnaných UoZ a znevýhodnených UoZ do projektu ochrany kultúrneho dedičstva sa sledujú aj ciele, ktoré spočívajú v pozitívnom dopade projektu na ekonomiku, rozvoj cestovného ruchu a celkové oživenie v regiónoch postihnutých značnou mierou nezamestnanosti, s multiplikačným efektom na ubytovacie, reštauračné a iné služby.

Cieľové skupiny: UoZ a ZUoZ

Hlavná aktivita projektu: Poskytovanie príspevkov na podporu zamestnanosti pri obnove kultúrnej pamiatky na základe dohody uzatvorenej medzi príslušným úradom PSVR a zamestnávateľom, ktorý prijme do pracovného pomeru UoZ a ZUoZ na plný pracovný úväzok na dobu max. 6 mesiacov.

Oprávnené výdavky projektu:

Oprávnené výdavky projektu	2012	2013
úhrada celkovej ceny práce (hrubá mzda + odvody platené zamestnávateľom) - pomocný pracovník	541,00 Eur	550,91 Eur
úhrada celkovej ceny práce (hrubá mzda + odvody platené zamestnávateľom)	676,00 Eur	685,97 Eur
úhrada nákladov na stravné na deň	2 Eur	2 Eur
úhrada úrazového poistenia na zamestnanca po dobu trvania PM	20 Eur	20 Eur
úhrada nákladov na pracovný odev, obuv, rukavice, ochranné pracovné pomôcky (napr. prilba) na 1 zamestnanca	100 Eur	100 Eur

Realizácia národného projektu v roku 2012 - do projektu bolo zapojených:

- 14 úradov práce, sociálnych vecí a rodiny SR bez BSK: Košice, Michalovce, Prešov, Humenné, Bardejov, Stropkov, Martin, Veľký Krtíš, Banská Štiavnica, Lučenec, Nové Mesto n/Váhom, Partizánske, Senica, Liptovský Mikuláš;
- 20 subjektov (obcí, občianskych združení a nadácií) - príjemcov dotácie z dotačného systému MK SR, podprogram 1.4 – Obnova a konzervácia torzálnej architektúry;
- 294 uchádzačov o zamestnanie (84 odborných pracovníkov + 210 pomocných pracovníkov);

Realizácia národného projektu v roku 2013 - do projektu je zapojených:

- 24 úradov práce, sociálnych vecí a rodiny SR bez BSK: Košice, Michalovce, Trebišov, Prešov, Humenné, Bardejov, Kežmarok, Poprad, Vranov nad Topľou, Žilina, Martin, Liptovský Mikuláš, Revúca, Veľký Krtíš, Banská Bystrica, Lučenec, Rimavská Sobota, Zvolen, Nitra, Prievidza, Senica, Partizánske, Nove Mesto n/Váhom, Považská Bystrica;
- 36 subjektov (obcí, občianskych združení a nadácií) - príjemcov dotácie z dotačného systému MK SR, podprogram 1.4 – Obnova a konzervácia torzálnej architektúry;

- 478 uchádzačov o zamestnanie (151 odborných pracovníkov + 327 pomocných pracovníkov);

Realizácia národného projektu „Zapojenie nezamestnaných do obnovy kultúrneho dedičstva“ v roku 2012 a 2013 – pridelené finančné prostriedky úradom PSVR SR:

- Celkový rozpočet na hlavnú aktivitu – 3 217 000 Eur
- Poskytnuté príspevky v roku 2012 – 1 171 176 Eur
- Poskytnuté príspevky v roku 2013 – 1 859 305 Eur
- Predpokladaný zostatok zdrojov cca – 337 000 Eur

DVO sú jednoznačným nástrojom s pozitívnym vplyvom na proces integrácie Rómov, ostatne táto skutočnosť vyplýva aj z príslušných nelegislatívnych právnych aktov Európskej únie, napríklad:

Záveru Európskej rady EUCO 23/11 ktorými vyzvala na urýchlené vykonanie záverov Rady z 19. mája 2011 o rámci EU pre vnútroštátne stratégie integrácie Rómov do roku 2020, (aj U. v. EU C 258, 02.09.2011) – opakované schválenie oznámenia Komisie Rámec EU pre vnútroštátne stratégie integrácie Rómov do roku 2020 KOM(2011) 173 v konečnom znení zo dňa 05.04.2011), z Oznámenia Komisie COM(2012) 226 final, zo dňa 21.05.2012, „Národné stratégie integrácie Rómov: prvý krok pri implementácii rámca EU“, a nakoniec z už uvedeného odporúčania Rady zo dňa 9. decembra 2013 o účinných opatreniach na integráciu Rómov v členských štátoch (U. v. EU C 378, 24.12. 2013). Rovnaký záver plynie z príslušných dokumentov Rady Európy ako aj OBSE a OSN.

Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky vychádza z uvedenej aplikačnej praxe, za dostatočne ilustratívny príklad považuje zákon č. 32/2013 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa ADZ a ktorým sa mení zákon č. 8/2008 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov v úprave inštitútu DVO. Za ilustračné zmeny považuje aj vyššie uvedené zmeny zákona č. 526/2010 Z. z. vrátane zapracovania dotačného titulu samotnej Stratégie pre integráciu Rómov do roku 2020.

Na základe predchádzajúcich praktických skúseností z naplňovania vládnych politík Slovenskej republiky na úseku integrácie Rómov obdobným postupom v roku 2013 postupoval Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity aj v rámci medzirezortného pripomienkového konania k Návrhu zákona o krátkodobom nájme bytu, kde v rámci partnerskej a ústretovej spolupráce s podpredsedom vlády SR pre investície došlo k vypusteniu bytov vo vlastníctve vyšších územných celkov, obcí, v hlavnom meste

Slovenskej republiky Bratislave a v meste Košice aj mestských častí, z regulačnej pôsobnosti uvedeného návrhu zákona.

Okrem spomenutých informácií, v tejto súvislosti poukazuje Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity na odporúčanie 1.1. Odporúčania Rady zo dňa 09. decembra 2013 o účinných opatreniach na integráciu Rómov v členských štátoch (U. v. EU C 378, 24.12. 2013), ktoré znie: „s cieľom presadzovať úplnú rovnosť Rómov v praxi odporúča členským štátom aby prijali účinné politické opatrenia na zabezpečenie rovnakého zaobchádzania s nimi a dodržiavanie ich základných práv vrátane rovnakého prístupu k vzdelávaniu, zamestnaniu, zdravotnej starostlivosti a bývaniu. Tento cieľ je možné dosiahnuť pomocou všeobecných alebo cielených opatrení, vrátane osobitných opatrení na prevenciu alebo kompenzáciu znevýhodnení, alebo kombináciou oboch typov opatrení.

S poukazom na predchádzajúce roky, v rámci aktivít Úradu splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity pri zabezpečovaní práva na bývanie a ochrany pred nariadeným odstránením príbytkov v obci Krásnohorské podhradie Úrad aj roku 2013 spolupracoval s organizáciou ERRC, ktorá zabezpečila finančné krytie nákladov na poskytnutie právnej pomoci advokátom v správnom konaní vedeným stavebným úradom obce Krásnohorské Podhradie. V rámci tejto koordinovanej spolupráce, podaného opravného prostriedku advokátom, ako aj príslušných stanovísk úradu, adresovaných príslušným orgánom presadzovania pravá a správnym organom, Okresný úrad Košice, Odbor výstavby a bytovej politiky dňa 23.10.2013 zrušil rozhodnutie prvostupňového orgánu o odstránení stavby, a vrátil vec na ďalšie konanie stavebnému úradu. Splnomocnenec vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity osobne koordinuje celý systém opatrení smerujúci k dodatočnému povoleniu stavieb nachádzajúcich sa v obci tak ako na pozemkoch vo vlastníctve obci, tak aj na pozemkoch, ktoré nie sú vo vlastníctve obce, rovnako ako pripravuje koordinované opatrenia na vysporiadanie vlastníckych vzťahov k pozemkom, na ktorých sú sídla príslušníkov marginalizovanej rómskej komunity v obci postavené.

Na záver svojej odpovede Úrad splnomocnenca uvádza, že spolupracoval s Fondom sociálneho rozvoja v rámci Rámцovej aktivity 2.1.4, občianske hliadky v prostredí MRK, OP ZaSI – FSR - 2012/2.1/02, Operačný program: Zamestnanosť a sociálna inklúzia, Prioritná os č. 2: Podpora sociálnej inklúzie. v rámci tejto spolupráce Úrad iniciatívne spracoval metodickú príručku pre miestne samosprávy pod názvom Rómske občianske hliadky v MRK s cieľom pomôcť obciam a mestám pri ich zriaďovaní.

Spoločnosť HMH s.r.o.

V stanovisku spoločnosti sa píše že dbajú na dodržiavanie platnej legislatívy a kladú dôraz na dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania u svojich zamestnancov. Zo skúseností môžu povedať, že takýto prístup podporuje vnútornú motiváciu u ich kolegov a zároveň podporuje stabilizáciu zamestnancov. Aj vzhľadom na takýto prístup ďalej konštatujú, že majú zamestnancov, ktorí pracujú v ich spoločnosti od jej založenia, a to od roku 1993. Vzhľadom na ich zameranie – priemyselná automatizácia podľa možností a kvalifikácie prihliadajú na rodové rozdelenie, ktoré podľa ich skúsenosti stmeluje spoločnosť. Keďže spoločnosť má záujem o dlhodobé fungovanie a stabilitu na trhu podporujú aj rodové zastúpenie, kde vzájomné skúsenosti a dravosť napomáhajú pri vývoji ich produktov.

Spoločnosť verí, že nie je jediný slovenský podnikateľský subjekt, ktorý radí ľudské práva a rovnaké zaobchádzanie medzi svoje priority. Taktiež sú presvedčení, že aj ich dlhoročné skúsenosti prispievajú k objektívnemu obrazu našej krajiny v očiach širokej verejnosti.

Zo stanoviska spoločnosti tiež vyplýva, že si v budúcnosti vedia predstaviť prijatie niektorých DVO.

Záver

Zodpovedné subjekty na prijímanie DVO používali pri prijímaní DVO im známu a osvedčenú prax. Prijaté DVO v jednotlivých rezortoch boli charakteristické orientovaním sa buď na legislatívne, alebo na nelegislatívne opatrenia. Legislatívne opatrenia (zmeny zákonov, prípadne podzákonných noriem) pritom navyše vo viacerých prípadoch charakter DVO napĺňali len čiastočne, najmä čo sa týka ich časovo obmedzeného trvania - dočasnosti. Nelegislatívne opatrenia sa najčastejšie vyskytli vo forme rôznych projektov, kampaní, dlhodobejších (aj viacročných) kampaní ako aj kratších aktivít a činností. Je možné, podľa charakteru zamerania plnenia exekutívnych úloh konkrétného orgánu štátnej správy, pozorovať jednoznačnejšiu orientáciu buď na DVO legislatívneho charakteru a DVO nelegislatívneho charakteru. Konkrétna miera využívania druhu DVO je nepochybne ovplyvnená aj prioritami a pozitívnymi či negatívnymi skúsenosťami zodpovedného orgánu pri ich realizácii v minulých obdobiach. Kombinácia oboch foriem DVO vo vyváženom

pomere je využívaná v nižšej miere, aj keď práve DVO formou zmien zákonov, prípadne podzákonných noriem, na ktoré by mohli cielene a účelovo nadväzovať DVO nelegislatívnej povahy, sa javí ako perspektívna. Legislatívne úpravy majú vo všeobecnosti už zo svojej všeobecnej záväznosti oveľa širší dosah na ciele skupiny obyvateľstva Slovenskej republiky, avšak ich realizácia v praxi sa ich nesprávnym pochopením, výkladom, či aplikáciou môže sťažiť. Nelegislatívne DVO sú zvyčajne priamejšie, obsahovo menej problematické, adresnejšie, čo však niekedy vytvára problémy pri ich reálnom doručení a sprostredkovaní širším či dostatočne širokým vrstvám adresátov - znevýhodnených osôb, resp. skupín znevýhodnených osôb. Práve napojenie DVO oboch skupín by mohlo znížiť ich negatíva a posilniť ich pozitívne stránky.

Odporúčania

Za účelom zlepšenia uvedenej situácie navrhujeme:

1. Zvyšovať podporu, dosah a objem prijímaných DVO vrátane zabezpečenia dostatočných verejných zdrojov na ich financovanie.
2. Zamerať zvýšenú pozornosť na priebežné, ale aj následné sledovanie a hodnotenie realizácie DVO čo do ich účinnosti, dosahu, rozsahu a vzájomného dopĺňania.
3. Z časového hľadiska DVO dbať na to, aby dočasné opatrenia boli prijímané včas, trvali dostatočne dlho na to, aby ich účinkom bolo vyrovnanie či zníženie znevýhodnenia a v prípade, že ich účinok pominie, aby boli ukončené alebo nahradené novými.
4. Aktualizovať, špecifikovať a neustále identifikovať adresátov DVO - znevýhodnené skupiny obyvateľstva v majoritnej spoločnosti, zapájať a informovať ich o procese plánovania, tvorby, realizácie a vyhodnocovania DVO.
5. V DVO neustále hľadať efektívny pomer medzi odstránením či zmiernením spôsobenej diskriminácie a jej následkov (v minulosti), a riešením aktuálnych potrieb (v prítomnosti), s jasnou a konkretizovanou predstavou budúceho vývoja a prevencie.
6. Stratégiu DVO odvíjať od komplexných a prierezových dokumentov mapujúcich, vyhodnocujúcich a napokon riešiacich situáciu znevýhodnených a marginalizovaných skupín obyvateľstva.
7. V rámci rezortov ústredných orgánov štátnej správy rozširovať a aplikovať politiku DVO aj na miestnu úroveň, ako aj na čo najširší počet podriadených organizácií

a orgánov, či organizácii a orgánov v zriaďovateľskej a vecnej pôsobnosti ústredného orgánu štátnej správy.

8. Vzhľadom na právny stav v roku 2013 obojstranne iniciovať, rozvinúť a trvalo udržiavať efektívnu a účinnú spoluprácu orgánov štátnej správy a miestnej samosprávy a mimovládneho sektora v oblasti DVO.

8. Väzni

V septembri 2013 Slovenskú republiku navštívil Európsky výbor na zabránenie mučeniu a neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (ďalej ako "CPT") v rámci svojej piatej periodickej návštevy. Na rokovania s týmto výborom bolo prizvané aj Slovenské národné stredisko pre ľudské práva.

Aby sme správne pochopili význam tohto výboru, jeho kompetencie, právomoci a úlohy, je potrebné priblížiť pojmy „mučenie“, „neľudské alebo ponižujúce zaobchádzanie“ a „trestanie“.

8.1 Mučenie, neľudské alebo ponižujúce zaobchádzanie alebo trestanie

Právna definícia mučenia sa celkom podstatne líši od spôsobu, akým sa tento termín používa v médiách alebo v bežnej konverzácii, ktoré väčšinou zdôrazňujú intenzitu bolesti a utrpenia.

Článok 1 Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu, ktorý bol vydaný pod záštitou OSN, poskytuje medzinárodne uznávanú definíciu mučenia: *„výraz "mučenie" znamená akékoľvek konanie, ktorým je človekovi úmyselne pôsobená silná bolesť alebo telesné alebo duševné utrpenie s cieľom získať od neho alebo od tretej osoby informácie alebo priznanie, potrestať ho za konanie, ktorého sa dopustil on alebo tretia osoba alebo z ktorého sú podozriví alebo s cieľom zastrašiť alebo prinútiť jeho alebo tretiu osobu alebo z akéhokoľvek iného dôvodu založeného na diskriminácii akéhokoľvek druhu, keď takú bolesť alebo utrpenie pôsobí verejný činiteľ alebo iná osoba konajúca z úradného poverenia alebo z ich podnetu alebo s ich výslovným alebo tichým súhlasom. Toto vymedzenie nezahŕňa bolesť alebo utrpenie, ktoré vznikajú iba v dôsledku zákonných sankcií, sú od týchto sankcií neoddeliteľné alebo sú s nimi náhodou vyvolané.“*¹⁸⁷

Táto definícia teda obsahuje tri elementy:

1. úmyselne spôsobené mentálne alebo fyzické utrpenie

¹⁸⁷ <http://www.cpt.coe.int/lang/svk/svk-convention.pdf>

2. spôsobené verejným činiteľom, ktorý je priamo alebo nepriamo zahrnutý

3. pre špecifický zámer

Je nutné povedať, že veľa medzinárodných mechanizmov na prevenciu mučenia zdôrazňuje dôležitosť rodovej interpretácie mučenia a potrebu venovať sa problémom ako je znásilnenie vo väzniciach, násilie na tehotných ženách a zamietanie práva na reprodukciu, ktoré boli dlho považované za spadajúce pod definíciu Dohovoru. Taktiež je treba pripomenúť, že „keď takú bolesť alebo utrpenie pôsobí verejný činiteľ alebo iná osoba konajúca z úradného poverenia alebo z ich podnetu alebo s ich výslovným alebo tichým súhlasom“ bolo interpretované tiež ako silná bolesť alebo utrpenie spôsobené ženám, deťom, alebo skupinám v privátnom sektore, kedy štát zlyhá v prevencii a ochrane jednotlivcov, pretože takéto ublíženie sa hodnotí ako ublíženie z dôvodu diskriminácie.¹⁸⁸

Obyčajové medzinárodné právo, ktoré je aplikovateľné na všetky štáty vrátane tých, ktoré neratifikovali relevantné ľudskoprávne alebo medzinárodné humanitárne zmluvy, považuje zákaz mučenia za imperatívnu normu, alebo jus cogens. Znamená to, že nie je dovolená žiadna výnimka ani obmedzenie za žiadnych okolností, ani v prípade vojnového stavu, vojenskej hrozby, vnútornej politickej nestability alebo verejnej pohotovosti. Nutnosť, sebaobrana a iná forma obrany nie sú v žiadnom prípade prijateľné odôvodnenia mučenia, bez ohľadu na to, ako extrémna alebo vyhrotená je situácia.

Tak isto ako mučenie, aj iné kruté, neľudské alebo ponižujúce zaobchádzanie a trestanie sú zakázané absolútne a neobmedzene. Článok 16.1 Dohovoru proti mučeniu hovorí, že: „Každý štát, ktorý je zmluvnou stranou tohto Dohovoru, sa zaväzuje zabrániť na ktoromkoľvek území pod jeho jurisdikciou ďalším činom krutého, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania, ktoré nepatria pod mučenie, ako je vymedzené v článku 1, ak takéto činy spáchal verejný činiteľ alebo iná osoba konajúca z úradného poverenia alebo z ich podnetu alebo s ich výslovným alebo tichým súhlasom. Najmä sa použijú záväzky obsiahnuté v článkoch 10, 11, 12 a 13 s tým, že odkaz na mučenie sa nahradí odkazom na iné formy krutého, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania.“¹⁸⁹

Čo sa týka Dohovorov zaoberajúcich sa mučením, poznáme Dohovor proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu, ktorý vznikol pod záštitou OSN. Ďalšie dohovory sú regionálne, a to Európske, Africké, Americké a Arabské. V rámci Európy, konkrétne pod záštitou Rady Európy, je to Európsky dohovor o ľudských

¹⁸⁸ Asia Pacific Forum of National Human Rights Institutions and co. Preventing Torture: An operational guide for National Human Rights Institutions. 2010.

¹⁸⁹ <http://www.cpt.coe.int/lang/svk/svk-convention.pdf>

právach prijatý v roku 1950, v ktorom Článok 3 hovorí: „*Nikto nesmie byť mučený alebo podrobovaný neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu.*“¹⁹⁰ Na základe tohto článku bol vytvorený Európsky dohovor na zabránenie mučeniu a neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu, ktorý nevytvoril nové normy, ale zriadi Európsky výbor na zabránenie mučeniu a neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (CPT).

8.2 Európsky výbor na zabránenie mučeniu a neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu

CPT je mimosúdny preventívny mechanizmus zameraný na ochranu ľudí pozbavených slobody proti mučeniu a iným formám ponižujúceho správania. Tento výbor bol zriadený pod záštitou Rady Európy, konkrétne Európskeho dohovoru na zabránenie mučeniu a neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu. Dohovor vstúpil do platnosti v roku 1989, na Slovensku 1. januára 1993.

CPT organizuje návštevy do zariadení na výkon trestu odňatia slobody na zistenie podmienok, v ktorých odsúdení žijú, či už sa jedná o zaobchádzanie väzenskou a justičnou strážou alebo o priestorové, materiálne podmienky. Tieto návštevy sa vykonávajú vo väzniciach, nápravných zariadeniach pre maloletých, policajných staniciach, centrách pre zadržaných imigrantov, psychiatrických liečebniach, ústavoch sociálnej starostlivosti atď. CPT delegácie by mali mať neobmedzený prístup do miest zadržiavania a právo na pohyb v týchto miestach bez obmedzenia. CPT robí interview so zadržanými osobami v súkromí, kde môžu komunikovať so zadržanými voľne, bez intervencie tretích osôb.

Po každej návšteve CPT posiela detailnú správu o situácii v štáte, v ktorom bola. Táto správa zahŕňa zistenia, odporúčania, komentáre a žiadosti o poskytnutie informácií. CPT následne žiada danú krajinu o detailnú reakciu na problémy zdôraznené v správe. Takéto vymieňanie informácií sa považuje za účinný dialóg medzi krajinami a CPT.

1.2.1 Návštevy CPT

Návštevy sú vykonávané delegáciami, zloženými z niekoľkých členov CPT, sprevádzanými zamestnancami sekretariátu výboru a v prípade potreby aj prizvanými expertmi

¹⁹⁰ http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_SLK.pdf

a prekladateľmi. Tieto návštevy sú vykonávané na periodickej báze a to raz za štyri roky, v prípade potreby aj častejšie. Výbor musí oznámiť prijímajúcemu štátu dátum svojej návštevy, po prijatí tohto oznámenia sa môže delegácia pohybovať po všetkých ústavoch výkonu trestu odňatia slobody bez obmedzenia.

Čo sa týka štátov, tie by mali plne kooperovať s CPT aj v rámci povolenia vstupu do všetkých zariadení a aj v rámci poskytovania informácií. Správa, ktorú delegácia po návšteve pošle štátu, tak isto ako aj reakcia štátu na CPT odporúčania, sú dôverné. Ak si štáty zvolia, môžu publikovať nie len výsledky návštevy, ale aj svoju reakciu na CPT odporúčania. Ak štát odmietne spolupracovať, alebo odmietne zlepšiť situáciu na základe CPT odporúčaní, Výbor môže rozhodnúť o vydaní „verejného vyhlásenia“.¹⁹¹

1.2.2 Piata periodická návšteva CPT v roku 2013

Od 23. septembra 2013 do 3. októbra 2013 uskutočnil CPT svoju piatu periodickú návštevu Slovenskej republiky. V priebehu návštevy delegácia CPT preskúmavala zaobchádzanie s osobami pozbavenými slobody príslušníkmi policajného zboru a fungovanie základných záruk proti zlému zaobchádzaniu v praxi. Výbor taktiež podrobne preskúmaval situáciu mladistvých a väzenkýň, ako aj realizáciu odporúčaní Výboru uvedených v správe o návšteve za rok 2009, kde sa sústredil najmä na odsúdených na doživotie a odsúdených držaných na oddiele s bezpečnostným režimom.

Členovia delegácie boli Marzena Ksel (Poľsko, prvá viceprezidentka CPT, Vedúca delegácie), Wolfgang Heinz (Nemecko), Ilvija Pūce (Lotyšsko), Vytautas Raškauskas (Litva), Ivona Todorovska (občianka "Bývalej *juhoslovanskej republiky Macedónsko*"), Antonius van Kalmthout (Holandsko), Olivera Vulić (Čierna Hora). Delegácia sa stretla nie len s predstaviteľmi ministerstiev Slovenskej republiky (napríklad Tomášom Borcom z MS SR, Zuzanou Zvolenskou z MZ SR, štátnym tajomníkom MV SR Mariánom Saloňom atď.), ale aj s verejnou ochrankyňou práv Janou Dubovcovou, zástupcami zo Strediska a rôznymi mimovládnyimi, neziskovými organizáciami.

Delegácia navštívila Operačné centrá Krajských riaditeľstiev policajného zboru v Košiciach, Žiline a Nitre, operačné strediská policajného zboru v Komárne, Nových Zámkoch, Košiciach a Topoľčanoch a okresné riaditeľstvá policajného zboru v Kežmarku, Košiciach – Dargovských hrdinov, Košiciach – Sídliisko KVP, Levoči, Nitre, Nových Zámkoch, Piešťanoch, Prešove a Žiline. Delegácie tiež navštívila väznice v Košiciach,

¹⁹¹ <http://www.cpt.coe.int/en/about.htm>

Leopoldove, Nitre a Prešove vrátane ženskej väznice v Nitre a väznice pre mladistvých v Sučanoch.¹⁹²

Oficiálne výsledky z piatej periodickej návštevy CPT ešte nie sú verejne známe. MV SR nám na základe našej prosby poslalo tri neoficiálne komentáre adresované policajnému zboru už aj s reakciu prezídia Policajného zboru:

„Policajnému zboru bolo výborom CPT vytýkané v jednom prípade porušenie princípu dôvernosti rozhovoru bez prítomnosti tretích osôb. Výboru CPT bol umožnený rozhovor s osobou umiestnenou v cele policajného zaistenia síce bez fyzickej prítomnosti tretej osoby, avšak v priestoroch samotnej cely, ktorá má audiovizuálne pokrytie. Snímanie na kameru (bez záznamu zvuku) počas rozhovoru príslušníci Policajného zboru nepovažovali za porušenie princípu dôvernosti rozhovoru. Za účelom dodržiavania ustanovení Dohovoru, ako aj správnej aplikácie princípu dôvernosti rozhovoru bez prítomnosti tretích osôb príslušníkmi Policajného zboru, v praxi budú z úrovne prezídia Policajného zboru prijaté také opatrenia, aby sa v budúcnosti predišlo obdobným situáciám.

Delegácia CPT taktiež požiadala orgány Slovenskej republiky, aby vykonali oficiálne vyšetrovanie konkrétneho prípadu použitia donucovacích prostriedkov voči zatknutej osobe. Vyšetrovateľ zo sekcie kontroly a inšpekčnej služby Ministerstva vnútra Slovenskej republiky dospel k záveru, že použitiu donucovacích prostriedkov voči tejto osobe predchádzal fyzický útok tejto osoby na príslušníka Policajného zboru. Donucovacie prostriedky boli použité zákonným spôsobom a v nevyhnutnej miere. Vyšetrovateľ vylúčil, že by sa príslušníci Policajného zboru dopustili zločinu zneužívania právomoci verejného činiteľa a preto vec odmietol. Do dnešného dňa si poškodený nepodal proti rozhodnutiu sťažnosť.

Delegácia CPT zároveň požadovala informácie o výsledku vyšetrovaní prípadov osôb prijatých do Ústavu na výkon väzby v Nitre v r. 2013 a Ústavu na výkon trestu v Prešove v r. 2012 a 2013, so zraneniami údajne spôsobenými políciou a oznámenými príslušným orgánom. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky (na základe podkladov poskytnutých Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky) informovalo delegáciu CPT o tom, že prípady boli a sú riadne preverované a vyšetrované, pričom vyšetrovateľ v jednom prípade konanie ukončil zastavením a vo všetkých ostatných prípadoch oznámenie odmietol. Ani v jednom prípade nebolo zistené žiadne neštandardné, nehumánne, neludské alebo

¹⁹² <http://www.cpt.coe.int/documents/svk/2013-10-09-eng.htm>

ponižujúce zaobchádzanie voči týmto osobám. Prokurátor vykonávajúci dozor nad zákonnosťou vyšetrovania súhlasil s vykonaným konaním a vydaným rozhodnutím.“¹⁹³

Napriek tomu, že sa tieto komentáre nedajú označiť ako oficiálne odporúčania od CPT¹⁹⁴, môžu nám slúžiť ako príklad odporúčaní CPT a následných odpovedí príslušných rezortov. Ako môžeme vidieť, CPT skúma aktuálnu situáciu v rámci väzníc, ale aj na iných miestach, kde je obmedzená sloboda. Okrem aktuálnej situácie a prípadov, ktoré sa stali od poslednej návštevy CPT, sa delegácia sústreďí taktiež na skúmanie dodržiavania alebo realizácie odporúčaní pre Slovensko vydaných po štvrtej periodickej návšteve z roku 2009.

Medzi odporúčaniami z roku 2009 sa vyskytli napríklad :

- Odporúčanie na prehodnotenie výcviku policajtov týkajúceho sa techník používaných pri zadržiavaní
- Zabezpečenie vhodných podmienok pre ľudí zadržaných viac ako 24 hodín, najmä čo sa týka pohybu vonku
- Zabezpečenie adekvátnej zdravotnej starostlivosti pre odsúdených v oddiele s bezpečnostným režimom v ústave Leopoldov

Aj keď delegácia CPT vytkla v roku 2009 Slovenskej Republike pár skutočností, taktiež nezabudla vyzdvihnúť pokrok v dodržiavaní ľudských práv ZVJS a aj policajným zborom. Ako uviedli vo svojej správe, zlepšilo sa nie len zapisovanie záznamov ohľadom prijatia väzňov, ale tiež fyzické násilie zo strany príslušníkov voči odsúdeným sa stalo raritnejšie (aj keď nevymizlo úplne).¹⁹⁵ Podľa CPT tiež spolupráca slovenských orgánov a autorít s delegáciou bola kvalitnejšia, čo delegácia vyzdvihla aj po skončení piatej periodickej návštevy v roku 2013.¹⁹⁶

Napriek tomu, že správa písaná CPT neobsahuje záväzné nariadenia, ale odporúčania a poznatky, ktoré sú navrhované na zlepšenie situácie nie len vo väzenstve, tieto odporúčania by sa nemali brať na ľahkú váhu a mali by byť základom pre lepšiu harmonizáciu štátu s Európskym dohovorom na zabránenie mučeniu a neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu, poprípade na zlepšenie podmienok ľudí, ktorým bola dočasne

¹⁹³ Vyňaté z odpovede Ministerstva vnútra poskytnutej na základe otázok poslaných Strediskom v januári 2014

¹⁹⁴ Oficiálne odporúčania budú publikované v priebehu roku 2014 po reakcii a schválení Slovenskou republikou

¹⁹⁵ Celú správu CPT z roku 2009 aj s vyjadrením Slovenskej Republiky k jednotlivým odporúčaniam môžete nájsť tu: <http://www.cpt.coe.int/documents/svk/2010-02-inf-svk.pdf>

¹⁹⁶ Vyňaté z odpovede Ministerstva vnútra poskytnutej na základe otázok poslaných Strediskom v januári 2014

odňatá sloboda. v Slovenskej Republike situácia nie je ideálna, každopádne sa zlepšuje každou návštevou CPT. Jedným zo znakov zlepšovania sa tejto situácie je tiež snaha príslušných orgánov a autorít o nápravu v bodoch, ktoré boli Slovenskej Republike vytknuté, poprípade zmena legislatívy. Podľa Generálneho riaditeľstva zboru väzenskej a justičnej stráže „*Zásadné zmeny smerom k hlbšej harmonizácii odporúčaní v správe boli východiskom pre novelizáciu zákona č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov, resp. zákona č. 221/2006 Z. z. o výkone väzby účinného od 1. januára 2014.*“¹⁹⁷ Nový zákon č. 370/2014 ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, upravuje dva vyššie spomenuté zákony pozitívne tým, že rozširuje množstvo informácií, s ktorými musí byť odsúdený pri nástupe do výkonu trestu odňatia slobody oboznámený, povoľuje väčšie množstvo predmetov (vecí osobnej potreby) ku ktorým má odsúdený prístup, povoľuje intenzívnejší kontakt s blízkymi osobami mimo väzenského prostredia, tak isto, ako rozširuje možnosti komunikácie s týmito osobami. Zákon tiež hovorí o pozitívnej motivácii väzňov, zavádza nový druh disciplinárnych trestov a inštitút podmieneného odkladu výkonu disciplinárnych trestov.¹⁹⁸

Stredisko víta vyššie spomenutú novelizáciu a dúfa, že aj táto zmena bude mať pozitívny efekt nie len na väzňov samotných, ale aj na zaobchádzanie príslušníkov PZ a ZVJS s nimi.

8.3 Šikanovanie väzňov v Košiciach

Napriek tomu, že už v roku 2009 si CPT všimol určité problémy týkajúce sa správania niektorých členov Zboru väzenskej a justičnej stráže, ani v roku 2013 Slovenská republika plne nezabezpečila plnenie všetkých odporúčaní CPT ohľadom disciplíny príslušníkov zboru. Ako príklad môžeme uviesť odporúčanie:

„*Iné záležitosti*

¹⁹⁷ Vyňaté z odpovede Generálneho riaditeľstva zboru väzenskej a justičnej stráže poskytnutej na základe otázok poslaných Strediskom v januári 2014

¹⁹⁸ Znenie zákona nájdete tu: <http://www.epravo.sk/top/zakony/zbierka-zakonov/zakon-ktorym-sa-meni-a-doplna-zakon-c-4752005-z-z-o-vykone-trestu-odnatia-slobody-a-o-zmene-a-doplneni-niektorych-zakonov-v-zneni-neskorsich-predpisov-372.html>.
Dôvodová správa zákona: <http://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=4591>

Odporúčania

- *slovenské úrady majú pokračovať v pripisovaní vysokej priority rozvoju odbornej prípravy väzenského personálu, tak počiatočnej ako aj následnej. v priebehu školenia je potrebné klásť značný dôraz okrem ručného ovládania a techník zadržania na získavanie interpersonálnych komunikačných zručností....*¹⁹⁹

Po odchode CPT zo Slovenskej Republiky v roku 2013 sa do povedomia občanov Slovenskej Republiky dostal prípad šikanovania väzňov v Košiciach. Toto šikanovanie sa odohrávalo vo väznici v Košiciach, kde mali príslušníci ZVJS cvičenie sprevádzané ponižovaním a urážaním väzňov. Ako dôkaz poslúžili nie len výpovede väzňov, ale aj video, ktoré bolo z tejto akcie natočené.²⁰⁰

Na základe požiadavky Strediska sa k tejto téme vyjadril Zbor väzenskej a justičnej stráže, pričom sa sústredil na následky vyvozené pre príslušníkov zboru, ktorí sa daného cvičenia zúčastnili a podieľali sa na šikanovaní väzňov. Odpoveď sme dostali rovnakú, ako z MS SR.

„Na základe rozhodnutia ministra spravodlivosti a generálneho riaditeľa Zboru väzenskej a justičnej stráže bola ihneď zriadená osobitná komisia na dôkladné preverenie všetkých relevantných skutočností uvádzaných vo zverejnenom podaní. Zároveň bolo zo strany generálneho riaditeľa Zboru väzenskej a justičnej stráže podané Policajnému zboru trestné oznámenie vo veci zneužitia právomoci verejného činiteľa. Na základe prvotných zistení boli 2 príslušníci zboru dočasne pozbavení výkonu štátnej služby a voči 7 príslušníkom zboru bolo začaté disciplinárne konanie. V súvislosti s podaným trestným oznámením z podozrenia zo spáchania trestného činu zneužitia právomoci verejného činiteľa podľa § 326 ods. 1 písm. d) Trestného zákona vydal dňa 24.10.2013 vyšetrovateľ Okresného riaditeľstva Policajného zboru v Košiciach uznesenie, v ktorom podľa § 197 ods. 1 písm. d) Trestného poriadku vec odmietol, nakoľko nie je dôvod na začatie trestného stíhania alebo postupu podľa § 197 ods. 2 Trestného poriadku.

Osobitná komisia zriadená ministrom spravodlivosti SR a generálnym riaditeľom zboru zistila, že pri vykonávaní služobných činností v ústave Košice dňa 12.10.2012 došlo

¹⁹⁹ <http://www.cpt.coe.int/documents/svk/2010-02-inf-svk.pdf>

²⁰⁰ z prepisu úryvku Televíznych novín televíznej stanice STV1 odvysielaných dňa 22.10.2013 o 19:00 s názvom „Šikanovanie väzňov v Košiciach“

k ich administratívne a organizačnému nezvládnutiu, ako aj pochybenia či už vo vzťahu k interným alebo všeobecne záväzným právnym predpisom. Na základe tejto skutočnosti za porušenie základných povinností príslušníka zboru, a to plniť si svedomite úlohy, ktoré sú mu uložené ústavou, ústavnými zákonmi, zákonmi a ďalšími všeobecne záväznými právnymi predpismi, ako aj úlohy uložené rozkazmi, nariadeniami, príkazmi a pokynmi nadriadených, v štátnej službe i mimo štátnej služby zdržať sa konania, ktoré by mohlo narušiť vážnosť zboru alebo ohroziť dôveru v tento zbor a porušenia základných povinností nadriadených bolo v rámci disciplinárneho konania 4 príslušníkom zboru uložené disciplinárne opatrenie - zníženiu služobného platu a 3 príslušníkom zboru bolo uložené disciplinárne opatrenie – pokarhanie. Zároveň bol odvolaný z funkcie vedúci priamo zodpovedný za organizáciu a riadenie týchto služobných činností.

V rámci systémových opatrení sú pripravované zmeny v štruktúre a systéme riadenia a činnosti zásahových jednotiek špeciálnych zásahových skupín zboru, ktoré zo sebou prinesú zvýšenie kvalitu ich vycvičenosti, účelnosti a efektívnosti. „²⁰¹

V prvom rade chce Stredisko vyzdvihnúť konanie ministra spravodlivosti a generálneho riaditeľa ZVJS, ktorí vhodne reagovali na vzniknutú situáciu. V druhom rade však treba povedať, že takéto konanie príslušníkov ZVJS nie je výnimočné, aj podľa zakladateľa OZ Väzeň Miroslava Chriema²⁰². Tu môžeme aplikovať odporúčanie CPT z roku 2009 o potrebe zvyšovania edukácie väzenského personálu nie len pred nástupom do funkcie, ale aj počas nej.

Podľa vyjadrenia Kálmána Petöczyho zo Slovenského helsinského výboru problém avšak nie je len v slabej edukácii príslušníkov ZVJS, ale aj v tom, že „... všetky takéto porušovania ľudských práv sa odohrávajú v zariadeniach s osobitným režimom. Buď policajné stanice alebo cely zadržania alebo zariadenia na výkon trestu. To znamená, je to veľmi ťažko zistiteľné a monitorovateľné a naprávateľné.“²⁰³

Slovenská republika nemá dostatočný mechanizmus na neohlásené pravidelné kontroly v zariadeniach s osobitným režimom, ktoré by mohli pomôcť monitorovať, predchádzať,

²⁰¹ Vyňaté z odpovede Zboru väzenskej a justičnej stráže poskytnutej na základe otázok poslaných Strediskom v januári 2014

²⁰² z prepisu úryvku Televíznych novín televíznej stanice STV1 odvysielaných dňa 22.10.2013 o 19:00 s názvom „Šikanovanie väzňov v Košiciach“

²⁰³ Citované z prepisu úryvku Televíznych novín televíznej stanice STV1 odvysielaných dňa 22.10.2013 o 19:00 s názvom „Šikanovanie väzňov v Košiciach“

poprípadе nahlasovať takéto pochybenia v súlade s Európskym dohovorom proti mučeniu. Napriek tomu, že verejná ochrankyňa práv na Slovensku má podľa zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv právo podľa § 17 ods. 1d *„hovoríť aj bez prítomnosti iných osôb s osobami, ktoré sú zaistené v miestach, kde sa vykonáva väzba, trest odňatia slobody, disciplinárne tresty vojakov, ochranné liečenie, ochranná výchova, ústavné liečenie alebo ústavná výchova a v celách policajného zaistenia.“*²⁰⁴ a prokurátor zo zákona vykonáva kontrolu dodržiavania zákonnosti v miestach, kde sa nachádzajú osoby pozbavené osobnej slobody, ani jeden z nich nespĺňa požiadavky kontrolného mechanizmu, ktorý by bol nezávislý od štátu a dozeral by na dodržiavanie podmienok určených medzinárodnými dohovormi, ktorými je Slovenská Republika viazaná. Tu sa dostávame k Opčnému protokolu k dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu, ktorý Slovenská republika neratifikovala a ktorý nariaďuje zriadenie práve takéhoto mechanizmu na monitorovanie dodržiavania Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu.

8.4 Opčný protokol k Európskemu dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu

Opčný protokol bol prijatý dňa 18. decembra 2002 na päťdesiatom siedmom zasadnutí Valného zhromaždenia Organizácie Spojených Národov na základe rezolúcie A/RES/57/199 a nadobudol platnosť dňa 22. júna 2006.

V tomto protokole sa za jednu z povinností signatárskeho štátu považuje zriadenie národného monitorovacieho mechanizmu, ktorý by mal nie len prístup k dokumentom o väzňoch a ľuďoch dočasne pozbavených slobody, ale aj prístup do všetkých zariadení odňatia slobody. Jedným z hlavných dôvodov zriadenia tohto mechanizmu je monitorovanie situácie a predchádzanie mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu.

Slovenská Republika ako jedna z mála krajín Európskej Únie neprijala tento protokol, na rozdiel od susediacich štátov, ktoré protokol prijali a ratifikovali.

²⁰⁴ <http://www.vop.gov.sk/zakon-o-verejnom-ochrancovi-prav>

Neratifikáciu tohto protokolu si všimlo aj UPR²⁰⁵ už počas prvej periodickej návštevy v roku 2009, kedy ostatné štáty vyjadrili potrebu prijatia protokolu Slovenskom. V roku 2014 sa konalo druhé kolo UPR, kde taktiež zaznela od viacerých štátov požiadavka ratifikácie tohto opčného protokolu.

V roku 2009 odpovedala Slovenská republika na požiadavku UPR ohľadom ratifikácie opčného protokolu vyjadrením: „*V reakcii na otázky týkajúce sa ratifikácie Opčného protokolu k Dohovoru proti mučeniu (OP-CAT), Slovensko analyzuje Opčný protokol k identifikácii potrebných legislatívnych zmien.*“²⁰⁶ Na základe našich otázok o možnom prijatí opčného protokolu v budúcnosti, sa MV SR, ako garant, vyjadrilo: „*Možná ratifikácia uvedeného opčného protokolu ostáva predmetom posudzovania, Slovenská republika v súčasnosti nezamýšľa stať sa jeho zmluvnou stranou.*“

Napriek silnému tlaku zo zahraničia a tiež vnútornej potrebe prijatia opčného protokolu na vytvorenie kontrolného mechanizmu, Slovensko je jednou z mála krajín ktoré neprijali tento protokol a ako môžeme vidieť, ani sa ho v najbližšej dobe nechystá prijať. Táto skutočnosť je zarážajúca nie len z pohľadu odporúčaní, ktoré boli vydané v rámci UPR, ale tiež z pohľadu vnútorných záležitostí a zabezpečenia plného súladu praxe Slovenskej republiky s Dohovorom proti mučeniu.

8.5 Podnety

Potrebu prijatia OPCATu, a teda vytvorenie kontrolného mechanizmu môžeme podporiť aj podnetmi, ktoré dostalo Stredisko, Verejná ochrankyňa práv a tiež Krajské riaditeľstvá policajných zborov v Bratislave, Banskej Bystrici, Košiciach, Žiline, Trenčíne, Trnave, Nitre a Prešove.

²⁰⁵ Univerzálne Periodické Hodnotenie (UPR) je nový mechanizmus Organizácie spojených národov, ktoré vzniklo v apríli 2008 a pozostáva z posúdenia postupov v oblasti ľudských práv všetkých štátov sveta na periodickej báze (raz za štyri roky). Viac informácií nájdete tu: <http://www.upr-info.org/>

²⁰⁶ http://mail.snslp.sk/service/home/~WG%20report_recommendations%281%29.pdf?auth=co&loc=en_US&id=371&part=2

8.5.1 Slovenské národné stredisko pre ľudské práva

Stredisko sa v rámci svojej činnosti v oblasti ochrany ľudských práv stretáva často s podnetmi od osôb vo výkone trestu odňatia slobody. Prevažná väčšina podnetov adresovaných Stredisku v tejto oblasti smeruje voči nespravodlivému súdnemu konaniu, najmä, že sťažovatelia neboli riadne vypočutí, resp. že dôkazy, ktoré navrhovali neboli riadne vykonané a na základe toho boli vynesené rozhodnutia v ich neprospech.

V roku 2013 Stredisko dostalo viacero podnetov od väzňov. Centrála Strediska situovaná v Bratislave sa stretla s podnetmi v trestnej oblasti, v ktorých išlo najmä o väzňov a ich príbuzných (podmienky výkonu väzby a trestu, započítanie trestu, podmienkové prepustenie, zdravotná starostlivosť, hygiena a disciplinárna zodpovednosť), postupy orgánov činných v trestnom konaní, či samotné rozhodovanie súdov.

Do regionálnej kancelárie v Banskej Bystrici sa dostalo 5 podnetov, ktoré sa týkali

1. žiadosti o sprostredkovanie advokáta pred ESLP
2. otázok k zahľadaniu odsúdenia a žiadost' o informáciu o OZ, ktorá sa venuje väzňom
3. otázok k dovolaniu, porušeniu práva na spravodlivý proces a ústavnej sťažnosti
4. plnenia vyživovacej povinnosti voči deťom z výkonu trestu
5. otázok k ESLP

V regionálnej kancelárii Strediska v Košiciach sa riešili 4 podnety od odsúdených. Prvý sa týkal žiadosti o premiestnenie väzňa do inej väznice. Stredisko tomuto väzňovi odporučilo na koho sa má obrátiť aj v rámci ústavu a aj mimo neho, pričom mu taktiež pomohlo napísať žiadost' o premiestnenie. Druhý prípad sa týkal väzňa, ktorý chcel odoberať katolícke noviny, čo mu ale bolo odopreté. Stredisko mu odporučilo aby požiadal o rozhovor s vedúcim ústavu a vysvetlil mu svoju situáciu. Tretí prípad bola diskriminácia, avšak keďže väzeň neposkytol bližšie informácie o akú konkrétnu diskrimináciu sa jedná a ani neopísal svoju situáciu, stredisko ho vyzvalo doplniť informácie, odpoveď už nedostalo. Posledný prípad riešený v Košiciach sa týkal žiadosti o návštevu Strediska. Stredisko však nedisponuje právomocou vykonávať kontroly v takýchto zariadeniach (ako napr. prokurátor, prípadne vyššie spomínaný kontrolný mechanizmus vyplývajúci z OPCATu) ani hovoriť s osobami vo výkone trestu odňatia slobody (ako má v zmysle zákona verejný ochranca práv Slovenskej republiky). Daný väzeň tiež opísal osobnú prehliadku vo väznici prebiehajúcu „divne“. Stredisko mu odporučilo v prípade jeho záujmu podať žalobu.

8.5.2 Verejná ochrankyňa práv

Na základe odpovede z kancelárie verejnej ochrankyne práv, táto za rok 2013 dostala 31 podnetov od väzňov spadajúcich do právomoci verejnej ochrankyne práv. Obsah podnetov sa týkal, okrem poskytovania zdravotnej starostlivosti, podávania stravy v ústavoch, práva na poskytovanie informácií, práva na návštevy, disciplinárnych trestov, premiestňovania väzňov do iných ústavov a i. zaobchádzania s väzňami zo strany zamestnancov v ústavoch.

Kancelária verejnej ochrankyne práv v rámci svojich právomocí taktiež zorganizovala prieskum v ústavoch na výkon väzby a ústavoch na výkon trestu odňatia slobody, týkajúci sa zdravotnej starostlivosti a stravovania väzňov. „Predmetom výskumu bolo zisťovanie bežnej praxe ústavov a aplikácie právnych predpisov, a to aj s ohľadom na Európske väzenské pravidlá, na ktoré kladie dôraz Európsky súd pre ľudské práva pri svojej rozhodovacej činnosti, ako aj na normy Európskeho výboru na zabránenie mučeniu a neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu.“²⁰⁷

8.5.3 Krajské riaditeľstvo policajného zboru

Napriek tomu, že sa podľa reakcií KR PZ nevedú štatistiky ohľadom prijatých podnetov od väzňov a zadržaných, čo sťažuje štatistické porovnávanie podnetov v rámci rozličných rokov a teda monitorovanie prípadnej zmeny situácie odsúdených a zadržaných, na požiadanie o poslanie podnetov nám odpovedali všetky krajské riaditeľstvá okrem Žilinského.

V KR PZ sa riešilo viacero prípadov sťažností odsúdených vo výkone trestu odňatia slobody a vo výkone väzby nie len na príslušníkov ZVJS, ale aj Policajného zboru. Čo sa týka konkrétnych krajov, podania, ktoré boli vybavované ako sťažnosti (podľa zákona č. 9/2010 Z. z. o sťažnostiach v znení zákona č. 289/2012 Z. z.) boli v Banskej Bystrici tri. Prvý podnet sa týkal nečinnosti Obvodného oddelenia Policajného zboru Banská Štiavnica ohľadom krádeže motorového vozidla. Sťažovateľ nakoniec stiahol svoje obvinenie, takže jeho sťažnosť bola odložená. Druhý prípad sa týkal použitia násilia policajtmí odboru kriminálnej polície Okresného riaditeľstva Policajného zboru v Lučenci. Týmto prípadom sa avšak zaoberal aj odbor inšpekčnej služby a teda táto sťažnosť bola v rámci KR PZ BB tak isto odložená. Tretia

²⁰⁷ Vyňaté z odpovede Verejnej ochrankyne práv poskytnutej na základe otázok poslaných Strediskom v januári 2014

sťažnosť bola poslaná na policajtov Obvodného oddelenia Policajného zboru v Lovinobani, ktorí boli obvinení z nevhodného správania a postupu počas výsluchu. Tento prípad bol prešetrený kontrolou, ktorá uviedla, že *„nebol v súvislosti s postupom policajtov zistený rozpor so všeobecne záväznými predpismi, ani internými predpismi Ministerstva vnútra Slovenskej republiky.“*²⁰⁸

KR PZ v Košiciach nedostalo ani jeden podnet týkajúci sa nevhodného správania príslušníkov ZVJS, napriek vyššie spomínanému prípadu šikanovania v Košickej väznici. *„Osoby, ktoré sú väzobne stíhané príslušníkmi Policajného zboru, však často podávajú podnety, ktoré sa týkajú samotného trestného konania, napr. že boli nezákonne obvinené, že v ich prípade neboli dôvody väzby, prípadne navrhujú ako strany v trestnom konaní vykonať nejaké vyšetrovacie úkony...“*²⁰⁹

KR PZ v Nitre minulý rok dostalo 26 sťažností, z čoho až šesť sa týkalo nevhodného správania príslušníkov ZVJS voči odsúdeným – 2 prípady hovorili o vydieraní a 4 o zneužívaní právomoci verejného činiteľa. Okrem týchto podnetov sa objavili aj sťažnosti na neprimerané správanie príslušníkov PZ (krik), nedostatočné poučenie o svojich právach, alebo nespokojnosť s postupom policajnej hliadky pri predvedení a zaistení a iné.²¹⁰

Na KR PZ Prešov sa dostali dva podnety podané na zlé zaobchádzanie zo strany príslušníka ZVJS, a to podozrenie z prečinu nebezpečného vyhrážania a prečinu zneužívania právomoci verejného činiteľa. Prvý prípad bol posunutý Generálnemu riaditeľstvu Zboru väzenskej a justičnej stráže a druhý bol odmietnutý podľa § 197 ods. 1 písm. d/ Trestného poriadku.²¹¹

Odbor kontroly KR PZ v Bratislave riešil v roku 2013 dokopy 6 podnetov od väzňov. Dva podnety sa týkali údajného nevhodného správania policajtov po predvedení na oddelenie policajného zboru. *„Pre rozpornosť tvrdení zainteresovaných strán nebolo možné zistiť skutočný stav veci a jeho súlad alebo rozpor so všeobecne záväznými právnymi predpismi a vnútornými predpismi. z uvedeného dôvodu nebolo možné sťažnosť prešetriť (§ 18 ods. 2 zákona o sťažnostiach) „ V ďalších prípadoch sa jednalo o podozrenia z nesprávneho postupu príslušníkov policajného zboru, alebo na nevybavenie žiadosti o informácie.“*²¹²

²⁰⁸ Vyňaté z odpovede KR PZ v BB poskytnutej na základe otázok poslaných Strediskom v januári 2014

²⁰⁹ Vyňaté z odpovede KR PZ v KE poskytnutej na základe otázok poslaných Strediskom v januári 2014

²¹⁰ Vyňaté z odpovede KR PZ v NR poskytnutej na základe otázok poslaných Strediskom v januári 2014

²¹¹ Vyňaté z odpovede KR PZ v PO poskytnutej na základe otázok poslaných Strediskom v januári 2014

²¹² Vyňaté z odpovede KR PZ v BA poskytnutej na základe otázok poslaných Strediskom v januári 2014

V rámci KR PZ v Trnave sa riešilo 5 sťažností a to spáchania prečinu krivého obvinenia (táto sťažnosť bola predaná inému útvaru), 2 podnety ohľadom vydierania, ďalší sa týkal sprenevery a posledný podozrenia z týrania blízkej osoby a zverenej osoby.²¹³

Čo sa týka KR PZ v Trenčíne, zo 45 prijatých podnetov sa žiadny z nich netýkal zlého zaobchádzania zo strany príslušníkov ZVJS.²¹⁴

KR PZ v Žiline nám neodpovedalo na naše otázky ohľadom podnetov, ktoré dostali za rok 2013 a preto nemáme údaje o podnetoch a ich riešení z oblasti Žilinského kraja.

Z množstva podnetov prijatých Krajskými riaditeľstvami Policajného zboru Slovenska môžeme vidieť, že niekoľko sa týka podozrenia zo zlého zaobchádzania buď príslušníkmi PZ alebo ZVJS, ktoré by mohli byť monitorované a prešetrované kontrolným mechanizmom vyplývajúcim z OPCATu, ak by bol tento protokol prijatý. Ako spomenul Miroslava Chriema v rozhovore pre STV reagujúc na vyššie spomenutú Košickú kauzu, praktiky ponižovania zo strany príslušníkov sú dlhodobo známe.²¹⁵

CPT po svojej návšteve v roku 2009 poznamenala, že „V žiadnom okrem jedného z navštívených zariadení väzni, s ktorými CPT hovoril, neuviedli výpovede o fyzickom zlom zaobchádzaní zo strany personálu. v skutku, viacerí väzni, ktorí sú vo výkone trestu niekoľko rokov, priaznivo poznamenali, že fyzické zlé zaobchádzanie bolo vecou minulosti.

Avšak delegácia počula niekoľko výpovedí o fackách, kopancoch a inom hrubom zaobchádzaní personálu v ústave Leopoldov, obzvlášť v súvislosti s odsúdenými umiestnenými na oddiele s bezpečnostným režimom. Tak riaditeľ ústavu ako aj personál pracujúci na tomto oddiele zdôraznili, že sa vyskytli ťažkosti pri zvládaní odsúdených na tomto oddiele. Informácie zhromaždené delegáciou CPT naznačujú, že niektorí členovia personálu sa príležitostne uchýľovali k neúmernému používaniu sily pri strete s odsúdenými, ktorých správanie bolo ťažké zvládnuť“.²¹⁶

Leopoldov je ešte stále aj podľa Miroslava Chriema osobitná kapitola. V rozhovore pre televíznu stanicu STV 1, ktorá sa ho pýtala práve na ponižovanie väzňov počas výcvikov príslušníkov ZVJS (konkrétne Košickú kauzu), sa vyjadril: „V každej väznici je to inak. No

²¹³ Vyňaté z odpovede KR PZ v TT poskytnutej na základe otázok poslaných Strediskom v januári 2014

²¹⁴ Vyňaté z odpovede KR PZ v TN poskytnutej na základe otázok poslaných Strediskom januári 2014

²¹⁵ z prepisu úryvku Televíznych novín televíznej stanice STV1 odvysielaných dňa 22.10.2013 o 19:00 s názvom „Šikanovanie väzňov v Košiciach“

²¹⁶ <http://www.cpt.coe.int/documents/svk/2010-02-inf-svk.pdf>

*nie je to normálne, ale nie je to nič také, že čo by mňa prekvapilo. V Leopoldove bolo dá sa povedať na týždennom poriadku, čiže každý týždeň robili takéto cvičenie.“*²¹⁷

Tak isto, ako odporučila delegácia Slovenskej Republiky v roku 2009, aby bol kladený dôraz na pripomenutie príslušníkom ZVJS, že fyzické útoky, násilie, alebo prílišné použitie sily nie je profesionálne, Stredisko chce k tomu dodať, že aj verbálne útoky, ponižovanie, alebo nelegitímne použitý krik by nemali byť súčasťou profesionálneho správania. Aj tu by sme chceli zdôrazniť význam kontrolného mechanizmu, ktorý by bol vytvorený prijatím OPCATu.

Záver

Na základe vyššie spomenutých skutočností môžeme povedať, že aj podľa vyjadrenia CPT z roku 2009, situácia v Slovenských väzniciach sa zlepšuje. Na druhej strane je treba podotknúť, že negatívne praktiky zo slovenských väzníc nevymizli úplne a preto je nutné prijať opatrenia na ich nápravu. Stredisko dúfa, že novelizácia zákona č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov, resp. zákona č. 221/2006 Z. z. o výkone väzby, ktorá je účinná od 1. januára 2014 prispeje k lepšej situácii nie len vo väzniciach, ale aj v celách policajného zaistenia a iných zariadeniach odňatia slobody. Zásadným prvkom pri zlepšení situácie v slovenských väzniciach nie je len novelizácia potrebnej legislatívy, ale taktiež jej použitie v praxi spolu s dostatočnou edukáciou, ako príslušníkov ZVJS, tak aj PZ. Jedným z hlavných bodov, ktoré by mali byť čo najskôr splnené Slovenskou republikou je prijatie Opčného protokolu k Dohovoru proti mučeniu a tým zriadenie monitorovacieho mechanizmu ktorý by dopomohol k zlepšeniu situácie.

²¹⁷ Citované z prepisu úryvku Televíznych novín televíznej stanice STV1 odvysielaných dňa 22.10.2013 o 19:00 s názvom „Šikanovanie väzňov v Košiciach“

Odporúčania

1. prijať Opčný protokol k Európskemu dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu a tým zriadiť monitorovací mechanizmus určený v tomto Opčnom protokole
2. zefektívniť/ zvýšiť edukáciu príslušníkov ZVJS a PZ ohľadom právomocí, povinností, ľudských práv a zaobchádzania s odsúdenými a zadržanými
3. viesť štatistiky ohľadom podnetov prijatých KR PZ a iných oddelení PZ a tiež ZVJS

9. Problematika zosúladienia rodinného a pracovného života resp. osobného a pracovného života v podmienkach Slovenskej republiky

Problematika zosúladienia rodinného a pracovného života resp. *Reconciliation of work and family life* sa v ostatnej dobe často skloňuje na pôde zahraničných inštitúcií a organizácií, ktoré sa zaoberajú ľudskými právami a diskrimináciou. Práve transpozícia smerníc EÚ do legislatívy členských štátov je motorom diskusie o tomto fenoméne aj na národnej úrovni. Stredisko ako Národný antidiskriminačný orgán aktívne monitoruje túto problematiku a všetkým legislatívnym zmenám v tejto oblasti venovalo aj v roku 2013 náležitú pozornosť. Vzhľadom na celoeurópske či celosvetové trendy spoločenského, sociálno-ekonomického, demografického či politického vývoja je problematika hľadania rovnováhy medzi rodinným a pracovným životom stále aktuálnejšia. Zmena životného štýlu občanov EÚ spojená s akcentovaním dôležitosti kariéry a odkladaním rodičovských povinností, ktorá *de facto* vedie k demografickej kríze, spôsobila zvýšený záujem o túto oblasť v prostredí EÚ.

Problematika zosúladienia rodinného a pracovného života súvisí aj s jedným z hlavných cieľov stratégie EÚ Európa 2020²¹⁸. Jej cieľom je zabezpečiť, aby do roku 2020 bolo zamestnaných minimálne 75 % populácie EÚ vo veku od 20 do 64 rokov²¹⁹. v niektorých krajinách EÚ si táto aspirácia vyžaduje práve výrazný nárast ponuky ženskej pracovnej sily. Tieto krajiny (Slovensko nevynímajúc) musia teda prijať opatrenia, ktoré prispievajú k lepšej rovnováhe medzi osobným a pracovným životom (*work-life balance*).

V tejto časti Správy sa budeme snažiť stručne priblížiť problematiku zosúladienia rodinného a pracovného života. Našu pozornosť budeme venovať zadefinovaniu anglických pojmov *work-life balance* a *reconciliation of work and family life*. Následne považujeme za nevyhnutné urobiť krátky exkurz do problematiky smerníc EÚ dotýkajúcich sa tejto oblasti a objasniť platnú slovenskú legislatívu. V poslednej časti obrátíme našu pozornosť

²¹⁸ Predseda Európskej Komisie José Manuel Barroso o stratégii povedal: „*Európa 2020 je stratégiou EÚ, ktorá ma počas nasledujúceho desaťročia zabezpečiť hospodársky rast. Vo svete plnom zmien chceme, aby sa v EÚ vybudovalo inteligentné, udržateľné a inkluzívne hospodárstvo. Tieto tri vzájomne sa dopĺňajúce priority by mali pomôcť EÚ a jej členským štátom dosiahnuť vyššiu mieru zamestnanosti, produktivity a sociálnej súdržnosti. EÚ stanovila päť ambiciózných cieľov týkajúcich sa zamestnanosti, inovácií, vzdelania, sociálneho začlenenia a oblasti klímy a energetiky, ktoré by sa mali splniť do roku 2020. Všetky členské štáty prijali vlastné vnútroštátne ciele v každej z týchto oblastí. Konkrétne opatrenia na vnútroštátnej úrovni a na úrovni EÚ podporujú naplnenie stratégie.*“

²¹⁹ Europe 2020 Targets, dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/targets_en.pdf>

na konkrétne výsledky monitorovania situácie v oblasti zosúladenia rodinného a pracovného života na slovenských pracoviskách.

9.1 Work-life balance verzus Reconciliation of work and family life

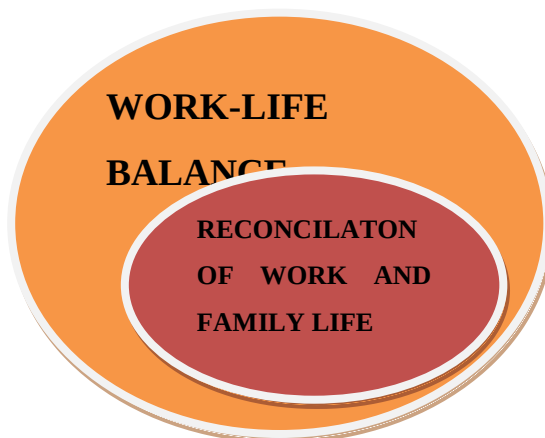
Stredisko sa ako súčasť siete antidiskriminačných orgánov EÚ Equinet v roku 2013 zúčastnilo výskumu zameraného na vnímanie terminológie zosúladenie rodinného a pracovného života (*reconciliation of work and family life*) a zosúladenia osobného a pracovného života (*work-life balance*).

Pre lepšie pochopenie a orientáciu v danej problematike považujeme za nevyhnutné tieto dva pojmy odlíšiť hneď na začiatku našej časti. Pod pojmom *work-life balance* rozumieme zosúladenie pracovného života s fenoménmi nášho súkromného resp. osobného života, ktoré sa bezprostredne nemusia dotýkať rodinných povinností, no zahŕňajú vytvorenie adekvátneho času na aktivity s priateľmi, rodinou, aktivity venované komunitě a osobnostnému duchovnému a personálnemu rastu. Opatrenia na pracovisku by mali zahŕňať flexibilný pracovný čas a podporu zo strany zamestnávateľa, ktorá zamestnancovi umožňuje kombinovať svoje priority v súkromnom živote s tými pracovnými. Presadzovanie takýchto opatrení spadá do práce Národného antidiskriminačného orgánu najmä v oblasti rodovej problematiky, problematiky veku, zdravotného postihnutia, sexuálnej orientácie, náboženstva, rasy a etnicity. Na druhej strane idea *work and family balance* predpokladá opatrenia smerujúce k zabezpečeniu materskej a rodičovskej dovolenky, flexibilnej organizácie práce a opatrenia, ktoré zamestnancovi umožnia mať uspokojujúci rodinný aj profesijný život. Dôležité je, že sa osoby po absolvovaní materskej a rodičovskej dovolenky môžu vrátiť na platené pracovné miesto, ktoré im zamestnávateľ počas ich neprítomnosti podrží. Takéto osoby nesmú byť za žiadnych okolností diskriminované. Národné antidiskriminačné orgány by v tomto smere mali byť zamerané na rodovú problematiku a problematiku pozície rodiny v pracovnoprávných vzťahoch.

Z uvedeného teda vyplýva, že problematika zosúladenia rodinného a pracovného života je obsiahnutá v ideách zosúladenia osobného a pracovného života. Aj *obrázok 1*. Ilustruje *work-life balance* ako širokú problematiku a *reconciliation of work and family life* ako jej podmnožinu.

Oba termíny sa považujú za jednu z oblastí záujmu nielen aktérov na národnej úrovni, ale osobitne na úrovni organizačnej (podnikovej), regionálnej alebo miestnej. Potreba venovať sa tejto téme stále viac preniká práve do podnikovej oblasti a stáva sa neoddeliteľnou súčasťou podnikovej kultúry, podnikových politík riadenia ľudských zdrojov, podnikových sociálnych politík (prorodinné politiky, politiky ústretové k rodine), podnikových public relations politík a politík podnikovej sociálnej zodpovednosti.²²⁰

Obrázok 1.

9.2 Zosúladienie rodinného a pracovného života v mandáte Strediska a príklady dobrej praxe zo zahraničia

Stredisko z pozície Národného antidiskriminačného orgánu tzv. *Equality Body* podľa čl. 2 písm. g) a h) Zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva (ďalej v texte len „Zákon o zriadení“) „*vykonáva nezávislé zisťovania týkajúce sa diskriminácie, vypracúva a uverejňuje správy a odporúčania o otázkach súvisiacich s diskrimináciou.*“²²¹ ADZ v čl.11a definuje, že „*za diskrimináciu z dôvodu pohlavia sa považuje aj diskriminácia z dôvodu tehotenstva alebo materstva, ako aj diskriminácia z dôvodu pohlavnej alebo rodovej identifikácie.*“²²² Keďže

²²⁰ Miroslav Šipikal a kolektív, Zosúladzovanie pracovného a rodinného života v krajinách európskej únie, Ústav vedy a výskumu Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2007

²²¹ Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva, dostupný na: < <http://snslp.sk/CCMS/files/zakon-308-1993.pdf>>

²²² Zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) dostupný na: < http://snslp.sk/CCMS/files/antidiskriminacny_zakon_sj.pdf>

Stredisko sa zaoberá diskrimináciou na základe akéhokoľvek zákonného dôvodu, je oprávnené svoju pozornosť venovať aj diskriminácii na základe pohlavia, ktorá logicky aj na základe práva súvisí s problematikou zosúladenia rodinného a pracovného života. Koncept *work-life balance* resp. zosúladenie osobného a pracovného života sa môže prekrývať s diskrimináciou na základe rasového pôvodu a aj náboženského vyznania alebo viery.²²³ Je možné povedať, že *work-life balance* môže zahŕňať všetky zákonné dôvody diskriminácie na pracovisku, čo bezpochyby spadá do mandátu Strediska. Stredisko v spolupráci so svojimi partnermi²²⁴ sa už v minulosti zaoberalo otázkou rozmanitosti na pracovisku a boli vypracované štúdie, ktoré dokonca zohľadňovali výhodnosť takéhoto pracoviska v ekonomických ukazovateľoch.²²⁵

Zosúladenie rodinného a pracovného života je koncept, ktorý je aj v slovenských podmienkach charakterizovaný najmä znevýhodneným postavením ženy v pracovnoprávných vzťahoch, ale v živote celkovo. Je našou úlohou vyhnúť sa stereotypizácii a nežiaducim javom, ktoré ženy diskriminujú ešte pred vstupom do pracovnoprávneho vzťahu. Medzi tieto javy môžeme bohužiaľ aj na základe skúsenosti z roku 2013 zaradiť diskrimináciu na pohovoroch resp. otázky kladené eventuálnymi zamestnávateľmi, ktoré sa týkali vyhliadok dotýčaných osôb smerom k plánovanému rodičovstvu a zakladaniu rodiny. Konkrétnymi štatistikami žiaľ nedisponujeme, ale niektoré klientky sa v rozhovoroch s nami k takýmto informáciami priklonili. Rodová rovnosť a jej efektívne dosiahnutie je teda hlavným motorom Strediska tejto problematike sa bližšie venovať aj v budúcnosti.

Stredisko ako plnohodnotný člen európskej siete antidiskriminačných orgánov resp. Equality Bodies, EQUINET²²⁶ diskutuje o problematike zosúladenia rodinného a pracovného života resp. zosúladenia rodinného a pracovného života aj so svojimi partnermi v zahraničí. V septembri roku 2013 sa uskutočnil tréning zameraný na *work-life balance* a následne bola

²²³ Zákon 365/2004 o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) dostupný tu:

< http://snslp.sk/CCMS/files/antidiskriminacny_zakon_sj.pdf>

²²⁴ Publikácie vychádzali v rámci projektu „Rovnosť šancí sa opláti (Séria aktivít podporujúcich identifikáciu príkladov dobrej praxe pri predchádzaní diskriminácie a presadzovaní rovnosti)“, ktorý bol podporený v rámci programu PROGRESS (Výzva VP/2009/004) Európskou komisiou.

²²⁵ Hovoríme o publikáciách v rámci projektu „Rovnosť šancí sa opláti“ : Výhody diverzity a implementácie nediskriminačných mechanizmov v oblasti zamestnanosti, dostupné na:

< http://snslp.sk/files/FINAL_STUDIE_-_EU_SAV.pdf> a Osvedčené postupy v nediskriminácii a v presadzovaní diverzity v pracovnoprávných vzťahoch, dostupná tu: < http://snslp.sk/files/FINAL_STUDIE_-_IVPR.pdf>

²²⁶ Equinet je európska sieť združujúca národné antidiskriminačné orgány tzv. Equality Bodies. Hlavnou úlohou Equinetu je koordinovať a uľahčovať výmenu informácií medzi orgánmi pre rovnaké zaobchádzanie v celej Európe a podporovať harmonizáciu právnych predpisov EÚ súvisiacich s diskrimináciou. Bližšie pozri: <http://www.equineteurope.org/>

publikovaná správa s opisom dobrých skúseností aj z iných krajín. Stredisko sa bezpochyby necháva vo svojej činnosti inšpirovať zahraničnými partnermi a pre inšpiráciu uvádza niektoré príklady dobrých skúseností zo zahraničia.

The Equality Authority v Írsku finančne podporili asociáciu zamestnávateľov v ich snahe a vývoji „Manuálu pre materstvo a rodičovstvo (*Maternity and Parenting Toolkit*)²²⁷, aby sa tak zabezpečil pozitívny výsledok celého procesu diskusie medzi zamestnancami a zamestnávateľmi.

Insitut pour l'egalite des femmes et homes v Belgicku pripravil databázu príkladov dobrej praxe zamestnávateľov ústretových voči opatreniam zosúladenia rodinného a pracovného života a zosúladenia osobného a pracovného života.

Spomínané Belgické Equality Body²²⁸ takisto podporilo WO.MEN@WORK²²⁹ ocenenie, ktoré sa udeľuje jednotlivým vysokým manažérom alebo spoločnostiam, ktoré aktívne presadzujú rodovú vyváženosť a garantujú rovnakú reprezentáciu žien a mužov na manažérskych pozíciách.

Okrem toho belgické Equality Body venovalo patričnú pozornosť študovaniu tehotenstva a materstva na pracovisku, čoho výsledkom bola publikácia „Tehotenstvo na pracovisku: Skúsenosti a prekážky, s ktorými sa stretávajú ženy v Belgicku“. v správe sa okrem iného uvádza, že percento žien, ktoré sa stretli s diskrimináciou súvisiacom s materstvom resp. tehotenstvom je až 76,6 %. Avšak len 52,8 % žien, ktoré sa s takouto diskrimináciou stretli to považujú za problém, čo vypovedá o neustálej prítomnosti stereotypov v belgickej spoločnosti.

Belgické Equality Body vyvinulo príručku pre ženské pracovníčky a zamestnávateľky, kde sprístupňuje zhrnutie všetkých právnych krokov, ktoré žena podstupuje v prípade tehotenstva resp. materstva. Príručka zahŕňa tipy a odpovede pre spoločnosti.

²²⁷ Dostupný na:

<[http://www.ibec.ie/IBEC/ES.nsf/vPages/HR_best_practice~Diversity_and_the_integrated_workplace~maternity-and-parenting-toolkit-16-03-2011/\\$file/Maternity+and+Parenting+toolkit+December+2010+Final.pdf](http://www.ibec.ie/IBEC/ES.nsf/vPages/HR_best_practice~Diversity_and_the_integrated_workplace~maternity-and-parenting-toolkit-16-03-2011/$file/Maternity+and+Parenting+toolkit+December+2010+Final.pdf)>

²²⁸ Pre úplnosť je treba povedať, že v Belgicku figurujú dve Equality Body, konkrétne nami spomínané *Insitut pour l'egalite des femmes et homes* a *Centre pour l'egalite des chances et la lutte contre le racisme*. Pojmom „belgické Equality Body“ odkazujeme k prvému spomínanému.

²²⁹ Bližšie pozri: <<http://www.womenatworkaward.be/>>

Le Défenseur des droits, Equality Body vo Francúzsku sa pokúsilo o zvýšenie povedomia ohľadom diskriminácie počas materstva a tehotenstva prostredníctvom distribúcie informačného letáku.

Commissao para a igualdade no trabalho e no emprego, ako portugalské Equality Body, ktoré sa zaoberá najmä diskrimináciou na základe pohlavia a rodu, organizovalo celoštátnu kampaň na podporu problematiky zosúladenia osobného a pracovného života prostredníctvom distribúcie letákov, televízneho a rádio spotu.

9.3 Zosúladenie rodinného a pracovného života v právnej úprave a politikách EÚ

Analyzujúc niektoré hlavné ciele politík EÚ, medzi ktoré bezpochyby patria podpora zamestnanosti (špeciálne medzi ženami a seniormi), podpora rozvoja detí a mládeže a podpora rodovej rovnosti²³⁰, je zjavné, že práve dva uvedené koncepty zosúladenia rodinného a pracovného života resp. zosúladenie osobného a pracovného života, môžu výrazne napomôcť v napĺňaní týchto cieľov.²³¹ Už v predchádzajúcich častiach textu sa dotýkame demografických problémov EÚ. Okrem toho sa členské štáty ešte stále spamätávajú z ekonomickej krízy, ktorá poukázala aj na problémy v zamestnanosti jednotlivých zraniteľných skupín a teda aj rodičov.

Charta základných práv EÚ ako fundamentálny ľudskoprávny dokument EÚ, ktorý má pre členské štáty záväzný charakter²³², konkrétne jej článok 33, je venovaný rodinnému a pracovnému životu. „1. Rodina požíva právnu, ekonomickú a sociálnu ochranu. 2. Na účely zosúladenia rodinného a pracovného života má každý právo na ochranu pred prepustením

²³⁰ Work-life balance: Measures to help reconcile work, private and family life: dostupné na: <http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130549/LDM_BRI%282013%29130549_REV1_EN.pdf>

²³¹ Work life balance measures to help reconcile work, private and family life, dostupné na: <http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130549/LDM_BRI%282013%29130549_REV1_EN.pdf>

²³² Charta základných ľudských práv sa prijatím Lisabonskej zmluvy v roku 2009 stala súčasťou primárneho práva EÚ, to znamená, že stojí vedľa ostatných záväzných dokumentov EÚ, kde radíme aj samotnú Lisabonskú zmluvu, Amsterdamskú zmluvu alebo Maastrichtskú zmluvu.

*z práce z dôvodu spojeného s materstvom, ako aj právo na platenú materskú dovolenku alebo rodičovskú dovolenku po narodení alebo osvojení dieťaťa.*²³³

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/54/ES o vykonávaní zásady rovnosti príležitostí a rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami vo veciach zamestnanosti a povolania definuje v článku 2(2)(c) diskrimináciu tiež ako: „*akékoľvek menej priaznivé zaobchádzanie so ženou z dôvodov tehotenstva alebo materskej dovolenky v zmysle smernice 92/85/EHS*“²³⁴.²³⁵ Pri smernici, ktorá je uvedená v predošlom ustanovení sa na malú chvíľu pristavíme. Práve táto Smernica Rady 92/85/EHS má byť zmenená a jej výsledkom má byť Smernica Európskeho parlamentu o materskej dovolenke, ktorá by mala zahŕňať nové dlhšie obdobie platenej materskej dovolenky a nové obdobie rodičovskej dovolenky. Je možné zhodnotiť, že uvedené smernice sa dotýkajú najmä problematiky zosúladenia rodinného a pracovného života, konkrétne sa definuje jasný postoj voči ženám - matkám po prípade osobám na rodičovskej dovolenke. Rodičovskú dovolenku samostatne upravuje aj Smernica Rady 2010/18/EU, ktorou sa vykonáva revidovaná Rámcová dohoda o rodičovskej dovolenke uzavretá medzi BUSINESSEUROPE²³⁶, UEAPME²³⁷, CEEP²³⁸ a ETUC²³⁹ a zrušuje smernicu 96/34/ES²⁴⁰. Uvedená smernica zakotvuje individuálne právo na tzv. neprevoditeľný extra mesiac dovolenky, ktorý teda každému rodičovi priznáva rodičovskú dovolenku až v množstve 4 mesiacov, čo je nárast o jeden mesiac oproti Smernici 96/34/ES. Avšak to znamená, že otec môže presunúť len tri mesiace na matku a ak sa rozhodne sám nevyužiť

²³³ Charta základných práv Európskej Únie, dokument dostupný na: <<http://eur-lex.europa.eu/sk/treaties/dat/32007X1214/hm/C2007303SK.01000101.htm>>?

²³⁴ Smernica Rady 92/85/EHS z 19. októbra 1992 o zavedení opatrení na podporu zlepšenia bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci tehotných pracovníčok a pracovníčok krátko po pôrode alebo dojčiacich pracovníčok

²³⁵ Smernica EP a Rady 2006/54/ES dostupná na:

< <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:204:0023:0036:sk:PDF>>

²³⁶ BUSINESSEUROPE je vedúca európska lobingová skupina, ktorá bola založená v roku 1958 a v súčasnosti reprezentuje podnikateľské subjekty všetkých veľkostí v 35 európskych krajinách. BUSINESSEUROPE je považovaná za oficiálneho sociálneho partnera na európskej úrovni, bližšie pozri: (<http://www.businessseurope.eu/Content/Default.asp?>)

²³⁷ UEAPME- *European Association of Craft, Small and Medium Sized Enterprises*- Európska asociácia remeselných malých a stredných podnikov bola založená v roku 1980 a je zastrešujúcou organizáciou malých a stredných podnikateľov so sídlom v Bruseli. Reprezentuje záujmy malých a stredných podnikateľov na úrovni EÚ. Jej členskú základňu tvorí 82 členov z 34 európskych krajín.

²³⁸ CEEP- *Centre européen des entreprises à participation publique et des entreprises d'intérêt économique général*- Európske centrum spoločností s verejnou participáciou je európskym združením reprezentujúcim firmy a spoločnosti s verejným záujmom, ktoré poskytujú služby spojené so všeobecným ekonomickým záujmom, pričom nezáleží na statuse a vlastníctve týchto spoločností. Spoločne s UNICE a ETUC patri medzi troch hlavných sociálnych partnerov uznávaných Európskou komisiou.

²³⁹ ETUC- *European Trade Union Confederation*- Konfederácia odborov v EÚ- je odborová organizácia založená v roku 1973, ktorá reprezentuje národné záujmy pracovníkov na úrovni EÚ. Celkovo združuje 85 národných odborových hnutí z 36 európskych krajín, 10 európskych priemyselných organizácií pokrývajúc 60 miliónov odborárov.

²⁴⁰ Smernica Rady 96/34/ES o rámcovej dohode o rodičovskej dovolenke uzavretej medzi UNICE, CEEP a ETUC.

štvrtý mesiac, tak sa toto priznané množstvo dovolenky stráca.²⁴¹ Ďalšou je Smernica Rady 2004/113/ES o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania medzi mužmi a ženami v prístupu k tovaru a službám a ich poskytovaní. Tu si dovoľíme obrátiť pozornosť na články 4(1)(a): „*neexistuje žiadna diskriminácia na základe pohlavia, vrátane menej priaznivého zaobchádzania so ženami z dôvodov tehotenstva a materstva*“ a článok 4(2) „*Táto smernica sa nedotýka priaznivejších ustanovení, ktoré sa týkajú ochrany žien v súvislosti s tehotenstvom a materstvom.*“²⁴² Keďže sa usilujeme pokryť problematiku zosúladenia rodinného a pracovného života ako celok, uvádzame pre úplnosť Smernicu Rady Európskeho parlamentu 2010/41/EU o uplatňovaní zásady rovnakého zaobchádzania so ženami a mužmi vykonávajúcimi činnosť ako samostatne zárobkovo činné osoby a o zrušení smernice Rady 86/613/EHS²⁴³. Táto smernica vyžaduje prijatie takých zákonných opatrení, ktoré priznávajú samostatne zárobkovo činnnej žene po prípade žene, ktorá je manželkou resp. životnou partnerkou takejto osoby právo na minimálne 14 týždňov materskej dovolenky. Smernica bližšie neurčuje, či má táto dovolenka byť priznávaná na dobrovoľnej resp. povinnej báze.²⁴⁴

Dovolili sme si teda v prvej časti tejto podkapitoly uviesť krátky exkurz do problematiky zosúladenia rodinného a pracovného života, ktorá je zakotvená v smerniciach vytvárajúcich sekundárne právo EÚ. Tieto smernice sú zo strany štátov vnímané ako rámec, na základe ktorého formujú príslušnú legislatívu na národnej úrovni, ktorá by mala byť so sekundárnym právom EÚ v plnom súlade. V nasledujúcej časti si povieme viac o vnútroštátnej legislatíve na Slovensku, ktorá sa zosúladením rodinného a pracovného života a zosúladením osobného a pracovného života zaoberá v pracovnoprávných vzťahoch.

Predtým by sme sa však v krátkosti chceli povenovať dokumentu Európskej Komisie tzv. Stratégii uplatňovania rovnosti medzi mužmi a ženami (2010 – 2015)²⁴⁵. Tento pracovný

²⁴¹ Smernica Rady 2010/18/EU dostupná na:

<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:068:0013:0020:sk:PDF>>

²⁴² Smernica Rady 2004/113/ES dostupná na:

<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:373:0037:0043:SK:PDF>>

²⁴³ Smernica Rady 86/613/EHS o uplatňovaní zásady rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami vykonávajúcimi činnosť ako samostatne zárobkovo činné osoby vrátane činnosti v poľnohospodárstve a o ochrane samostatne zárobkovo činných žien počas tehotenstva a materstva.

²⁴⁴ Smernica EP a Rady 2010/41/EÚ, dostupná na:

<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:180:0001:0006:sk:PDF>>

²⁴⁵ Stratégia uplatňovania rovnosti medzi mužmi a ženami (2010-2015) predstavuje pracovný program Komisie týkajúci sa rovnosti medzi mužmi a ženami na obdobie rokov 2010-2015. Riadi sa prístupom zameraným na mužova ženy obsiahnutých v konkrétnych iniciatívach a začleňuje zásadu rovnosti medzi mužmi a ženami do všetkých politík a činností EÚ (teda rodovú rovnosť).

program EK obsahuje šesť kľúčových politík²⁴⁶, ktoré majú do roku 2015 priniesť zlepšenie v uplatňovaní rovnosti medzi mužmi a ženami. Hneď prvou politikou je rovnaká ekonomická nezávislosť, ktorá v sebe zahŕňa koncept zosúladenia rodinného a pracovného života a rodinný život ako taký. V Stratégií sa Európska komisia snaží podčiarknuť fakt, že *„rodičovstvo má na účasť žien a mužov na trhu práce v dnešnej EÚ i naďalej veľmi rozdielny vplyv, keďže ženy stále nesú za fungovanie rodiny neúmerne veľký podiel zodpovednosti. Mnoho žien je naďalej presvedčených, že si musia zvoliť medzi kariérou a deťmi. Zo súčasných demografických trendov tiež vyplýva, že ženy a muži sa musia počas časovo neobmedzeného obdobia čoraz častejšie starať o iné závislé osoby než sú ich deti. Členské štáty, ktoré zaviedli opatrenia na zosúladenie pracovného a súkromného života, vykazujú vysokú zamestnanosť mužov i žien a relatívne udržateľnú pôrodnosť. Pokiaľ ide o zlepšenie celkového rámca pre rovnováhu medzi pracovným a súkromným životom, EÚ v nedávnom období dosiahla pokrok. Európska komisia sa bude v tejto oblasti snažiť o ďalší rozvoj a zamera sa najmä na dostupnosť vysokokvalitnej a cenovo dostupnej starostlivosti.“*²⁴⁷ Stratégia sa teda vo svojom prvom bode predovšetkým snaží adresovať absenciu zákonných opatrení, ktoré upravujú problematiku rodičovskej dovolenky.

9.4 Základné legislatívne ustanovenia v SR

Otázke harmonizácie resp. zosúladenia osobného a pracovného života v širšom zmysle sa v ostatnom čase aj na Slovensku začala venovať náležitá pozornosť. Ide predovšetkým o to, že je potrebné sa vysporiadať s nízkou zamestnanosťou žien s malými deťmi. v predchádzajúcej časti sme sa detailnejšie pozreli na smernice EÚ, ale aj na iné strategické dokumenty, ktoré sa čiastočne alebo aj v plnom rozsahu dotýkajú problematiky zosúladenia rodinného a pracovného života resp. osobného a pracovného života. Povedali sme si tiež, že je povinnosťou jednotlivých členských štátov EÚ implementovať smernice do národnej legislatívy.

²⁴⁶ 1. Rovnaká ekonomická nezávislosť, 2. Rovnaká odmena za rovnakú prácu a prácu rovnakej hodnoty, 3. Rovnosť pri prijímaní rozhodnutí, 4. Dôstojnosť, nedotknuteľnosť osôb a koniec násilia založeného na rodovej príslušnosti, 5. Rodová rovnosť pri externých opatreniach, 6. Horizontálne otázky

²⁴⁷ Stratégia uplatňovania rovnosti medzi mužmi a ženami (2010-2015) dostupná na: < <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010DC0491:SK:NOT>>

Termín zosúladienie rodinného a pracovného života resp. osobného a pracovného života prirodzene evokuje, že sa pohybujeme v priestore slovenskej legislatívy upravujúcej pracovnoprávne vzťahy a elementárnym zdrojom hľadaných zákonných ustanovení bude teda Zákonník práce.

Napriek tomu, že sa termín zosúladienie rodinného a pracovného života resp. osobného a pracovného života priamo v slovenskej legislatíve nevyskytuje, už v samotnom úvode ZP v znení neskorších predpisov čl. 1 definuje, že manželský a rodinný stav nemôže byť dôvodom porušenia práva na prácu a slobodnú voľbu zamestnania, na spravodlivé a uspokojivé pracovné podmienky a ochranu proti nezamestnanosti.²⁴⁸

Pracovné podmienky žien a mužov starajúcich sa o deti sú upravené v ZP v § 160-§ 170 a táto úprava ďalej priamo odkazuje na nariadenie vlády definujúce zoznam prác, ktoré sú pre tehotné ženy, matky do konca deviateho mesiaca a dojčiace ženy prístupné po splnení určených špeciálnych podmienok. Takúto časť legislatívy ale netreba vnímať diskriminačne, keďže samotný ZP vychádza z objektívnej skutočnosti, že ženy počas tohto výnimočného stavu a špeciálnych fyziologických podmienok, v ktorých sa nachádzajú, nie sú schopné vykonávať všetky druhy práce.

Inou úpravou ZP je § 164, ktorý hovorí o možnosti úpravy pracovného času na kratší pracovný čas alebo inú vhodnú úpravu určeného týždenného pracovného času pre tehotnú ženu a ženu alebo muža trvale sa starajúceho o dieťa mladšie ako 15 rokov, ak tomu samozrejme nebránia vážne prevádzkové dôvody. Pokiaľ ide o prístup takejto osoby do zamestnania, zamestnávateľ sa môže so zamestnancom podľa ustanovenia § 49 ZP dohodnúť a zakomponovať do pracovnej zmluvy dohodu o kratšom pracovnom čase ako je ustanovený týždenný pracovný čas. Podľa zákona rozoznávame dve základné formy kratšieho pracovného času a to: do 20 hodín týždenne a nad 20 hodín týždenne. V tomto momente je nevyhnutné zdôrazniť, že v súlade s ADZ nie je možné porušiť zásadu rovnakého zaobchádzania voči zamestnancom pracujúcim na kratší pracovný čas v porovnaní so zamestnancami, ktorí pracujú na ustanovený týždenný pracovný čas.

Zamestnávateľ a zamestnanec sa ďalej môžu dohodnúť aj na pracovnom pomere na dobu určitú (§ 48 ZP), pracovný pomer s výkonom práce doma, tzv. *home-office* (domácka práca a telepráca § 52 ZP), pracovnoprávny vzťah na základe dohody o vykonaní práce (§ 226 ZP) a zaviesť pružný pracovný čas tzv. *flexi-time* (§ 88, § 89 ZP). Ďalšie ustanovenia ZP ako § 87a sa venujú kontu pracovného času a umožňujú zamestnancom -

²⁴⁸ Zákonník práce SR, dostupný na: < <http://zakonnik-prace.sk/zakladne-zasady/> >

rodičom nerovnomerné plnenie pracovného času. Iné ustanovenie ZP §49a definuje delené pracovné miesto, ktorého podstatou je, že si zamestnanci zamestnaní v pracovnom pomere na kratší čas sami medzi sebou rozvrhnú pracovný čas a pracovnú náplň pripadajúcu na dané pracovné miesto. Ide teda o pracovné miesto na plný pracovný úväzok, na ktoré je zaradených viacero zamestnancov, ktorí si tak rozdelia pracovné povinnosti aj pracovný čas. v prvom rade ide o konkrétnych zamestnancov, ktorí sú poverení povinnosťou rozdeliť si pracovné úlohy tak, aby im to zabezpečilo efektívne plnenie pracovných povinností. Ak sa určení zamestnanci nevedia dohodnúť, delenie určí zamestnávateľ.

Takisto ako v prostredí legislatívy EÚ, aj na národnej úrovni na Slovensku existujú dokumenty tzv. mäkkej právnej sily resp. *soft law*, ktoré v sebe nesú posolstvo zosúladenia osobného a pracovného života resp. zosúladenia rodinného a pracovného života. Takýmto dokumentom je aj Národná stratégia rodovej rovnosti na roky 2009-2013, ktorá sa v niektorých jej častiach dotýka aj nami skúmanej problematiky. Spoločne s realizačným dokumentom tejto stratégie Národným akčným plánom rodovej rovnosti na roky 2010-2013 zastrešujú problematiku rodovej rovnosti na Slovensku. *„Základným cieľom stratégie je vytvoriť prostredie, účinné mechanizmy, nástroje a metódy implementovania rodovej rovnosti do všetkých oblastí spoločenského života.“*²⁴⁹ Čo sa týka problematiky zosúladenia osobného a pracovného života Stratégia uvádza, že je nevyhnutné lepšie nastaviť politiku vlády Slovenskej republiky, tak, aby dochádzalo k efektívnemu uplatňovaniu gender mainstreamingu a došlo tak k vyriešeniu niekoľkých problémov: *„rodové mzdové rozdiely; segregácia žien a mužov v rámci sektorov, odvetví a povolání; disparitné zastúpenie žien a mužov v rozhodovaní; zosúladenie osobného, rodinného a pracovného života; rodová diskriminácia na trhu práce; nedostatočné zohľadňovanie pracovných dráh plnenia rodičovských povinností a rodinných zodpovedností vo vzťahu k ďalším členom a členkám rodiny; problémy vyplývajúce z aplikačnej praxe sociálneho zabezpečenia; násilie páchané na ženách; nedostatočné inštitucionálne zabezpečenie rodovej rovnosti na miestnej a regionálnej úrovni; viacnásobná diskriminácia žien a mužov; migrácia a azyl; zdravie vrátane sexuálneho a reprodukčného a služby na podporu zdravia; rodová stereotypizácia; rodová diskriminácia v oblasti rodinného a občianskeho práva.“*²⁵⁰

²⁴⁹ Národná stratégia rodovej rovnosti na roky 2009-2013, dostupná na: http://www.gender.gov.sk/wp-content/uploads/2012/06/N%C3%A1rodn%C3%A1_strat%C3%A9gia_rodovej_rovnosti_na_roky_2007-2013.pdf

²⁵⁰ Národná stratégia rodovej rovnosti na roky 2009-2013, dostupná na: http://www.gender.gov.sk/wp-content/uploads/2012/06/N%C3%A1rodn%C3%A1_strat%C3%A9gia_rodovej_rovnosti_na_roky_2007-2013.pdf

Napriek už existujúcim právnym úpravám a iným dokumentom, ktorých cieľom je zlepšiť podmienky na trhu práce pre samotných zamestnancov s rodinnými povinnosťami, slovenská legislatíva nedisponuje takými zákonnými úpravami, aby dôsledne odrážala smernice EÚ a moderné politiky niektorých krajín EÚ v tejto oblasti. Je teda potrebné, aby sa konkrétne inštitúcie zaoberajúce diskrimináciou v pracovnoprávných vzťahoch (Stredisko nevynímajúc) popri monitorovacích aktivitách, prípadne inšpekciách (čo sa týka najmä Národného inšpektorátu práce) zamerali konkrétne na túto problematiku. Okrem toho by si mal každý zamestnanec vstupujúci do pracovnoprávného vzťahu so svojim zamestnávateľom uvedomovať svoje zákonné možnosti. V poslednom prípade je teda potrebné neustále udržiavať informovanosť samotných zamestnancov a zvyšovať ich záujem o túto problematiku.

9.5 Prieskum zameraný na zosúladenie rodinného a pracovného života resp. zosúladenie osobného a pracovného života vo vybraných inštitúciách a zamestnávateľských organizáciách pôsobiach v Slovenskej republike

Stredisko každoročne kontaktuje niektoré inštitúcie, zamestnávateľov, ale aj iné štátne orgány s cieľom zozbierať informácie potrebné pre prípravu Správy o dodržiavaní ľudských práv, princípu rovnakého zaobchádzania a práv dieťaťa. Rozhodli sme sa teda využiť túto príležitosť a rozšíriť množstvo kontaktovaných inštitúcií aj o firmy a spoločnosti a opýtali sme sa tridsiatich takýchto subjektov na ich postoj voči opatreniam zosúladenia rodinného a pracovného života resp. osobného a pracovného života v širšom zmysle.

Z dôvodu obmedzených prostriedkov finančného a personálneho charakteru sme takýchto subjektov kontaktovali len tridsať. Hneď úvodom by sme chceli zdôrazniť fakt, že napriek tomu, že sme osloveným poskytli dostatočne dlhý čas na odpovede (v niektorých prípadoch až dva mesiace) sme do dnešného momentu obdržali iba sedem odpovedí reagujúcich na otázky, ktoré sme týmto subjektom položili. Ide teda len o 20 % percentnú úspešnosť. Aj na tomto fakte ilustrujeme zjavný nezáujem o túto problematiku na Slovensku. Na druhej strane vyzdvihujeme prístup niektorých spoločností, ktoré nám poskytli rozsiahle odpovede a dokonca mali záujem o konzultácie a spoluprácu so Strediskom. Týmto spoločnostiam veľmi pekne ďakujeme za spoluúčasť. Pozitívnym výsledkom bolo najmä

zistenie, že na Slovensku sa niektoré spoločnosti usilujú agendu zosúladienia rodinného a pracovného života svojich zamestnancov dôsledne sledovať a opatrenia nad rámec zákona, ktorými disponujú, je možné zaradiť do konceptu zosúladienia osobného a pracovného života (podľa modelu uvedeného vyššie, ide o širší rozsah práv priznaných zamestnancovi). Tieto odpovede sme sa teda rozhodli zahrnúť do tejto časti správy. Majú slúžiť ako manuál pre spoločnosti, ktoré opatreniami zosúladienia rodinného a pracovného života nedisponujú alebo pre tie, ktoré chcú svoje opatrenia ešte rozšíriť. Tieto odpovede slúžia ako inšpirácia a hodnotná informácia takisto pre zamestnancov samotných, ktorí si vedia porovnať ich pracovné podmienky s ostatnými a zvyšovať povedomie o právach, ktoré majú.

Stredisko prostredníctvom otázok kontaktovalo takisto inštitúcie, ktoré sa problematikou zosúladienia rodinného a pracovného života v rozsahu svojho mandátu a agendy zaoberajú: Informačná kancelária Európskeho parlamentu, Konfederácia odborových zväzov Slovenskej republiky, Nadácia Pontis, Národný inšpektorát práce, Odborový zväz KOVO, Odborový zväz pracovníkov školstva a vedy na Slovensku, Polus Tower I a II, Zastúpenie Európskej Komisie na Slovensku a Slovenská spoločnosť pre rodinu. Odpovede poskytli: Informačná kancelária Európskeho parlamentu, Konfederácia odborových zväzov Slovenskej republiky, Národný inšpektorát práce, Odborový zväz KOVO, Slovenská spoločnosť pre rodinu, Zastúpenie Európskej Komisie na Slovensku. Len pre úplnosť uvádzame, že dôvodom kontaktu Informačnej kancelárie Európskeho parlamentu a Zastúpenia Európskej Komisie na Slovensku bola snaha, ktorá bola iniciovaná v Európskom parlamente a viedla k vyhláseniu roku 2014 za Európsky rok pre zosúladienie rodinného a pracovného života. Avšak ako nás obe tieto inštitúcie v odpovediach upovedomili, táto téma nezískala v Európskom parlamente potrebnú podporu.²⁵¹

Z odpovedí inštitúcií vyberáme niektoré informácie od Národného inšpektorátu práce, ktorý sa touto problematikou zaoberá už dlhšiu dobu a práve preto ju považujeme spomedzi odpovedí získaných od deviatich oslovených inštitúcií za najužitočnejšiu. Poskytuje celkový obraz o situácií v jednotlivých podnikoch. Tieto informácie sú o to unikátnejšie, že ich inšpektori získavajú z prvej ruky, keďže ich mandát im umožňuje priamo pracoviská navštevovať.

Národný inšpektorát práce poskytol Stredisku informácie získané z výkonov inšpekcie práce v oblasti zosúladienia rodinného a pracovného života. Orgány inšpekcie práce sa problematike zosúladienia rodinných a pracovných povinností zamestnancov a zamestnancov

²⁵¹ Vyjadrenie Zastúpenia Európskej komisie na Slovensku k otázkam Strediska zo dňa 29.01.2014

starajúcich sa deti v rámci výkonov inšpekcie práce venovali najmä na základe podnetov podaných zamestnancami. Ich obsahom bolo napríklad jednostranné preradenie na prácu do iného mesta, neuznávanie osobných prekážok v práci alebo ich obmedzovanie, nariadovanie práce nadčas nad rozsah povolených limitov pracovného času v týždni a práce nadčas v týždni, nariadovanie práce v dňoch nepretržitého odpočinku a iné.

Z výsledkov inšpekcie práce vyplýva, že najčastejšie dochádza zo strany zamestnávateľov k týmto porušovaniam ZP:

- zamestnancom nie je umožnené vyčerpať dovolenku spravidla vcelku a do konca kalendárneho roka,
- pri určovaní čerpania dovolenky sa neprihliada na oprávnené záujmy zamestnanca či porušovanie ustanovenia § 92 ods. 1 ZP, v zmysle ktorého je zamestnávateľ povinný rozvrhnúť pracovný čas tak, aby zamestnanec mal medzi koncom jednej a začiatkom druhej zmeny minimálny odpočinok v trvaní 12 po sebe nasledujúcich hodín v priebehu 24 hodín a mladistvý zamestnanec aspoň 14 hodín v priebehu 24 hodín. Takýto stav môže nepriaznivo vplývať na rovnováhu pracovného a osobného života zamestnancov.
- nezabezpečenie nepretržitého odpočinku dvoch po sebe nasledujúcich dní, ktoré musia pripadať na sobotu a nedeľu alebo na nedeľu a pondelok, teda v čase, keď ostatní členovia rodiny trávajú voľný čas spoločne a nedodržiavanie nepretržitého denného ako i týždenného odpočinku. Je pritom nesporné, že dodržiavanie nepretržitého denného ako i týždenného odpočinku ovplyvňuje zosúladenie rodinného a pracovného života.
- porušovanie ustanovenia § 90 ods. 4 ZP, upravujúce začiatok a koniec pracovného času a zneužívanie 12-hodinových pracovných zmien či pracovných pohotovostí. Organizácia pracovného času je pritom jedna z kľúčových oblastí, ktorou môže zamestnávateľ pozitívne vplývať na rovnováhu pracovného a osobného života svojich zamestnancov.

NIP pri výkone svojej činnosti taktiež zistil, že inštitút pružného pracovného času sa v praxi využíva pomerne často. V súvislosti so zavedením pružného pracovného času neboli zo strany inšpektorov práce zistené nedostatky. Pri úprave pracovného času tehotných žien a žien a mužov starajúcich sa o deti a zaradovania do pracovných zmien sa nevyskytujú nedostatky. NIP konštatuje, že zamestnávatelia majú v danej oblasti dostatočné právne vedomie. Výsledky inšpekcie práce nepoukázali na porušovanie ustanovenia § 164 ZP. NIP podotýka, že ako problematický sa ukazuje návrat žien z rodičovskej dovolenky. Často javom

ku ktorému dochádza je zrušenie ich pracovných miest (zamestnávateľa kompetencie ich pracovných miest prerozdedia medzi ostatných zamestnancov) a z dôvodu nadbytočnosti po skončení ochranné doby s nimi zamestnávateľa končia pracovný pomer.

NIP vyjadruje názor, že z hľadiska flexibilných foriem práce a zosúladenia rodinného a pracovného života existujú v Slovenskej republike ešte značné bariéry a nedostatky. Prax potvrdzuje, že pružný pracovný čas patrí vo všeobecnosti medzi najviac zavedené opatrenia. Využívanie konta pracovného času či zdieľané pracovné miesta z rodinných dôvodov sa zatiaľ v praxi neujali a sú využívané iba veľmi málo. Pri výkone inšpekcie práce sa inšpektori s inštitútom deleného pracovného miesta podľa §49a Zákonníka práce a domáckou prácou či telepracou podľa § 52 ZP stretávajú len výnimočne, čo môže nasvedčovať tomu, že flexibilné formy práce v oblasti slovenského pracovného práva sa využívajú iba minimálne. V niektorých odvetviach ekonomickej činnosti zamestnávateľov však vzhľadom na čoraz masívnejšie využívanie elektronických a informačných systémov predstavujú do budúcnosti veľkú perspektívu, čo potvrdzuje aj situácia vo väčšine členských štátov EÚ.

NIP na záver vo svojom stanovisku vyjadril názor, že harmonizovanie rodinného a pracovného zázemia je základným predpokladom pre plnohodnotné zapojenie potenciálnej pracovnej sily na trhu práce. Za týmto účelom je potrebné neustále zvyšovanie dostupnosti a skvalitňovanie služieb zameraných na podporu rodinného a pracovného života.²⁵²

Konfederácia odborových zväzov Slovenskej republiky vo svojom vyjadrení uviedla jednu z najčastejších situácií spadajúcu do oblasti zosúladenia pracovného, súkromného a rodinného života, kedy bola táto zásada zo strany zamestnávateľa porušená. Ako príklad uviedla stav, kedy zamestnankyne po návrate z rodičovskej dovolenky mali záujem nastúpiť do zamestnania tým, že zamestnávateľovi predložili požiadavku na úpravu pracovného pomeru - na kratší pracovný čas. Zamestnávateľ však na túto alternatívu nepristúpil a využil ustanovenie platnej právnej úpravy a s dotknutými zamestnankyňami skončil pracovný pomer z dôvodu nadbytočnosti. Konfederácia taktiež zistila, že už dlhodobo pretrváva trend kumulovania pracovných pozícií. Výsledný efekt je v tom, že na zamestnanca pripadá čoraz viac pracovných činností pri tých istých mzdových podmienkach.²⁵³

OZ KOVO uviedol, že nesúlad medzi rodinným a pracovným životom riešia najmä úpravou v kolektívnych zmluvách vo vzťahu k tehotným ženám, osamelým rodičom starajúcich sa o deti a dojčiacim matkám tak, aby zamestnávateľ zosúladiť rozvrhovanie pracovného času s prihliadnutím na rodinný a osobný život zamestnancov. Presadzujú

²⁵² Vyjadrenie Národného inšpektorátu práce k otázkam Strediska zo dňa 25.02.2014

²⁵³ Vyjadrenie Konfederácie odborových zväzov Slovenskej republiky k otázkam Strediska zo dňa 27.02.2014

zaradenie do režimu rovnomerného rozvrhnutia pracovného času, rozvrhovanie pracovného času výlučne na rannú zmenu či výhodnejšie mzdové podmienky za zmenu za prácu v režime nerovnomerne rozvrhnutého pracovného času. OZ KOVO dlhodobo presadzuje skrátenie ustanoveného pracovného času so zachovaním mzdy a zníženie limitov nadčasovej práce, ktorý patrí medzi najvyššie v členských štátoch EÚ.²⁵⁴

Stredisko okrem inštitúcií taktiež kontaktovalo týchto zamestnávateľov:

Accenture, s.r.o.

AMYLUM SLOVAKIA, spol. s r.o.

AT&T Global Network Services Slovakia, s.r.o.

CIKAUTXO SK s.r.o.

CONTINENTAL MATADOR RUBBER, s.r.o.

U. S. Steel Košice, s.r.o.

GETRAG Ford Transmissions Slovakia s.r.o.

Dell s.r.o.

Duslo, a.s.

IBM Slovensko, spol. s r.o.

Johnson Controls International, s r.o., Bratislava

Kia Motors Slovakia s.r.o.

Mobis Slovakia s.r.o.

Národná diaľničná spoločnosť, a.s.

Nestlé Slovensko, s r.o.

PCA Slovakia, s r.o.

PENAM SLOVAKIA, a.s.

Považský cukor, a.s.

Slovak Telecom, a.s.

Slovenská sporiteľňa, a.s.

Slovenské cukrovary, a.s.

Slovenské elektrárne, a.s.

Slovenský plynárenský priemysel, a.s.

Tatra banka, a.s.

Tesco

²⁵⁴ Vyjadrenie Odborového zväzu KOVO k otázkam Strediska zo dňa 10.02.2014

T-Systems Slovakia s.r.o.

VOLKSWAGEN SLOVAKIA, a.s.

Všeobecná úverová banka, a.s.

Všeobecná zdravotná poisťovňa

Železnice Slovenskej republiky

Jednotlivým inštitúciám boli položené nasledujúce otázky:

1. Ako rozumiete pojmu zosúladenie pracovného, súkromného a rodinného života?
2. Zaujímate sa o problematiku zosúladenia pracovného, súkromného a rodinného života?
3. Umožňujete svojim zamestnancom výhody súvisiace so zosúladením pracovného, súkromného a rodinného života (flexibilný pracovný čas, sprostredkovanie pracovného pomeru na kratší čas resp. dobu určitú, kratší pracovný čas ako je ustanovený týždenný pracovný čas, delené pracovné miesto, pracovný pomer s výkonom práce doma (home office), organizácia pracovného času (resp. free time management), úpravy pracovného času tehotných žien a žien a mužov starajúcich sa o deti atď.)?
4. Aké sú podľa Vášho názoru dôvody, prečo zamestnávatelia tieto výhody svojim zamestnancom neposkytujú?

K jednotlivým otázkam sa vyjadrili: GETRAG Ford Transmissions Slovakia s.r.o., Slovenská sporiteľňa, a.s., Slovenské elektrárne, a.s., Slovenský plynárenský priemysel, a.s., Všeobecná úverová banka, a.s., Všeobecná zdravotná poisťovňa a Železnice Slovenskej republiky. Na základe nízkeho počtu odpovedí Stredisko usudzuje, že zamestnávatelia nemajú potrebu vyjadrovať sa k danej téme. Preto Stredisko ako príklady dobrej praxe uvádza práve spoločnosti, ktoré Stredisku poskytli svoje odpovede a tým vyjadrili svoj záujem o danú problematiku.

Spoločnosť GETRAG Ford Transmissions Slovakia s.r.o. umožňuje zamestnancom výhody súvisiace so zosúladením pracovného, súkromného a rodinného života predovšetkým vo forme úpravy pracovného času. Vzhľadom na predmet činnosti nevyužíva flexibilný pracovný čas, avšak po zohľadnení druhu práce a individuálnych podmienok zamestnanca umožňuje na základe žiadosti zamestnanca skrátenie týždenného pracovného času, čiastočne výkon práce doma a úpravu pracovného času tehotných žien. Uvedené spôsoby

zamestnávania prispievajú k spokojnosti zamestnancov, k zvyšovaniu kvality pracovného prostredia a efektívnosti pracovného procesu, k zníženiu fluktuácie a majú tak priamy prínos pre spoločnosť.²⁵⁵

Slovenská sporiteľňa sa snaží zosúladiť potreby zamestnávateľa a zamestnancov, v súvislosti s tým využíva viaceré možnosti ZP, ktoré sú zamerané na oblasť pracovného času. Slovenská sporiteľňa využíva trojmesačný flexibilný pracovný čas, konto pracovného času, prácu z domu a individuálnu úpravu pracovného času z dôvodu špecifických životných situácií, napr. návrat z materskej resp. rodičovskej dovolenky, dlhodobej PN a pod. Taktiež poskytuje dodatkové voľná nad rámec zákona (na regeneráciu, pre osamelých zamestnancov starajúcich sa o deti, tehotným zamestnankyniam i otcom novonarodených detí). Podporujú a organizujú aktivity v ďalších oblastiach pracovného prostredia ako napr.: možnosti pohybových aktivít na pracovisku, relaxačných zón, občerstvenia, zdravia, pohybu, edukácie zdravého životného štýlu a pod.²⁵⁶

Slovenské elektrárne ponúkajú svojim zamestnancom flexibilný pracovný čas, pričom berú ohľad na rodinnú situáciu každého zamestnanca individuálne. Pri neobvyklých situáciách ako napríklad choroba, tehotenstvo a iné posudzujú pracovný čas zamestnanca individuálnou formou. Podmienky pre ich zamestnancov sa snažia zlepšovať aj prostredníctvom pravidelných dotazníkov, kde sa ich zamestnanci môžu vyjadriť k danej problematike anonymne.

Slovenský plynárenský priemysel poskytuje svojim zamestnancom za účelom zosúladenia pracovného, súkromného a rodinného života nasledovné výhody: pružný pracovný čas, dovolenka nad základnú výmeru v zmysle ZP, podpora športových aktivít zamestnancov, súkromná priepustka, poskytnutie pracovného voľna s náhradou mzdy pri vybraných osobných prekážkach nad úroveň ZP, poskytnutie pracovného voľna s náhradou mzdy pri osobných krátkodobých zdravotných problémoch alebo pri závažných osobných alebo rodinných problémoch, pracovný pomer s výkonom práce doma – homeoffice (pre vybranú skupinu zamestnancov), výhody súvisiace s benefitmi (a využitia sociálneho fondu) v zmysle kolektívnej zmluvy. Ak to pracovné zaradenie resp. organizácia práce umožňuje, po dohode s manažérom je možné zamestnancovi v Slovenskom plynárenskom priemysle poskytnúť: skrátenie pracovného času z dôvodu starostlivosti o dieťa, delené pracovné miesto, pracovný pomer na kratší pracovný čas alebo s výkonom práce doma,

²⁵⁵ Vyjadrenie spoločnosti GETRAG Ford Transmissions Slovakia s.r.o. k otázkam Strediska zo dňa 17.02.2014

²⁵⁶ Vyjadrenie Slovenskej sporiteľne k otázkam Strediska zo dňa 05.02.2014

úprava pracovného času zo zdravotných alebo iných vážnych dôvodov, preradenie na prácu do iného miesta výkonu práce.²⁵⁷

Všeobecná úverová banka od začiatku roku 2012 zaviedla niekoľko opatrení umožňujúcich lepšie zvládať prácu a súkromie zároveň. Vo svojom stanovisku uviedla niektoré zavedené opatrenia: podpora preventívnych prehliadok, voľno pred svadbou (nad rámec zákona), voľno pre otcov pri narodení dieťaťa, voľno na odprevadenie dieťaťa pri nástupe prvýkrát do školy, flexibilný pracovný čas, tábory pre zamestnancov, deň zdravia na pracovisku, dni voľna (nad rámec zákona) určené na starostlivosť o zdravie pre všetkých zamestnancov alebo opatrenia súvisiace so špecifickými cieľovými skupinami zamestnancov ako sú napr. osamelí zamestnanci starajúci sa o dieťa do 15 rokov alebo tehotné ženy.²⁵⁸

Všeobecná zdravotná poisťovňa poskytuje svojim zamestnancom tieto výhody: flexibilný pracovný čas, sprostredkovanie pracovného pomeru na kratší čas resp. dobu určitú, kratší pracovný čas ako je ustanovený týždenný pracovný čas, delené pracovné miesto, úprava pracovného času tehotných žien a žien a mužov starajúcich sa o deti.²⁵⁹

ŽSR poskytujú svojim zamestnancom okrem turnusového pracovného režimu aj pružný pracovný čas. Pre vybrané profesie turnusových zamestnancov na základe dohody v Kolektívnej zmluve (ďalej len „KZ“) ŽSR je uplatňovaný skrátený fond pracovného času na 36 hodín týždenne. Túto možnosť majú zamestnanci napríklad v typových pozíciách výpravca, posunovač, dozorca prevádzky alebo dispečer. Skrátený fond pracovného času sa u týchto profesií uplatňuje bez zníženia mzdy. Súvisí to najmä s náročnosťou a zodpovednosťou pracovného procesu, ako aj požiadavkami, kladenými na týchto zamestnancov. Skrátený fond pracovného času zároveň umožňuje venovať viac voľného času rodinným a súkromným povinnostiam a záujmom.²⁶⁰

Medzi výhody poskytované ŽSR patria: deň pracovného voľna navyše oproti ZP pri úmrtí v rodine, poskytovanie pracovného voľna pri návšteve lekára alebo sprevádzaní rodinného príslušníka do zdravotníckeho zariadenia, v oboch prípadoch na 12 dní. Ďalej je to zvýšená náhrada príjmu v období prvých desiatich dní dočasnej pracovnej neschopnosti, jedenkrát mesačne pracovné voľno s náhradou mzdy poskytnuté osamelým ženám aj mužom, ktorí sa starajú o dieťa mladšie ako osem rokov. Rovnako táto výhoda platí pre zamestnancov, ktorí majú ťažko zdravotne postihnuté dieťa vo veku do 26 rokov.

²⁵⁷ Vyjadrenie Slovenského plynárenského priemyslu k otázkam Strediska zo dňa 20.02.2014

²⁵⁸ Vyjadrenie Všeobecnej úverovej banky k otázkam Strediska zo dňa 21.02.2014

²⁵⁹ Vyjadrenie Všeobecnej zdravotnej poisťovne k otázkam Strediska zo dňa 26.02.2014

²⁶⁰ Vyjadrenie Železníc Slovenskej republiky k otázkam Strediska zo dňa 21.02.2014

KZ ŽSR 2014 garantuje okrem zamestnancov na rizikových pracoviskách aj pre vybrané prevádzkové profesie rekondičný pobyt v kúpeľných zariadeniach. Týmto spôsobom smeruje zamestnávateľ svoju snahu, aby si zamestnanci osvojili zdravý životný štýl a uprednostnili prevenciu pred riešením už vzniknutých zdravotných problémov. Na takomto pobyte majú možnosť sa zúčastniť podľa kolektívnej zmluvy aj zamestnanci, ktorí odpracovali v ŽSR desať rokov a sú liečení na onkologické ochorenia. v týchto mimoriadnych prípadoch zamestnávateľ hradí náklady na pobyt a zamestnanec čerpá na tento účel dovolenku. v rámci zdravotnej starostlivosti umožňuje ŽSR zamestnancom aj bezplatné psychologické poradenstvo.

Ďalšími výhodami, ktoré poskytujú ŽSR svojim zamestnancom, sú:

- príspevok na regeneráciu zo Sociálneho fondu, ktorý je možné poskytnúť na rekreácie, turistické zájazdy, liečebné pobyty, ambulantnú kúpeľnú liečbu, príspevky na vstupenky a náklady na dopravu na kultúrne a športové akcie ako aj na detskú rekreáciu,
- jednorazová finančná výpomoc v prípadoch smrteľného alebo závažného pracovného úrazu, v prípade mimoriadne ťaživej situácie v rodine zamestnanca, či už zo zdravotných, iných súkromných dôvodov alebo v prípadoch živelnnej pohromy,
- v rámci regenerácie pracovnej sily spolupracuje ŽSR s odborovými organizáciami pri organizovaní športových a záujmových podujatí, ktoré sú organizované aj na medzinárodnej úrovni. Dlhoročnú tradíciu v tejto oblasti majú európske združenia železničiarov FISAIC aUSIC,
- prispievanie percentuálnou čiastkou do doplnkového dôchodkového sporenia,
- prispievanie dohodnutou sumou do investičného životného poistenia Dynamik Ž, vytvorené špeciálne pre železničiarov,
- peňažné dary poskytované dobrovoľným darcom krvi. ŽSR spolupracuje s Národnou transfúznou stanicou a zabezpečuje pravidelne raz štvrtťoročne darovanie krvi,
- neinvestičný príspevkový fond Solidarita zriadený už od roku 1996 pre zložité životné situácie zamestnancov. ŽSR pravidelne organizuje dobrovoľné finančné zbierky od kolegov železničiarov v rámci výzvy Podporme hodinovou mzdou Solidaritu! a následne poskytuje finančnú pomoc zamestnancom či už pri zložitých zdravotných problémoch v rodine alebo pri strate svojich blízkych.²⁶¹

²⁶¹ Vyjadrenie Železníc Slovenskej republiky k otázkam Strediska zo dňa 21.02.2014

Títo zamestnávateľia vidia ako hlavné dôvody, prečo zamestnávateľia tieto výhody svojim zamestnancom neposkytujú najmä nezáujem, zaneprázdnenosť zo strany zamestnávateľov o danú problematiku, či jej neznalosť. Ďalej uviedli ako dôvody: zvýšené finančné náklady, vyššia kontrola organizácie práce, chýbajúca podpora v legislatíve, slabá informovanosť o niektorých možnostiach podpory, nízka podpora zo strany štátu, obavy so zníženia kvality a rýchlosti práce, obavy z nepoznaného a nového.

Na základe legislatívnej úpravy a prieskumu môžeme možnosti na podporu zosúladenia rodinného a pracovného života rozdeliť nasledovne:

1. možnosti súvisiace s úpravou pracovného času (kratší pracovný čas, ako je ustanovený týždenný pracovný čas, domácka práca, telepráca, pružný pracovný čas, nerovnomerné plnenie pracovného času, delené pracovné miesto, individuálna úprava pracovného času z dôvodu špecifických životných situácií, napr. návrat z materskej resp. rodičovskej dovolenky, dlhodobej PN a pod, úprava pracovného času tehotných žien a žien a mužov starajúcich sa o deti atď.)
2. možnosti súvisiace s dodatkovým voľnom nad rámec zákona (na regeneráciu, pre osamelých zamestnancov starajúcich sa o deti, tehotným zamestnankyniam i otcom novonarodených detí, súkromná priepustka, poskytnutie pracovného voľna s náhradou mzdy pri vybraných osobných prekážkach nad úroveň ZP, poskytnutie pracovného voľna s náhradou mzdy pri osobných krátkodobých zdravotných problémoch alebo pri závažných osobných alebo rodinných problémoch, voľno pred svadbou nad rámec zákona, voľno pre otcov pri narodení dieťaťa, voľno na odprevadenie dieťaťa pri nástupe prvýkrát do školy, deň pracovného voľna navyše oproti ZP pri úmrtí v rodine atď.)
3. možnosti v oblasti zlepšenia pracovného prostredia (podpora a organizovanie aktivít – relaxačných, športových, pohybových, na podporu zdravého životného štýlu, podpora vzdelávania a rôznych kurzov, využívanie sociálneho fondu a príspevkov z neho na rekreácie, turistické zájazdy, liečebné pobyty, ambulantnú kúpeľnú liečbu, príspevky na vstupenky a náklady na dopravu na kultúrne a športové akcie alebo na detskú rekreáciu, prispievanie percentuálnou čiastkou do doplnkového dôchodkového sporenia atď.)

Záver

Práve zosúladienie rodinného a pracovného života prispieva k zlepšeniu situácie zamestnanca, ktorý sa po vytvorení správnych pracovných podmienok môže venovať aj rodinnému životu. Skĺbiť pracovné a rodinné povinnosti sa ukazuje ako pomerne náročné a komplikované. Je ťažké striktne oddelovať tieto dve životné sféry, pretože jedna ovplyvňuje druhú a naopak. Nájdenie rovnováhy medzi rodinou a prácou je riešením pre to, aby sa človek mohol rozvíjať v oboch oblastiach. Táto doba prináša zvýšenú orientáciu na prácu, čo do istej miery núti rodinný život k tomu, aby sa jej prispôboval. Tým dochádza k nerovnováhe medzi rodinným a pracovným životom, z čoho následne pramenia viaceré konflikty majúce negatívny dopad na rodinu i prácu. Ako pracovný tak aj rodinný život je pre každého dôležitý a je teda nevyhnutné, aby zamestnávateľia vytvárali zamestnancom vhodné pracovné podmienky a pracovné prostredie. Zároveň je však na zamestnancoch, aby nezneužívali ústretové kroky zo strany zamestnávateľov a ocenili poskytnuté možnosti na podporu zosúladienia rodinného a pracovného života. S cieľom podporiť zosúladienie rodinného a pracovného života zamestnancov môže zamestnávateľ realizovať opatrenia v oblasti organizácie práce, možnosti súvisiace s dodatkovým voľnom nad rámec zákona, či zlepšiť pracovné prostredie poskytovaním rôznych benefitov.

Problematica rovnováhy medzi rodinným a pracovným životom nie je na Slovensku ucelene upravená v žiadnej publikácii. Zasahuje však do mnohých aspektov života. Najbližšie k tejto téme majú články o pracujúcich ženách, nevenujú sa tejto problematike však komplexne. Jednou z možností, ako podporiť zosúladienie rodinného a pracovného života zamestnancov, je motivovať zamestnávateľov na základe príkladov dobrej praxe zamestnávateľských organizácií v krajinách EÚ, ktoré v oblasti podpory zosúladienia osobného a pracovného života zamestnancov a prorodinne orientovaných politík dosiahli progres a pozitívne výsledky. Príklady dobrej praxe sme uviedli aj v prípade zamestnávateľských organizácií na Slovensku. Z tridsiatich oslovených zamestnávateľov, ktorých Stredisko oslovilo sa vyjadrilo iba sedem z nich. Na základe nízkeho počtu odpovedí Stredisko usudzuje, že zamestnávateľia nemajú potrebu vyjadrovať sa k danej téme a neprikladajú jej dôležitosť. Stredisko preto pokladá za dôležité, aby sa zosúladieniu rodinného a pracovného života venovala náležitá pozornosť, nakoľko s touto problematikou prichádza do kontaktu väčšina spoločností a týka sa rodiny a práce, ktoré predstavujú najdôležitejšie sféry v živote človeka.

Odporúčania

Na zlepšenie situácie v súvislosti so zosúladením rodinného a pracovného života Stredisko odporúča:

1. zamestnávateľom, aby zohľadnili súčasnú slovenskú demografickú situáciu a aj v prostredí ekonomickej krízy prijímali také opatrenia pre zosúladenie osobného a pracovného života, aby zabezpečili harmóniu dvoch aspektov života ich zamestnancov a tým dosiahli nárast pracovnej efektivity a žiadaný zisk;
2. zamestnávateľom konzultovať svoje vnútorné smernice s odborníkmi na diskrimináciu, medzi ktorých sa bezpochyby radí aj Stredisko;
3. zamestnávateľom sledovať vývoj agendy zosúladenia osobného a pracovného života u svojich partnerov a spolupracovať medzi sebou ;
4. zamestnávateľom spolupracovať s odborovými organizáciami a združeniami zamestnancov vedením živých diskusií a porád a umožniť zamestnancom spätnú väzbu;
5. zvýšiť informovanosť a povedomie zamestnancov ohľadom opatrení zosúladenia osobného a pracovného života na pracovisku ale aj mimo neho prostredníctvom informačných kampaní;
6. skvalitniť systém kontroly dodržiavania existujúcej legislatívy súvisiacej so zosúladením rodinného a pracovného života;
7. vo väčšej miere využívať aj sankčné mechanizmy v kontexte zákonných opatrení; v prípadoch opakovaného porušenia existujúcej legislatívy súvisiacej so zosúladením rodinného a pracovného života netolerovať nedodržiavanie legislatívnych opatrení;
8. systematicky zvyšovať právne povedomie zamestnancov a zamestnávateľov ohľadom problematiky zosúladenia rodinného a pracovného života a súvisiacou legislatívou;
9. zaradiť problematiku zosúladenia osobného a pracovného života medzi rozhodujúce politiky v rámci rodovej rovnosti, nadväzujúc na Stratégiu uplatňovania rovnosti medzi mužmi a ženami (2010-2015) Európskej komisie;
10. intenzívne využívať možnosť nezávislých zisťovaní, výskumov a prieskumov ako vo verejnom, tak aj v súkromnom sektore zameranými na zosúladenie rodinného a pracovného života resp. zosúladenia rodinného a pracovného života.